

ARABER GYULA

ÖSSZES

MUNKÁI

1867-68
DECEMBER 15

UDVART

UDVART

P. 27.

~~387~~

VERNE GYULA

DÉL CSILLAGA

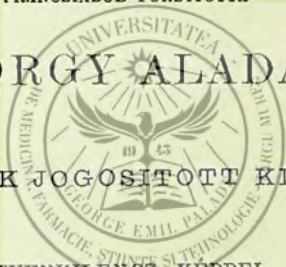
A GYÉMÁNTOK HAZÁJA.

FRANZIÁBÓL FORDITOTTA

GYÖRGY ALADÁR.

MÁSODIK JOGOSÍTOTT KIADÁS.

ÖTVENKILENCZ KÉPPEL.

8 - OCT. 2019

15 IUN. 1973

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1896.

✓

BIBLIOTECA INSC. PED.

I.

Azok a fura francziák.

— Beszéljen uram, hallgatom!

— Uram, van szerencsém megkérni leányának, miss Watkinsnak kezét.

— Alice kezét? . . .

— Igen, uram. Kérelmem, úgy látszik, meglepi önt. Talán megbocsátja, ha fárasztom azzal, hogy kissé megmagyarázzam, a mit talán rendkívülinek tart. Huszonhat éves vagyok. Méré Czipriánnak hívnak. Bányász-mérnök vagyok s a műegyetemen jeles oklevelet nyertem. Családom tisztességes és közhiszteletben áll, bár nem gazdag. A francia konzul a Fokföldön bizonysgot tehet és fölvilágosítást adhat; ha többet is akarna megtudni, barátom, Barthés Faramond, a rettenthetlen vadász, kit ön jól ismer, mint általában mindenki Griqua-földön, szintén bizonyíthatja szavaimat. Én itt tudományos megbízatásban vagyok a tudós akadémia és a francia kormány megbízásából. Mult évben az Instituttól a Houdart-díjat nyertem egy munkámért, mely Auvergne vulkánikus szikláinak vegytani elemzéséről szólt. Vaal gyémánttermő vidékéről szóló dolgozatomat, melyet rövid időn befejezek, a tudós világ bizonyára szintén rokonszenvesen fogja fogadni. Ha visszatérek, Párisban a bányászati iskola tanárává fognak kinevezni s állandó lakásom lesz ott az egyetem-utczá-

ban 104-ik szám alatt a harmadik emeleten. Fizetésem a jövő év január elsején négyezernyolczszáz frankra emelkedik. Tudom hogy ez nem Peru; azonban magánmunkáim eredménye, a kísérletek, akadémiai díjak és szakközlönyökben kiadandó dolgozataim ez összeget csaknem meg fogják kétszerezni. Hozzá teszem, hogy igényeim szerények; mi sem gátolja tehát, hogy boldogok legyünk. Uram, van szerencsém megkérni leányának, miss Watkinsnak kezét.

Már e rövid társalgás szilárd s határozott hangjából is könnyen észre lehetett venni, hogy Méré Cziprián megszokta minden esetben egyenesen a tárgyhoz szólani s egészen nyíltan beszélni.

Arcza nem hazudtolta meg a hatást, melyet beszéde előidézett. Oly fiatal ember volt, ki rendesen magasabb tudományos kísérletekkel foglalkozott; s ezért nem engedett több időt a világi hiúságokra, mint a mennyi mulhatatlanul szükséges volt.

Gondosan megfésült gesztenyeszín haja, szőke szakáll, mely azonban még alig emelkedett az arcbőr fölé, egyszerű nyers vászomból készült uti ruhája, tiz sout érő szalmakalapja, melyet udvariasan a bemenetnél levő székre tett, míg társa az angol szász faj szokott fesztelenségével folytonosan fedett fövel ült — mindez Méré Cziprián komoly jellemét tükröztette vissza; míg nyugodt tekintete tiszta szivre s nyugodt lelkiismeretre mutatott.

Még azt is elmondhatjuk, hogy e fiatal ember oly tökéletesen beszélt angolul, mintha Nagy-Britannia valamelyik legnemzetibb megyéjében hosszabb időn át tartózkodott volna.

Watkins ur hosszú szárú pipából füstölve hallgatta; fából készült karos széken ült, ballábát egy szalmaszékre kinyújtva durva asztalon könyökölt, melyen egy korsó

gin volt meg egy pohár, mely félig e szeszes itallal volt megtöltve. Ez uri ember fehér pantallót viselt, durva kék vászon mellényt, sárgás flanell inget nyakkendő és hajtóka nélkül. Rengeteg nagy posztó kalapja alatt, mely a szürkülő fejhez mintha oda lett volna növe, látszott a veres és duzzadt arcz, mely fagyos pöszmétéhez hasonlított. E kevéssé vonzó arczot nagyrészt elfedte a sárgás kutyatejszinű ritka szakáll, de élénken tünt elő belőle két kis szürke szem, melyekből azonban alig lehetett türelmet és jószágot kiolvasni.

Watkins ur mentségére, meg kell azonban emlitenünk hogy a köszvény miatt rettenetesen szenvedett s ezért volt kénytelen ballábát begöngyölgetve tartani; és hogy a köszvény más országokban sem, Afrika déli részében pedig még kevésbé alkalmas arra, hogy megszelidítse azoknak jellemét, kiknek izületét megtámadja.

A leírt jelenet ugyanis Watkins ur gyarmatépületének földszinti helyiségében folyt le, mely az egyenlítőtől délre, a 29-ik szélességi fok alatt s a párisi meridiántól számítva a keleti hosszúság 22°-nál, Oranzs köztársaság nyugoti s a brit fokföldi gyarmat éjszaki határán, Dél-Afrika, vagy az angol-hollandiai afrikai birtokok közepén feküdt. Ez országot, melynek határát a Narancs-folyó jobb partján túl a nagy Kalakari sivatag képezi, s melyet a régi térképeken a Griquák földjének neveztek, mintegy tizenkét év óta sokkal helyesebben «*Diamonds-Field*», azaz «*Gyémántmező*» név alatt ismerjük.

A társalgó szóba, a mely ezen társalgás színhelye vala, szintén érdekes volt; a mennyiben némely itt elhelyezett butordarab drága és pompás, a benső fölszerelés némely része pedig szegényes volt. A padló például egyszerű vert földből volt, de részben vastag szőnyeg s drága prémek borították. A falakon sehol sem volt egyéb, mint papir-tapéta, de rajta függött egy gyönyörű

ingaóra vésett munkával, értékes különböző nemű fegyverek, pompás keretbe foglalt angol festmények. Bársony diván terült el egy fehér faasztal mellett, mely utóbbit legfőlebb konyhában lehetett volna szükségből használni. Az egyenesen Európából hozatott karos székek hiába terjesztették ki karjaikat Watkins ur felé; ez jobban szerette régi karos székét, melyet saját kezével faragott. Egészben véve azonban az értékes tárgyak halmaza s különösen a párducz-, leopárd-, zsiraff- és tigrisbőrök, melyek a butorokon mindenütt szét-szórva heverték, az embert bizonyos barbár gazdagságra emlékeztették e teremben.

Különben lehetett látni a tetőzet alakjából, hogy az épületnek nem volt emelete és az egész csak földszinti helyiség volt. Mint általában e vidéken, ez is részben deszkából, részben vert földből állott, a tetejét pedig csatornás ólomlemezekkel fedték, melyeket a fadeszkákra könnyedén oda illesztettek.

Látható volt továbbá, hogy ezt sem építették úgy, hogy állandó tartózkodási hely legyen. Valóban egy kitekintés az ablakon elegendő volt, hogy jobbról és balról öt vagy hat elhagyott épületet vegyünk észre, melyek mind egyszerűek voltak, de különböző korúak s a pusztulás különböző fokozatai szerint egymástól eltérők. Ezek voltak azok a házak, melyeket Watkins ur egymás után építtetett, melyekben lakott, s melyeket a mint vagyona gyarapodott ismét elhagyott, úgy hogy azokat vagyona gyarapodása lépcsőinek lehetett tekinteni.

A leginkább összeomlott egyszerűen gyephalmazból készült s alig lehetett másnak, mint kunyhónak nevezni. A következő már vert földből készült, a harmadik földből és deszkából, a negyedik még ezen felül ólomból is. Mintegy az ipar fokozatos haladását is lehetett rajtuk látni, a mint azt Watkins ur erszénye birta.

E többé-kevésbé tönkrement lakások mind egy dombon állottak, a Vaal és Modder egybeömlésénél, mely két folyó Dél-Afrika e vidékén a Narancsfolyónak legtekintélyesebb mellékvize. Köröskörül, a mennyire az ember szeme elláthatott, délnyugat és észak felé, nem volt más, csak kopár és kellemetlen sivatag. A *Veld* — miként az itt lakók e vidéket nevezik — kopár, terméketlen, homokos pusztaság, melyen messze távol csak itt-ott látszik ritkás fű s néhány tövisbokor. E szomoru vidék jellemző sajátságai közé tartozik, hogy rajta egyetlen fa sem tenyészik. S mivel a kőszén is egészen hiányzik s a közlekedés a tengerrel nehéz és költséges; nem kell csodálkoznunk, hogy tüzelőanyag sincsen és házi használatra csak szárított trágya marad.

Ezen egyhangu, meglehetősen szomoru kinézésű talajon terül el a két folyó partja, oly alacsonyan s annyira összeszorítva, hogy szinte alig tudjuk megérteni, miért nem folynak szélllel az egész síkságon.

Csak kelet felé, a láthatár szélén lehet látni két hegységnek, a Platberg és Paardebergnek, fogazott nyulványait és ezek aljában éles szemű ember észreveheti a füstöt, a port; továbbá kis fehér pontokat, melyek házak vagy kunyhók, — szóval élő lények tartózkodási helyei.

Itt e helyen, Veldben, vannak a gyémántkutatók tanyái, a Du Toit's Pan, a New-Rush; s a mely talán valamennyi közt a leggazdagabb, a Vandergart-Kopje. Mindezen különböző, az égbolt felé nyitott s csaknem a föld felszínén levő bányában, melyeket közönségesen «dry-diggings», azaz *száraz bányák* névvel jelölnek, 1870 óta körülbelül négyszázmillió frank értékű gyémántot s drágaköveket találtak. Mindannyian együtt vannak egy nagy körben, mely legfőlebb két vagy három kilométernyi átmérőjű. Watkins tanyájáról, mely innen

körülbelül négy angol mérföldnyire fekszik, közönséges távcsővel az ablakból mindeniket igen világosan lehet látni.

Különben e helyet tanyának vagy majornak nevezni igazában alig lehet, mivel köröskörül alig lehetett más-nemű gazdálkodást látni. Miként Dél-Afrika e vidéken lakó más állítólagos farmerek, Watkins ur is sokkal inkább baromtenyésztő volt, egész sereg ökör, kecske és juh tulajdonosa; mint valódi földmivelő.

Ez alatt azonban Watkins ur még mindig nem válaszolt Méré Cziprián oly udvariasan, de azért egész határozottan tett kérdésére. Miután legalább három perczet szánt a gondolkozásra, végre elszánta magát, hogy pipáját kiveszi ajkai közül s ekkor a következő véleményt fejezte ki, mely bizonyára elég távoli vonatkozással birt a fölvetett kérdésre:

— Azt hiszem, hogy az időjárás változni fog, kedves uram! Köszvényem soha sem kinzott meg még annyira, mint ma reggel óta!

A fiatal mérnök összeráncolta homlokát, kissé elfordította fejét s megerőltetésébe került, hogy a kellemetlen meglepetést ne lehessen rajta észrevenni.

— Talán jól tenne, Watkins ur, ha lemondana a szesz italról! — mondá egész nyugodtan a kancsóra mutatva, melynek tartalma a töltögetés folytán eléggé láthatólag megapadt.

— Lemondjak a ginről! Jupiterre! ön jó tanácsot ad! — kiáltott a farmer. — Ártott-e valaha a gin becsületes embernek? . . . Igen; tudom, hogy ön ezt akarja mondani! . . . De engedje meg, hogy idézzem egy orvos tanácsát, melyet egy köszvényben szenvedő lordmayornak adott! Hogy is hívták csak ezt az orvost? Abernethy, azt hiszem! «Akar-e ön meggyógyulni? — mondá betegének, — akar-e ismét erőt szerezni? Éljen észsze-

EGY FIATAL LEÁNY LÉPETT BE, TALCZÁN POHARAT HOZVA.

rően naponként egy shillingből s ez összeget keresse meg maga munkájával!» Ez igaz és jó dolog! De ha a mi öreg Angliánkban valaki csak azért, hogy jó erőben maradjon, naponként megelégednék egy shillinggel, mi haszna volna belőle, ha vagyont gyűjtött?... Az ily erős tréfák méltatlanok oly szellemes emberhez, mint ön, Méré ur!.. Ne is beszéljünk hát erről, kérem... A mi engem illet, láthatja, hogy én minden jót szeretek a világon!... Jól enni, jól inni, egy jó pipa dohányt kiszívni, ez az egész, mire vágyakozom, nincs más gyönyörűségem a világon, és ön azt akarja, hogy mindezekről lemondjak?

— Oh! nekem mindehhez semmi közöm! — válaszola Cziprián őszintén. Én egyszerűen csak egy egészségi szabályt mondtam önnek, melyről azt hiszem, hogy helyes! De hagyjuk e tárgyat, ha ön is úgy akarja, Watkins ur, s térjünk vissza az én látogatásom specialis tárgyára.

Watkins ur, mintha unatkozna, ismét visszaesett hallgatagságába s csendesen pöfékelte a dohányfüstöt.

E pillanatban az ajtó megnyílt. Egy fiatal leány lépett be, tálczán poharat hozva.

A csinos alak, ki a veldi gyarmatosok divatja szerint nagy főkötőt viselt, egyszerű apró virágos vászonruhába volt öltözve. Körülbelöl tizenkilencz vagy husz éves lehetett, igen fehér arczzsinü, szép szöke, finom hajjal; nagy kék szemei voltak, arcza kellemet s vidámságot árult el s az ártatlanság, kellem és jó kedv sugárzott le arról.

— Jó napot, Méré ur! — mondá francziául, de kissé angolos kiejtéssel.

— Jó napot, Alice kisasszony! — válaszolt Méré Cziprián, ki a fiatal leány beléptekor felállott s kissé meghajtotta magát.

— Láttam, hogy ön ide jött, Méré ur, — válaszolá Watkins k. a., s kellemes mosolygása közben látni lehetett fogait, — és mivel tudom, hogy ön nem szereti atyám rossz ginjét, hoztam önnek limonádét s kívánom, hogy az kedves egészségére váljék!

— Igazán, rendkívül kegyes, kedves kisasszony!

— Ah! ön nem is hinné, hogy Dada, az én strucz-zom, mit nyelt el ma reggel! — folytatá a leány élénken. — Elefántesont golyómat tüntette el!.. Igen! az elefántesont golyót!... Jó nagy volt ugyan, hiszen látta ön is, Méré ur, s egyenesen a newrushi billiárdról hozták!.. Nos! ez a falánk Dada ugy lenyelte, mint akár egy pilulát! Igazán mondom, ez a gonosz állat előbb vagy utóbb arra visz, hogy meghalok bánatomban!

S elmondva történetkáját, Watkins k. a. kék szemének szögletében vidám sugarú tünt elő, mely legkevésbbé sem látszott arra mutatni, hogy szomoru jóslata, habár későn, be fog teljesedni. Azonban egyszerre, a nők éles megfigyelő tehetségével, észrevette, mily hallgatagok atyja és a fiatal mérnök, s az ő jelenléte mennyire feszélyezi őket.

— Lám, uraim én zavarom önöket! — mondá. — Tudják, hogy ha oly titkuk van, melyet nekem nem lehet hallanom, kész vagyok elmenni!... Különben nekem sincs elvesztegetni való időm! Még egy sonatát kell betanulnom, mielőtt az ebédhez fognék!... Ej, ej! igazán, önök, uraim, ma épen nem fecsegők!... Elhagyom hát önöket, hogy sötét terveikkel foglalkozzanak!

Elindult, de csakhamar visszafordult, s mivel igen fontos tárgyról akart megemlékezni, nyájasan így szólt:

— Méré ur, ha ön ki akar kérdezni engem az élenyről, rendelkezésére állok. Már háromszor olvastam el azt a fejezetet a vegytanból, melyet szives volt nekem át-

adni, valamint a «gáznemű, szintelen, szagtalan s iz nélküli testekről» szóló fejezetből is mindent tudok.

Erre Watkins kisasszony szépen bölintott fejével s eltűnt, mint valami bolygó meteor.

Egy kis idő múlva egy kitünő zongora hangját lehetett hallani a társalgó teremtől jó távol eső szobából, s az eléggé bizonyította, hogy a fiatal leány egészen a zenei gyakorlatokra adta magát.

— Nos tehát, Watkins ur, — ismétlé Cziprián, kit a szeretetreméltó tünemény is bizonyosan emlékeztetett volna kérdésére, ha ugyan képes lett volna azt valaha elfeledni — szándékozik-e ön választ adni arra a kérdésre, melyet szerencsém volt önhöz intézni?

Watkins ur kivette a pipát, szájából, méltóságteljesen a földre köpött, büszkén fölemelte fejét s szemeit kutató tekintettel szegezve a fiatal emberre, ezt kérde:

— Nemde, valami véletlen folytán, talán már beszélt is vele erről?

— Beszéltem valamit!... kiivel?

— Arról, a mit ön mondott? ... leányommal?

— Ön nem ért meg engem, Watkins ur! — válaszolá a fiatal mérnök oly hévvel, mely őszinteségét eléggé bizonyította. — Én francia vagyok uram!... Ne feledje ezt!.. Mondhatom önnek, hogy soha sem engedném meg magamnak, hogy a kisasszonynyal, az ön leányával, házasságról beszéljek az ön engedelme nélkül.

Watkins ur tekintete nyájasabb lett s úgy látszott, hogy nyelve is megoldódik.

— Annál jobb!.. Derék fiu!... Engem legkevésbé sem lágyít meg az ön hallgatagsága Alice-szal szemben, — mondá Watkins ur csaknem kedélyes hangon. — Nos hát, mivel az embernek bizalma lehet önbén, adja nekem szavát, hogy többé nem is fog igyekezni vele e tárgyról beszélni!

— És miért, uram? — kérde a fiatal mérnök megütözve.

— Mivel e házasság lehetetlen, s jobb, ha nem is tart számot reá! — válaszola Watkins ur. — Méré ur, ön becsületes fiatal ember, tökéletes gentleman, kitünő vegyész, jeles tanár, sőt a fölött sem kételkedem, hogy nagy jövője van, de azért leányom még sem lehet az öné, abból az egyszerű okból, mivel egészen más terveim vannak vele!

— De ha mégis, Watkins ur....

— Ne zaklasson!... Hiába lenne!... — válaszola a gyarmatos. — Lehetne ön angol herczeg, még sem illenék terveimhez! De ön még nem is angol alattvaló s egész nyíltsággal jelentette ki, hogy semmi vagyona sincs! Nos, őszintén szólva, komolyan hiszi-e ön, hogy én azért neveltem volna fel Alice-t ilyené, Viktoria és Bloemfontain legjobb mestereinek segítségével, hogy husz éves korában elmenjen lakni Párisba, az egyetem-utczába, a harmadik emeletre egy oly urral, kinek anyanyelvét nem is értem?... Gondolkozzék csak erről, Méré ur, s tegye magát az én helyzetembe!.. Tegyük föl, hogy ön volna Watkins János gyarmatos, a Vandergaart-Kopje bánya tulajdonosa és én volnék Méré Cziprián ur, egy fiatal, a Fokföldre küldött tudós!... Tegyük föl, hogy ön itt, a társalgó szoba közepén ülne, egy pohár gint szüresölgetve s egy pipa hamburgi dohányt szíva; lehetséges-e, hogy ön egy pillanatig — csak egyig is! — helyeselhetné az eszmét, hogy leányát ide adná nekem feleségül?

— Hogy ne? Watkins ur, — válaszolá Cziprián, — még pedig habozás nélkül, ha azt hinném, hogy megtaláltam önben azokat a sajátságokat, melyek őt boldoggá tehetik!

— Eh! önnek nincs igaza, kedves uram, épen nincs

igaza! — válaszolt Watkins ur. — Ön úgy cselekszik, mint egy oly ember, ki nem méltó arra, hogy a Vander-gaart-Kopje bánya az öné legyen, vagyis inkább önnek nem lesz ily bányája! Mert elvégre is azt hiszi-e, hogy az minden fáradság nélkül jutott az én tulajdonomba? Azt hiszi talán, hogy nem kellett hozzá ész és tevékenység, hogy megszerezem s biztosítsam e tulajdonomat? . . . Nos, Méré ur, ez az ész kipróbált, a jelen nevezetes és határozott körülményben is s én ehhez ragaszkodom életem minden tétében s különösen abban, a mi leányomra vonatkozik! . . . Ezért ismétlem önnek: ne tartson számat reá! . . . Alice nincs önnek szánva!

E diadalmas befejezés után Watkins ur megragadta poharát s egyet hörpintett belőle.

A fiatal mérnök, megzavarodva, mit sem tudott válaszolni. Ezt látva a másik, még tovább folytatta:

— Ti francziák igazán furcsa emberek vagytok! — folytatá. — Szavamra, ti egyáltalán nem is jöttök zavarba! Hogyan! Őr ideérkezik, mintha az égből potytyant volna, Griqualand közepére, körülbelül három hóval ezelőtt egy derék emberhez, a ki önt e kilenczven nap alatt tizszer sem látta! Oda megy hozzá, meglátogatja s azt mondja neki: Watkins Stapleton János, önnek van egy csinos, kitünően nevelt leánya, kit általában a vidék gyöngyének neveznek s a ki azonfelül, de ez nem is határoz, egyedüli örököse a két világrész leggazdagabb gyémántbányájának; — a mi engem illet, én Méré Cziprián vagyok Párisból, mérnök, 4800 frank évi fizetéssel. Adja tehát feleségül nekem ezt a szép, fiatal teremtet, én elviszem hazámba s ön nem fog róla másként hallani, csak időről-időre posta vagy táviró útján... Hát ön ezt természetesnek találja?! . . . Én részemről visszatetszőnek tartom!

Cziprián elsápadva fölemelkedett. Fölvette kalapját s menni készült.

— Igen, visszatetszőnek! — folytatá a gyarmatos. — Én nem veszem be ezt a labdacot. Régi törzsből származott angol vagyok, uram, s akárminek lát is most, szegényebb voltam valaha, mint ön. Igen, sokkal szegényebb... Mindenféle mesterséggel foglalkoztam életemben! Voltam matróz egy kereskedő hajó fődélzetén, bölényvadász Dakotában, bányász Arizonában, pásztor Transvaalban... ismerem a hideget és meleget, az inséget és fáradságot!.. Husz évig homlokom verejtékével kerestem meg kenyeremet, mely egyedüli ebédem volt. Midőn a megboldogult Watkins asszonyt, Alice anyját, nőül vettem, ki francia eredetű boer leány volt, olyan mint ön, — hogy melleleg megjegyzzem, — kettőnknek együtt nem volt annyink, a mennyivel egy kecskét el lehetett volna tartani. De én dolgoztam, nem vesztettem el bátorságomat: most gazdag vagyok és akarom munkám gyümölcsét élvezni. Mindenek fölött pedig itt akarom tartani leányomat, hogy ápoljon izlésem szerint s esténként zenéljen, ha unom magamat!.. Ha valaha férjhez megy, akkor itt fog férjhez menni valamely helybeli fiatal emberhez, a ki oly gazdag, mint ő, gyarmatos vagy bányász, mint én, és a ki nem beszél arról, hogy éhen akar halni valahol a harmadik emeleten egy oly országban, hova soha életemben nem szeretném lábamat betenni. Férjhez megy például Hilton Jakabhoz, vagy más hasonlórú ficzkóhoz!... Kérő semmi esetre sem fog hiányzani, azt mondhatom!.. Végre is, őszinte angol nyelven szólva, én mindennél többre becsülöm e pohár gint és semmiért sem adom, ha egy pipa dohányt szivhatok!

Cziprián már reátette kezét az ajtókilincsre, hogy elhagyja a szobát, melyben fuladozni kezdett.

— Különben ne haragudjék! — kiáltott Watkins ur. — Én teljesen a régi maradok mindenben, Méré ur, s mindenkor nagyon fogok örvideni, ha önt látom,

mint lakót és barátot!.. S ime éppen ma este is várunk néhány embert!.. Nem akar velünk tartani?...

— Nem, köszönöm, uram! — válaszolta hidegen Cziprián. — Be kell fejeznem leveletem, hogy elkészítem a posta indulására.

S ezzel elment.

— Ezek a fura francziák... valóban furák! — ismétlé Watkins ur, reágyujtva pipájára egy kátránynyal megkent húr végével, mely mindig kezénél volt.

Ezután ismét felhörpintett egy nagy pohár gint.

II.

A gyémántmezőkön.

A mi a fiatal embert legjobban sértette Watkins ur feletében, az az volt, hogy daczára a külalak ridegségének, melyben az előadva volt, még sem tagadhatott meg tőle némi észszerűséget. Komolyan utána gondolva, maga is csodálkozott, hogy előre nem látta az ellenvetéseket, melyekkel a gyarmatos fogadhatja s ilyen visszautasításnak tette ki magát.

Tény, hogy e perczig sohasem gondolkozott a válaszfalról, melyet a vagyon, faj, neveltetés és szokások a fiatal leány és ő közé emeltek. Hat vagy hét év óta megszokta a bányászokat tisztán tudományos szempontból tekinteni, s szemeiben a gyémánt sem volt egyéb jegezedett szénnél, mely előkelő helyet foglal el a bányászati iskola mütarában. Azonkívül, mivel ő Franciaországban társadalmilag magasabb állást foglalt el, mint a Watkinsé; egyáltalában nem tudta méltányolni a vagyonosság értékét, melylyel a gyarmatos eléállott. Soha sem gondolta volna, hogy a Vandergaart-Kopje tulajdonosa leányának

egy francia mérnökkel létrejövő házasság előnytelen. De még ha eszébe jutott volna is, nagyon meglehet, hogy párisias gondolkozásában, mint a műgyetemet végzett ember, felülállónak hitte magát azon a határon, a mit e szóval jeleznek: «mésalliance».

Watkins ur durva felelete fájdalmas ébredés volt légvárai világából. Sokkal több esze volt, semhogy megtagadhatta volna tőle az okok alapos voltát, és sokkal becsületesebb volt, semhogy feltámadjon olyan ítélet ellen, melyet alapjában igazságosnak tartott.

De azért nem volt kevésbé fájdalmas a csapás, és csak most érezte, mikor le kellett volna mondania Aliceról, hogy milyen drága lett az neki három hó alatt.

Valóban csak három hónapja, azaz Griqualandba való megérkezése óta ismerte a leányt Méré Cziprián.

Milyen hosszúnak tűnt fel ez az idő! Hosszu, forró és szeles utazás után elérkezett céljához, az egyik égöv alól a másikhoz.

Partra szállván barátjával és iskolatársával, Barthes Pharamonddal, ki már harmadizben jött déli Afrikába vadászati szenvedélyét kielégíteni; a Foknál elvált tőle. Barthes Pharamond a bazuók országába utazott, ott akarta összeszedni a kis néger csapatot, mely kíséretét fogja képezni utazásában. Cziprián tizennégy ló által vont teherkocsiba ült, mely gyorskocsi gyanánt szolgál Veld utjain és ultra kelt a Gyémántország felé.

A fiatal tudós málháját öt-hat nagy láda képezte, mely valóságos vegytani és ásványtani laboratorium volt, s ezektől semmiképen sem akart megválni. De a kocsin egy utas nem szállíthatott többet ötven kilogramm málhánál, s így ez értékes ládákat ökörszekéren kellett szállíttatni, mely valódi középkori lassusággal vitte Griqualand felé.

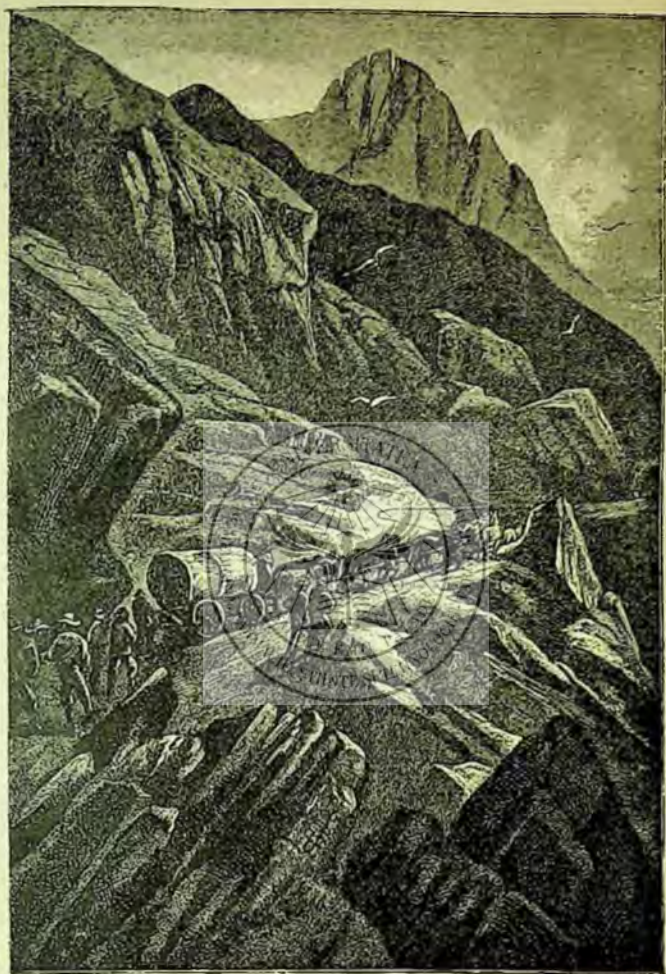
A gyorskocsi padokkal ellátva tizenkét személyt fogad-

hatott magába. Vászonernyővel borítva, négy óriási keréken fordult, melyek folytonosan nedvesek voltak a folyók vizétől, melyeken átmentek. A párosával befogott lovakat, melyeket néha öszvérekkel váltanak fel, egy sereg kocsis vezet nagy ügyességgel, kik egymás mellett ülnek. Az egyik a gyeplőt tartja, a másik egy hosszú bambusbotot forgat, melylyel nemcsak sietetti, de kormányozza is a fogatot.

Az ut Beaufort mellett egy csinos, a Nieuweweld hegyek lábaihoz épített falu mellett halad el, aztán átmenve a hegylánczon, elér Viktoriához és onnan Hopetownhoz — a Jóreménység fokához — a Narancsfolyó partján; innen Kimberleynek halad, legnagyobbbrészt gyémántbánya-telepeken át, melyeket csak néhány mérföld választ el egymástól.

Unalmas, egyhangú, nyolcz-kilencz napig tartó ut ez, Veld kopár vidékén át. A vidék rendkívül elszomorító hatással van az emberre; vöröses mezők, elszórt szürke sziklák verik vissza a nap sugarait, néhol sárga, ritka füre és törpe bokrokra akadunk. Se természetes, sem emberi kéz alkotta szépségek nincsenek. Itt-ott nyomorult kunyhók állanak, melyeknek tulajdonosai azért kapnak földet a kormányzóságtól, hogy vendégszeretetet tanusítsanak az átutazók iránt. De ez a vendéglátás a lehető legrimitivebb. Ezekben az egyedül álló menhelyekben az emberek ágyat s az állatok istállót sehol sem találnak. Nagy nehezen kaphatnak némi élelmiszert, mely oly száraz, mintha körülutazták volna vele a földet, s mégis aranyokkal fizetik meg.

Igy történik tehát, hogy élelemhiány miatt az előfogatot sokszor kieresztik a mezőre, hogy keressenek fűvet a kövek közt. De, természetesen, mikor aztán indulásra kerül a sor, meglehetősen fáradsággal és idővesztegetéssel kell a lovakat összefogdosni.

A 14 LÓ ÁLTAL VONT GYORSKOCSI UTJA A GYÉMÁNTORSZÁG FELÉ.

Pedig milyen döcögősek voltak ezek a kezdetleges kocsi- a még kezdetlegesebb hosszú utakon! Az üléseket egyszerűen azoknak a faládáknak teteje alkotta, melyekben az uti podgyász volt, s a melyeken a szerencsétlen utazónak folytonosan a mozsártörő szerepét kellett játszani. Lehetetlen volt olvasni, aludni, sőt beszélgetni! Kárpótlásul az utazók legnagyobb része éjjel-nappal dohányzott, mint valami konyhakürtő; szüntelenül ittak s egész kedélyesen köpködtek.

Méré Cziprián e helyen oly társaságban volt, mely meglehetősen képviselte azt a kóbor zagyvanépet, mely a földgömb minden részéről összejött a már említett arany- és gyémánttermő vidékekre. Volt köztük egy naptól süttött magas nápolyi, hosszú, fekete hajjal, pergamentszerű arcbőrrel, kevéssé megnyugtató szemekkel, ki magát Pantalucci Hannibálnak nevezte; — egy Náthán nevű portugáli zsidó, gyémántismerő, ki nyugodtan ült a sarokban s egészen bölcselkedőnek látszott; — volt továbbá egy bányász Lancashireből, Steel Tamás, vörös szakállu és erőteljes, vidám ember, a ki abban hagyta a köszénmunkát, hogy szerencsét próbáljon Griqua-földön; — egy német, Friedel ur, a ki úgy beszélt, mint valami jó s már is mindent látszott tudni a gyémántbányászatról, bár még soha sem látott szabadban gyémántot; — egy vékony ajku yankee, a ki egyedül borkulacsával foglalkozott s bizonyosan csak azért jött, hogy valamelyik telepen korcsmát nyisson, a melyben aztán a bányászok keresményeik legnagyobb részét elszokták fecsérelni. Egy gyarmatos a Hart partjáról, egy boér a Narancs folyó mellett levő köztársaságból, egy elefántcsont-kereskedő, ki a namakok tartományába igyekezett, két gyarmatos Transvaalból s végre egy khinai, kit Li-nek hívtak, a mint az khinaihoz illik, — ezekből állott az a legváltozatosabb, legtarkább s legza-

josabb társaság, a minővel hozzá hasonló embernek valaha alkalma volt találkozni.

Egyideig Cziprián azzal mulatta magát, hogy arcvonásaikat s szokásaikat tanulmányozta, de csakhamar megunta azt. Még leginkább érdekelte Steel Tamás, a vidám kedélyű s hangosan nevető férfi s a khinai Li, kinek macskaszerű édeskés arcvonásai magukra vonták figyelmét. Ellenben a nápolyi, durva élceivel s gazember-arczával igen kellemetlen érzést keltett föl benne.

Ezen embernek egyik legfőbb mulatsága volt két vagy három órán keresztül, hogy ahhoz a hosszú hajfonathoz, melyet a khinai, nemzeti szokásának megfelelően, vállán viselt, valami bolondos, oda nem illő tárgyat aggasson; egy csomó füvet, káposztatorzsát, tehénfarkat vagy valami lapos lócsontot. Li némán tűrte mindezt; egész nyugodtan távolította el a hosszú fonathoz akasztott tárgyakat, de egy hanggal, kézmozdulattal, sőt egyetlen tekintettel sem árulta el, hogy e dévajkodást úgy tekinti, mint a mi már túlmegy a megengedett határon. Sárga arcza, apró, összeszórtott szemei egész nyugodt csendben maradtak, mintha egészen rá nem tartozó dolog volna az, a mi vele történik. Valóban azt lehetett volna hinni, hogy ő még nem is érti, mi történik itt e Noé bárkájában, mely a Griqua-föld felé halad.

Pantalucci Hannibal ellenben soha sem mulasztotta el, hogy tört angol nyelven ne tegyen különféle megjegyzéseket dévajkodó leleményességeire.

— Nem gondolja-e, hogy ezen ember sárgasága ragadós? — kérde hangosan szomszédjától. Vagy más alkalommal: Bár csak lenne egy kis ollóm, hogy levághatnám e hajfonatot, akkor megláthatnók a fejet, a mi rajta lóg!

Az utazók nevettek a megjegyzéseken. Még élénkebb tette e vidámságot az a körülmény, hogy a boéroknak

mindig bizonyos idejökbe került, míg megtudhatták, mit mondott a nápolyi s így a társaság többi részének nevetése után rendszeren két vagy három perczel elkésve törtek ki hangos kaczajba.

Cziprián végre megboszankodott, hogy ez az ember mily makacsul igyekszik a szegény Lit célzáblául venni s megmondta Pantaluccinak, hogy modora épen nem nemes. A nápolyi valószínűleg valami durva választ akart adni, azonban Steel Tamás egyetlen szava elegendő volt, hogy elfojtsa gunyolódási hajlamát.

— Bizony nem! nem szabad így játékot üzni e e szegény ördöggel, ki még azt sem érti, hogy mit mond neki! — tevé hozzá a derék ficzkó, szégyenlve magát, hogy eddig ő is nevetett a többivel.

Az incselkedés tehát megszűnt. Néhány pillanattal később azonban Cziprián meglepetve vett észre egy finom s kissé gúnyos tekintetet, melyet a khinai váltott vele s mely világosan mutatta, hogy tudja mi történik vele. Rögtön az a gondolata támadt, hogy Li valószínűleg többet tud angolul, mint a mennyit el akart árulni. Azonban a legközelebbi megálló helyen hasztalan igyekezett vele társalgást kezdeni. A khinai mozdulatlan és néma maradt. Ez időtől fogva e sajátságos lény rendkívül érdekelte a fiatal mérnököt, mint valami talány, melynek kulcsát már-már meglettük. Gyakran igyekezett figyelemmel tanulmányozni a sárga és sima arcot, a kardmetszetü száját, melyből igen fehér fogak látszottak; a rövid, de széles kis orrt, a széles homlokot s a ferde szemeket, melyek mindig félig zárva maradtak, mintha valami gonosz tekintetet akart volna elrejtetni.

Milyen idős lehetett Li? Tizenöt éves vagy hatvanas? lehetetlen volt megmondani. Fogai, tekintete, koromfekete haja fiatalága mellett tehetett volna bizonyosságot; de a homlokán, arcán, sőt szája szélén is mutat-

LY NÉMÁN TÜRTE MINDEZT.

kozó redők magasabb korra utaltak. Kis termetű, sovány, de e mellett elég élénk egyénnek látszott, bár öltözete miatt akár «néniké»-nek is lehetett volna nevezni.

Szegény volt-e vagy gazdag? Ez lehetett a másik kétes kérdés. Szürke vászonpantallója, sárga tafota rokkja, paszomántos sapkája, nemeztalpu czipője mind oly egyszerűek de kifogástalan tisztaságuk voltak, hogy akár első osztályu mandarin, akár egy közönséges ember is felölthette. Egész podgyásza egyetlen vörös faszekrényből állott, melyen fekete betűkkel e felirást lehetett olvasni:

H. Li!

from Canton to the Cape.

Mely felirat ezt teszi: *Li H. Kanton városából megy a Fokföldre.*

A khinai különben is sajátosságos ember volt; nem dohányzott, nem ivott mást, mint vizet s minden megálló helyen arra használta fel idejét, hogy fejét lehető goudosan megborotválja.

Cziprián nem volt képes többet megtudni s ezért nemsokára letett arról, hogy az élő talánynyal tovább is foglalkozzék.

Ez alatt teltek a napok s a mérföldek mérföldek után maradtak el. Néha a lovak egészen vágatva haladtak, más alkalommal azonban lépésben is nehezen vánszorgtak előre. Lassan-lassan mégis csak haladtak előre s a gyorspostaszerü kocsí egy szép nap megérkezett Hoptownba. Egy állomással tovább Kimberleyt hagyták el. Ezentúl csak fakunyhók mutatkoztak a láthatáron.

Ez volt New-Rush.

A bányásztelep lényegileg mitsem különbözött azoktól a helyektől, melyek a művelődés számára megnyitott minden országban feltalálhatók s rendesen oly

gyorsan tűnnek fel, mintha bűvész a földből varázsolta volna elő.

Deszkabódék, melyek legnagyobb részt igen kicsinyek s az európai utmesterek kunyhóihoz hasonlítanak, néhány sátor, egy tuczat kávéház vagy korcsma, egy billiard-terem, egy Alhambra vagy tánczterem, a «boltok», vagyis bármely első szükségletre szolgáló árúk általános összehalmozási helye, — ezek voltak, a mik első tekintetre magukra vonták a figyelmet. Különösen a szatócsboltokban volt minden — ruhák és butorok, czipők s üvegpocharak, fontok és zsámolyszékek, fegyverek és szőnyegek, seprők és vadászkészlet, írópapír és szivar, illatszer s orvosság, eke és toilette-szer, körömkefe és süritett tej, pecsenyesütő serpenyő és könyomatu képek, — egy szóval minden, kivévén a vevőket.

A telep lakossága megérkezésök alkalmával még a bányákban volt elfoglalva, melyek New-Rushtól három vagy négyszáz méter távolságra voltak. Méré Cziprián is, mint általában az újonnan jöttek mindnyájan, ide törekedett; míg elkészítik számára az ebédet abban a házban, mely «Hotel Continental» büszke felirattal ékeskedik.

Körülbelül hat óra volt délután. A nap a láthatáron már is könnyű aranypirt árasztott. A fiatal mérnök most is észlelte, hogy e nagy égitest, épen úgy, mint az éjjeli világító, e fokok alatt mily óriási átmérővel bír, bár e tüneményt teljesen kielégítő módon nem volt képes megmagyarázni. Az átmérő ez alkalommal kétszer oly szélesnek látszott, mint a minő Európában.

Most azonban még új, szokatlan látvány várakozott Méré Czipriánra Kopjében, azaz a gyémántok telepén. E munkahelyen a bánya aláásott domb-alakot mutatott, bár a síkság különben oly egyenes volt, mint valami csendes tenger. E helyen azonban a kivájt göd-

rökből óriási kőfal támadt, hasonló valamely elliptikus alakú czirkuszhoz s körülbelöl negyven négyszögméter területü. E területen legalább három- vagy négyszáz «lelet» volt, melyet a bányászok mintegy harminczegy láb szélességben vájtak. A munka nagyon egyszerű volt. Kalapácssal és kapával kivájták a földet, mely rendszeren vörhenyes homok volt kavicsokkal keverve. Midőn a földet a bánya fölibe vitték, darabonként elkezdték tördelni, szítálni és válogatni; s a legnagyobb gonddal vizsgálgatták, vajjon nem tartalmaz-e valamit a becses drágakövekből.

Minden találó hely egymástól függetlenül keresztezte egymást s ennél fogva az egész bánya különböző mélységű árkokból állott. Némelyik száz méternyire s még mélyebbre ment a föld mélyébe, mások csak tizenöt, husz vagy harmincz méternyire. A munka és közlekedés eszközölhetése végett a hatósági rendeletek minden engedélyezett bányásznak kötelességévé teszik, hogy tárnája egyik oldalán hét lábnyi területet teljesen érintetlenül hagyjon. E terület, a szomszéd hasonló nagyságu kijelölt területével együtt, mintegy utat képez, mely a bányákat a föld eredeti felületével összeköti. A mesterséges emelkedett uton bizonyos magasságban korlátok vannak, melyek minden oldalon körülbelöl egy méternyit különitenek el s így elegendő széles helyet engednek, hogy két talyiga egymás mellett elmehessen.

De a függő utak szilárdságát s a bányászok biztonságát szerencsétlenségre nagyon megingatta az a körülmény, hogy az engedélyesek épen nem igyekeztek mindig a fal mellett maradni, sőt minél lejjebb haladtak, annál inkább oldalra ástak, úgy hogy oly mély bányák, melyek kétszer oly nagyok voltak, mint a Notre-Dame templom tornyai, megfordított guláknak látszottak, mintha a fejükre állították volna. E hibás eljárás

A BÁNYA MÉLYÉBEN EGY CSOMÓ BÁNYÁSZT LÁTOTT.

következményeit könnyű előrelátni. A falak gyakran beomlottak, részint az esős időben, részint midőn gyors időváltozás a talaj sűrűségi viszonyait megváltoztatta. De a bajok gyakori előfordulása sem hatott az esztelen bányászokra, hogy az aknákat egész végtelenig ki ne használják.

Méré Cziprián, midőn a bányákhoz közeledett, kezdetben csak tele vagy üres talyigákat látott, melyeket e függő utakon fel meg le toltak. De midőn a parthoz ért, a bánya mélyében egy csomó minden fajú, mindenféle színű s öltözetű bányászt látott, kik nagy buzgalommal dolgoztak az akna mélyében. Volt itt néger és fehér ember, európai és afrikai, mongol és kelta, — nagyobb részük csaknem teljesen meztelenül, vagy csak vászon-nadrágba, flanell ingbe öltözve, övkötővel és szalmakalappal, mely utóbbiakon gyakran lehetett strucztoilat látni.

Ezen emberek mindannyian az akna alján börtáskákba gyűjtötték össze a földet s ezt azután hosszú vasdrótok segítségével, melyek ténbörből készült szijakkal egy világos színű fadob körül voltak megerősítve, a tetőre felhúzták. Itt a táskákat gyorsan talyigákba üritették ki s azután ismét visszacsusztatták az akna mélyébe, hogy újból megtöltsék.

A hosszú vassodronyok, melyek az akna mélyébe lenyulva sajátságos négyszögeket alkottak, a «drydiggin»-nek, vagyis a gyémántbányászat e nemének, egészen különös jelleget adtak. Ugy tűnhetett fel a néző előtt, mintha valami óriási pók hálói lettek volna, melynek működését egészen hirtelen s erőszakosan szakították félbe, mielőtt hálóját teljesen elvégezhetné volna.

Cziprián jó ideig vizsgálta ezen emberi hangyák munkáját. Azután visszatért New-Rushba, épen akkor, midőn a fogadóban ebédre csengettek. Itt az étkezés egész tartama alatt módjában volt hallani egyrészt

BŐRTÁSKÁKBA GYŰJTÖTTÉK A FÖLDET.

a szeszélyes munkáról, mely a Jóhhoz hasonló szegény bányászokat egyetlen gyémánt nyerése által hirtelen gazdaggá teszi; míg ellenkezőleg mások az «ér» hiánya miatt panaszkodtak, hogy mily furszűcsak az alkuszok, mennyire megbizhatlanok a bányászatnál alkalmazott kafferek, kik a legszebb köveket ellopják s más hasonló technikai dolgokról. Nem is volt szó másról, mint gyémántokról, karatokról, ezer meg ezer forintról.

Egészen véve mindenki meglehetősen szerencsétlennek érezte magát s egy szerencsés «digger»-el szemben, ki tüntetőleg rendelt champagnei palaczkokat, hogy szerencsését megünnepelje; legalább husz lecsüggesztett fejű embert lehetett látni, kik egy kis sörrel is megelégedtek.

Néha egy darab drágakő járt kézről-kézre az asztal körül, hogy megmérjék, megvizsgálják, becsülgessék s végre visszakerülve, tulajdonosa övében tűnjön el. E szürke és fénytelen kő, alig fényesebb, mint egy kis zuhatag által meghömpölygetett kovadarab, — ez a gyémánt köszörületlenül.

Éjjel a kávéházak teltek meg s ugyanaz a társalgás és vitatkozás, mely ebéd alatt folyt, még tovább tartott a pálinkás és sörös poharak mellett.

Cziprián elfáradva feküdt le ágyába, melyet számára a fogadó szomszédságában levő sátorban kijelöltek. Meglehetősen aludt, bár folyvást hallhatta a zajt, melyet a környéken dolgozó kaffer-bányászok szabad ég alatt tartott bálja okozott, azonkívül pedig a dob- és síp szót, egy nyilvános szalonban a fehér urak számára tartott táncmulatságból.

III.

Egy kis tudomány jó barátságból tanítva.

A fiatal mérnök, sietünk ezt érdekében elmondani, nem azért jött Griqua-földre, hogy idejét e kapzsi, iszákos és pipás emberek társaságában töltsse el. Megbízása volt, hogy a tartomány különböző részében helyrajzi és földtani kutatásokat tegyen, mintákat gyűjtsön a sziklákban és gyémánttermő földből, hogy a helyszínén végezhesse a finomabb elemzéseket. Első vágya volt tehát, hogy mielőbb valami csöndes lakóhelyet, kapjon hol laboratóriumát felállíthassa, és a honnan, mint központból, különböző kirándulásokat tehessen a bányavidéken.

Az a domb, a melyen Watkins majorja emelkedett, csakhamar felkeltette figyelmét, mint oly hely, mely munkálataira különösen kedvező volt. Elég távol volt az aknától, hogy annak káros szomszédsága ne zavarja meg. Cziprián itt körülbelül egy órányira volt a legtávolabb fekvő aknától, mivel a gyémánttermő vidék kerülete legfőleg tiz-tizenkét kilométernyi.

Egy fél nap teljesen elegendő volt, hogy a fiatal mérnök Watkins János elhagyatott háza közül egyet kiszemeljen, az alkut megkösse s beletelepedjék. Egészen véve a gyarmatossal nem volt nehéz boldogulni. Már nagyon unta magát magányában s valódi gyönyörrel vette észre, hogy egy fiatal ember telepszik le szomszédságában, ki kétségkívül némi szórakoztatást fog nyújtani. De ha arra számított Watkins ur, hogy bérlejében asztaltársat talál, ki szívesen részt vesz vele a pálinka fogyasztásában, abban ugyan nagyon csalódott. Alig helyezkedett el Cziprián különféle eszközeivel,

görebeivel és kémszereivel a számára átengedett házban még mielőbb, a vizsgálandó tárgyak és laboratóriumának főbb részei megérkeztek volna, megkezdte földtani sétáit a vidéken. Este pedig, midőn a fáradságtól eltikkadva visszatért s a kődarabokat kirakta ólomhödönéből, zsákjából, zsebeiből, sőt sipkájából is, sokkal inkább kívánczozott ágyba feküdni s elaludni, mint hogy még elmenjen Watkins ur régi meséit meghallgatni. Különben is keveset pipázott, inni pedig még kevésbé szokott. Az egész ember tehát épen nem hasonlított ahhoz az alakhoz, a melyet a gyarmatos magának képzelt.

Cziprián mindamelletty oly jó és udvarias, oly őszinte modoru és érzelmű, oly tudós és szerény volt, hogy lehetetlen lett volna hosszabb idő alatt vele meg nem barátkozni. Watkins ur talán maga sem hitte ezt — sokkal nagyobb tiszteletet tanusított a fiatal mérnök iránt, mint azelőtt bárki mással szemben. Csak legalább inni tudna ez a fiu! De mit lehet csinálni oly emberrel, ki soha egy csepp palinkát sem enged torkán leönteni? Rendesen e gondolat volt az utolsó, midőn a gyarmatos elkezdett bérlője felől gondolkozni.

A mi Watkins kisasszonyt illeti, ő a fiatal tudóssal csakhamar jó s teljesen őszinte barátságot kötött. Kiváló modort és a megszokott környezeténél hiányzó magasabb értelmi tehetséget talált benne s e mellett alkalma nyílt, hogy a gyakorlati vegytani kísérletek által megszilárdítsa s változatossá tegye ismereteit, melyeket a tudományos művekből már előbb megszerzett. A fiatal mérnök laboratóriuma sajátosságos készülékeivel rendkívül érdekelte őt. Különösen nagyon kíváncsi volt megtudni mindent, mi a gyémánt természetére vonatkozott; e drágakőre, mely a társalgásban és helyi kereskedésben oly kiváló szerepet játszott. Alice valóban elég

értelmes volt arra, hogy csak egyszerű kődarabnak tartsa e drágakövet. Cziprián még talán annál is kevesebbre becsülte. És az érzelem közössége még inkább megerősítette a barátságot, melyet oly készséggel kötöttek meg. Griqua-földön — bátran mondhatjuk ők voltak az egyedüliek, a kik nem hitték, hogy az életnek egyedüli feladata e kis köveket keresni kicsiszolni és eladni, melyek után a világ minden részében oly nagyon sóvárognak.

— A gyémánt, — mondá neki egy nap a fiatal mérnök, — egyszerűen tiszta széneny. Más szóval ez a jegezedett szén töredéke. El lehet égetni, mint egy közönséges parázsdarabot s éppen ez eléghetési képessége az, melyből valódi természetét először gyanították. A híres angol tudós Newton, ki minden kezébe jutott dolgot megvizsgált, észrevette, hogy a gyémánt egészen másként töri meg a napsugarakat, mint minden más átlátszó test. S mivel tudta, hogy e sajátság a legtöbb éghető anyagnál is feltalálható, szokott merészségével azt a véleményt állította fel, hogy a gyémántnak éghetőnek «kell» lennie. És a tapasztalat igazat adott neki.

— De, Méré ur, ha a gyémánt csak szén, mi az oka, hogy olyan drága? — kérde a leány.

— Azért olyan drága, mert igen ritka, Alice kisasszony, — válaszola Cziprián, — s még eddig csak igen kis mennyiségben található a természetben. Régebben csak Indiában, Braziliában s Borneo szigetén találták. S kegyed kétségkívül még emlékezik reá, mert összesen csak hét vagy nyolcz esztendeje, hogy legelőször jelezték a gyémánt előfordulását Dél-Afrika e vidékein.

— Természetesen, emlékezem! — mondá Watkins kisasszony. — Mindenki mintha megbolondult volna Griqua-földön! Nem lehetett másként látni az embereket, mint ásókkal és kapákkal fölfegyverkezve, a mint

mindenfelé földet vizsgálgatnak, félrevezetik a patakok folyását, hogy a medret megvizsgálják s nem beszélnek, nem gondolkoznak másról, mint gyémántokról! Bármily kicsiny voltam akkor, mondhatom, Méré ur, hogy néha én is egészen fellelkesedtem! De ön azt mondta, hogy a gyémánt azért drága, mert ritka . . . De hát ez az egyedüli előnye?

— Nem, határozottan nem, Watkins kisasszony. Átlátszósága, fénye, csiszolása előtti fényvisszaverődése, sőt a csiszolás nehéz volta s végre rendkívüli keménysége — egy szóval valóban érdekes tárgy a tudós előtt s hozzá tehetni, nagyon hasznos az iparban. Kegyed tudja, hogy a gyémántot csak saját porával lehet csiszolni s e ritka keménység okozza, hogy néhány év óta a sziklák átfurására kezdik használni. E drágakő nélkül igen nehéz lenne üveggel s más kemény tárgyakkal elbánni; alagutakat furni, aknákat vájni s ártézi kutakat készíteni pedig még nehezebb lenne!

— Most már értem, — mondá Alice, ki csaknem mindjárt némi vonzalmat kezdett tanusítani a szegény gyémántok iránt, melyeket eddig csaknem megvetett. — De Méré ur, ez a gyémánt, melyről állítja, hogy a gyémánt jegeczes állapotú összetétele — csakugyan semmi más — egyszerűen csak szén és nem más? Mi tehát a szén?

— Ez egy egyszerű test, nem ércz s egyike a legelterjedtebbeknek a természetben, — válaszola Cziprián. — Minden szerves összetétel kivétel nélkül, a fa, a hus, a kenyér, a fű nagyrészen ebből állanak. Mindenütt, a merre szemünk tekint, észrevehetjük a szénnek vagy a szénvegyületnek nyomait.

— Minő csodálatos! — jegyzé meg Watkins kisasszony. — Ime ez a bokor, a rét füve, a fa, mely árnyékot ad, strucczom, Dada, szárnya, én magam s ön

is, Méré ur, mind részben szénből vagyunk... épen úgy, mint a gyémántok! Tehát valóban sok szén van a világon.

— Én is úgy hiszem, Alice kisasszony, még sok ideig kell ezt kutatni, de a jelenkor tudománya napról-napra világosabbá teszi ezt. Vagy más szóval e tudomány arra törekszik, hogy mindinkább kisebbitse az egyszerű elemek számát, mely számot sokáig csaknem szentnek és sértetlennek tartottak. A szinképvizsgálat eredményei reményt nyújtanak, hogy nemsokára új nap derül a vegytanra. És akkor az a hatvankét elem, melyet mai napig mint egyszerű elemi s alapvető testeket tekintenek, majd talán egyetlen atomnak s állagnak fog feltűnni — talán mint köneny — a villamosság, erőműtan és a meleg különböző nyilvánulásai szerint átalakulva!

— Oh! ön megijeszt engem, Méré ur, e nagy szavakkal! — kiáltott Watkins kisasszony. — Beszéljen nekem inkább csak a köszénről! Nem képesek-e önök, vegyész urak, ezt is jegeczzé változtatni, mint a ként, melyet egy pár nappal ezelőtt oly furesa alakban mutatott be nekem? Ez bizonyára sokkal kényelmesebb volna, mint a földben turkálni, hogy gyémántokat találjanak!

— Megpróbálták már azt megtenni, a mit kegyed mond, — válaszola Cziprián, — megpróbálták, hogy lehetne a tiszta szénből jegeczítés által mesterséges gyémántot készíteni. Hozzá tehetem, hogy e kísérlet bizonyos fokig sikerült is. Desprez 1853-ban s továbbá napjainkban Angliában egy más tudós, igen erős villamfolyam alkalmazása által képes volt szénhengerből gyémántporokat előállítani, melyet előbb mindenidegen alkatrésztől megtisztítottak és sárgaczukorral keverték. Mind- eddig azonban a kérdés nem haladt annyira előre, hogy az iparra nézve fontossága legyen. De föltehetjük, hogy ez csak idő kérdése. Egyik vagy másik nap s talán már

ebben az órában, midőn én, Watkins, kisasszony, kegyeddel beszélek, a gyémántgyártás módját fölfedezik!

Társalgás közben sétálgattak a homokkal borított terrazon, mely a ház előtt végig nyult s honnan, különösen az erkélyről, igen jól lehetett látni a déli égboltozat csillagainak villogását.

Ezután elváltak. A fiatal mérnök visszatért lakásába, míg a leány utána nézett kis struccz-csapatjának, mely egy kerített helyen volt, azon magaslat aljában, a hol Watkins János lakóháza emelkedett. E madarak kis fehér feje, a nagy sötét testen, nagy idomtalan lábaik, sárgás bodros tollaik, melyek szárnyaikat és farkukat ékesítették, mind egyaránt érdekelték a fiatal leányt; ki egy vagy két év óta nagy mulatságot talált abban, hogy ez óriási madaraktól egész baromfiudvart alkosson.

Rendes körülmények között nem igyekeznek ez állatokat megszelidíteni s a fokföldi gyarmatosok csaknem vadon hagyják őket. Megelégedsznek azzal, hogy nagy kiterjedésű kerítések közé helyezik, melyeket magas oszlopokra vont rézsodronyok határolnak, a mi egészen úgy néz ki, mint némely országokban a vasúti vonalak kerítése. E kerítéseken a repülni nem tudó strucczok nem képesek átmenni. Itt élnek egész éven át, bár nem is sejtetik fokságukat; abból táplálkoznak, a mit találnak s kikeresik az elrejtett zugokat, hogy ott rakják le tojásaikat, melyeket a tolvajok ellen szigorú törvények védenek. Csak a vedlés idején, midőn még nem hullatják ki azokat a tollakat, melyeket az európai nők annyira keresnek, zavarják meg nyugalmaikat az által, hogy reájuk vadászva mindig kisebb-kisebb körbe szoritják, míg végre könnyű lesz őket megfogni s diszükséglettől megfosztani.

Ezen iparág néhány év óta a Fokföld e részeiben rendkívül elterjedt s valóban csodálni lehet, hogy Algir-

A LEÁNY UTÁNA NÉZETT KIS STRUCCZ-CSAPATJÁNAK.

ban, hol éppen oly jövedelmező volna, még kevésbé honosodott meg. Minden struccz, ha egyszer rabságba jutott; tulajdonosának, bár semmibe sem kerül, két-háromszáz frank tiszta jövedelmet ad. Hogy ezt megérthessük, tudnunk kell, hogy egy nagy toll, feltéve, hogy jó minőségű, hatvan-nyolczvan frank áru a kereskedelmi forgalom szerint, s hogy még a középszerű és kis tollak is elég jól elkelnek.

Watkins kisasszony azonban csak saját személyes gyönyörüségére tartott egy tuczatot e nagy madarakból. Nagy gyönyörüsége volt látni, mint költik ki óriási tojásaikat, s mint jönnek apróságaikkal együtt a tálhoz, mintha csirkék vagy pulykák lennének. Cziprián néha elkísérte ide s különösen szeretett enyelegni a csoport egy eleven tagjával, egy fekete fejű, arany szemű strucczal, mely épen az említett Dada volt; ugyanaz, mely lenyelte Alice elefántcsont-labdáját, a melylyel mulatni szokott.

Lassan-lassan észrevette Cziprián, hogy mély és gyöngéd érzelem támadt benne a leány irányában. Elgondolta magában, hogy sohasem találhatna méltóbb társat életéhez és gondolataihoz; társat, kinek őszintébb szive, mélyebb érzelme volna, ki szeretetre méltóbb, egyszóval minden tekintetben ennél alkalmasabb lenne. Valóban Watkins kisasszony, jó korán megfosztva anyjától, kénytelen volt az atyai házat maga vezetni s így tökéletes házinő volt, de a mellett egyszersmind valódi világba való nő. Épen ez a tökéletes műveltség és vonzó egyszerűség csodálatos vegyülete tette őt különösen kellemessé. Nem volt oly válogatós, mint némely európai városok előkelő hölgyei; nem képzelte, hogy elcsunytja fehér kezeit, ha egy puddingot készít, az ebédre felügyel s a házi fehérneműt jó rendben tartja. De mindez nem gátolta meg, hogy jól játsza Beethoven szonátáit, talán jobban mint

mások; hogy folyékonyan beszéljen két-három nyelven, szeresse a költészetet, tudja megérteni az összes irodalom műveit; végre hogy némi sikert mutasson fel a kis összejöveteleken, melyeket a kerület gazdag telepesei néha rendezni szoktak.

Nem mintha ez összejövetelek alkalmával a kiváló nők igen ritkák lettek volna. Transvaalban úgy, mint Amerikában és Ausztráliában s általában az új országokban, hol a művelődés anyagi eszközeinek megszerzése a férfiak egész tevékenységét veszi igénybe; az értelmi műveltség többé-kevésbé — mindenesetre inkább mint Európában — a nők monopoliuma. E helyeken a nők, az oktatást és művészi izlést tekintve, igen gyakran sokkal magasabb fokon állanak, mint férjeik vagy fiaik. Bizonyosan minden utazó meglepetéssel tapasztalhatta, hogy egy ausztráliai bányász vagy egy északamerikai vadon nyugati részén lakó gazda nejének elsőrangú zenei képzettsége van s e mellett a szépirodalomban s néha a tudományokban is nagy jártasságot tanúsít. Egy omahai rongyszedő vagy egy melbournei mészáros leánya műveltség, előkelő modor s általában minden kiváló dologban alig áll alantabb fokon, mint egy hercegnő a vén Európában. Orange köztársaságban, hol a lányok oktatása már régóta ugyanoly fokon áll, mint a fiuké, bár ők csakhamar elhagyják az iskola padjait; e különbség a két nem közt talán még élesebb, mint másutt. A férfi, hivatása szerint, «breadwinner», azaz kenyérkereső s ezért természetes durvaságával mindig csak erre irányozva figyelmét, fáradságokkal és veszedelmekkel telt életet él. A nő ellenkezőleg a házra van szorítva s így művelheti a tudományokat s művészeteket, melyeket férje megvet vagy elhanyagol.

Ha mindehhez hozzá vesszük a szépséget, a műveltséget s kellemet, a mi csak egy pusztai vidéken található:

fogalmat alkothatunk magunknak Watkins János telepes leányáról.

Cziprián mindezt meggondolta magában ; s mint rendszeren nem habozott célja megvalósításában, úgy most sem késett, hanem azonnal elment, hogy kérelmét előadja. Fájdalom ! ez alkalommal lebukott ábrándjainak magaslátáról s először látta meg a csaknem ledönthetlen gátat, mely őt Alicetől elválasztotta. E döntő találkozás után szive nagy bánattal telt el. De nem az az ember volt ő, a ki haszontalan kétségbeesésnek adná át magát ; hanem elhatározta, hogy küzdeni fog e célért és különben is munkálkodásában enyhülést talált fájdalmára.

Leülve kis asztalához, a fiatal mérnök gyorsan és élénken kezdett írni egy hosszú, bizalmas levelet, melyet még reggel megkezdett, nagyrabecsült mesterének M. . J...-nek, a tudományos akadémia tagjának s a bányászakadémia tiszteletbeli tanárának.

.... «Az, a mit a hivatalos jelentésben még nem akarok megemlíteni, — írja neki — mivel ez még előttem is csak föltevésnek látszik; az a vélemény, melyet földtani észleleteim alapján kísérlettem meg alkotni magamnak a gyémánt valódi képződési módjáról. Sem az a nézet, mely vulkánikus eredetűnek tartja e drágakövet, sem az, mely fekvésénél fogva óriási földforrongásokkal hozza összeköttetésbe, nem elégít ki engem, ép oly kevéssé, mint önt, kedves mesterem ; s nem is szükséges felhoznom az okokat, melyeket ön alaposan ismer. E gyémánt helyi képződése a tűz hatása következtében szintén igen általános magyarázat s engem nem elégít ki. Minő volt az a tűz ; miért nem változtatta meg a mészanyagokat, melyek a gyémánttermő rétegekben rendszeren előfordulnak ? Egyszerűen gyerekesnek tartom, mely hasonlít a forgószél, mint meggörbitett atomok elméletéhez.

«Az egyedüli magyarázat, mely engem, habár nem

MUNKÁLKODÁSÁBAN ENYHÜLÉST TALÁLT FÁJDALMÁRA.

teljesen, de legalább bizonyos fokig kielégít; az, hogy a drágakő elemeit a víz hordta össze s a jegecz azután e helyen képződött. Engem legalább nagyon meglepett mindazon rétegek különös, csaknem egyforma jellege, melyeket a gyémánttermő vidéken meglátogattam s a legnagyobb gonddal megmértem. Mindmegannyi többé-kevésbé bizonyos metszett tokhoz hasonlít, vagyis inkább a boritékot képző réteget tekintve, úgy néznek ki, mint egy félre tolt lopótök. Az egész harmincz vagy negyvenezer köbméter tartály, a melyben a homok, iszap s más szikláról lemosott földrészek összegyülekeztek. E jelleg különösen észrevehető Vandergaart Kopjeban, mely a legujabban vájni kezdett aknák közé tartozik, s mely, mellékesen mondva, ugyanannak az embernek tulajdona, a kinek házában írom a jelen sorokat.

«Ha egy idegen testrészeket tartalmazó, folyadékkal telt tartály megfordul, mi történik? Az idegen testek különösen a mélyre szállanak vagy a tartály szélei körül gyülekeznek. Nohát éppen ez található fel az említett vájnanál. A gyémántokat különösen a meder közepe táján, a mélységben, de a mellett köröskörül a legszélsőbb határoknál lehet találni. S ezt az esetet elég határozottan lehet konstatálni, annyira, hogy a közbeneső rétegek ára jelentékenyen leszállott; míg a középén vagy szélen eső rétegekre szóló aknázási engedélyek ára gyorsan emelkedik mindaddig, míg a réteg ki van merítve. Ez is mutatja, hogy a gyémántok viz által való összehordatásáról szóló elméletnek alapja van.

«Más részről egész sereg körülmény, melyet ön emlékirataimban meg fog találni, arra látszik mutatni, hogy a jegeczek a hely színén képződnek s nem tökéletes állapotban jutnak össze. Hogy csak egyet említsek fel, a gyémántok egy és ugyanazon helyen csaknem mindenkor egyenlő minőségben s színben fordulnak elő, a mi azt

mutatja, hogy a vízáramlat nem készen hozta őket oda. Gyakran lehet találni két darabot szorosán egymás mellett, alig valamivel elválasztva. Hogyan jöhettek volna ezek együvé, a nélkül, hogy a víz ereje szétválasztásukat meg ne kísérelte volna? Sőt a nagyobb gyémántok mindenkor a szikla-aljhoz közel találhatók, a mi jelzi a sziklák hatását, — melyek minden más esetben is melegeget sugároznak ki, — a jegecedés megkönnyebbitésére. Végre ritka, valóban ritka eset, hogy a nagy és apró gyémántok egy és ugyanazon helyen forduljanak elé. Mindenkor, valahányszor egy szép követ találnak, az elvan különítve. Mintha a részek gyémántos alkatrészei ez alkalommal mind összevonattak volna s a különválasztó erők eredménytelenek lettek volna.

«Ezek a főokok, a melyeknél fogva hajlandó vagyok hinni, hogy a víz ereje által ide hozott gyémántrészek a helyszínén képződtek jegecedéské.»

«De honnan jött az a víz, mely azokat a szerves alkatrészeket képezte, melyek itt gyémántokká alakultak? ez nehéz kérdés, melyre lehetetlen felelnem, ha csak előbb igen részletes tanulmányokat nem teszek a különböző vidékeken. A fölfedezés kétségtelenül fontos lenne. Ha megismerhetnők a víz folyásának irányát, némi fáradsággal eljuthatnánk a kezdő pontra, a honnan a gyémántrészek erednek s a hol kétségkívül sokkal nagyobb mennyiségben lehetne azokat találni, mint a mennyit itt találnak. Ez a fölfedezés teljesen igazolná elméletemet s én ennek nagyon örülnék. De alig lehet ezt megtennem, mert küldetésem már is végéhez közeledik s csaknem lehetetlen e tekintetben még komoly eredményre jutnom.

«Szerencsés voltam továbbá a sziklák vegyelemzése által...»

A fiatal mérnök itt, jelentését tovább fejtegetve, igen részletesen irt technikai működéséről s annak eredmé-

nyeiről; mely tárgyak kétségkívül nagyon érdekelték őt s a kihez a levél intézve volt, de melyre nézve a laikus olvasónak aligha volna hasonló ítélete. Ezért talán czél-szerűbb lesz, ha levelének e részét mellőzzük.

Éjfélutánban, midőn hosszú levelét befejezte, kioltotta Cziprián lámpáját, végig nyult ágyán s az igazak álmába szenderült. A munka eltompította, legalább néhány órára, fájdalmait, de egy kellemes látvány nem egy alkalommal élesztette föl újra a fiatal tudós álmodozásait s úgy tet-szet neki, mintha e látvány biztatná, hogy nem szabad kétségbe esnie.

— Valóban el kell mennem — mondá magában más-nap Méré Cziprián, mialatt az öltözködéssel foglalko-zott, — itt kell hagynom Griqua-földet! Azok után, a mit ez embernek elmondtam, gyöngédtelenség volna még csak egy napig is itt maradni! Csakugyan nem ad-hatná nekem lányát? Talán oka van reá! Egy általában nem az én dolgom, hogy a reá nézve enyhítő körülmé-nyeket felsoroljam! Kötelességem, bármily fájdalmas is legyen az, férfiasan türni a határozatot, és számolni a jövő eshetőségeire!

Nem is habozott többé Cziprián, hanem megkezdte összecsomagolni készülékeit a ládába, melyek épen kéznél voltak, mivel szekrények és kamarákül is szolgáltak. Szenvedélylyel fogott a munkához, s egy vagy két órahosszáig gyorsan dolgozott, midőn egy-szerre a nyitott ablakon át a reggeli szellő egy üde és tiszta hangot hozott felé, mely épen úgy hangzott, mint

a pacsirta dala a kertben, s a mely a híres angol költő, Moore egyik legszebb dalát visszhangozta!

A nyárnak utolsó
Rózsája ez itt,
Hervadva lehulltak
A társai mind.

Cziprián az ablakhoz futott s észrevette Alice-t, ki strucczai lakóhelye felé közeledett, nekik való élelmet vivén. Ő volt az, ki napfölkeltekor már dalolt.

Nem hagylak e száron
Epedni magad,
Szép társid alusznak.
Kövess az ökökát!

A fiatal mérnök soha sem gondolta, hogy valami nagyon szeretné a költői műveket; e költemény mindamellett nagyon meghatotta. Egészen az ablakhoz lapult, visszatartotta lélegzetét s úgy hallgatta, vagy, jobban mondva, nyelte a kedves szavakat.

Az ének félbeszakadt. Watkins kisasszony szétosztotta az eledelt a struccczok között s nagy gyönyörrel nézte, mint nyujtogatják azok hosszú nyakukat s idomtalan csőreiket az ő fősvény kis keze felé. A mint azután befejezte a szétosztást, visszatért, folyvást dalolva:

Ha hervad a hű szív
S nincs már ki szeret,
Ki lelne e gyásznak
Földén örömet?

Cziprián egyhelyben maradt nedves szemekkel, mintha valami varázs bilincselte volna le.

A hang mindig távolabbról jött, Alice a ház felé ment; de alig haladt mintegy husz méternyi távolságra,

midőn léptek zaját hallva visszalordult s azután hirtelen megállott.

Cziprián érthetetlen, de ellenállhatlan érzelemtől üzetve hajadon fővel kifutott házából és utána sietett.

— Alice kisasszony!

— Méré ur? . . .

Szemben állottak egymással a fölkelő napnál az uton, mely a telep szélén vonult el. A kopár vidéken igen csinosan tünt fel elegáns termetök árnyéka. Abban a pillanatban, midőn Cziprián odaért a fiatal leányhoz, maga is megijedni látszott tettétől s határozatlan levén, — hallgatott.

— Önnek valami mondani valója van, Méré uram? — kérdé érdeklődéssel.

— Bucsuzni jöttem, Alice kisasszony. Én még ma elmegyek, — válaszolá alig hallható hangon.

A természetes vidámság, mely annyira megélenkíté Watkins kisasszony szép arcát, rögtön eltűnt.

— Elmegy? . . . Ön el akar menni . . . hova? — kérdé igen szomoruan.

— Hazámba . . . Franciaországba, — válaszolá Cziprián. — Munkámat itt már befejeztem! . . . küldetésem véget ért. . . Nincs többé mit keresnem Griqua-földön s kötelességem visszatérni Párisba. . .

S midőn ezt tört hangon elmondta, úgy beszélt, mint a bűnös, ki védelmezi magát.

— Ah! . . . Igen! . . . Ez igaz! . . . Így kell lenni . . . — dadogá Alice a nélkül, hogy igazában tudná, a mit mond.

A leányt elfogta az ijedtség. Ez az ujság akaratlanul is úgy tönkre tette jó kedvét, mintha mennykőcsapás érte volna. Egyszerre nagy könnycseppek jelentek meg szemében s ellepték a hosszú szempillákat is, melyek azokat beárnyékolták. S mintha a bánat kitörése visszahozta

SZENKÖZT ÁLOTTAK EGYMÁSSAL.

volna őt a való életre, némi erőt talált, hogy mosolyogjon.

— Eltávozik?... — ismétlé. — Nos, hát elakarja ön hagyni hűséges tanítványát, mielőtt befejezte volna a vegytani leczkéket?... Azt akarja, hogy megállapodjunk az élenynél s a légeny titkai előttem örökké holt betűk legyenek?... Ezt igen rosszul teszi, uram!

Igyekezett vidám és kellemes arcot mutatni, de szavainak hangja megczáfolta a szók értelmét. A tréfálgodás álarca alatt mély szemrehányás volt abban, mely a fiatal embernek egész szívéig hatolt. Közönséges nyelvre fordítva körülbelől ezeket mondta a leány:

— Jól van, de hát én?... Ön semmibe sem vesz engem?... Ön ismét a nem létező lények közé sorol engem!... Ön ide jött s e boérók és kapzsi bányászok között úgy mutatta be magát, mint valami felsőbb, kiváltságos lény, tudós, eszes, önzetlen, egy szóval rendkívüli!... Ön megengedte, hogy részt vegyek tanulmányaiban s munkáiban! Ön feltárta előttem szívét s részessé tett magasra törő vágyaiban, kiváló irodalmi érzékében, művészeti izlésében!... Ön megmutatta nekem azt a különbséget, mely egy gondolkozó lény, minő ön is, s a körülöttem élő félemberek között létezik!... S ön mindezt csak játékból csinálta, hogy magát bámultassa és megszerettesse!... Ön valóban kalandor!... Most eljő hozzám kijelenteni, egyszerű száraz hangon, hogy ön távozik, hogy mindennek vége, hogy ön visszatér Párisba és sietni fog engem elfeledni!... S ön azt hiszi, hogy én e megaláztatást képes leszek nyugodtan elviselni?

Igen, ily és hasonló gondolatok voltak Alice szavai alá rejtve s könybe lábbadt szemei elmondták azt világosan, úgy hogy Cziprián már válaszolni akart e néma, de azért hangosan szóló vádra. Kevés hija volt, hogy így nem szólt:

— Meg kellett lenni!... Én megkértem kegyed atyját, engedje meg, hogy nőm lehessen!... Visszautasított és még csak reményt sem hagyott számomra!... Érti már most, miért távozom el?

De ideje korán visszaemlékezett ígéretére. Felfogadta, hogy soha sem szól Watkins János leányának arról az álmról, melyet magának alkotott s nyomorultnak tartotta volna magát, ha ez ígéretét nem bírta volna megtartani.

Másrészt azonban éreznie kellett, hogy a hirtelen elutazás, melyet a csapás súlya alatt oly hirtelen, elhatározott, mennyire durva, csaknem kegyetlen dolog volna. Úgy tűnt fel előtte, mintha előkészület, haladék nélkül csaknem lehetetlen volna elhagynia e kedves gyermekeket, a kit szeretett s a ki iránt — a mint azt oly jól láthatta — oly őszinte s oly mély vonzalommal viseltetett!

Az az elhatározás, mely pár órával az előtt a legparancsolóbb szükségszerűségnek, sőt valóban elkerülhetlennek látszott előtte, most rémületet keltett fel benne. Nem is mert többet rá gondolni.

Egy pillanat alatt megmásította azt.

— Midőn elutazásomról beszéltem, Alice kisasszony, — mondá — nem ezt a reggelt, sőt nem is a mai napot értettem!... Még össze kell szednem jegyzeteimet... befejezni előkészületeimet!... Mindenesetre lesz még szerencsém viszontlátni kegyedet és beszélgetni... a kegyed tanulmányairól s terveiről!

Ezzel Cziprián, mint valami örült, hirtelen sarkon fordult s csaknem futva tért vissza lakásába, hol farkaszkébe dobva magát, mély gondolatokba merült.

Gondolatainak menete most már megváltozott.

— Lemondani annyi gyönyörrel egy kis pénz miatt! — mondá. Elhagyni vágyai tárgyát az első akadálynál!

Oly bátorság-e ez, a mint gondoltam? Nem volna-e helyesebb lemondani némi előítéletekről s igyekezni, hogy méltó legyek hozzá? Oly sok embernek kedvez valamikép a szerencse, midőn gyémántokat keresnek! Miért ne tehetném én is azt? Mi akadályozhatna engem, hogy én is leljek egy száz karatos drágakövet, a mint az másokkal is megtörtént, vagy hogy egészen új telepet találjak? Nekem bizonynyal több elméleti s gyakorlati ismeretem van e tárgyról, mint ez emberek nagyobb részének. Miért ne nyújthatná nekem ugyanazt a tudomány, a mit ezen embereknek a munka ad egy kis szerencsével párosulva?... Utoljára is nagyon sokat nem kockáztatok e kísérlet által!... még ha megbizatosmat veszem is tekintetbe, éppen nem felesleges megragadnom a kapát s a bányászok munkáját is megismernem!... Ha pedig sikerül, ha ez egyszerű eszköz segítségével gazdag leszek, ki tudja, nem hajlíthatom-e meg Watkins Jánost s nem változtatja-e meg előbbi határozatát? Az elérhető díj elég nagy arra, hogy a kísérletet megtegyem...

Cziprián fel s alájárt műhelyében; de karjai ez alkalommal tétlenek voltak és egyedül gondolataival küzdött. Egyszerre megállott, elővette kalapját és eltávozott.

Az ösvényre lépve mely a sikságra vezet, gyors léptekkel sietett Vandergaart-Kopje felé.

Egy óra sem telt bele, mig oda érkezett.

E pillanatban a bányászok tömegesen tértek vissza tanyájukra villásreggeli végett. Cziprián figyelemmel vizsgálta az előtte elvonuló napsütött arcokat, tanakodva, hogy kit szólítson meg, a kitől a szükséges útbaigazítást megkaphatná. Végre egy csoportban észrevette Steel Tamás, a lancashirei volt bányász becsületes arcát. Már eddig is két vagy három izben volt alkalma vele találkozni, mióta együtt jöttek Griqua-földre s meggyő-

zódhetett, hogy a derék ficzkó szemléatomást gyarapodik, a mint azt virágzó arcza, csinos új ruhái s egész alakja csakhamar észre vétették. Cziprian elhatározta, hogy megszólítja őt s neki mondja el terveit; — a mit csakugyan néhány szóval meg is tett.

— Engedélyt akar kérni? Az nagyon könnyű, ha van elegendő pénze — válaszolá a bányász. Az én bányám tőzsomszédjában is van egy hely. Négy száz font sterling (körülbelül 4000 forint), ez az egész! öt vagy hat négerrel, kik az ön számlájára dolgoznak, biztos lehet arról, hogy hetenkint legalább hét vagy nyolcz száz frankot szerezhet.

— De nekem nincs négy száz fontom s egy négerem sem! — mondá Cziprián.

— Jó! szerezzen hát egy részlet-engedélyt — nyolczadrészt vagy tizenhatodrészt és dolgozzék maga. Az ilyesmire ezer frank is elegendő.

— Ez már kitélik az én erszényemből is — válaszolá a fiatal mérnök. — De hát ön, Steel úr, hogyan kezdte, ha szabad kérdeznem? ön tőkével jött ide?

— Én, midőn idejöttem, csak karomat és zsebemben három aranyat hoztam — válaszolá a másik. De szerencsém volt. Másnak dolgoztam felében, egy nyolczadrészben, olyannak, a ki sokkal inkább szeretett a kávéházban ülni. Megegyeztünk, hogy megosztozunk a lelt tárgyakon s én elég szép darabokat leltem, többek közt egy öt karatos követ, melyet kétszáz sterlingért adtunk el! Ezután megszüntem e rest ember helyett dolgozni és magam vásároltam meg egy tizenhatodrészt. Mivel azonban e helyen csak igen kis köveket kaphattam, tíz nap múlva abba hagytam. Most ismét felében dolgozom egy ausztráliai emberrel az ő bányájában, mely azonban az első héten mindkettőnknek csak öt fontot hozott be.

— Ha kapnék egy jó helyre engedélyt, el tudná-e

magát szálni, hogy velem együtt bányászson e helyen? — kérdé a fiatal mérnök.

— Mért ne? — válaszola Steel Tamás, — de csak is egy feltétel alatt: mindenkinek az legyen osztályrésze, a mit talál! Ne higgye, Méré úr, hogy én gyanakodom! De, lássa, mióta itt vagyok, észrevettem, hogy csaknem mindig vesztek a részességen, mivel én már megszoktam az ásóval és kapával bánni, és kétszer-háromszor többet dolgozom, mint mások!...

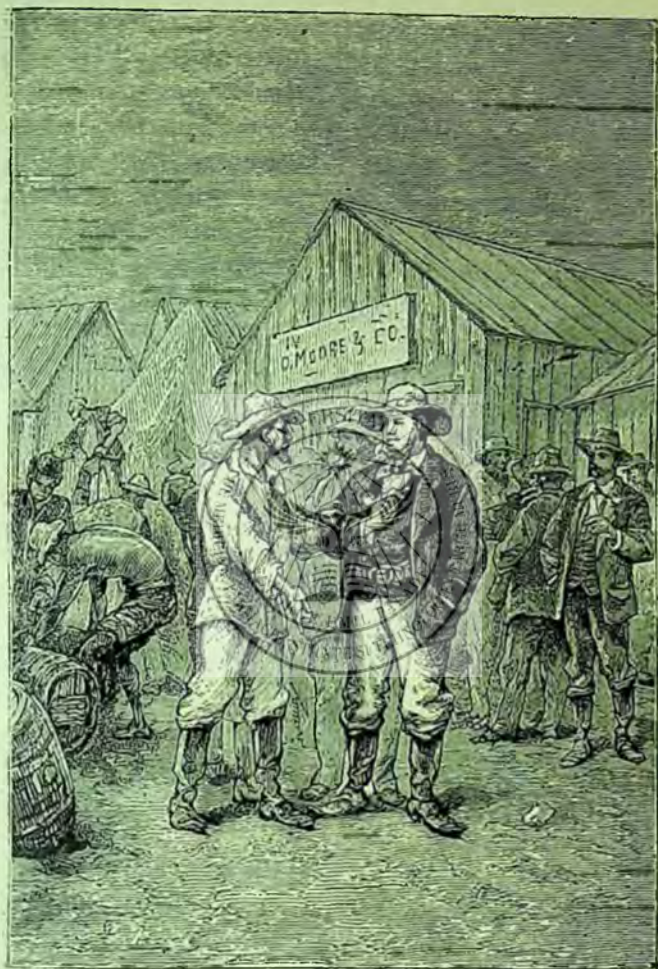
— Ezt én is méltányosnak tartom, — válaszolá Cziprián.

— Ah! — mondá hirtelen félbeszakítva őt a lancashirei bányász. — Egy eszmém van s talán nem is rossz!... Ha mi most ketten meg tudnánk szerezni egyet Watkins János engedélyei közül?

— Hogyan, engedélyei közül? Hát nem az egész bánya az övé?

— Kétségkívül, Méré úr; de, tudja, a gyarmati kormányzás rögtön rá tette kezét, mihelyt megtudta, hogy itt gyémánt fekszik. Az övé a kezelési jog, reá van telekkönyvezve, de az egyes bányák szétdarabolásánál az engedély nagy része a kormánynak jut és a tulajdonosnak csak meghatározott bért fizetnek. Igaz ugyan, hogy a bér, mivel a bánya igen terjedelmes, jelentékeny jövedelmet hoz és ezenkívül a tulajdonosnak előjoga van egy rakás engedélyre, a mennyit maga nem is használhat fel. Ez az eset Watkins Jánosnál is. Ő maga egyike a bányászoknak, másrészt pedig az egész bányatelepnek tulajdonosa. De ő nem művelheti az egészet, a köszvény is akadályozza abban, hogy idejőjjön s én azt hiszem, hogy kedvező feltételek mellett átengedné azt önnek, ha ön neki ajánlatot tenne.

— Jobban szeretném, ha az ügyet ön végezné el vele — válaszolá Cziprián.

ENGEDELYT AKAR KÉRNI?

— E felett ne vitatkozzunk — válaszolá Steel Tamás — majd csak rendbe hozzuk a dolgot!

Három órával később a 942. számú félrész, mely czölöpökkel el volt különítve s a terven is jól meg volt különböztethető, egész jogi formalitással át volt írva Méré és Steel Tamás nevére kétezer kétszáz ötven frank lefizetése mellett a tulajdonos kezébe. Másrészt a haszonbérszerződésben világosan kikötöttett, hogy az engedélyesek Watkins Jánossal megosztóznak a leletben s a «royalty» (királyi jog) czimén neki adják a három első, tiz karatnál nagyobb gyémántot, melyet találnak. Bizonyos ugyan nem volt, hogy ez az eset bekövetkezik, de utoljára is lehetséges volt, — minden lehetséges.

Egészben véve az ügy úgy tünt fel, mint valami rendkívül kedvező Czipriánra nézve; Watkins úr szokott őszinteségével kimondotta ezt, midőn a szerződés megkötése után együtt poharaztak.

— Ön szerencsés lesz, fiam! — mondá vállára ütve. — Van tehetsége hozzá! Épen nem leszek meglepetve, ha azt hallom, hogy ön egyikét szerezte meg a legjobb bányáknak a Griqua-földön!

Cziprián kénytelen volt e szavakban kiváló jó előjelt látni jövőjére nézve.

És Watkins kisasszony, ki az alkunál jelen volt, oly élénk, biztató tekintetet vetett reá, kék szemeivel! Nem! Senki sem hitte volna, hogy e szemek a reggelt sirással töltötték.

Hallgatag megegyezéssel mindkét részről kerülték, hogy a reggeli szomorú jelenetről bármiképp megemlékezzenek. Cziprián itt maradt, az világos, és elvégre is ez a lényeges dolog.

A fiatal mérnök nyugodt szívvvel távozott, hogy megtegye előkészületeit a költözködésre, a mi azonban csak abból állott, hogy egy nagy bőrtáskába néhány ruha-

darabot tett, számítván arra, hogy Vandergaart-Kopjében egy sátorban telepedik le és a tanyára nem jő ismét vissza, csak akkor, ha szabad idejét itt töltheti el.

V.

Az első ásás.

Másnap reggel a két társ munkához látott. Részük a Kopje partjához közel feküdt, és Méré Cziprián elmélete szerint igen gazdagnak kellett lenni. Szerencsétlenségre ezt a részt már igen mélyen kiásták, s mélysége a földben körülbelül ötven és néhány méternyire terjedt.

Megvolt azonban az az előnye, hogy mivel mélyebben feküdt, mint a szomszédos részek, az ország törvénye szerint mind az a föld és gyémánt, a mi belé hullott, az övék lett.

A munka igen egyszerű volt. A két társ elkezdett egy bizonyos mennyiségű földet kapával átkutatni. Mikor ez megtörtént, az egyik fölment a bánya szélére és felhúzta vaskötélen a földdel megtöltött csebreket, melyeket alul a kötéltre akasztottak.

Ezt a földet azután talyigán elszállították Steel Tamás házikójába. Itt, miután vastag tuskókkal nagyjából összetörték, eltávolították belőle az értéknélküli kavicsokat, egy szitába töltötték, melynek lyukai tizenöt milliméternyiek voltak, hogy a kisebb köveket kiválasszák, melyeket figyelmesen megvizsgáltak, mielőtt a szemétre dobnák. Végre a földet egy csukott szitába öntötték, hogy a port elkülönítsék, s ekkor jött a kiválogatás.

Egy asztalra tették, mely mellé leült a két bányász

s egy vakaróvas alaku szerszámmal fölfegyverkezve, a legnagyobb gonddal szemle alá vette a földet marokról-marokra és visszalökte az asztalra, honnan aztán, mikor a vizsgálatnak vége volt, kivitték és kidobták.

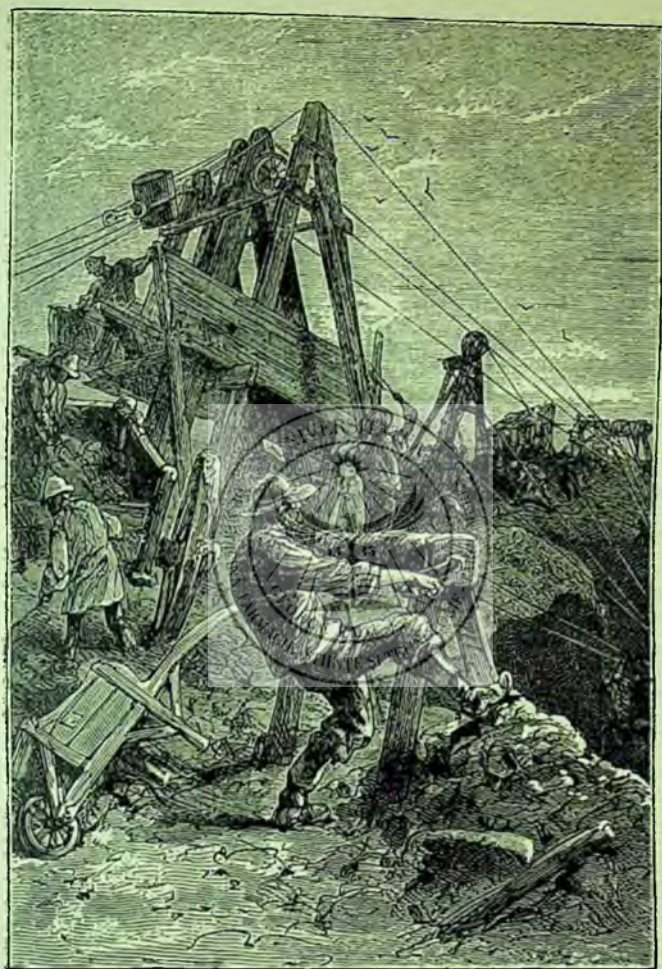
Mindezen a műveleteknek célja az volt, hogy legalább egy féllence nagyságu gyémántot találjanak. A két munkatárs mindaddig, míg a nap minden lelet nélkül nem telt el, szerencsésnek hitte magát. Nagy kedvvel fogtak a munkához, és igen pontosan átvizsgálták a földet; de egészben véve, az első nap eredménye csaknem semmi volt.

Különösen Cziprián igen kevés szerencsével dolgozott. Ha találtak egy-egy kis gyémántot a földben, csaknem mindig Steel Tamás vette észre. Az első, melyet fölfe-deztek, az érrel együtt sem haladt meg egy hatodrészes karatot...

A karat négy grammnyi súly, körülbelül egy ötödörös gramm (0.2052 gramm). Egy első rangu, tiszta vizü, átlátszó, szintelen gyémánt, egyszer köszörülve, ha egy karatot nyom, körülbelül kétszázötven frankot ér. De ha a kisebbek értéke aránylag csekély is, a nagyobbaké annál rohamosabban növekedik. Általában véve úgy számítják, hogy egy tiszta vizü kő piaczi értéke egyenlő súlyának négyzetével karatokban kifejezve, és szorozva a karat folyó árával. Feltéve pl., hogy egy karat ára kétszázötven frank, egy tiz karatnyi hasonló minőségü kő százszor annyit érne, tehát huszonötezer frankot.

De a tizkaratos, sőt még az egykaratos gyémántok is a ritkaságok közé tartoznak. Azért olyan drágák. Más-résről Griquaföld gyémántjai csaknem mind sárgá-sak — és ez jelentékenyen csökkenti értéküket az ék-szerészetben.

Ennélfogva egy hatodrészes karatnyi gyémánt meglelése

VASKÖTELEN FELHUZTA A CSEBREKET.

vagy hét nyolcz napi munka után, igen sovány kárpótlás mindazon fáradságért és kinlódásért, a mibe került. Jobban kifizette volna magát, ilyen jövedelem mellett, a földet munkálni, nyájat őrizni, vagy kavicsot hordani az utakra. Cziprián legalább így találta. Mindazonáltal, a remény, hogy egy szép gyémántot találnak, mely egyszerre kárpótolja több heti, sőt több hónapi munkájukért, fenntartotta erejüket; mint fenntart minden bányászt, még ha kevésbé vérmes reményü volna is. Steel Tamás ugy tünt fel, mintha csak gépszerűleg, gondolkozás nélkül, gyakorlott gyorsasággal dolgoznék.

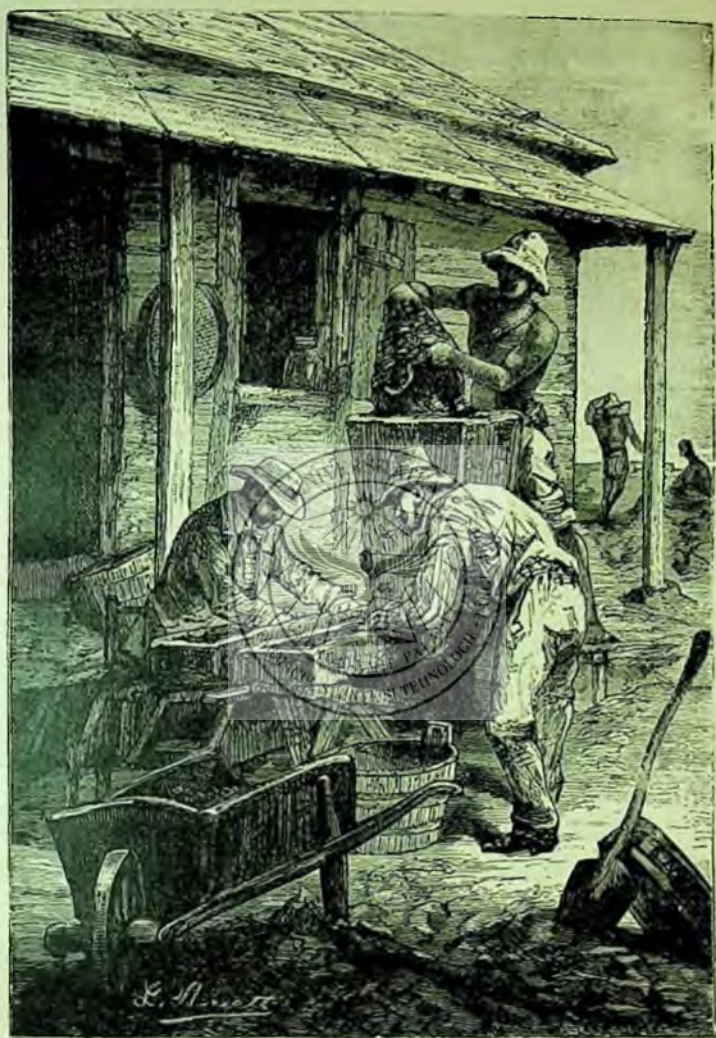
A két társ rendszeren együtt reggelizett, megelégedve a szeletekkel és sörrel, melyeket egy laczikonyhán vásároltak; ebédet ama számos éttermek egyikében ettek, lyek a telepen pártfogásnak örvendtek. Esténként elválván, mindegyikment a maga útjára. Steel Tamás elment billiárdozni, míg Cziprián egy vagy két órára a majorba távozott.

A fiatal mérnök gyakran találkozott vetélytársával, — a vörös haju, fehér bőrű, szeplős Hilton Jakabbal. Kétséget sem szenved, hogy a vetélytárs Watkins János kegyeiben rendkívüli előmenetelt tett, mert még több pálinkát megivott és még többet dohányzott, mint ő.

Alice — igaz, hogy a legcsekélyebb tetszést sem mutatta az ifju Hilton alant járó társalgása és falusias udvariaskodása iránt. De Cziprián még kevésbé birta azt halgatni. Némelykor türhetetlennek találta, s képtelen levén magán uralkodni, bucsut mondott a társaságnak és elment.

— A francia elégedetlenkedik, — mondá Watkins János, szemével hunyorgatva, társának. — Ugy látszik, hogy a gyémántok nem kerülnek magoktól ásója alá.

Hilton Jakab ezen a lehető legostobább módon nevetett. Az ily estéken azután Cziprián idejét legtöbbször

MAROKRÓL-MAROKRA VIZSGÁLTÁK A FÖLDET.

egy öreg boér embernél töltötte, Vandergaart Jakabnál, a ki igen közel lakott a telephez.

Róla nevezték el a bányát, melynek jogát ugyanis ő birta legelőször. Tulajdonkép, ha hinni lehet a szóbeszédnek — igazságtalanságot követtek el, midőn azt Watkins Jánosnak adták át. Az öreg ember, most tökéletesen tönkre menve — egy régi földkunyhóban gyémántkőszőrületéből éldegélt, a mely munkát azelőtt szülővárosában, Amsterdamban tanulta.

Valóban nem egyszer megtörtént, hogy a bányászok kíváncsiak lévén egyszer köszörült köveik valódi értékére — odavitték neki, hogy megcsiszolja, vagy finomabban kidolgozza. De ehhez a munkához biztos kéz és jó szem kell, s az öreg Vandergaart Jakab, ki a maga idejében kitünő munkás volt, ma már nehezebben birta végezni a kivántakat.

Cziprián, ki Vandergaartnak adta első gyémántját gyűrűbe foglalás végett, igen hamar megszerette őt; szívesen leült egyszerű műhelyében, hogy vele beszélgessen, míg az öreg vésőjével munkálkodott. Vandergaart Jakab, fehér szakállával, kopasz homlokával melyet fekete bársony sapka fedett, hosszú orrával, melyen egy kerek foglalatú szemüveg ült, — olyan volt, mint egy tizenötödik századbéli alkhimista, bizarr szerszámjai és savakat tartalmazó üvegei közt.

Az ablak előtt egy teknőben voltak a köszörületlen gyémántok, melyeket Vandergaart Jakabra bízta, s melyeknek értéke gyakran igen jelentékeny volt.

Ha egy oly követ akart csiszolni, melynek jegeczesedése nem látszott előtte elég tökéletesnek, nagyító üveggel megvizsgálta a hasadás irányát, mely a kristályt lemezekre osztja, azután egy már köszörült gyémánttal a szükséges irányban bemetszést alkalmazott, ebbe betett egy kis aczél-lemezt és lemetszett egy darabot.

Igy a gyémánt az egyik oldalon meg lett köszörülve s ugyanezen mütétet ismételte mindenik oldalon. Ellenben ha Vandergaart Jakab metszeni akarta a követ, vagy világosabban szólva — meghatározott alakot akart neki adni, krétával lerajzolta a tervezett formát, azután egymás után mindenik lapot érintkezésbe hozta egy másik gyémánttal, s összedörzsölte azokat. A két kö kölcsönösen csiszolta egymást és lassanként különös alakot nyert.

Vandergaart Jakab ilyen módon adta meg a drága köveknek szokásos alakjait, melyek három következő osztályba soroztattak, «kétszer metszett gyémánt» — «egyszerűen metszett gyémánt», és «a rózsa».

A kétszeres metszésű gyémánt hatvannégy aljból áll. Az egyszerűen metszett, ennek feléből. A rózsa lent lapos és teteje csúcsokban van köszörülve.

Vandergaart Jakab igen ritkán egy-egy briolette-t is köszörült. Ez olyan gyémánt, melynek nincs sem alja, sem teteje, s leginkább hasonlít egy kis körtéhez. Indiában a briolette karesu nyakát átfúják, hogy szalagot huzhassanak belé.

A «függelék» nevű köszörült gyémántot többször volt alkalma Vandergaartnek metszeni; ez félkörte alakú, lappal, és külső részén aljakkal ellátva.

Ha a gyémánt meg volt köszörülve, akkor még a simítás volt hátra, hogy a munka be legyen fejezve.

Ezt egy köszörűkö segélyével csinálta, mely egy kis körülbelül 28 centiméternyi átmérőjű aczélkorongból állott, melyet az asztalra tettek, hol egy nagy kerék és fogantyú segélyével forgott, egy percz alatt körülbelül két vagy háromezer fordulást téve. E megolajozott és még a régibb köszörülések alkalmából gyémántporral behintett koronghoz érintette Vandergaart Jakab egy-

másután a gyémánt lapjait, míg azok elég simák nem lettek. A kereket vagy egy kis hottentotta fiu forgatta, a kit napszámra fogadott, ha szükséges volt, vagy pedig barátja Méré Cziprián, ki sohasem vonakodott neki e szolgálatot megtenni.

Munka közben elbeszélgettek. Vandergaart Jakab gyakran homlokára tolva szemüvegét, elbeszélte egy-egy történetet a régi jó időkből. Dél-Afrikáról, melynek már negyven év óta volt lakója, csaknem mindent tudott. És beszédének az kölcsönzött különös érdeket, hogy teljesen ismerte ez ország szokásait és mondáit.

Az öreg gyémántköszörülő sohasem fáradt ki házi és egyéni bajainak elbeszélésében. Az angolok, az ő fogalmai szerint, a legutálatosabb rablók, a minők csak valaha léteztek. Engedjük meg e kissé tulhajtott eszméket és bocsássuk meg neki.

— Cseppet sem csudálkozom — ismételte gyakran, — hogy az Egyesült-Államok függetlennek nyilvánították magokat, és hiszem, hogy India és Ausztrália sem fognak késlekedni ezt tenni! Melyik nép tűrne el ilyen zsarnokságot! . . . Ah! Méré ur, ha a világ ismerné mind azt az igazságtalanságot, a mit ezek a pénzükre és tengeri hatalmukra büszke angolok véghez vittek, nem lenne szidalom az emberi nyelvben, a mit szemük közé ne vághatnának!

Cziprián se nem helyeselve, se ellent nem mondva, szó nélkül hallgatott.

— Elmondjam-e, hogy mit tettek velem, a kivel ön beszél? — kezdé újra nekimelegedve Vandergaart. — Hallgasson meg és akkor meglátja, hogy lehet-e e tekintetben véleménykülömbőség?

Miután Cziprián biztosította, hogy semmi sem okozna neki ennél nagyobb örömet a jó ember így folytatá:

— 1806-ban, Amsterdamban születtem, egy utazás alatt, melyet szüleim oda tettek. Később tanulmányaim végett újra oda mentem, de gyermekkorom a Fokföldön telt el, hova szüleim ötven év óta száműzve voltak. Hollandok voltunk s büszkék voltunk arra, még akkor is, mikor Nagy-Britannia hatalmába kerítette a gyarmatot — állítólag csak ideiglenesen! De az angol nem ereszti el, a mit egyszer megfogott és 1815-ben az európai kongresszuson egyszerűen az Egyesült-Királyság alattvalójának jelentettek ki.

— Kérdem öntől, mi joga avatkozik Európa az afrikai tartományok dolgába!

— De mi nem is akartunk ám angol alattvalók lenni, Méré úr! Gondolván, hogy Afrika elég nagy, hogy hazát adjon nekünk, a mi csak is a mienk legyen! — elhagytuk a Fokföldet, s elzarándokoltunk a vad vidékekre, melyek ennek északi határát képezték. «Boeroknak» vagyis parasztoknak neveztek, pedig «Voor-trekker»-eknek, vagyis előrenyomuló népnek.

Alig kezdtük az új földet művelni, alig teremtettünk magunknak független állást; az angol kormányzáság a földet magának reklamálta azon az alapon, hogy mi angol alattvalók vagyunk.

Ekkor következett be második vándorlásunk. Ez 1833-ban történt. Ujra tömegesen mentünk száműzésbe. Ökørszekerekre rakván butorainkat, szerszámainkat és gabonánkat, még mélyebben nyomultunk a pusztába. Még akkor a Natal-tartomány csaknem egészen néptelen volt. Egy vérszomjas hóditó, Csak nevű, tulajdonképen egy zulu néger, 1812-től 1828-ig több mint egy millió embert pusztított ki onnan. Utódja, Dingán, még mindig nagy uralmat gyakorolt az elrettetés által. Ez a vad király engedte meg

nekünk, hogy ott letelepedjünk, a hol most Durban és Port-Natal városok emelkednek.

De ez a gaz Dingán azzal az utógondolattal engedte meg a letelepedést, hogy majd mikor megvagyonosodtunk, megtámadjon! Természetesen mindenki fegyvert fogott, s csak hallatlan erőfeszítések, csodás vitézség s több mint száz csata kiküzdése után, melyekben családunk és gyermekeink is velünk küzdöttek, sikerült birtokában maradnunk e földeknek, melyeket vérünkkel és verejtékünkkel öntöttünk.

Alig győztük le a fekete zsarnokot és törtük meg hatalmát, mikor a Fokföld kormányzója angol sereget küldött oda, hogy elfoglalja a Natal-tartományt, ő felsége, az angol királynő nevében! — A mint látja, mi még mindig angol alattvalók voltunk! Ez történt 1842-ben.

Több száműzött honfitásunk az alatt meghódította a Transvaalt és megtörte ott az Orange mellett Mosekatze szultán uralmát. Azoktól szintén elrabolták, egyszerű parancsra, az új hazát, melyet oly nagy szenvedések árán szereztek!

A részleteket mellőzöm. E harc husz évig tartott. Mindig messzebb mentünk, és Nagy-Britannia mindig kinyújtotta utánunk kapzsi kezeit, mint rabszolgái után, kik még akkor is földjéhez vannak kötve, mikor már elhagyták azt.

Végre sok küzdelem és véres harc után az Orange államban elismerték függetlenségünket. Egy 1854. april 8-káról Viktória királyné aláírásával ellátott nyilatkozat megengedte, hogy földünket szabadon használhassuk és magunkat kormányozhassuk. Határozott köztársasági kormány-formát vettünk fel, és elmondhatjuk, hogy kis államunk, mely a törvény szigorú tiszteletén, az egyéni szorgalmon s a minden osztály részére egyenlően kiosztott

MÉG MÉLYEBBRE NYOMULTUNK A PUSZTÁBA.

munkán alapult, sok nagyobb nemzetnek mintául szolgálhatott volna, a melyek műveltebbeknek hiszik magukat, mint ez a kis délafrikai állam!

Griqua föld is ennek egy része volt. Itt telepedtem le szegény nőmmel és két gyermekemmel e kis házban, melyben most vagyunk. Itt néztem ki a helyet háziállataimnak, körülbelül ott, hol most az önök bányája van! Tíz évvel később Watkins János idejött és felépítette első házát. Akkor még nem tudták, hogy e vidéken gyémántok vannak, a mi pedig engemet illet, harmincz év óta oly kevés alkalmam volt régi mesterségemet gyakorolni, hogy alig emlékeztem már ezekre a drágakövekre!

Egyszerre 1867 táján elterjedt a hir, hogy földünkben gyémánt van. Egy Ihart melléki boér gyémántokat talált struczeza nyomában, melyek egész kunyhójának agyagfaláig vezettek.*

Nemsokára az angol kormányzóság, hiven foglalási rendszeréhez, minden jogot és ígéretet lábbal tiporva, kijelentette, hogy Griqua föld az övé.

Hiába protestált köztársaságunk!... Hiába ajánlotta fel, hogy e nézetkülönbséget egy európai fejedelmekből alakult bíróság elé terjeszszék!... Anglia visszautasította a bíróságot és elfoglalta földjeinket.

Legalább is azt hihette volna az ember, hogy igazságtalan uraink az egyesek jogait tisztelni fogják!

* Ezt a boért Jacobsnak hívták. Egy bizonyos Niekierk nevű hollandi kereskedő, ki O'Reilly nevű kazuárvadászszal járt erre, a boér gyermekeinek kezében gyémántot talált, melylyel azok játszadoztak. Nehány sousért megvette tőlük s aztán 12,500 frankért eladta a Foktartomány kormányzójának Woodehouse Fülöpnek. Ez a kő kiköszörülve az 1867-iki párisi világiállításán is szerepelt. Ez idő óta több mint negyven millió értékű gyémántot vittek ki Griqua földről. Különös körülmény, hogy e földek gyémánttartalmát ezelőtt is ismerték s aztán elfelejtették. A tizenötödik századbéli régi térképeken e helyeken ily felirat olvasható: «*Here Diamond.*» («Itt gyémánt van.»)

VANDERGAART MÜHELYE.

Nekem, ki özvegy és gyermektelen voltam, mert az 1870-iki nagy járvány elragadta nőmet és gyermekeimet, nem volt kedvem új hazát keresni, új födelet építeni — hosszú utazásom alatt a hetediket vagy nyolczadikat! tehát Griquaföldön maradtam. Egyedül levén az országban, nem ragadt meg az a gyémántdüh, mely mindenkit lázba hozott, s folytattam gazdálkodásomat, mintha csak a Du Toit Pan nem is egy puska lövésnyire lett volna házamtól!

Mily nagy volt tehát egy napon meglepetésem, mikor láttam, hogy karámom falait, melyeket a szokáshoz híven száraz kövekből építettem, éjszaka lerombolták és háromszáz méternivel beljebb vitték a pusztába, Watkins János az enyém helyébe száz kaffer munkással másikat építtetett, mely az övéhez csatoltatott, és magában foglalta azt a vörös, homokos földdarabot, mely eddig az én tulajdonom volt.

Bevádoltam a rablót. . . . Csak nevetett! Fenyegtettem, hogy pörbe fogom. . . . Azt mondta, hogy csak tegyem!

Három nappal később megfejtettük a rejtélyt. Ez a föld mely eddig az én tulajdonomat képezte, gyémántbánya volt. Watkins János, miután meggyőződött erről, rögtön tovább hordatta kerítésemet; aztán Kimberleybe szaladt és hivatalosan magáénak vallotta a bányát.

Pereltem. . . Ne tudja meg soha Méré ur, mit tesz az, angol tartományban perlekedni! . . . Egymásután vesztettem el ökreimet, lovaimat, bárányaimat! . . . Eladtam butoraimat, ruháimat, hogy kielégítsem e vérszopó embereket, kik magukat ügyvédeknek, bíráknak, rendőrszolgáknak, és porkoláboknak nevezik! . . . Röviden, egy évi utánjárás, kísérletek, reménykedés, aggodalom és ellenszegülés után a birtok-kérdés végre visszavonhatlanul eldőlt. . .

Elvesztettem peremet, s ráadásul meg tönkrementem!

Az ítélet követeléseimet alaptalanoknak mondá, elutasított és kijelentette, hogy mivel a bíróság nem tudja tisztán megállapítani a perlekedő felek jogait, a jövőben megváltoztathatlan határt fog húzni közöttünk. Így tehát a hosszúság huszonötödik foka alatt, a greenwichi csillagdatól keletre kell meghuzni a vonalat, mely a két birtokot egymástól elválasztja. A nyugatra eső rész maradjon a Watkins Jánosé, s a keletre eső a Vandergaart Jakabé.

Ugy látszik, hogy e különös határhuzásra az vitte a bírakat, hogy e 25-ik hosszúsági fok csakugyan keresztül megy a telken, hol az én karámom volt.

De a bánya, fájdalom! — nyugatra esett, s természetesen Watkins János tulajdonává lett!

Mindazonáltal, mintegy eltörölhetlen jeléül e méltatlan ítéletnek, a nép a bányát még mindig — Vandergaart Kopjenek nevezi.

Nos Méré ur, nem mondhatom-e teljes joggal, hogy az angolok gazemberek? — kérdé az öreg, bevégezvén e nagyon is igaz történetet.

VI.

Bányász élet.

Meg kell jegyeznünk, hogy a társalgás tárgya épen nem volt kellemes a fiatal mérnökre nézve. Nem igen szivesen hallgatott hasonló adatokat azon ember becsületességéről, kit folyton úgy tekintett, mint leendő apósát. Azért is hajlandó volt Vandergaart Jakab véleményét e bányára vonatkozólag úgy tekinteni, mint a perlekedésből származott rögeszmét, melyben nem sok igazság lehet.

Watkins János, a kinek jelenlétében egyszer néhány szóval érintette ez ügyet, miután megelégedett azzal, hogy válasz helyett egyet nevéssen, mutató ujjával homlokához nyult s a fejét megrázta, mintha azt akarná mondani, hogy az öreg Vandergaartnál nincs ki a négy fertály!

Es valóban nem volt-e lehetséges, hogy az öreg a gyémántbányák fölfedezésének hatása alatt elegendő ok nélkül fejébe vegye, hogy az az ő tulajdonát képezi? Utoljára is a bíróságok teljesen elutasították őt s nem látszott valószínűnek, hogy a bírák nem az igazabb pártjára álljanak. Így gondolkozott magában a fiatal mérnök, mintegy igazolásul annak, hogy fentartja összekötését Watkins Jánossal azután is, hogy megtudta: Vandergaart Jakab hogyan gondolkodik felőle.

Egy másik szomszédja a bányában, kihez Cziprián szintén szeretett alkalmilag ellátogatni, mivel itt a boérok életmódját teljes eredetiségében találta fel, egy *Pretorius Máté* nevű gyarmatos volt, kit a Griquaföld bányászai általában jól ismertek.

Bár még alig volt negyven éves, *Pretorius Máté* hosszas ideig kóborolt a Narancs folyó kopár vidékén, midőn e tartományban letelepedett. De e kóbor élet nem okozott nála elsoványodást és izgatottságot, mint az öreg Vandergaart Jakabnál. Ellenkezőleg inkább egészségesebb lett és annyira meghizott, hogy csaknem nehezére esett a járás. Elefánthoz lehetett volna hasonlítani.

Csaknem folytonosan egy óriási fa-karszékben ült, melyet egyenesen az ő tekintélyes termete számára faragtak és nem járt másként, mint egy füzfa-törzsekből készített fogaton, melybe óriási struccot fogtak. Az a könnyűség és fesztelenség, melylyel e madár a rendkívüli tömeget vonta, valóban magas fogalmat adott annak izomerejéről.

Pretorius Máté rendesen azért jött a bányásztelepre, hogy a szatócsokkal valami főzelékre nézve alkut kössön. Rendkívül népszerű ember volt, bár meg kell vallanunk, hogy e népszerűség nem volt nagyon irigylésre méltó, mivel rendkívüli félnépszerűsége alapult. A bányászok ezért szerettek vele kötekedni és őt számtalan bolond dolgot mesélve rémitgetni.

Nemrég azzal fenyegették, hogy a bassutok vagy a zuluk borzasztó betörést terveznek! Más alkalommal jelenlétében egy újságból látszottak kiolvasni, hogy törvényjavaslat nyújtatott be, mely szerint halálbüntetés érjen a britt területen minden oly egyént, kiről bebizonyul, hogy három mázsánál többet nyom! Vagy azt adták tudtára, hogy egy veszett kutyáról beszélnek, melyet állítólag a Driesfontein felé vezető uton láttak és a szegény Pretorius Máté, kinek épen ez irányban kellett volna hazatérni, ezer ürügyet talált, csakhogy a bányatelepen maradhasson.

A képzelt aggodalmak azonban semmik sem voltak ahhoz az őszinte ijedtséghez képest, midőn megtudta, hogy az ő földjén is szándékoznak gyémántbányát nyitni. Előre is rettenetes képeket rajzolt magának azokról az eseményekről, melyek ezután fognak következni, midőn a kapzsi emberek felássák kertjét, szétrombolják a virágágyakat s talán még egészen ki is túrják őt a vagyonából! Mert hogyan kételkedhetett volna, hogy Vandergaart Jakab sorsa az övé is lehet! Az angolok bizonyosan kitalálják az okokat, melyek segítségével bebizonyíthatják, hogy e föld is az övék.

Ha e sötét gondolatok fölmerültek agyában, rögtön a halálra gondolt. Ha szerencsétlenségére észre vett egy «nyomkutató»-t, ki az ő háza körül bolyongott, elfelejtett inni és enni! . . . De azért egyre kövérebb lett!

Legelkeseredettebb üldözői közé tartozott Pantalacci

Hannibál. E gonosz nápolyi, — a kinek, melleleg mondva, úgy látszik, elég jól ment, mivel aknájában három kaffer dolgozott s inggomb helyett egy nagy gyémántot tüzött fel — megtudta a szerencsétlen boér gyöngeségét. Ezért legalább hetenkint egyszer azt a meglehetősen durva tréfát engedte meg magának, hogy elment Pretorius tanyája közelébe turzani vagy a földet turkálni. Ez a birtok a Vaal folyó balpartján terült el, körülbelül két mértföldnyire a bányateleptől és egészen alluviális földből állott, mely ugyan lehetett gyémánt-tartalmu, azonban e sajátságát eddig semmi sem árulta el.

Pantalacci Hannibál, hogy még vigabbá tegye a komédiát, igyekezett folyvást a szegény ember szeme ügyében lenni, Pretorius Maté ablakainál vájkált s csaknem az egész idő alatt mókázott vele, hogy annál inkább elhitesse állítólagos szándékát. Látni lehetett, hogy a szegény ember, félig elrejtözve karton-függönyei mögé, mily nagy aggodalommal kíséri mozdulataikat, mint kémleli tetteiket, hogy készül felkelni és befogni struczczát, ha azt hiszi, hogy birtokába betöréssel fenyegetnek. Sőt elég szerencsétlen volt egyik barátjának bizalmasan megsúgni, hogy madarát éjjel-nappal teljesen fölszerelve tartja és fa-teherszekerét megrakta élelmi szerekkel, hogy az első határozott támadási jelre kész legyen az elköltözésre.

— Elmegyek a bushmanokhoz vagy a Limpopo éjszaki partjára! — mondá. — Tíz évvel ezelőtt kereskedést folytattam velök elefántesonttal s biztosíthatom önt, hogy százszorta jobban érzem magam a vademberek, oroszánok és sakálok között, mint a kapzsi angolok közt!

A szerencsétlen gyarmatos bizalmas emberének — a meghittek régi szokása szerint — nem volt sürgő-

sebb dolga, mint hogy e tervet közhírré tegye. Fölösleges megjegyeznünk, hogy e hirt Pantalacci Hannibal a Kopje bányászai nagy mulatságára igyekezett minél jobban kihasználni.

Ugyane nápolyi gonosz hajlamainak egy másik rendes áldozata volt, mint régebben is, — a sinai *Li*.

Li szintén Vandergaart-Kopjeben telepedett le, a hol egyszerűen egy mosóműhelyt nyitott; a mint mondják, a mennyei birodalom gyermekei igen jól értenek a fehérneműmosás mesterségéhez.

Valóban abban a nevezetes vörös ládában, mely Czipriánt, midőn a Fok-földről Griqua-földre utazott, az első napokban annyira ingerelte, nem volt egyéb, mint kefe, szóda, néhány tábla szappan és kékitő. Egy szóval ez az ember egyáltalán nem volt több, mint egy értelmes sinai, ki szerencsét jött próbálni ez országban.

Cziprián csakugyan nem bírta megállani, hogy mindannyiszor ne mosolyogjon magában, valahányszor *Lit* látta, ki mindenkor hallgatagon s tartózkodva ment el előtte a nagy csomag fehérneművel, melyet megrendelőinek hazavitt. De az már elkezerítette, midőn látta, hogy Pantalacci Hannibál mily durván bánik a szegény ördöggel. Tintás üvegeket dobott fehérneműi közé, sodronyt vont keresztül ajtaja előtt, hogy elbukjék, szeget vert a padjába és kést dugott ködmöne ujjába. Valahányszor csak összejött vele, nem mulasztotta el néhány szóval reáivalni és emlegetni e szót: «pogány kutya», és ha azért mégis megrendelői közé szegődött, ezt csak azért tette, hogy legalább hetenkint egyszer legyen alkalma őt boszantani. Fehérneműit soha sem találta eléggé tisztáknak, bármint igyekezett is *Li*, s bármily csodálatosan végezte is dolgát. A legcsekélyebb ráncz miatt rettenetes szitkozódásokba tört ki, és úgy elverte a szerencsétlen sinait, mintha rabszolgája lett volna.

Ilyenek voltak a legnagyobb mulatságok a bányatelepen; azonban fordultak elő néha tragikusak is. Így például megtörténik nem egyszer, hogy a bányában alkalmazott négert azzal vádolják, hogy ellopott egy gyémántot; mindenki kész ilyenkor a bűnöst a hatóság elé kísérni s előlegesen is jó sok ütésben részesítik. Ily módon, ha a bíró véletlenül fölmenti a vádlottat, az ökölcsapások miatt már nem lehet senkit kérdőre vonni. Különben meg kell jegyeznünk, hogy a fölmentések ily esetekben igen ritkák. A bíró a kárhoztató ítélet kimondását nem tekinti nagyobb dolognak, mint egy szelet narancs megevését, — mely eledel e vidéken igen kedvelt. A rendes ítélet tizenöt napi kényszermunkára s husz ütésre szól «cat of nine tails»-el, azaz a kilencz farku macskával, mely korbácsomót még mindig használják Nagy-Britanniában és az angol gyarmatokban a foglyok büntetésére és kintzására.

Volt azonban egy bűn, melyet a bányászok még kevésbé bocsátottak meg, mint a lopást; ez volt az orgazdaság.

Ward, a yankee, ki ugyanabban az időben érkezett Griquaföldre, mikor a fiatal mérnök, egy nap keserves tapasztalatot szerzett erről, midőn egy kaffertől hajlandó volt gyémántot venni. A kaffereknek ugyanis törvény szerint nem lehet gyémántjuk, mivel a rendeletek megtiltják, hogy ők bányát nyissanak vagy felében dolgozzanak a bányákban.

Alig tudták meg a dolgot, — este volt, abban az órában, midőn ebéd után az egész telep zajong, — midőn mindenki, mint valami örült a vétkes korcsmája felé rohant; mindent fenekestől felfordítottak benne, azután felgyujtották és nagyon valószínű, hogy az amerikai csakhamar az akasztófán függött volna, melyet néhány vállalkozó már készített is, ha szerencséjére egy

POGÁNY KUTYA!

tuzat lovas rendőr nem érkezik meg elég korán és nem menti meg őt azzal, hogy börtönbe vitte.

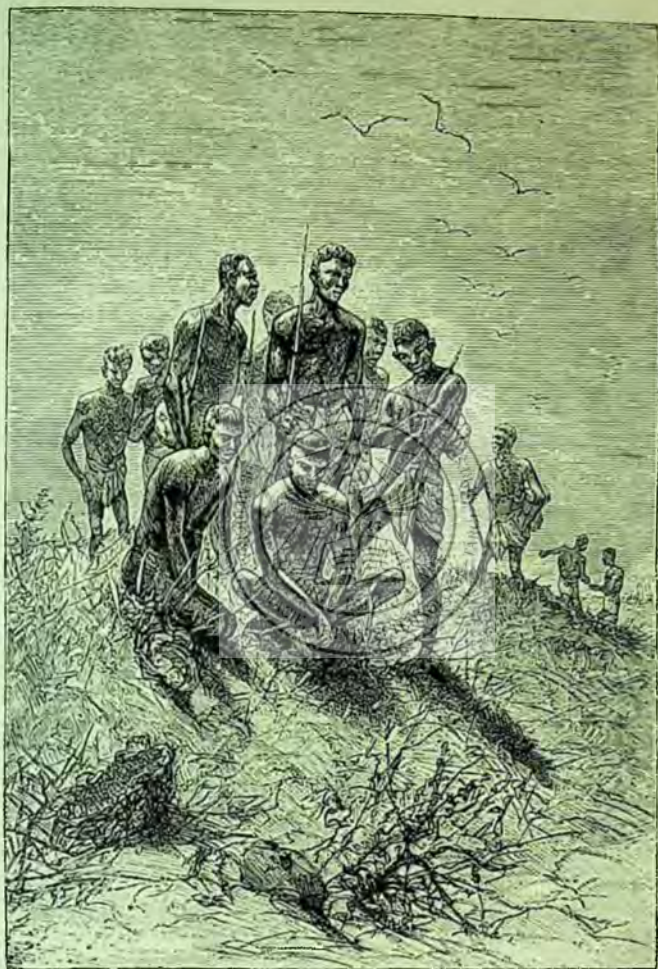
Erőszakos jelenetek gyakran fordultak itt elő, ezen kevert, tüzes természetű és félig vad tömeg között. Itt minden faj külön összetartó csoportot képezett. A pénzvágó, részegeskedés, a forró éghajlat hatása, a csalódások s az undor versenyeztek egymással, hogy lángragyulaszszák az agyvelőket s megzavarják a lelkiismeret szavát. Lehet, hogy ha ásásában, minden ember szerencsés lett volna, nagyobb higgadtságot s türelmet tanusítottak volna. De egyre, a ki helylyel-közzel véletlenül nagy értékű követ is talált, legalább száz olyan esett, a ki nagy kinlódással tengődött, s alig volt képes annyit keresni, hogy szükségleteinek eleget tehessen, ha éppen nem jutott nyomorba. A bánya olyan volt, mint a zöld kártyaasztal, melyen mindenki koczkáztathatta nemcsak tőkét, de idejét, fáradságát s egészségét is. És azok között, igen korlátolt volt a szerencsés játzók száma, a kik eljöttek Vandergaart-kopje bányájának kutatására!

Ez az, a mit Cziprián napról-napra világosabban kezdett belátni s tanakodott is felette, vajjon folytassa-e vagy ne, e kevésbé jövedelmező üzletet? míg egyszer alkalma akadt megváltoztatni működési módját.

Egy reggel ugyanis egy tuzat kafferrel találkozott, kik a bányatelepre jöttek, munkát keresni.

E szegény emberek a szomszéd hegységből jöttek, mely a tulajdonképi Kafferiat a bassutok tartományától elválasztja.

Több mint százötven mértföldet tettek gyalog a Narancs folyó hosszában, torony irányában s tisztán azzal táplálkozva, a mit utjokban találhattak, azaz gyökerekkel, bogyókkal és sáskákkal. Rettenetes elsoványodott állapotban voltak, inkább hasonlítottak csontvázakhoz, mint

INKABB HASONLITOTTAK CSONTVÁZAKHOZ MINT ELO LENYEKHEZ.

élő lényekhez. Elsoványodott lábszáraik, hosszú meztelen testük, pergamenszerű bőrük, mely üres csontvázat látszott fedezni, kiálló bordáik és beesett arczuk inkább arra látszott mutatni, hogy képesek volnának emberhúst enni, mint hogy szeretnének dolgozni. Mivel senki sem látszott hajlandónak őket felfogadni, ott maradtak csoportosan az út szélén, határozatlanul, komoran, a nyomor miatt eltompulva.

Czipriánt mélyen meghatotta e látvány. Intett nekik, hogy várjanak, visszament a fogadóba, hol étkezni szokott s megrendelt számukra egy óriási üst tengerilisztet forró vízben megfőzve, melyet aztán kihozatott a szegény ördögöknek néhány adag szárított hussal és két üveg rhummal.

Valóban nagy öröme volt, midőn látta, hogy minden habozás nélkül hogy esnek neki a lakomának.

Méltán lehetett őket összehasonlítani a hajótöröttekkel, kik tizenöt napi éhség és aggodalom után tutajra menekültek! Mindent megettek még pedig oly gyorsan, hogy egy negyed óra múlva már majd megpukkadtak. Saját egészségük érdekében szükség lett volna határt szabniok a falánkságban. A négerek közül csak egy volt, a ki étvágya kielégítésében némi tartózkodást mutatott. Ez intelligens, finom arczu néger, a legfiatalabb mindannyi között, a menyire meg lehetett itélni, még azt is megtette, a mi náluk igen ritka dolog, hogy köszönetet mondott jótevőjének; — a mire a többiek épen nem gondoltak. Odament Czipriánhoz, naiv, de kecses mozdulattal megfogta kezét s azután bodros fejére tette azt.

— Hogy hívnak? — kérdé találomra a fiatal mérnök, kit a háládatosság e jele meghatott.

A kaffer, ki véletlenül értett néhány angol szót, rögtön így felelt:

— Matakít.

Őszinte és bizalmas tekintete megtetszett Cziprián-nak. Rögtön eszébe jutott, nem lehetne-e e nagy fiut megfogadni, hogy bányájában dolgozzék, s a gondolat jónak látszott.

— Utóvégre is — gondolá magában — az egész világ ugyanezt teszi e vidéken! A szegény kaffernek is jobb dolga lesz, ha én leszek az ura, mintha valami Pantalacci-féléhez jut!

Tehát így folytatá:

— Nos, Matakít, te azért jöttél, hogy munkát keress, nemde? — kérdé tőle.

A kaffer igenlően intett.

— Akarsz-e nálam dolgozni? Én táplálni foglak, gondoskodom a szükségesekről és adok neked havonként husz shillinget.

Ez volt a rendes ár, Cziprián jól tudta, hogy többet nem ígérhet, ha nem akarja, hogy a bányatelep összes lakosai dühösekké legyenek rá. De már ekkor feltette magában, hogy e csekély díjjal majd pótolni fogja adományokkal, ruhában, a szükséges élelmi szerekben s minden másban, a mi a kaffer eszejárása szerint becses lehet.

Felelet helyett Matakít mosolyogva két fehér fogsorát mutatta és ismét fejére tette védőjének kezét. A szerződést így megkötötték. Cziprián rögtön magával vitte új szolgáját. Kikeresett táskájából egy vászon nadrágot, egy flanel inget, egy ócska sapkát s ezeket Matakitnak adta, a ki alig hitt saját szemének. Az a látvány, hogy a tanyára ily fényes öltözetben érkezik meg, a szegény ördögnek talán legmerészebb álmait is tulhaladta. Nem tudta miként fejezze ki kellőképp elismerését és örömét. Ugrándozott, nevetett, sirt mint egy bolond.

— Matakít, úgy látszik nekem, hogy te jó ficzkó vagy —

mondá Cziprián, — szeretném, ha értenél egy keveset angolul. Csakugyan nem tudsz egyetlen szót sem mondani?

A kaffer tagadólag intett.

— Nos! mivel az úgyis egyre megy, majd én megtanítalak francziául — válaszolá Cziprián.

S minden további késedelem nélkül megadta tanítványának az első leczkét, elmondta előtte a használatban levő tárgyak nevét, felhiván őt, hogy e szavakat ismétlje.

Matakit nem csak derék ficzkónak mutatkozott, hanem eszesnek is, s különösen emlékező tehetsége valóban rendkívüli volt. Kevesebb, mint két óra alatt több mint száz szót értett meg és elég jól is ejtette ki. A fiatal mérnök ily tehetségen elbámulva, nagy sikert jósolt fáradozásának.

Hét vagy nyolcz napi pihenést engedett és tápláló élelmezést adott a fiatal kaffernek, hogy uti fáradalmaait kiheverje és birjon dolgozni. De e nyolcz napot a tanár s tanítványa oly jól használták fel, hogy Matakit a hét végén már képes volt kívánságait franczia nyelven kifejezni, — igaz, hogy nagyon tökéletlenül, de legalább úgy, hogy teljesen meg lehetett érteni, mit akar mondani. Cziprián többek között már kitudta védenczének egész történetét.

Igen egyszerű volt az. Matakit még saját hazája nevét sem tudta, csak annyit mondott, hogy az a hegyeken tul van a parton, hol a nap lemegyen. Mindaz, a mit az országról elmondani tudott, meglehetősen szomorú dolog. Végre is szerencsét akart próbálni néhány harczos példájára, kik szintén abból a törzsből kiválva kivándoroltak és vele együtt a gyémántmezőkre jöttek. — Mit akartak itt szerezni? Minden jó dolgot, — egy veres köpenyt tizszer tiz darab ezüstöt.

A kafferek ugyanis az arany pénzt nem szeretik. Kirihthatlan előítélet ez, mely még onnan ered midőn velök az első európaiak kereskedelmi összeköttetésbe léptek.

És mit csinálna a törekvő Matakít az ezüst pénzekkel?

Nos, szerezne egy veres köpenyt, puskát s port, aztán visszatérne falujába. Itt megvenne egy nőt, ki számára dolgoznék, gondoskodnék a tehénről és megművelné a tengeri földet. Ily körülmények között már tekintélyes ember, nagy főnök lenne. Mindenki irigyelné puskáját, nagy vagyonát és évek mulva mint tekintélyes ember halna meg. Mindez a dolog nem sok ügyyel bajjal jár.

Cziprián soká elgondolkozott, midőn ezt az egyszerű tervet végig hallgatta. Helyes dolog-e, hogy megváltoztassa, kitágítsa a szegény vadember látkörét és vágyait sokkal fontosabb tárgyak felé irányítsa, mint a minők egy vörös köpeny meg egy komisz puszka? Nem volna-e jobb meghagyni őt naiv tudatlanságában, hogy békében térjen vissza falujába a megszokott életmódhoz? Nehéz kérdés, melyre a fiatal ménök nem merészelt válaszolni, de a melynek megoldását maga Matakít látszott magára vállalni. Valóban, alig jutott a francia nyelv első elemeinek birtokába, a fiatal kaffer már is rendkívüli vágyat látszott mutatni, hogy mindent megértsen. Szünet nélkül kérdezősködött, mindent akart tudni, minden tárgynak nevét, használatmódját, eredetét. Aztán egész szenvedélylyel fogott az íráshoz, olvasáshoz és számadáshoz. Valósággal telhetetlen volt.

Cziprián csakhamar kénytelen volt az ő pártjára állani. Ily világos hajlamot látva, nem habozhatott többé. Elhatározta tehát, hogy minden este egy óráig tanítja Matakítot, s hogy a bányamunkákon kívül minden rendelkezésére álló idejét az ő tanítására szenteli.

Watkins kisasszony, kit e nem mindennapi buzgalom

meghatott, szintén kész volt ismételni a leczkéket a fiatal kafferrel. Ez a maga részéről egész nap mondogatta azt, mialatt a nagy földgöröngyöket vájta a tárna alján, mialatt a bőröndöket felhuzta és a kincseket keresgette. De a mellett a munkában oly serény volt, mintha kizárólag magának dolgozott volna s ezért a bányaművelés igen jól haladt előre.

Különben maga Matakít ajánlatára Cziprián az ő törzséből még egy másik kaffert is fogadott fel bérbe, egy Bardik nevűt, kinek buzgalma, becsületessége szintén elismerést érdemelt.

Csakhamar ezután a fiatal mérnöknek oly szerencséje akadt, a minő eddig nem volt: egy csaknem hét karatos követ talált, melyet azon nyersen rögtön eladott Nathan alkuszának öt ezer frankért.

Valóban elég szép üzlet volt. Az a bányász, a ki munkájával legalább annyit kereshetett, mint a mennyi a rendes fizetése volt, meg lehetett sorsával elégedve. Kétségkívül; — de Cziprián nem volt az.

— Ha minden két, vagy három hónapban hasonló szerencse ér is — mondta magában — vajjon sokat nyerek-e vele? Nekem nem egy hét karatos gyémánt kell, hanem ezer vagy ezerötszáz hasonló kö, ha nem akarom, hogy Watkins kisaszszonyt elragadja előlem az a Hilton Jakab, vagy más kellemetlen vetélytárs! . . .

Cziprián e szomoru gondolatok felett elmélkedve, egyszer ebéd után visszatért a bányához a forráság és por miatt kellemetlen uton; a veres vakító por folyton ott lebeg a gyémántbányák légkörében, — midőn hirtelen egy magánosan álló lakházhoz érkezve, rémületében megállott. Szomoru látvány tárult szemei elé.

Egy ökörszekér rudján, mely a ház fala irányában a levegőbe nyult felfelé, függött egy emberi alak, mozdu-

EGY ÖKÖRSZEKÉR RUDJÁN FÜGGÖTT EGY EMBERI ALAK.

latlanul, kinyújtott lábakkal, a test úgy ki volt nyújtva mintha ólmot kötöttek volna a lábára s a kissé ferdén ruddal husz foknyi szegletet alkotott.

Itt baj volt.

Cziprián eleinte megijedt, később mély szánalmat érzett, különösen midőn felismerte, hogy a rudra akasztott, ég és föld között függő ember nem más, mint a khinai Li, ki magát hosszú hajfonatára akasztotta fel.

A fiatal mérnök egy perczig sem habozott, hogy mit tegyen. A szekérrudra felkuszva a szerencsétlen ember testét átfogta, hogy a felakasztás hatását némileg ellensúlyozza, azután pedig zsebkesével keresztülvágta a hajfonatot. Mindez alig került egy fél perczbe. Azután lassan ismét lecsuszott és letette terhét a ház árnyékába.

Ideje volt. Li még nem hidegült meg egészen. Szive gyengén vert, de mégis vert. Csakhamar kinyitotta szemét s egész különösen, csaknem ugyanabban a pillanatban látszott visszanyerni öntudatát, a mint a napvilágot megpillantotta.

A szegény ördög szenvedélytelen arcán még most, e rettenetes próba után sem látszott sem félelem, sem csodálkozás kifejezése. Csaknem azt lehetett volna felőle föltenni, hogy egyszerűen könnyű álomból ébredt föl. Cziprián néhány csepp eczettel vegyített vizet öntött belé, a mi véletlenül nála volt.

— Tud már beszélni? — kérdé gépiesen, feledve, hogy Li meg sem érti őt.

A másik azonban igenlően bólintott fejével.

— Ki akasztotta fel így?

— Én magam — válaszolá a khinai oly hangon, melyből cseppet sem látszott, hogy ő ezt valami rendkívüli vagy gáncsolható dolognak tartotta volna.

— Ön? . . . Tehát ön kísértette meg ez öngyilkos-
ságot, szerencsétlen! . . . És miért?

— Linek nagy melege volt! . . . Li unta magát! . . .
válaszolá a khinai.

Ezzel ismét lehunyta szemeit, mintha ki akarná ke-
rülni az új kérdéseket.

Cziprián e pillanatban vette észre azt a saját-
ságos körülményt, hogy az idegen francia nyelven
beszél.

— Beszél ön angolul is? — kérdé.

— Igen — válaszolá Li, ismét felemelve szempilláit.
Csaknem azt lehetett volna mondani, két ferde gomb-
lyukat, melyek kis pisze orra mellett voltak.

Cziprián azt hitte, hogy e tekintetben ismét oly
ironiával áll szemközt, a minő őt többször meglepte
abban az időben, midőn a Foktól Kimberleyig együtt
utaztak.

— Az ön okai abszurdumok! — mondá neki szigo-
ruan. — Az ember nem öli meg magát azért, mert nagy
melege van! . . . Beszéljen velem komolyan! . . . Nem
rejlik-e ez alatt, fogadni mernék reá, annak a Panta-
laccinak valami gonosztette?

A khinai lehajtottá fejét.

— Le akarta vágni hajfonatomat! — mondá tompa
hangon — és biztos vagyok benne, hogy egy vagy két
nap múlva meg is tette volna!

E pillanatban a khinai azt a nevezetes hajfona-
tot Cziprián kezében pillantotta meg és meggyőződött,
hogy a veszély, melytől minden áron meg akart szaba-
dulni, már megtörtént.

— Oh uram! . . . Hogyan! . . . Ön . . . Ön vágta le! . . . —
kiáltott fel siránkozó hangon.

— Szükséges volt, barátom, hogy önt levehessem —
válaszolá Cziprián. — De hiszen, az ördögbe is, ön azért

itt ezen országban egy garassal sem fog kevesebbet érni! . . . nyugodjék bele! . . .

A khinai hajának lemetszése miatt oly kétségbeesettnek látszott, hogy Cziprián komolyan tartott attól, hogy új öngyilkossági kísérletet tesz; azért elhatározta, hogy visszamegy házába és őt magával viszi.

Li engedelmesen követte, leült megmentője mellé, beszélgetett vele, megígérte, hogy többé nem követ el ily merényletet; végül egy forró csésze thea hatása alatt életrajzából is közölt némi szaggatott vázlatokat.

Li Kantonban született s egy angol kereskedőháznál gyakornokoskodott. Azután elment Ceylonba, majd Ausztráliába és végre Afrikába. A szerencse mindenütt eléggé kedvezett neki. A mosás a bányavidéken épen oly jól ment, mint husz más foglalkozás, melyet megkísértett. Szerencsétlensége volt azonban Pantalacci Hannibal. Ez az ember megkeserítette életét, holott nélküle talán belenyugodott volna a Griqua-föld sajátságos viszonyaiba. Valóban életét is csak azért akarta kioltani, hogy megmenekedjék az ő üldözései elől.

Cziprián megvigasztalta a szegény fiút, megígérte neki, hogy védelmezni fogja a nápolyi ellen, adott neki mosni valót, a mennyit csak összeszedhetett s nemcsak vigasztalta, de egyuttal felvilágosítani is igyekezett őt a hajfonatára vonatkozó babona tekintetében.

És tudják-e, hogyan győzött e tekintetben a fiatal mérnök? Egész egyszerűen, de komolyan kinyilatkoztatta Linek, hogy az akasztott ember kötele szerencsét hoz, tehát most már bizonyosan vége lesz szerencsétlenségének, mivel hajfonadéka zsebében van.

— Az az egy pedig bizonyos, hogy Pantalacci nem lesz képes azt többé levágni!

Ez az okoskodás, valóságos khinai modorban, befejezte a kurát.

VII.

A beomlás.

Cziprián ötven napon át egyetlen gyémántot sem talált. Mindinkább elment a kedve az ily bányászattól, mely meglehetősen ostobaságnak tűnt fel előtte, ha az embernek nincs elegendő tőkéje, hogy egy elsőrangú bányarészt vehessen és legalább egy tuczat munkaképes kaffert foglalkoztathasson.

Egy reggel Matakítot s Bardikot el engedte menni Steel Tamással és Cziprián egyedül maradt kunyhójában. Válaszolni akart barátjának, Barthès Pharamondnak, a ki egy Fokföld felé utazó elefántesont kereskedő által levelet küldött számára.

Barthès Pharamond egészen elragadtatva érezte magát vadászata eredményétől s kalandjaitól. Már eddig megölt három oroszánt, hat elefántot, hét tigrist, megszámlálhatatlan zsiráfot, antilopot és más kisebb ennielő vadat.

— Miként a történeti idők hóditói, — írja, — ő is hadakozás által tartja fenn magát s folytatja hadjáratát. Nem csak maga magát tartja fenn így, de vadászatának eredménye elegendő az öt kísérő kis csapat fentartására is, és képes volna, ha akarná, jelentékeny hasznot is szerezni a bőrök s elefántcsontok eladása által, vagy ha cserekereskedést folytatna a kaffer-törzsekkel, a kik közt utazik.

Levelét így fejezte be:

— Nem volna-e kedved, egy körutazást tenni velem a Limpopo partvidékén? A jövő hó vége felé ott leszek és szándékom elmenni a Delagoa öbölíig, hogy Durbannál a tengerre szálljak, mivel kötelezve vagyok bassuto em-

bereimet ide visszavinni. . . Hagyd ott tehát néhány hétre azt a rettenetes Griqua-földet és csatlakozzál hozzám. . .

Cziprián épen e levelet olvasta el ismét, midőn egy rettenetes dördülés hallatszott, azután pedig nagy lárma az egész telepen, úgy hogy ő is gyorsan felkelt és sátrából kirohant.

A bányászok tömege nagy rendetlenségben, rendkívüli izgatottsággal futott a bánya felé.

— Beomlás! — kiabálták minden oldalról.

Valóban, éjjel igen hideg, csaknem fagyos idő volt, míg már kora reggel sokkal nagyobb volt a forróság, mint azelőtt régóta. Ily körülmények között, a hőmérséklet gyors változása következtében, szoktak előállni e vidéken azok a rázkodások, melyek következtében a talaj egy része beomlik.

Cziprián sietett a Kopje felé s ideérve egy pillanat alatt meglátta, a mi történt.

Egy óriási földdarab, körülbelül hatvan méter magas s kétszáz meter hosszú, függőlegesen elvált a többi résztől s egy nagy nyilást képezett, mely szabálytalan árokhoz hasonlított. Több ezer darab kisebb-nagyobb földgöngy omlott az aknába, mely egészen tele lett homokkal, törmelékkal és kavicsokkal. Mindaz, a mi e pillanatban a tetőn volt; emberek, ökrök, szekerek, talyigák az örvénybe vagy az akna mélyébe hullottak.

Szerencsére a munkások nagyobb része még ekkor nem ment le a bánya mélyébe, különben a törmelék a telep felét valószínűleg eltemette volna.

Cziprián legelőször társára, Steel Tamásra gondolt. Nagyon megörült, midőn meglátta őt azok között az emberek között, kik a veszedelem elől megmenekülve a bánya tetejére másztak. A mint lehetett, oda ment hozzá s megszólítá őt.

MINDEN AZ AKNA MÉLYÉBE HULLOTT.

— Igen, szerencsésen megmenekültünk! — mondá a lancashirei, kezét nyujtván neki.

— És Matakít? — kérdé Cziprián.

— A szegény ficzkó ott alant van! — válaszolá Steel Tamás a törmelékhalmozatra mutatva, mely közös tulajdonukat csaknem egészen befedte. Láttam, mikor lement és emlékszem, hogy első zsákját már majdnem megtöltötte s a felhuzásra előkészítette, midőn a beomlás bekövetkezett.

— De mégsem hagyhatjuk ezt így, hogy valami kísérletet ne tennénk megmentésére! — kiáltott fel Cziprián. — Talán még él is! . . .

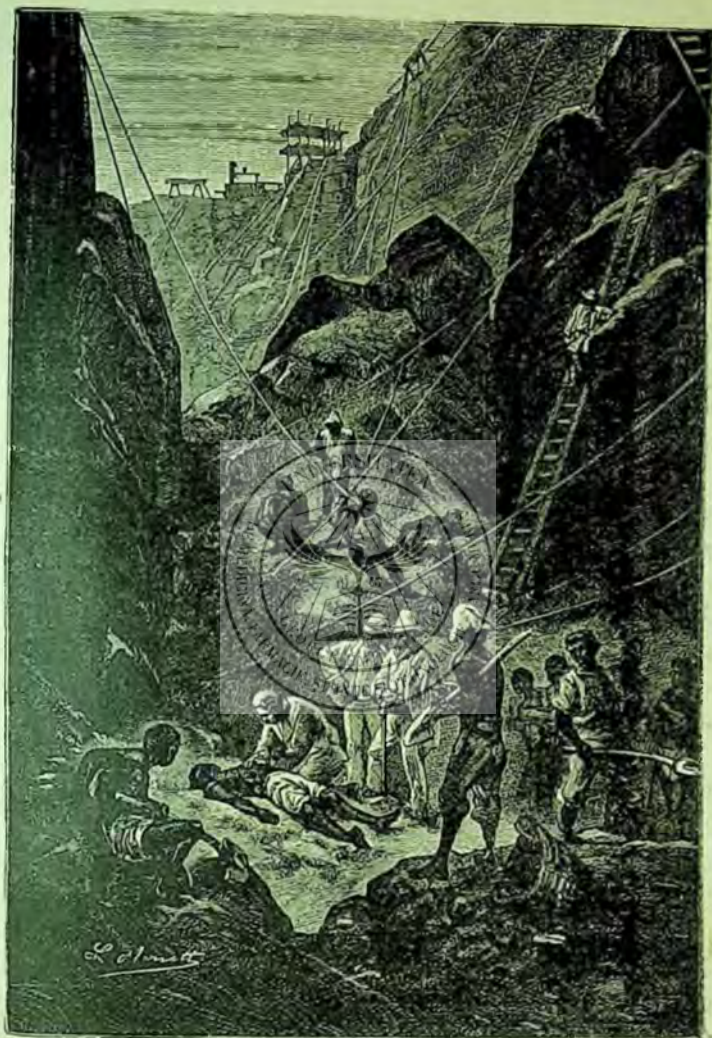
Steel Tamás megrázta fejét.

— Hogyan! tizenöt vagy husz tonna föld alatt életben maradna? alig hiszem! mondá. — Különben is legalább tíz embernek kellene két vagy három napig folytonosan dolgozni, hogy a földet róla elhárítsák!

— Ez nem baj! — válaszolt elhatározottan a fiatal mérnök. — Ne mondja senki, hogy egy emberi lényt hagyunk elevenen eltemetetni s nem is tettünk kísérletet megmentésére!

Ezzel a szintén közelében levő Bardik közvetítésével tudtul adta a kaffereknek, hogy mindazoknak, kik rendelkezése szerint igyekeznek bányáját kitisztítani, naponként öt shillinget ad, a mi tekintélyes bér volt.

Rögtön harmincz néger ajánlkozott s egy pillanatnyi idővesztés nélkül hozzáláttak a munkához. Kapa, kalapács, bőr nem hiányzott; a zsákok s targonczák szintén készen voltak. A fehér bányászok közül önkéntesen több ajánlotta fel szolgálatát, midőn megtudták, hogy egy szegény ördög megmentéséről van szó, kit a beomlás eltemetett. Steel Tamás, Cziprián nemeslelkűsége által meghatva, szintén rendkívüli

A SZERENCSETLEN KAFFERT HÁTÁRA FEKTETTÉK.

buzgalmat fejtett ki a megmentés munkájának vezetése körül.

Déltájban, midőn már több tonna homokot s követ hordtak ki, végre a bánya aljára jutottak.

Három óra tájban Bardik rekedt hangon felkiáltott: az ő földdarabja alatt egy fekete lábat látott a föld alól kinyulni.

Megkettőztették a munkát s néhány pillanat múlva Matakít egész testét kiásták. A szerencsétlen kaffert hátára fektették; egészen mozdulatlan volt s teljesen halottnak látszott. Különös véletlen folytán az egyik börtömlő, melyet munka közben használni szokott, arczára borult s úgy elfedte azt, mint valami álarcz.

Ez a körülmény, melyet Cziprián rögtön észrevett, azt a gondolatot keltette fel benne, hogy a szerencsétlen ficzkót talán még életre lehetne kelteni; e remény azonban igen halvány volt, mert a sziv már nem vert, a bőr hideg volt, a tagok merevek, a kezeket a halálküzdelem összezsugorította s az arcot, mely különben élénk halvány színű volt, a tetszhalottság egészen eltorzította.

Cziprián mindamellet nem vesztette el bátorságát. Elvitette Matakítot Steel Tamás házába, mely a legközelebb feküdt. Ott egy táblán, mely rendesen törmelékek osztályozására szolgált kinyújtóztatta s akkor megkísérelte vele a dörzsölést, a rendszeres mozdulatokat a mellkas környékén, melyeket különösen a vízbefuladtak felélesztésénél szoktak használni, hogy mesterségesen lélegzést idézzenek elő. Cziprián tudta, hogy e módszert a tetszhalottság minden nemére egyiránt lehet alkalmazni és különben is a jelen esetben nem tudott mást tenni, mivel sem seb, sem törés, sem pedig valami komolyabb zuzódás nem látszott rajta.

— Nézze csak, Méré ur, még egy darab rögöt szorit kezében! — jegyzé meg Steel Tamás, ki a maga részéről is hozzá járult a nagy fekete test dörzsöléséhez.

Jószivü ember volt e derék lancashire-i ficzkó! Ha «karjának olajával», mint maga megjegyezte, egy kétszáz lóerejü gőzgép kerületét kellett volna megkennie és tisztítania, nem fogott volna nagyobb erővel a munkához.

A fáradozásnak észrevehető eredménye nem is késett. A fiatal kaffer tetemszerű merevsége mindinkább engedni kezdett. Bőrének hőmérséklete észrevehetőleg megváltozott. Cziprián, ki a sziv körül még a legcsekélyebb életjelt sem vette észre, azt hitte, hogy a kézen valami kis jót jelző mozdulatot tapasztalt.

A jelek azonban csakhamar gyakoriabbakká lettek. Az ér verni kezdett, lassu lélegzés emelkedett alig észrevehetőleg Matakít melléből; azután egy igen erős, sóhajtásszerű hang jelezte az életműködés újból való visszatérését.

Egyszerre két erős tüszszentés rázkódtatá meg tetőtől talpig a nagy fekete csontvázat, mely előbb oly teljesen tehetetlennek látszott. Matakít kinyitotta szemeit, fellélegzett s visszanyerte öntudatát.

— Hurráh! hurráh! A pajtás túl van a veszélyen! — kiáltott fel Steel Tamás, ki félbehagyta a dörzsölést, mely miatt már is csurgott róla az izzadtság. — De lássa csak, Méré ur, még most sem engedi el azt a földgöngyöt, melyet összezsugorodott ujjai között tart!

A fiatal mérnök sokkal inkább el volt foglalva más gondokkal s ezért nem is vette észre e tárgyat! Egy tele kanál rhumot öntött betege szájába s fölemelte őt, hogy megkönnyitse lélegzését. Végre, midőn a beteg már eléggé magához tért, beburkolta ruháiba s három vagy négy önként ajánlkozó ember segítségével elszállította

öt saját lakába, a Watkins tanyára. Itt a szegény kaffert saját ágyára fektették. Bardik egy csésze meleg theát készített számára. Alig egy negyedóra múlva Matakít csöndes, nyugodt álomba merült; meg volt mentve.

Cziprián érezte szívében azt a páratlan vidámságot, mely az embert meglepi, ha érzi, hogy egy emberi életet mentett meg a halál karmaiból. Mialatt Steel Tamás és társai, az erős gyógyászati működés által egészen kiforgatva rendes kerékvágásukból, elmentek a legközelebb fekvő korcsmába, hol nagy mennyiségű sör megivása által ünnepelték meg sikerüket; Cziprián ott maradt Matakít mellett, könyvet vett elő s nem is zavarta egyéb olvasásában, mint hogy időről-időre megnézte az alvót, épen úgy, mint a hogy az atya örökös beteg gyermeke alvó ágya mellett.

A hat hét alatt, mióta Matakít szolgálatba állott, Cziprián mindig meg volt elégedve vele, sőt csodálkozott is rajta. Értelmisége, tanulmányossága s munkakedve páratlanok voltak. Derék, jó, engedelmes fiú volt s különösen vidám kedélyű. Semmiféle munkától nem riadt vissza és semmiféle akadály nem lohasztotta le bátorságát. Valóban el lehetett mondani, hogy ha nem is volt oly magas társadalmi fokon álló ember, mint egy franczia, de azért egy ily tehetségekkel felruházott francziától sem lehetett volna többet várni. S annál nevezetesebb, hogy e jeles tehetségek egy fekete bőrű s bodros koponyájú egyszerű kafferben voltak meg!

Igaz, hogy Matakítnek volt egy hibája — igen nagy hiba — mely bizonyosan összefüggésben állott eredeti nevelésével és a nagyon is spártai szokásokkal, melyek falujában divatosak voltak. Szükséges-e hogy mondjuk? Matakít kissé enyves kezű volt, de csaknem öntudatlanul. Valahányszor csak észrevett valamit, a mi neki

megtetszett, egészen természetesnek találta, hogy azt elsajátítsa.

Hiába tett mestere, kit e hajlam látása felingerelt, neki e miatt igen keserű szemrehányásokat! Hiába fenyegette, hogy el fogja bocsátani, ha még egyszer rajta kapja! Matakít megígérte, hogy többé nem teszi; sirt, engedelmet kért; még is másnap, ha az alkalom kedvező volt, megint csak elkövette.

A csent tárgyak rendesen nem voltak nagy fontosságúak. Az, a mi az ő lopási vágyát különösen fölkelte, nem volt nagy értékű: egy kés, egy nyakkravaló, egy színes rajzón vagy általában valami csecsebecse. Cziprián mindamellett nagyon bánkódott, hogy ily rossz szenvedélyt vett észre a különben oly rokonszenves jellemű fiuban.

— Vigyázzunk! . . . remélünk! — mondá magában. — Talán elérém még azt is, hogy megértetem vele, mily rut dolog az a lopás!

És mialatt alvása közben reá függeszté tekintetét, Cziprián folyvást gondolkozott a bizarr ellentétek felett, melyek legjobban megmagyarázták Matakít multját vad társai körében.

Az éj beálltával a fiatal kaffer ismét felébredt oly élénken és vidáman, mintha egyáltalán nem forgott volna veszélyben s lélegzési szerve két vagy három órán át nem függesztette volna fel csaknem teljesen működését. Egész részletességgel kezdte előadni, hogy mi minden történt.

A tömlő, mely véletlenül épen arczára esett, s egy hosszú lajtorja, némi ivet képeztek felette s megóvták a beomlás közvetlen nyomása ellen s elég hosszú időre hagyták tesztalott állapotban, mivel földalatti börtönében még maradt egy kis levegőkészlet. Csakhamar észrevette ezen aránylag kedvező helyzetet s igyekezett azt

felhasználni az által, hogy lehetőleg ritka időközökben lélegzett. De azért lassankint mégis megváltozott a levegő, Matakít érezte, hogy ereje lassankint fogy. Végre nyomasztó s aggodalmas álom lepte meg s csak időről időre volt képes némi erőfeszítéssel lélegzetet venni. Azután minden összezavarodott előtte. Nem volt többé öntudata, nem tudta, hol van, meghalt . . . mert valóban halál volt az, a melyből most visszatért. Cziprián hagyta őt egy darabig beszélni, adott neki enni s inni, s aztán tiltakozásai daczára megparancsolta, hogy az éjjel maradjon abban az ágyban, a melyikbe tették. Végre teljesen meggyőződván arról, hogy most már minden veszély elmúlt; magára hagyta őt, hogy megtegye szokott látogatását Watkins házában.

A fiatal mérnök szükségét érezte annak, hogy elmondja Alicenek a nap eseményeit s a kedvetlenséget, mely benne a bányászatról támadt, — s mely kedvetlenséget a ma reggeli sajnós esemény még inkább növelte. Nem tudta elszivelni azt a gondolatot, hogy Matakít életét továbbra is kitegye ily véletlenségeknek, csak azért, hogy néhány rossz gyémántot kapjon.

— Még ha magam üzöm e mesterséget, az megjárja — mondá magában. — De hogy nyomorult bérért kitegyem veszélynek e szerencsétlen kaffert, a ki nekem sohasem vétett, ez valóban borzasztó!

Elmondta a fiatal leánynak, minők voltak aggodalmai s hogyan támadt undora. Beszélt neki a levélről, melyet Barthés Pharanondtól kapott. Igazán, nem volna-e jobb, barátja tanácsát követni? Mit vesztene az által, ha elmenne a Limpopo partjára s szerencsét próbálna a vadászattal? Ez kétségkívül nemesebb dolog volna, mint a földet turkálni, mint valami fősvény, avagy turkáltatni azt néhány szegény ördög által saját javára.

— Mit gondol kegyed, Watkins kisasszony — kérdezé — ki oly finom izléssel s annyi gyakorlati tapintattal rendelkezik? Adjon nekem tanácsot! Nagy szükségem van reá. Elvesztettem erkölcsi nyugalmamat! Szükségem van barátságos, segítő kézre, hogy visszanyerjem akaratszilárdságomat!

Egész őszintén beszélt, gyönyörűségét találta abban, hogy elmondja habozásának szomorú voltát, s még ha rendesen tartózkodó volt is, most e kedves és rokonszenves, bizalmas barátnő előtt még mutatni sem akarta azt.

A társalgás néhány pillanatig francziául folyt s nagyon bizalmas jelleget öltött azon egyszerű körülmény következtében, mivel Watkins, János harmadik pipadohányának kiszivása után néhány percze elszunnyadt, és még azzal sem látszott törődni, mit beszélnek egymással a fiatalok angol vagy bármely más nyelven.

Alice kiváló részvétellel hallgatta meg Czipriánt.

— Mindazon, a mit ön elmondott — válaszolá neki — én már rég gondolkoztam, Méré úr! Alig tudtam megérteni, hogyan lehetséges az, hogy egy mérnök s oly tudós ember, mint ön, hogyan bírhatta reá magát, hogy ily életet folytasson! Nem vétek-e ez önmaga és a tudomány ellen? Hogy ön becses idejét oly nemű munkára pazarolja, melyet egy egyszerű kaffer vagy egy közönséges hottentotta jobban elvégezhetne, mint ön! ez bizony helytelen dolog, mondhatom!

Czipriánnak csak egy szót kellett volna mondani, hogy megmagyarázza a fiatal leánynak azt a körülményt, mely őt erre bírta s ily helyzetbe hozta. És ki tudja, vajjon nem azért tulozta-e e leány némileg neheztelését, hogy kicsikarja tőle e vallomást? . . De megígérte, hogy e vallomást magába zárja s nem fogja neki elmondani; tehát hallgatott.

Watkins kisasszony így folytatta tovább:

— Ha annyira érdekében áll önnek, Méré ur, hogy gyémántokat találjon, miért nem keresi azokat oly helyen, a hol bizonynyal módja volna találni, — olvasztó tégelyeiben? Igen! ön vegyész s ön jobban tudja, mint más, hogy mik ezek a nyomorult kövek, melyekért oly nagy árt fizetnek s hogy a reájuk fordított munka hállátlan s gépies. Én legalább ragaszkodom azon eszmémhez: hogy ha én volnék az ön helyzetében, sokkal inkább igyekeznék gyémántokat gyártani, mint azokat keresgélni!

Alice oly lelkesedéssel beszélt, oly mély hitet tanusított Cziprián tudománya s egyénisége iránt, hogy a fiatal ember szive mint frissítő harmat érintésére egészen felhevült.

Szerencsétlenségére Watkins János e pillanatban megtörte hallgatását, kérdezősködni kezdett, hogy mi ujság a Vandergaart-Kopjében. Kénytelenek voltak visszatérni az angol nyelvre s lemondani e kellemes, bizalmas jellegű társalgásról. A gyönyörű pillanatok félbe szakadtak.

De a mag láthatólag jó földre hullott és csirázni kezdett. A fiatal mérnök, midőn ismét maga maradt, elkezdett gondolkozni a csábító szavak felett, melyeket Watkins kisasszony mondott neki s melyek igazak is lehetek. Ha azok az ő szemeiben kalandosoknak látszhattak is, nem feledhette, hogy azokban nemes érzelem, bizalom s valódi gyöngédség rejlett.

— És utóvégre is, miért ne? — mondá magában A gyémánt gyártása, mely egykor teljesen ábrándos dolognak látszhatott, ma bizonyos tekintetben bevégzett tény! Frémy és Peil Párisban rubint, smaragdot s zafírt képesek gyártani, melyek mind az aluminium különböző színű jegecei! Mac-Tear Glasgowban s Ballatine Hanny ugyanott, 1880-ban előállították a széneny jegeczét, melynek megvolt mind az a tulajdonsága, a mi a gyé-

A TÁRSALGÁS NAGYON BIZALMAS JELLEGET ÖLTÖTT.

mánnak; egyedüli hibája csak az volt, hogy rettenetes sokba került, többbe, mint Brazília, India vagy Griquaföld természetes gyémántjai s ennek következtében üzleti tekintetben használható. De ha egy kérdés tudományos megoldása kész, az ipari megfejtés sem lehet messze. Miért ne keresné azt? . . . Mindazok a tudósok, kik ezzel eddig foglalkoztak, elméleti emberek voltak, a muzeumok s laboratoriumok képviselői! Ők nem tanulmányozták a gyémántot saját helyén, szülőföldjén, vagy, hogy úgy szóljunk, bölcsőjében! Én felhasználhatom munkáikat, tapasztalataikat s azonkívül a magamét is. Én saját kezeimmel ástam gyémántot! Elemeztem, tanulmányoztam a talajt, a hol található. Ha valaki képes lehet egy kis szerencsével legyőzni a végső nehézségeket, az csak én lehetek. . . . No, hát legyek én!

E szavakat ismételte Cziprián s e gondolatok foglalkoztatták agyát az éjszaka nagy részén át.

Határozatát rögtön keresztül is akarta vinni. Másnap reggel tudatta Steel Tamással, hogy többé — még csak ideiglenesen sem szándékozik dolgozni, sem másokkal dolgoztatni bányarészében. Beleegyezését adta arra is, hogy ha vevőt találna részére, adja el azt szabadon. Azután bezárkózott laboratoriumába, hogy új terveiről gondolkozzék.

VIII.

A nagy kísérlet.

Fényes kutatásai közepette, melyek a szilárd testeknek gázalakúvá változtatására vonatkoztak s a mely kutatások az egész megelőző évet igénybe vették, nem kerülte el Cziprián figyelmét az a körülmény, hogy némely anyagokat, különösen a silíciumot s aluminiumot

a víz nem képes ugyan feloldani, azonban vizgőzben erős nyomás és rendkívül magas hőmérséklet mellett oldhatók.

A jelen körülmények között tehát legelőször is azt kellett megvizsgálnia, vajjon nem lehetne-e ugyanily módon valami széngőzt előállítania, melyet aztán jegecczé változtathatna át.

De minden ez irányban tett kísérlete eredménytelen maradt s több heti hasztalan kísérlet után kénytelen volt magát elhatározni, hogy más ütegekhez forduljon.

Az ütegről itt a szó szoros értelmében beszélünk, mivel, mint látni fogjuk, az ő kísérleteiben még egy ágyu is játszott szerepet.

Különböző tünetek azon nézetre vezették a fiatal mérnököt, hogy az itteni bányákban a gyémánt hasonló módon alakulhatott, mint a kén a solfatárákban. Tudjuk, hogy a kén a kénközeg felig-meddig való élenyüléséből ered; egy rész kénsavvá változik át, a megmaradt rész pedig jegecczalakban a solfatárák falain ülepedik le.

«Ki tudja — mondá magában Cziprián — vajjon a gyémánt-lelhelyek nem valódi carbonatáráknak tekinthetők-e? Ha a köneny és széneny vegyülete a vízzel s alluviális lerakódásokkal szükségkép egyesült a mocsárgáz alakjában, miért ne történhetett volna meg, hogy a köneny élenyüléséhez részben a széneny élenyülése is járult s ez a maradékra nézve a széneny jegecczedését elősegítette?»

Az az eszme, hogy az élenyülés ily értelmű működését bármely testtel szemben hasonló, de mesterséges uton ismételni megkísértse, vegytannal foglalkozóra nézve nem lehet valami különös. Cziprián is rögtön elhatározta ennél fogva, hogy tervét végrehajtani igyekszik.

Mindenekelőtt igyekezett kigondolni egy oly kísérleti

tervet, mely a mennyire lehetséges, megközelítse azokat a feltételeket, melyek a természetes gyémánt létesülésénél előfordulnak. E tervnek mindenestre igen egyszerűnek kellett lenni. Mind az, mi a természetben vagy tudományban valóban nagyszerű, ily jelleggel bír. Mi volna kevésbé komplikált, mint az emberi szellem által létrehozott legszebb találmányok és felfedezések — a nehézség törvénye, az iránytű, s könyvnyomtatás, a gőzgép, a villamos táviró?

Cziprián ugyanilyet tett meg; a bánya mélyéből választott ki egy csomó földet, mely nézete szerint különösen alkalmasnak látszott kísérlettételre. E földből azután nagy törmeléket készített, melyet gondosan becsömöszölt egy aczél csőbe, mely fél méter hosszú, öt centiméter vastag volt, s melynek nyílása nyolcz centiméternyit tett.

A cső nem volt más, mint egy használatból kiment ágyu darabja, melyet Kimberleyben vásárolt egy önkéntes csapatától, mely egy szomszéd kaffer-törzs ellen viselt hadjárat után épen feloszlóban volt. A nevezett ágyu, melyet előbb Vandergaart Jakab műhelyében kellőképen átídomítottak, teljesen alkalmas volt a szolgálatra, azaz elegendő ellenállási erővel bírt, hogy a belülről jövő rendkívüli nyomást kitartsa.

A cső egyik végét gondosan elzárva, beletett még néhány rézdarabot s körülbelül két liter vizet, készített egy kis «mocsárléget» is; azután gondosan leragasztotta a csövet s mindkét végére ércz-dugót tett, melyek teljesen kipróbált szilárdságúak voltak.

A készülék tehát rendben volt. Most már nem maradt egyéb hátra, mint hogy azt rendkívüli forróságnak tegye ki. E célból elhelyezték azt egy nagy visszaverő kemenczébe, hol a tüzet éjjel és nappal folytonosan fentartották, hogy valóságos fehér izzó tűz jöjjön létre és az két hétig tartson. Mind a cső, mind a kemencze ezenkívül

MATAKIT A TÜZET TÁPLÁLTA.

földtömegbe volt berakva, mely arra szolgált, hogy a lehető legnagyobb forróságot fentartsa s hogy, midőn az alkalmas pillanat megérkezik, a lehülés is lehető lassan történjék. Az egész inkább valami óriási méhkashoz vagy eszkimó-kunyhóhoz hasonlított.

Matakit mostanában jó szolgálatokat tett urának. Rendkívüli figyelemmel kísérte folytonosan a kísérlet előmunkálatait, s mivel tudta, hogy gyémántgyártásról van szó, maga is rendkívül buzgólkodni akart a vállalat sikerének kieszközlésén. Igen jól tudta a tüzet táplálni és ezt oly buzgalommal tette, hogy egészen reá lehetett bízni.

Különben alig lehet elképzelni, hogy még ez egyszerű intézkedéseket is mily nehezen s nagy fáradsággal lehetett létesíteni. Párisban, valami nagy vegyészeti műhelyben, az elhatározás után két óra múlva egész rendben lehetett volna a kísérletet megkezdeni; míg Czipriánnak e félig vad ország közepén nem kevesebb, mint három hétre volt szüksége, hogy tervét bár tökéletlenül végrehajthassa. Pedig a körülmények még különösen kedvezők voltak, ha meggondoljuk, hogy nemcsak a régi ágyut, de a szükséges kőszenet is képes volt megszerezni. Valóban a fűtőszer oly ritka volt Kimberleyben, hogy ha valaki néhány mázsa kőszenet akart volna beszerezni, e végett legalább három boltot kellett volna bejárnia.

Végre a nehézségek elhárítottak és a mint a tűz legelőször lángra kelt, Matakit azt nem hagyta többé ki-aludni. Érdemes megemlítenünk, hogy a fiatal kaffer nagyon büszke volt a rábizottakra. Valószínű is, hogy e foglalkozás nem volt előtte egészen idegen s otthon, saját törzsénél már némileg hasonló, többé vagy kevésbé izzasztó konyhamunkákkal foglalkozott, melyeket honfitársai különös bűvészetnek tartottak.

Valóban Cziprián már több alkalommal észrevette,

mióta Matakít az ő szolgálatába lépett, hogy a többi kafferek előtt ez ifjunak valóságos bűvészhire volt. Némely elemi sebészeti ismeretek, két vagy három furfangos fogás, melyeknek ismeretét atyjától örökölte, képezték az ő bűvészetének összes készletét. De ezért eljöttek hozzá tanácsot kérni valódi vagy képzelt betegségeik felől, hogy megmagyarázza álmaikat s elintézzze viszálkodásaikat. Soha sem utasította el őket, mindenkor volt valami orvosszere, mindig tudott valamit mondani, sőt ítéletet is hozott. Az orvosszerek néha bizarrok voltak, az ítéletek nevetségesek, de honfitársai megelégedtek vele. Mi kellett volna még? Felesleges hozzátennünk, hogy a görebek és edények, melyek a fiatal mérnök műtermében felhalmozva voltak, nem is említve a titokteljes műveleteket, a melyeket ezekkel tettek, nem kevésbé hozzájárultak az ő hirneve emeléséhez.

Cziprián néha nem bírta eltitkolni mosolyát az ünnepélyes magaviselet felett, melyet a derék ficzko tanusított a lütő és segédkező szerény szerepében, midőn uj köszönet tolt a kemenezébe, a parazsat élesztette vagy a tolófákat és a tűzkaparót tisztogatta. De a komolyság mellett bizonyos meghatottság is nyilvánult mozdulataiban: a tisztelet naiv, őszinte kifejezése, melyet egy durva, de értelmes és tudványó hajlamokkal bíró ember ösztönszerűleg érez a tudománnyal szemben.

Matakít elégedetten s vidáman töltötte el üres óráit, különösen mivel Liben jó pajtásra talált. E két ember közt, kiknek származása ily különböző volt, benső barátság fejlődött ki, ama most már elég gyakori látogatások alatt, melyeket a sinai a Watkins-tanyán tett. Mindkettő meglehetősen beszélt francziául; mindkettőt a csaknem teljesen biztos haláltól mentette meg Cziprián s ennél fogva mindketten ő benne látták ujjászületésük okozóját. Igen természetes ennél fogva, hogy egymás iránt csakhamar

érdeklődés támadt bennük s nem sok idő kellett, hogy az érdeklődés szeretetté változzék át.

A két férfi, Li és Matakít egymás közt társalogva oly kedélyes és egyszerű nevet adtak a fiatal mérnöknek, mely eléggé kifejezte azt az érzelmet, melyet irányában éreztek, «kis atyus»-nak nevezték el s nem beszéltek róla másként, mint a csodálkozás és a legnagyobb fokú rokonszenv hangján.

E szeretetet Li a maga részéről abban a páratlan gondosságban is kimutatta, melylyel Cziprián fehérműit mosta és vasalta, — Matakít pedig azzal a vallásos jellegű lelkiismeretességgel, a melylyel mesterének parancsait végrehajtotta. De azért a két pajtás közül egyik sem elégedett meg azzal, hogy a «kis atyus» iránt érzett vonzalmaikat így fejezzék ki. Megtörtént többek közt, hogy Cziprián asztalán, melyen ebédelni szokott, oly gyümölcsöt vagy húsfélét talált, melyet egyáltalán nem rendelt s melynek származása kimagyarázhatlan volt, mivel a vendéglős és szállító számlájában sem állott. Más alkalommal, midőn inget váltott, ismeretlen eredetű arany gomb tűnt elébe. Időről-időre ezután elegans és kényelmes szék, himzett párna, párducz bőr, értékes hódbőr jöttek titokteljesen a ház felszereléséhez.

Valahányszor Cziprián e tárgyban megkérdezte akár Lit, akár Matakítot, nem tudott tőlük mást kicsikarni, mint ily kitérő feleleteket:

— Nem tudom!... Nem én voltam!... Én nem láttam semmit!...

Cziprián a maga részéről elég nyugodtan fogadta ez előzékenységeket; azonban mégis nyugtalanította az a gondolat, hogy ezen ajándékok talán nem igen tiszta forrásból erednek. Vajjon többre kerültek-e ez ajándékok, mint hogy egyszerűen eltulajdonították őket? De semmi sem történt, mi e gyanút megerősítette volna s

még a legrészletesebb kutatások is, melyeket e különös szerzemények tárgyában megindított, nem vezettek más eredményre.

Ezek után Matakít és Li félénk suttogásba ereszkedtek, titokteljesen tekintettek egymásra, kabalisztikus jeleket váltottak egymással, melyek valószínűleg azt jelentették:

— Eh! a kis atyus!... Ő nem lát mást, mint a tüzet!

Cziprián lelkét különben más gondok foglalták el, melyek végtelenül súlyosabbak voltak. Úgy látszott, hogy Watkins János már elhatározta, hogy Alicet férjhez adja s e szándékának megfelelően bizonyos idő óta az udvarlók valóságos serege rajzolt a leány körül. Nemcsak Hilton Jakab jelent meg az ő házuknál csaknem minden este, hanem más nevezetes bányászok is, kiknek a telep véleménye szerint a bányászatban kimutatott szerencsájük megadta a teljes minősítést arra, hogy hozzá elmenjenek, vele társalogjanak, ebédre meghivattassák magukat, s végre leánya választása alá essenek.

A német Friedel és a nápolyi Pantalacci e csoporthoz tartoztak. Mindkettőt már régóta ott emlegették a vandergraarti telep legszerencsésebb bányászai között. Az a kérdés, hogyan és ki tett szert egyáltalán szerencséire, sem a bányában, sem a telepen nem sok vizet zavart. Friedel sokkal pedansabb és gunyorosabb volt, mint valaha, miután dogmatizmusát most már néhány ezer font sterling támogatta. Pantalacci Hannibál pedig, ki most már teljesen gyarmati dandyvé alakult át, aranylánczokkal, gyűrűkkel, gyémánt-tükkel diszelgett, fehér vászonruhát hordott, mely sárgás színét s fakó arczát még inkább kitüntette.

De mindenféle bohóskodásai, nápolyi dalai s erőltetett szellemeskedései sem voltak képesek e nevetséges alakot

Alice-szal megkedveltetni. Mindamellett a leány nem mutatott különös idegenkedést iránta, sőt nem is látszott sejdíteni, hogy mi hozta őt a házhoz. Megelégedett azzal, hogy türelmesen végig hallgatta, de arczfintorgatásain vagy magaviseletén soha sem nevetett. Sokkal kevésbbé ismerte az erkölcsi bűnöket, mint hogy ez ember külső jellege alatt oly sötét képet gyanítson, egyszerűen csak egy közönséges vendéget látott benne, ki nem kevésbé untatta, mint a többiek nagyobb része. Cziprián mindezt természetesnek tartotta és nagyon fájt neki, midőn e megvetésre méltó emberrel látta rendesen társalogni azt, kit tiszteletében s szeretetében oly magas fokra helyezett.

Még többet kellett szenvedni az által, hogy büszkesége nem engedte meg a nyilatkozást, mert nagyon megaláazónak tartotta volna, hogy csak kísérletet is tegyen Watkins kisasszony előtt ily méltatlan versenytársat megszégyeníteni. Micsoda joga is volna különben erre? Mire alapítaná ítéletét? Hisz tulajdoképpen mit sem tud Pantalacci Hannibálról s elítélő véleményét inkább ösztönszerű ellenszenve alkotta meg. Ha egy elkeseredett napon ezt az ellenszenvet kimutatná, valószínűleg kinevetnék őt. Cziprián tisztán látta mindezt s valóban kétségbeesés szállotta volna meg, ha Alice ily ember iránt bármi figyelmet tanusított volna. Egyébiránt gondját nagyon megoszlatta most a munka, mely éjjelét s nappalát egészen igénybe vette. Nem egyetlen próbája a gyémánt-gyártásnak volt ez többé, hanem tiz, husz kísérlet, melyeket mind előre kigondolt, hogy majd alkalmazhassa őket, ha első kísérlete véget ér. Nem elégedett meg a készen levő elméletekkel és formulákkal, hanem folytonosan minden órában igyekezett jegyzőkönyvét tele írni. Minduntalan elment a bányába is, új példányokat hozott a sziklából s anyagokból, ismételte

a már százszor megtett elemzéseket, de oly szigorúsággal és pontossággal, mely mellett többé tévedésről szó nem lehet. Minél fenyegetőbbnek tünt fel előtte a veszély, hogy Watkins kisasszonyt elragadhatják előre, annál inkább megerősödött elhatározása, hogy semmit sem fog kísérlet nélkül hagyni, csakhogy győzhessen.

Mind a mellett alapjában véve oly csekély volt bizalma önmagában, hogy a fiatal leánynak mit sem akart elmondani kísérletei folyamán tett tapasztalatairól. Watkins kisasszony csak azt tudta, hogy, megfogadva az ő tanácsát, ismét visszatért a vegytanhoz s a leány boldog volt e tudatban.

Az a nap, melyen a kísérlet befejezettnek látszott, nagy nap volt.

Már két hete nem élesztették többé a tüzet, a mi azért történt, hogy a készülék önmagától fokozatosan hüljön ki. Cziprián azt hívén, hogy a szén jegeczesedésének már be kellett következni, föltéve, hogy minden az előre megállapított föltételek szerint történt, elhatározta magát, hogy kibontja azt a földréteget, mely a kemence burkolatát képezte.

Nagy munkát kellett végeznie az ásóval, míg a burkolatot le lehetett bontani, mivel az ugy megkeményedett, mint valami tégl a téglavető kemenczében. De végre ez is sikerült Matakít öröklődésének s elég jól lehetett látni a kemence felső részét, az ugynevezett ágyusüveget, utána pedig az egész kemenczét.

A fiatal mérnök szive egy percz alatt százhuszat vert

abban a pillanatban, midőn a fiatal kaffer, Li és Bardik segítségével kiemelte az ágyudarabot.

Hogy a kísérlet sikerült, azt maga sem hitte valami nagyon; hiszen azok közé tartozott, kik mindenkor kételkednek saját erejökben. De utóvégre is a dolog megtörténhetett! Es minő öröme lenne akkor! A szerencse, dicsőség, gazdagság összes reménye e nagy fekete hengerben volt, mely annyi heti várakozás után ismét feltűnt szemei előtt!

De fájdalom! . . . Az ágyu elrepedt.

Igen! a vizgőz s a mocsárlég rettenetes nyomásának, melyhez még a rendkívül magas hőmérsék is járult, az aczél sem volt képes ellenállani. A cső, melynek vastagsága öt centiméternyi volt, úgy elrepedt, mintha silány pálcza lett volna. Egyik oldalán, csaknem közepe táján, nagy nyílás tátongott, mint valami széles, sötét, lán-goktól meggörbitett száj, mely csaknem gúnyosan nevetett a zavarba jött tudós óra alá.

Igy játszik velünk a szerencse! oly sok fáradság azért, hogy negativ eredményhez jussunk! Valóban Cziprián kevésbbé érezte volna magát megalázottnak, ha nagyra tartott óvatossági intézkedései következtében készüléke kiállotta volna a tűzpróbát! Bizonyos, hogy tizszerte jobban előkészítette magát arra, hogy a csőben nem lesz jegeczes szén! De hogy ez a régi aczélcső, melyet egy hónapon át melegített, hűtött, egyszóval ápolt, most már csak eldobni való, az valóban a balesetek betető-zése volt! Igazán szerette volna most lábával félrerugni, ha a cső nem lett volna nehezebb, semhogy ily könnyedén lehetett volna vele bánni.

Cziprián ott akarta hagyni a kemenczét s egészen elszomorodva távozni készült, hogy tudassa Alice-szal e szomorú eredményt; de végre is a vegyész kíváncsi-sága, mely megmaradt benne, arra készítet, hogy meg-

ELÉG JÓL LEHETETT LÁTNI A KEMENCZÉT.

gyujtván egy gyufát, a cső nyilásához menjen, megvizsgálándó annak bensejét.

— Kétségtelen, — gondolá magában, — hogy a föld, melyet bele tömtem, téglává alakult át, épen úgy, mint a kemencze külső része.

Föltevése igazolt volt. Mindamellett valami sajátságos és Cziprián előtt az első pillanatban meg nem fogható tünetmenny folytán egy agyaggolyó-alaku test egészen különvált a földtömegtől, miután a csőben önállólag megkeményedett.

Ez a golyó feketés-piros színű volt. átmérője valamivel kisebb egy narancsnál s így könnyen kifért a nyíláson. Cziprián megfogta s eléggé közönyösen kezdte vizsgálni. De csakhamar észrevevén, hogy csak agyagdarab, mely külön volt a forróságnak kitéve, már félre akarta dobni, midőn véletlenül meghallotta, hogy úgy kong, mint valami fazék. E hang hasonlított bizonyos kis korsók hangjához, melyekben a beléjük zárt kavics mozogva csörög.

— Valóságos persely! — mondá magában Cziprián.

De még ha a fejét levágták volna se tudta volna a titokteljes dolgot megmagyarázni.

Látni akarta tehát a gömb belsejét. Elővett egy kalapácsot és rá ütött a perselyre.

Valóban persely volt az és megbecsülhetetlen kincsét zárt magába. Nem! többé nem habozhatott a kő mivolta felől, mely most a fiatal mérnök csodálkozó szemei elé került. A kő gyémánt volt, érbe burkolva, teljesen hasonló a rendes gyémántokhoz, csak-hogy óriási, soha nem látott, valószínűtlennek tetsző nagyságu!

Sokkal nagyobb volt, mint egy tyuktojás, csaknem oly kinézésű, mint egy burgonya; és legalább háromszáz gramm súlyu lehetett.

GYUFÁT GYUJTVA A CSŐ NYILÁSÁHOZ MENT.

— Gyémánt!... Mesterséges gyémánt!... ismétlé félig halkan a meglepetett Cziprián. — Tehát megtaláltam a gyártás módjának titkát, habár csövennel baj történt is!... Tehát gazdag vagyok!... Alice, az én kedves Alicem az enyém!

De azután meggondolván, hogy nem kell mindent elhinni, a mit az ember lát, így folytatá:

— De hisz ez lehetetlen!.. Ez képzelődés, káprázat! — ismétlé maga is kételkedve. — Ah! meg kell biztosan tudnom, mihez tartsam magam!

Nem is vett időt magának, hogy kalapját előhozza, hanem félig bódultan az öröm miatt, csaknem mint egy örült felszaladt, mint egykor Archimedes a fürdőből, midőn híres törvényét felfedezte, s gyorsan haladva el a telep s a temető mellett, mint egy kilőtt ágyugolyó futott Vandergaart Jakabhoz.

Az öreg kőmetsző épen azzal foglalkozott, hogy vizsgálat alá vette azokat a darabokat, melyeket Nathán, a gyémántkereskedő, épen most adott át neki köszönetül végett.

— Ah! Nathán ur, jó hogy itt van! — kiáltott fel Cziprián. Lásza!.. meg ön is, Vandergaart ur, nézze csak mit hoztam és mondja meg, hogy mi az!

Letette gömbjét az asztalra s keresztbe vetette karjait.

Először Nathán vette a követ kezébe, a meglepetéstől elsápadt és meredt szemekkel s kitátott szájjal adta azt át Vandergaart Jakabnak. Ez szemei elé tartotta a tárgyat az ablak világosságához közel, s igen figyelmesen vizsgálta szemüvegén keresztül. Azután ismét letette az asztalra s Czipriánra nézve, nyugodtan így szólt:

— Ime, ez a világ legnagyobb gyémántja, mely jelenleg létezik!

— Igen!... a legnagyobb! — ismétlé Nathán. — Három vagy négy akkora, mint a *Kohi-nur*, a «világos-

EZ ITT LEGALÁBB SZÁZSZOR ANNYI ÉRTÉKŰ, HA NEM TÖBB.

ság hegye», az angol királyi kincstár büszkesége, mely százhetvenkilencz karat súlyu!

— Kétszer vagy háromszor oly nagy, mint a *Nagy Mogul*, a legnagyobb ismert gyémánt, mely kétszáznyolczvan karatot nyom! — tevé hozzá az öreg csiszoló.

— Négyezer vagy ötször oly nagy, mint a czár gyémántja, mely százkilenczven karatot nyom! — folytatá tovább Nathán, mindinkább csodálkozó hangon.

— Hétszer vagy nyolczszor annyi, mint a *Regent*, mely százharminczhat karatnyi! — toldá Vandergaart Jakab.

— Huszszor vagy harminczszor olyan, mint a drezdai gyémánt, mely csak harminczegy karat súlyu! — kiáltott fel Nathán.

Aztán pedig hozzá tette:

— Külső alakja után e darabot legalább négyszáz karat súlyunak tartom. De hogy merné az ember egy ily darab értékét megállapítani! — Itt már lehetetlen a kiszámítás!

— Miért ne? — válaszolá Vandergaart Jakab, a ki kettőjük között a higgadtabb maradt. A *Kohi-nurt* harmincz millió frankra becsülik, a *Nagy Mogult* tizenkét millióra, a *Regentet* hat millióra! . . . No hát ez itt százszor annyi értékü, ha nem több!

— Eh! minden a színtől és minőségtől függ! — válaszolá Nathán, a ki visszanyerte higgadtságát s azt gondolta, hogy jó lesz az értéket a jövőre nézve megállapítani, ha talán rákerül a sor az eladásra. Ha színtelen és első rangu gyémánt, értéke megbecsülhetetlen! De ha sárgás, mint a Griqua-földön talált gyémántok legnagyobb része, értéke hasonlithatlanul kevesebb! . . . Különbem nem tudom, hogy az ily nagyságu köre nézve nem volna-e szebb, ha zafirhoz hasonló kékes színe volna, mint a Hope gyémántnak, vagy rózsaszínü, minő a *Nagy Mogul*,

vagy épen smaragdzöld árnyalatu, minő a drezdai gyémánt!

— Oh dehogy! . . . dehogy! — kiáltott fel az öreg közsörülő. Én a magam részéről jobban szeretem a színtelen gyémántokat! Beszéljünk csak a *Kohi-nurról* vagy a *Regentről*! Ezek a valódi drága kövek! . . . Ezek mellett a többiek nem egyebek, mint csak képzeleti drágakövek!

Cziprián nem hallgatott többé oda.

— Uraim, bocsássanak meg, — mondá hirtelen, — de kénytelen vagyok önöket most rögtön elhagyni!

És magához véve becses kövét, ismét futva tért vissza a tanya felé vezető uton.

Nem is gondolt rá, hogy kopogtasson, hanem egyszerűen kinyitotta a szalon ajtaját s észrevevén Alicet, a nélkül, hogy magaviselete helytelensége eszébe jutott volna, mindkét karjával átölelte őt.

— No! mi legyen az? — kiáltott fel Watkins ur, felháborodva ez illetlen magaviseleten.

Az asztal mellett ült, szemben Pantalacci Hanibállal és épen piquetet játszottak a gonosz indulatu bohóczezal.

— Watkins kisasszony, bocsásson meg! — dadogá Cziprián maga is meglepetve saját merészségén, de örömtől ragyogó arczezal. — Nagyon boldog vagyok! . . . Bolond vagyok a szerencsétől! . . . Nézze csak! . . . Ime, mit hoztam!

És inkább oda dobta, mint tette gyémántját az asztalra, a két játzó közé.

Mint Nathán és Vandergaart Jakab, ők is rögtön mindketten megértették, miről van szó. Watkins ur, a ki ma meglehetősen mértékletesen ivott rendes napi pálinkájából, még türhető józan állapotban volt.

— Ön találta ezt . . . ezt a darabot . . . saját aknájában? — kérdé élénken.

— Találtam-e? — válaszolta Cziprián diadalmasan. — Én csináltam! . . . Én készítettem az egész darabot! . . . Ah, Watkins ur, a vegytan még is csak okos dolog!

Nevetett és megszorongatta Alice ujjainak hegyét, kit egészen megleptek e szenvedélyes kitörések, de örvendő barátja szerencsésén, csak szelíden mosolygott.

— Talán leginkább kegyednek tartozom köszönettel e találmányért, Alice kisasszony! — folytatá tovább Cziprián. — Ki tanácsolta nekem, hogy térjek vissza a vegytanhoz? Ki buzdított, hogy kutassam a mesterséges gyémánt készítésének titkát, ha nem az ön kedves, szeretetreméltó leánya, Watkins ur! . . . Oh! én nem tagadom meg hódolatomat, kifejezem azt, mint a régi lovagok hölgyeik előtt; és kimondom, hogy a találmány érdeme egészen őt illeti meg! . . . Nélküle soha sem gondoltam volna erre!

Watkins és Pantalacci Hanibál a gyémántot nézegettek, azután egymásra néztek, fejüket rázva. A szó szoros értelmében teljesen meg voltak rémülve.

— Ön azt mondja, hogy ezt gyártotta . . . ön maga? — szólalt meg Watkins János. . . Tehát ez a kö nem igazi?

— Nem igazi? . . . — kiáltott fel Cziprián. — No hát igen! . . . csakugyan nem igazi! . . . De azért Vandergaart Jakab és Nathán legalább ötven millióra sőt egészen száz millió értékűre becsülik! Ha szinte mesterséges gyémánt is, mely az általam feltalált módszer szerint jött létre, azért teljesen hiteles és valódi! Láthatja, hogy semmi sem hiányzik belőle . . . még az ere is megvan!

— És ön képes volna magára vállalni, hogy több más ily gyémántot is készít? — kérde Watkins János sürgető hangon.

— Hogy felvállalom-e, Watkins ur? Hát persze! Akár lapát számra készítem önnek a gyémántokat! . . .

Készíthetek önnek tizszer, százszor nagyobbakat, mint ez itt, ha kívánja! . . . Készíthetem oly nagy mennyiségben, hogy kikövezheti velök tornáczát, hogy kövel boríthatja Griquaföld utjait, ha úgy óhajtja! . . . Csak az első darab az, a mi számításba jő; ha egyszer az első kő megvan, a többi csak részlet, tisztán technikai intézkedésektől függ!

— De ha ez így van — szólt közbe a gyarmatos, egészen elsápadva, ez tönkre fogja tenni a bányatulajdonosokat, tönkre tesz engem s az egész Griquaföldet?

— Minden bizonnyal! — kiáltott fel Cziprián. — Minő érdekekben állna önöknek a földet még azután is turkálni, hogy csaknem értéktelen kis gyémántokat keressenek, ha azt gyári uton igen kényelmesen s bármely óhajtott nagyságban lehet előállítani!

— De hisz ez borzasztó! — viszonzá Watkins János. — Ez rettenetes! . . . Ez gyalázatosság! . . . Ha csakugyan igaz, a mit most mondott, ha ön valóban birtokában van a titoknak . . .

Megállott beszédében, visszatartóztatta felindulását.

— Láthatja, — mondá hidegen Cziprián, — hogy nem beszélek a levegőbe, elhoztam önöknek az én alkotásomat! S úgy hiszem, ez elég szép darab arra, hogy önökre meggyőzőleg hasson!

— Jól van no! — szólalt meg ismét Watkins ur, a ki ismét teljesen magához tért, — ha ez igaz . . . akkor önt meg kellene gyilkolni rögtön, e pillanatban, a tanya piacznán, Méré ur! ez az én véleményem!

— Sőt az enyém is! — sietett hozzá tenni Pantalacci Hanibál fenyegető mozdulattal.

Watkins kisasszony egészen elhalványodva felállott.

— Meggyilkolni engem, mert megtaláltam egy ötven év óta felvetett vegytani kérdés megoldását? — válaszolá

a fiatal mérnök vállat vonva. Valóban, ez egy kissé elhamarkodott dolog volna!

— Pedig nincs rajta mit nevetni, uram! — válaszol a telepes mérgesen. Meggondolta-e a következményeit mind annak a mit ön saját találmányának nevez? . . . a bányamunkák mind megakadnának . . . Griquaföldön a legjobb iparág megcsappanna . . . vagy, hogy úgy szólnak, koldusbotra jutnánk.

— Hitemre, bevallom, hogy én mind erre éppen nem gondoltam! — viszonzá nyíltan Cziprián. — De mind ez az ipar haladásának változhatlan következménye s a valódi tudomány ezzel nem törődik! Különben is, a mi önt illeti, Watkins ur, legyen teljesen nyugodt! A mi az enyém, az az öné is; ön tudja, hogy minők vezetett engem arra, hogy ily kutatásokat tegyek!

Watkins János egy pillanat alatt átlátta, mi módon lehetne a fiatal mérnök találmányából legtöbb hasznot huzni, ennél fogva cseppet sem törődve a nápolyi véleményével, éppen nem habozott fegyvert cserélni.

— Utóvégre is, — mondá, — lehet, hogy önnek igaza van, s ön, Méré ur, úgy beszél, mint egy derék fiu! Jól van no! . . . ha jobban meggondolom, azt hiszem, meg fogjuk egymást érteni! Minek is akarna ön oly rendkívüli nagy mennyiségű gyémántot csinálni? Hiszen éppen ez volna a legbiztosabb mód arra, hogy találmányát értéktelenné tegye! Nem volna-e sokkal okosabb, ha megtartaná magának a titkot, mérséklettel használná azt, legfőlebb egy-két ily követ gyártana, mint a minő például ez itt, melyet önnek először sikerült létesíteni; abból ön egyszerre jelentékeny tőkét kapna s a leggazdagabb ember lenne az országban? . . . Ily módon az egész világ meg volna elégedve, a dolgok tovább is úgy folynának, mint eddig és ön nem volna kénytelen tiszteletreméltó érdekeket sérteni!

Ez új megvilágítása volt a kérdésnek, melyre Cziprián eddig nem is gondolt. De rögtön szemébe tünt az így létrejött dilemma, a maga kérlelhetetlen szigorúságában: vagy egészen gondosan megőrzi a találmány titkát, nem tudatja azt a világgal, de felhasználja, hogy maga meggazdagodjék; vagy — mint Watkins János egész helyesen mondta — egy csapással értéktelenné teszi a természetes és mesterséges gyémántokat egyaránt, s épen ennél fogva eldobja magától a szerencsét, csak azért, . . . hogy? . . . tönkre tegye Griquaföld, Brazília és India összes bányáit!

Cziprián e lehetőségeket megfontolva kissé habozott, de ez csak egy pillanatra történt; és csakhamar arra a részre állott, a melyen az őszinteség, a becsület és a tudomány komolysága nyilatkozott, talán el is feledkezve arról a czélról, mely találmányának első indító oka volt! A csapás keserű, sőt tesujtó volt, mert váratlanul érte s szép álmai magaslatáról egyszerre kellett lebuknia.

— Watkins ur! — mondta komolyan, — ha én találmányom titkát magamnak tartanám az nem volna más, mint csalás! Hamis mértékkel árulnék s árucikkem minőségével megcsalnám a közönséget! A tudós által feltalált eredmények különben sem kizárólag az övéi! Mindenkinek része van abban! Ha megtartanám magamnak bármily önző s egyéni ok miatt, az oly nyomorult bűnös tett volna, a minőt csak el követni lehet! Nem teszem én azt!.. Nem.. Nem várok egy hétig, de még egy napig sem, hogy köztudomásra hozzam a törvényeket, melyeket a véletlen, egy kis gondolkozás segítségével, az én kezeimbe tett le! Egyedüli kikötésem, a mi jogos és helyes is, csak az, hogy e találmányt először hazámnak, Franciaországnak ajánljam fel, mely engem ide küldött! . . . Holnap megírom a tu-

dományos akadémiának eljárásom titkát. Isten áldja meg uram, köszönöm, hogy nyiltan figyelmessé tett egy kötelességre, a melyre nem is gondoltam! . . . Watkins kisasszony, az egész csak egy szép álom volt! . . . Fájdalom! le kell róla mondanom!

Még mielőtt a leány rá fordithatta volna tekintetét, Cziprián kezébe vette gyémántját s azután, Watkins kisasszonyt és atyját üdvözölve, eltávozott.

X.

Watkins János tépelődik.

Cziprián megtört szívvvel, de oly elhatározással hagyta el a tanyát, hogy úgy fog cselekedni, a mint lelkiismerete parancsolja, és újból Vandergaart Jakabhoz ment. Egyedül találta őt. Az alkusz, Nathán sietett eltávozni, hogy ő legyen az első, ki a tanyán kihíreszteli az ujságot, mely annyira érdekelte a bányászokat.

Az ujság csak közepes feltűnést keltett, mivel még nem tudták, hogy a «Monsieur»-nek, a mint Czipriánt nevezik, rendkívüli gyémántja mesterséges gyémánt. De a «Monsieur» sem sokat törődött a bánya pletykáival! Sietett az öreg Vandergaarthoz, hogy állapítsák meg a kö minőségét és színét, mielőtt e tárgyról megírná jelentését s ezért tért vissza most hozzá.

— Kedves Jakabom! — mondá helyet foglalva — legyen oly szives, tegyen egy kis metszést itt ezen a púpon, hogy némileg láthassuk, mi rejlik e köben!

— Annál nincs könnyebb — mondá az öreg gyémántköszörüs, kivevén a követ fiatal barátjának kezéből. — Becsületesre, ön nagyon jól eltalálta a helyet! — tevé

hozzá, mutatva, hogy a drága kő egyik oldalán könnyü emelkedés látszik, holott ettől eltekintve, az egész csaknem tökéletesen tojásdad alaku volt. — Ha ez oldalon reszeljük meg, jövőre sem okozunk magunknak kárt!

Rögtön, habozás nélkül hozzálátott Vandergaart Jakab a munkához; s miután teknőjéből egy négy vagy öt karat nagyságu nyers követ kikeresett s azt vaspálcájának hegyéhez jól oda erősítette, elkezdte a kövek oldalát egymáshoz surolni.

— Talán könnyebben lehetne hasítani — mondá — de vajjon ki merne ily értékes kőre kalapácsal ütni!

Az igen hosszú s egyhangu munka nem kevesebbet, mint két órát vett igénybe. Midőn a metszet már eléggé nagynak látszott, hogy ebből a kő sajátságait megítélhessék, hozzá kezdett annak kisimitásához a köszörükövel, a mi szintén jelentékeny időt vett igénybe.

Igy tehát jól előrehaladt az idő, míg az előleges dolgokat elvégezték. Cziprián és Vandergaart Jakab engedtek végre kíváncsiságuknak s odahajoltak a kő felé, hogy megvizsgálják a munka eredményét.

Szép szurok-szénfekete színü lap tárult fel előttük, mely azonban egészen tiszta s végtelenül ragyogó volt.

A gyémánt fekete volt! Csaknem példátlan s mindenestre igen rendkívüli különlegesség, mely körülmény, ha erről egyáltalán szó lehetett, még csak emelte értékét.

Vandergaart Jakab kezei reszkettek, midőn a drágakövet nézte, a mint a nap ragyogó fényén csillogott.

— Ez a legrendkívülibb és legszebb drágakő, melyet valaha érintettek a nap sugarai! — mondá bizonyos vallásos ihlettel. Micsoda bűbajos csillogása lesz majd, ha minden oldalról meg lesz csiszolva.

— Vállalkozik-e ön e munka elvégzésére? — kérdé Cziprián élénken.

— Igen, minden bizonnyal kedves fiam! Ez leendő hosszú pályámnak koronája, dicsőségem! . . . De vajjon nem volna-e, helyesebb, ha ön e munkát fiatalabb és erőteljesebb kezekre bizná, mint a milyen az enyém?

— Nem! — válaszolá meleg hangon Cziprián. — Biztos vagyok benne, hogy senki sem volna képes ezt oly gonddal s ügyességgel megtenni, mint ön. Vegye őrizete alá e gyémántot, kedves Jakab, és köszörülje ki tetszése szerint. Legyen ez az ön mesterműve! Ez már elvégzett dolog!

Az öreg kezébe vette s megforgatta ujjai között a gyémántot, de ugy látszott, mintha haboznék gondolatát kifejezni.

— Egy dolog nyugtalanít engem! — mondá végül. — Tudja meg, hogy engem nem kevésbé aggaszt a gondolat, hogy ily értékes kincs nálam legyen! Csekély számításal ötven millió frank vagy talán még több is az, a mit most tenyereimen tartok! Éppen nem eszélyes dolog, hogy ily nagy felelősségnek tegyem ki magamat!

— Hiszen nem tud meg senki semmit, ha ön nem beszél, Vandergaart ur, s én a magam részéről biztosítom önt a titoktartásról!

— Hm! mégis csak fogják sejteni! Lehet, hogy valaki elkísérte, a mig ide jött! . . . Gyanítani fogják, ha nem is tudják bizonyosan! . . . E vidéken oly különös emberek laknak! En nem is fogok tudni nyugodtan aludni!

— Lehet, hogy igaza van! — válaszolá Cziprián, teljesen értve az öreg habozásának okát. — De hát mi tevők legyünk?

— Ez az, a min gondolkozom! — válaszolá Vandergaart Jakab, a ki néhány perczig halgatott.

Azután így folytatá:

A MINT A NAP RAGYOGÓ FÉNYÉBEN CSILLOGOTT.

— Hallgasson reám, kedves fiam. A mit önnek most javasolni akarok, kényes dolog s azt tételezi fel, hogy önnek teljes bizalma legyen bennem! De ön eléggé ismer engem s bizonytal nem fogja különösnek találni, hogy én oly nagyon sokat tartok az óvatosságra! . . . Szükséges, hogy eszközeimmel és e kövel azonnal eltávozzam valami oly zugba, hol senki sem ismer, például Bloemfonteinba vagy a Fokvárosba. Itt kibérlek egy kis szobát, bezárkozom, hogy a legnagyobb titokban végezhessem munkámat és csak akkor jövök vissza, ha azt befejeztem. Talán sikerülni fog a gonosz áskálódók ellenében nyomot veszíteni! . . . Azonban ismétlem, hogy csaknem félek, midőn e tervet közlöm . . .

— Én nagyon okosnak tartom azt — válaszolá Cziprián, — s nagyon kérem önt, igérje meg, hogy a tervet megvalósítja!

— Gondolja meg, hogy ez soká fog tartani, hogy nekem egy hónapra vagy hónapokra lesz szükségem s hogy utközben is történhetik szerencsétlenség!

— Nem tesz semmit, Vandergaart ur, ha ön azt hiszi, hogy ez a dolognak legjobb módja! De máskülönben is, még az sem lesz olyan nagy baj, ha a gyémánt eltéved.

Vandergaart Jakab bizonyos ijedtséggel nézett fiatal barátjára.

— Talán eszét vesztette a rendkívüli szerencse miatt? kérdé magában.

Cziprián megértette az öreg gondolatát s mosolygott felette. Azután megmagyarázta neki, hogy jutott e gyémánthoz s hogy ezentul tudna másikat is gyártani, a mennyi csak neki tetszik. De az öreg köszörülő, akár mert nem sok hitelt adott ez elbeszélésnek, akár mert személyes aggodalmai miatt ily ötven milliót érő kövel nem akart ezen elhagyatott házban egyedül maradni, csak egyre sürgette, hogy mielőbb utra kelhessen.

CZIPRIÁN ELKISÉRTE ÖT KÉT VAGY HÁROM MÉRTFÖLDNYIRE.

Miután tehát egy régi börtáskába összepakolta szerzőségeit s ócska ruhadarabjait, Vandergaart Jakab kifüggesztett ajtajára egy palakötéblát, melyre fölírta e szavakat: *Elutazott üzleti dologban*. Ezzel zsebébe dugta a kulcsot, a gyémántot mellényébe tette és eltávozott.

Cziprián elkísérte Vandergaart Jakabot két vagy három mértföldnyire a Bloemfontein felé vezető uton s csak ismételt kérelmére hagyta őt magára.

Sötét éj lett, mire a fiatal mérnök lakására visszatért s útközben talán többet gondolt Watkins kisaszszonyra, mint felfedezésére.

Azután nem is igen vesztegette idejét azzal, hogy hozzá lásson az ebédhez, melyet Matakít készített, hanem leült asztalához s újból átvizsgálta a levelet, melyet a legközelebbi futár által a tudományosakadémia állandó titkárának akart küldeni. E levélben volt tapasztalatainak igen részletes és teljes leírása s mellette egy szellemes elmélet azokról a természeti behatásokról, melyek e nagyszerű szénjegecz előállítását nézete szerint előidéztek.

— A termény leginkább jellemző sajátása — mondá többek közt — az, hogy teljesen megegyezik a természetes gyémánttal sőt még a külső ere is megvan.

Valóban Cziprián ezt a különös eredményt nem habozott annak a gondosságnak tulajdonítani, hogy keverékét oly agyagburokkal látta el, a melyet nagy gonddal gyűjtött össze Vandergaart Kopjé-ban. Azt a módot, a hogy a föld egy része a válaszfalhoz tapadt s a jegecz körül valóságos burkot alkotott, nem is merészkedett magyarázni, felhagyván a további tapasztalatoknak e kérdés tisztázását. El lehetett különben képzelni, hogy e tünemény a vegyi rokonságnak egy egészen új sajátása; s a szerző elhatározta, hogy e tárgyat alaposan fogja

tanulmányozni. Egyáltalán nem állította, hogy fölfedezéséről már most első alkalommal teljes és végleges elméletet adhat. Csak azt akarta, hogy a tudományos világgal — elsőséget adva Franciaországnak — késedelem nélkül közöljön e tárgyról mindent, földézze a tudományos vitát s így világosságot igyekezzen deríteni a még saját maga előtt is magyarázatot igénylő és homályos tényekre.

A megkezdett emlékiratot, melynek tudományos jelentősége világos volt, később újabb vizsgálatokkal lehetett kiegészíteni s ezért, mielőtt a megfelelő czimet ráírta volna, a fiatal mérnök egy keveset evett s csakhamar lefeküdt.

A következő reggel Cziprián elhagyta lakását s gondolatokba merülve a bányaterület különböző részein járkált. Utjában nem egy oly tekintettel találkozott, mely rá nézve épen nem volt rokonszenves. Hogy ezeket észre sem vette, onnan eredt, mert egészen elfeledte nagy fölfedezésének összes következményeit, melyeket Watkins János oly egyenesen leplezett le, azaz, hogy Griquaföld összes bányászai s bányatelepei ez által többé-kevésbé hosszú idő múlva tönkre mennek. Pedig méltán nyugtalan lehetett volna a félig-meddig vad emberek hazájában, hol a legtöbb ember nem habozott volna saját kezével szolgáltatni igazságot s hol a munka s igen természetesen az ezt éltető kereskedelem biztonsága volt a legfőbb törvény. Ha a mesterséges gyémánt gyártása gyakorlati iparrá lesz, mind azok a milliók, melyeket Brazília és Délafrika bányáiba befektettek, visszavonhatlanul elvesznek, nem is szólva a sok ezer áldozatul esett munkásról. Kétségtelen, hogy a fiatal mérnök tapasztalatait titokban tarthatta volna; de e tárgyra vonatkozólag nyilatkozata világos volt: elhatározott dolog volt nála, hogy ezt meg nem teszi.

Másrészt ugyanez éjjel — egy nyugtalanságban töltött éjszakán át, mely alatt Watkins Jánosnak csupa hamisnak látszó gyémántok, melyek azonban több milliárd értéket képviseltek forogtak agyában — Alice atyja így gondolkozott s tanakodott magában: Hogy Pantalacci Hannibál s a többi bányászok nyugtalanul s haraggal gondolnak a forradalomra, melyet Cziprián fölfedezése a gyémánttermő terület kiaknázása tárgyában előidéz, az igen természetes, mivel ezt ők maguk számára aknázták ki. De az ő helyzete, ki egyszerüen csak a Watkins-tanya tulajdonosa, nem egészen ugyanaz. Kétségtelen, hogy ha a drágakő értékének csökkenése folytán a bányákat elhagyják, ha az összes bányász lakosság kész lesz Griqua-földről elmenni, a tanya becsé is jelentékeny mértékben leszáll, terményeit nem adhatja el többé könnyen, házait nem veszik bérbe, mivel nem lesznek lakók s talán még eljő az a nap is, midőn kényszerítve lesz elhagyni az országot, mely többé hasznot nem hoz.

— Nohát, — mondta magában Watkins János, — mielőtt ez bekövetkeznék, még több év fog eltelni! A mesterséges gyémántok gyártása még nem jutott el a gyakorlati térre, még Méré ur eljárása által sem! Talán az egész csak véletlen következménye! Azonban akár véletlen, akár nem, ő mégis csinált egy rendkívül értékes követ, mely ha természetes gyémánt volna, mintegy ötven milliót érne, de így most még sokkal többet ér, mivel mesterséges készítmény! Igen! minden áron meg kell nyernem magam számára e fiatal embert! különben nem lehet megakadályoznom, hogy rendkívüli fölfedezését az egész világnak kifecsegye! Szükséges, hogy a kő véglegesen a Watkins-családban maradjon és ne menjen ki innen, ha csak tekintélyes számú milliók nem jönnek helyette cserébe! Hogy visszatartsam őt attól, hogy új drágaköveket készítsen, az

nem lesz valami rendkívül nehéz, még ha nem végleges történnék is! Alice itt van és Alice segítségével biztos vagyok, hogy késleltethetem visszatérését Európába!.. Igen!... én visszatartom öt házasságígéret által!... visszatartom, még ha a leányt neki kellene is adnom!

Watkins Jánost erre kétségkívül végtelen pénzsomja vezette. Ezen egész ügyben nem nézett másra, mint magára, nem gondolt másra, mint önérdekeire. S a menyinyiben a vén önző ember leányára is gondolt, ez csak annyi volt, hogy magában így beszélt:

— Utóvégre is Alicet legkevébbé sem lehet sajnálni! E fiatal tudós-bolond igen jó parti! Szereti öt s azt hiszem, hogy a leány sem érzéketlen szerelme iránt! Mi is lehet jobb, mint két szívet egyesíteni, mely egyik a másikért él... hiszen ök maguk is várni fogják az egyesülést azon perctől fogva, a mint ez ügy kiderül!... Szent Jánosra, védszentemre mondom, ördög vigye most már Pantalacci Hannibált és társait s bárki mást, sőt magát az egész Griqua-földet is!

Igy okoskodott Watkins János, gondolatban mérlegelve a dolgokat s leánya jövőjét egy jegecedett széndarabbal téve mérlegre elég szerencsés volt azt találni, hogy a mérleg serpenyői most már teljesen vízszintes irányba jutottak egymással.

Reggel tehát megállapította elhatározását: semmit sem fog elhirtelenkedni, hagyja a dolgokat magukra, sejtven, hogy minő irányban fognak azok fejlődni.

Lényeges volt azonban ismét látni lakóját; ez könnyű volt, mivel a fiatal mérnök mindennap eljött a tanyára, de ő a híres gyémántot is akarta ismét látni, mely gyémánt képzelődésében mesés nagyságúvá változott át.

Ezért Watkins ur elment maga Cziprián házába s a

fiatal mérnököt, mivel még kora reggeli idő volt, otthon is találta.

— Nos, fiatal barátom! — így szólítá meg Watkins ur kedélyes hangon Czipriánt, — hogy töltötte ez éjszakát . . . az első éjt, mely nagy fölfedezése után következett?

— Hát, igen jól, Watkins ur, igen jól! — válaszolá hidegen a fiatal ember.

— Hogyan! és tudott aludni?

— Mint rendesen!

— És azok a milliók, melyek kemenczéjéből származnak, — folytatá tovább Watkins, — épen nem zavarták meg álmát?

— Egyáltalában nem, — válaszolá Cziprián. — Jól értsen meg, Watkins ur: a gyémánt nem ér milliókat másként, csak ha a természet alkotása, nem pedig a vegyész készítménye . . .

— Igen! . . . igaz! . . . Cziprián ur! De biztos-e ön arról, hogy tudna csinálni még egy más gyémántot . . . vagy többet is? . . . Vállalkozik-e erre?

Cziprián habozott, jól tudván, hasonló kísérletek alkalmazásával szerzett tapasztalataiból, hogy könnyen bukkanhat akadályokra.

— Lássá! — válaszolá Watkins János. Ön nem állhat jót érte! . . . Addig pedig, míg az új kísérlet nem sikerül, az ön gyémántjának rendkívüli értéke lesz! . . . Különbösen is, minek kell azt hirdetni, legalább már most, hogy a kő mesterségesen készült?

— Ismétlem önnek, — válaszolá Cziprián, — hogy az ilyen fontos tudományos titkot nem szándékozom rejtekben tartani!

— Jó!. jó!.. tudom! — mondá Watkins János, intve a fiatal embernek, hogy hallgasson, mivel kívülről is meghallhatnák. Igen!.. igen!.. majd még be-

TUDNA-E MÉG EGY MÁ S GYÉMÁNTOT CSINÁLNI ?

szélünk arról!.. Ne tartson Pantalaccitól s a többiektől!.. ők nem fognak beszélni az ön találmányáról, mivel érdekökben áll. hogy mit se beszéljenek.. Higyje el nekem.. vigyázza meg.. s mindenekelőtt legyen meggyőződve, hogy leányom és én nagyon örvendünk az ön sikerén.. Azonban, nem láthatnám-e meg még egyszer azt a híres gyémántot? Még eddig alig volt időm igazán megtekinteni! Legyen szives megengedni...

— Már nincs nálam! — válaszolá Cziprián.

— Elküldte Franciaországba?! — kiáltott fel Watkins ur, egészen megrémülve e gondolattól.

— Nem.. még nem!.. Nyers alakban ott nem ismernék fel s nem tudnák méltányolni szépségét! Legyen nyugodt!

— De hát kinek adta ön? — Anglia minden szentjére! kinek?

— Odaadtam kicsiszolni Vandergaart Jakabnak és magam sem tudom, hova vite.

— Ön ily gyémántot e vén bolondra bizott? — kiáltott fel Watkins János, egészen dühbe jöve. — De hiszen ez örülség, uram! Ez örülség!

— Ugyan! — válaszolá Cziprián — gondolja ön, hogy Jakab csak úgy könnyedén eladja a gyémántot, melynek értéke azok előtt, a kik eredetét nem tudják, legalább ötven millió? Azt hiszi, hogy fogja merni titokban eladni?

Watkins urat meglepte ezen érvelés. Ily magas értékű gyémántot, világos, nem lehet valami könnyen eladni. De azért épen nem volt nyugodt és sokat adott volna azért, igen sokat!.. ha az esztelen Cziprián nem bizta volna a követ a vén gyémántcsiszolóra.. vagy legalább, ha e vén ember már visszatért volna Griquaföldre becses drágakövével!

De Vandergaart Jakab egy hónapi határidőt tűzött ki

és bármily türelmetlen volt is Watkins János, várakoznia kellett.

Mondanunk sem kell, hogy a következő napokon rendes asztaltársai, Pantalacci Hannibal, Friedel ur s Nathán zsidó épen nem haboztak kétségbevonni a gyémánt-csiszoló becsületességét. Rendszeren Cziprián távollétében beszéltek erről s mindannyiszor tudtára adták Watkins Jánosnak, hogy az idő halad s hogy Vandergaart Jakab még sem tért vissza.

— De minek is térne vissza Griquaföldre, — mondá Friedel, — hiszen könnyű-neki ily óriási értékű gyémántot megtartani, a melyről még senki sem árulta el, hogy mesterséges eredetű?

— De nem talál rá vevőt! — válaszolá Watkins ur, ismételve a fiatal mérnök érvét, melyet a maga vigasztalására gyakorta elmondott.

— Ez bizony nagy ok! — felelé Nathán.

— Igen, nagy ok! — tette hozzá Pantalacci Hannibal — s higyjék el nekem, hogy a vén krokodilus ez órában már messze jár! Éppen neki nem valami nehéz dolog a követ egészen átalakítani s felismerhetlenné tenni! Még önök sem tudják, hogy milyen színe van! S azután mi akadályozza őt abban, hogy négy vagy hat darabra hasítsa s még így is elég jelentékeny nagyságu több gyémántot csináljon belőle?

Etársalgások nagyon megzavarták Watkins ur gondolatait s már is azt kezdte hinni, hogy Vandergaart Jakab soha sem fog többé visszatérni.

Egyedül Cziprián bizott állhatatosan a vén gyémánt-csiszoló becsületességében s mindig határozottan állította, hogy az a kijelölt napra vissza fog térni.

És igaza volt.

Vandergaart Jakab negyvennyolcz órával előbb megérkezett. Oly szorgalmat s buzgóságot fejtett ki munká-

jában, hogy huszonhét nap alatt elvégezte a gyémánt csiszolását. Éjjel jött meg, hogy a köszörűkő mellett még egy simítást végezzen s a huszonkilenczedik nap reggelén Cziprián megpillantotta az öreget, a mint hozzá belépett.

— Itt van a kő! — mondá egyszerűen és az asztalra tett egy kis fadobozt.

Cziprián kinyitotta a dobozt s elbűvölve állott meg előtte.

Egy fehér pamutból készült vánkoson óriási fekete jegecz feküdt, tizenkétoldalú rhomboid-alakban s tört sugár-alaku fényt lövelt, úgy, hogy a terem egészen megvilágítva látszott. A tintafekete szín s teljesen tökéletes gyémánt-tündöklés egyesülése, a paratlan sugártörő erővel, rendkívül bámulatos és meglepő hatást gyakorolt. Valóban azt hitte az ember, hogy példátlan tünemény előtt áll s a természet rendkívüli játékot űz vele. Még ha teljesen elfeledték volna is a kő értékét, egyedül annak ragyogása kellett, hogy mindenkit bámulatba ejtsen.

— Ez nemcsak a legnagyobb gyémánt, de a legszebb is, a világon! — mondá komolyan Vander-gaart Jakab, atyai büszkeséggel. Négyszázharminckét karat sulyu! Valóban joga van hizelegni magának, kedves fiam, mert mesterművet alkotott és első kísérlete remek munka volt!

Cziprián nem válaszolt semmit a vén köcsiszoló hizekedéseire. Az ő szemében nem tűnt fel a dolog másnak, mint hogy egy érdekes tudományos fölfedezéshez jutott, — más semmi. Sokan tettek kísérletet erre vonatkozólag siker nélkül, ez most neki sikerült s kétségkívül diadalt aratott a szervetlen vegytan mezején. De mi hasznos következményei lesznek az emberekre nézve a gyémánt mesterséges előállításának? Kétségtelen, hogy egykor majd tönkre teszi mindazokat, kik jelenleg drágakövek

kereskedésével foglalkoznak s utoljára is nem gazdagít meg senkit. Elgondolkozva, csakhamar reájött a fiatal mérnök e tudatra, mihelyt felocsudott abból a mámorból, mely fölfedezése után az első órákban elfogta. Valóban! az a gyémánt, mely most Vandergaart Jakab ügyes kezéből oly csodálatos alakban került ki, nem látszott előtte másnak, mint értéktelen kőnek, mely ezenfelül még a ritkaság jellegét is csakhamar el fogja veszteni.

Cziprián kezébe vette a dobozt, melyben a páratlan drágakő csillogott s megszorítva az öreg kezét, elment Watkins ur lakása felé.

A telepes alsó szobájában volt, még mindig nyugtalanul s aggálylyal várakozva Vandergaart Jakab visszatérésére, melyet már lehetetlennek tartott. Leánya is vele volt, s a mennyire képes volt, biztatta atyját.

Cziprián kinyitotta az ajtót s egy perczig állva maradt a küszöbön.

— Nos?.. — kérdé élénken Watkins János, gyors muzdulattal felkelve.

— Nohát, a becsületes Vandergaart Jakab ma reggel megérkezett! — válaszolá Cziprián.

— A gyémánttal?

— A gyémánttal, melyet csodálatos módon csiszolt ki s mely még most is négyszáz harminczkét karatot nyom!

— Négyszáz harminczkét karatot! — kiáltott fel Watkins János. — Elhozta magával?

— Itt van.

A telepes átvette a dobozt, felnyitotta s két nagy szeme mereven nyitva maradt, a mint a rajongó néma bámulatával tekintett a csodás drágakőre! Azután, midőn érezte a gyönyört, hogy ujjai között tarthatja, ily könnyű s szép alakban, egyszerre tapinthatja, s láthatja azt az óriási értéket, melyet a drágakő képvisel, lelkese-

dése oly túlradó hangokat csalt ki belőle, melyek valóban nevetségesek voltak.

Watkins ur könnyezve motyogott egy-egy szót s úgy beszélt a gyémánthoz, mint valami szerelmes:

— Oh! a szép, a büszke, a gyönyörű kö!.. monda. — Tehát visszajöttél, kedvesem!.. Minő tündöklő vagy!.. Minő nagy a sulyod!.. Mennyi jó pengő pénzt érsz meg!.. Mit csinálnak majd veled, én szép gyönyörűségem? — Elküldnek a Fokföldre s onnan Londonba, hogy lássanak és bámuljanak?.. De ki lesz elég gazdag, hogy megvásároljon? Maga a királyné sem engedhet meg magának hasonló fényűzést!.. Két vagy három évi jövedelmét igénybe venné az!.. szükséges lesz, hogy maga a parlament nyisson meg e czélből nemzeti aláírást!.. Ez megtörténik, bizonyosan, légy nyugodt!.. S te elmégy, el te is, hogy nyugodjál a londoni Towerben a Kohi-nur oldalán, mely melletted csak egy kis ficzko lesz.. Ugyan mennyi is lehet a te értéked, drága kincsem?

S miután egy darabig magában számolt, így folytatá:

— A czár gyémántjáért II. Katalin egy millió rubelt fizetett kész pénzben s e mellett nyolczvanhatezer frank évi járadékot! Bizonyynal nem lesz sok, ha érteed egy millió font sterlingkészpenzt s ötszáz ezer frank örökké tartó járadékot kérnek!

Aztán egy hirtelen jött gondolat által megragadtatva így beszélt:

— Méré ur, nem gondolja-e, hogy ily kö tulajdonosát főrangu méltóságra kell emelni? A felsőházban különböző nemű érdemeknek kell képviselve lenni s ily nagy gyémánt birtokosának lenni bizonyynal nem közönséges érdem!.. Nézd meg csak, leányom, nézd meg!.. Nem elegendő az embernek két szem, hogy ily követ bámulhasson!

Watkins kisasszony, először életében, bizonyos érdeklődéssel nézett a gyémántra.

— Valóban igen szép! . . . Ugy villog, mint egy kőszéndarab, de a mely tüzes! — mondá gyöngéden hozzáérve a kő pamut-ágyához.

Azután ösztönszerű mozdulattal, mely a fiatal leányhoz egészen illett, a kandalló felé helyezett tükör felé közeledett s a csodálatos drágakövet szőke hajfürtei közé, homlokára helyezte.

— Egy csillag aranyba foglalva! — mondá udvariasan Cziprián, szokása ellenére bókot mondva.

— Valóban igaz! . . . Csillagnak lehet mondani! — kiáltott fel Alice, vidáman tapsolva kezeivel. Nohát, hagyjuk meg neki ezt a nevet! Kereszteljük el «*Dél csillagá*»-nak! . . . Beleegyezik-e, Cziprián ur? Hát nem olyan fekete-e, mint a belföldi szépségek s oly tündöklő, mint a mi déli égboltozatunk csillagai?

— Ugyan hagyj abba a Dél csillagát! — mondá Watkins János, ki keveset törődött a névvel, mint a mely szerinte nagyon jelentéktelen dolog. — De vigyázz, hogy le ne essék! — folytatá tovább izgatottan s ideges mozdulatot téve a leány felé. — El fog törni mint az üveg!

— Igazán? . . hát oly törékeny dolog ez? — válaszolá Alice, megvető mozdulattal téve vissza a drágakövet dobozába. — Szegény csillag, tehát csak oly égitest vagy, melyet ki kell nevetni, egy közönséges palaczk üveg dugója!

— Egy üveg dugó! . . . — kiáltott fel fuladozó hangon Watkins ur. — A gyermekek előtt már semmi sem szent! . . .

— Alice kisasszony, — mondá erre a fiatal mérnök, — kegyed volt az, ki engem felbízott, hogy kutatásokat tegyek a gyémánt mesterséges készítése körül! Kegyed volt tehát, a kinek köszönhető, hogy e kő jelenleg létezik! . . .

De az én szememben ez oly drágakő, melynek többé nem lesz kereskedelmi értéke, ha egyszer megtudták készítési módját!... A kegyed atyja kétségkívül megengedi nekem, hogy én ezt felajánljam kegyednek, emlékül szerencsés beavatkozására az én munkámba!

— Ugyan! — hangzott Watkins ur szava, ki nem tudta elrejtteni, a mit ez ajánlatnál érzett, mely oly váratlan volt.

— Alice kisasszony, — folytatá tovább Cziprián, — e gyémánt kegyedé!... Én odaadom kegyednek!... Kegyednek ajándékozom!

Watkins kisasszony felelet helyett kezét nyújtotta a fiatal embernek, ki azt gyöngéden megszorította.

A hír, hogy Vandergaart Jakab visszatért, gyorsan elterjedt. Csakhamar egész sereg látogató tódult a tanyához, hogy megtekintsék az akna csodáját. Csakhamar megtudták azt is, hogy a gyémánt Watkins kisasszonyé, és hogy még inkább atyja, mint ő a valódi tulajdonos. Emelte a közönség kíváncsiságát ennél a gyémántnál, hogy ember munkája volt, nem pedig a természeté.

Különben meg kell jegyeznünk, hogy a kérdésben levő gyémánt mesterséges eredetéről mi sem szivárgott ki. Egyrészt Griquaföld bányászai nem voltak oly gondatlanok, hogy kifecseggjenek egy oly titkot, mely romlásukat idézhette volna elő. Másrészt Cziprián semmit sem akart kockára tenni, s mit sem mondott e tekintetben; és el volt határozva, hogy a Dél csil-

lagára vonatkozó emlékiratát nem küldi el addig, míg egy második kísérlet a siker felől biztossá nem teszi. Meg akart győződni arról, hogy a mit első esetben tett, másodsor is megteheti-e?

A közönség kíváncsisága tehát végtelenül föl volt fokozva s Watkins János nem volt képes udvariasan megtagadni e kíváncsiság kielégítését, mely különben hiúságának is hizelgett. Ennélfogva kandallója közepe táján egy kis fehér márványoszlopra, gyapotrongyra helyezte el a «Dél csillag»-át, társalgó szobájában, és egész napon át folytonosan ott volt előtte, karos székében ülve, gyönyörködve annak páratlan fényében, s magyarázgatva a közönségnek.

Hilton Jakab figyelmeztette először, kevésbé okos ezen eljárása. Vajjon nem gondolja-e meg, hogy mily veszedelmet hozhat fejére az által, hogy saját tűzhelyén, mindenki szemeláttára ily óriási kincset tartogat? Hilton szerint mulhatlanul szükséges, hogy Kimberleyből külön csapat rendőrt hozasson magához s éjjel ne maradjon elzárkoztatlanul.

Watkins ur, e kilátásoktól megrémülve, sietett követni a bölcs tanácsot, melyet kapott, s nem is volt nyugodt mindaddig, míg este felé egy csapat fegyveres rendőrt nem látott megérkezni. Ezt a huszonöt embert a tanya melléképületeiben helyezték el.

A következő napokon a kíváncsiak tolongása még folytást szaporodott s a «Dél csillagá»-nak hirtelen már túlterjedt a kerület határain s eljutott a legtávolabb fekvő városokba is. — A gyarmati lapok cikkeket közöltek cikkeket után, leírva méreteit, alakját, színét és fényét. A tengeralatti táviró Durbanból közölte a részleteket Zanzibáron s Adenen keresztül Európával s az ázsiai kikötőkkel, majd azután Amerikával s Ausztráliával is. A fényképezés különös kegy gyanánt kérték, hogy a

bámulatos gyémánt képét elkészíthessék. A képes lapok nevében külön e czélra kiküldött rajzolók jöttek, hogy lerajzolhassák. Egy szóval, az egész világon mozgalmat idézett elő.

Mondák is keletkeztek róla. A bányászok között fantasztikus elbeszélések keringtek a neki tulajdonított titokteljes sajátságokról. Suttogó hangon beszéltek, hogy a fekete kő lehetetlen, hogy szerencsétlenséget ne idézzon elő. A tudákos emberek fejüket rázták s kinyilatkoztatták, hogy sokkal jobban szeretik, hogy ez az ördögi kő Watkinsnél van, mint ha náluk volna. Egy szóval a megszólás és rágalom, mely a nevezetesség elválhatlan kísérője, a «Dél csillaga»-nál sem hiányzott; bár azt, igen természetesen, az ily dolgok épen nem feszélyezték s ezentul is szórta fénysugarainak tündöklését az ostoba rágalmozók felé!

De annál kellemetlenebbül esett ez Watkins Jánosnak, kit az ily mendemondák egészen elkésérintettek. Ugy tünt fel neki, mintha ez által valami módon a drágakő értékét akarnák kisebbíteni s e ráfogásokat kész volt mindig személyes sértésnek tekinteni. Miután a gyarmat kormányzója, a szomszéd katonai tanyák tisztjei, a hatósági személyek s más tisztviselők és előkelők eljöttek tiszteletöket tenni az ő drágakövének; csaknem szentségtörésnek tünt fel előtte, hogy tulajdona felett némelyek oly szabados megjegyzéseket engednek meg maguknak.

Végre, hogy e mendemondáknak véget vessen s egyuttal lakmározási hajlamainak is eleget tegyen, elhatározta, hogy egy nagy lakomát fog adni ennek a kedves gyémántnak tiszteletére, melyet különben mielőbb pénzdarabokra szeretett volna átváltoztatni, bármit mondjon hozzá Cziprián s bármily nagy lenne is leányának óhajtatása, hogy az drágakő alakjában maradjon meg nála.

S ime! oly nagy a gyomor hatása az emberek nagy

FÉNYKÉPESZEK A GYÉMÁNT ELŐTT.

részének véleményére, hogy már maga a lakoma hire is napról-napra jobban megváltoztatta a közvéleményt Vandergaart aknáiban. Észre lehetett venni, hogy azok az emberek, kik kevéssel azelőtt leginkább rágalmazták a «Dél csillag»-át, hirtelen más hurokat kezdtek pengetni; — kinyilatkoztatták, hogy utóvégre is ez a kő teljesen ártatlan s nincsenek oly gonosz tulajdonságai, mint a minöket róla föltételeznek s végül ugyanazok az emberek a legalázatosabban jártak a meghívó után Watkins János lakomájához.

A Vaal völgyben sok ideig fognak beszélni ezen ünnepélyről. E napon ötven vendég gyült össze egy sátorban, melyet a társalgó szoba egyik oldalához illesztettek, a közbeeső falat ez alkalomra kitorve. Egy «királyi báró» vagyis egy óriási ökör oldalából álló sült pecsenye foglalta el az asztal közepét, mellette egész birkák s a vidéken található mindenféle vadak voltak. A főzelékek és gyümölcsök óriási halmazai, a helylyel-közzel egymás fölé helyezett s megcsapolt bor- és sörhordók egészítették ki e valóban pazar lakoma képét. A «Déli csillaga» ez ünnepen, melyet az ő tiszteletére adtak, Watkins János háta megett, rendes talapzatán, de égő viaszgyertyák által körülvéve, tündöklött.

A szolgálatot ez alkalommal mintegy husz kaffer végezte, kiket erre Matakít tanított be ura engedelmével.

Jelen voltak e lakomán, a rendőrcsapaton kívül, melyet Watkins ur örökösükért való hálából meghívott, a bányásztelep s a környék legfőbb egyénei: Pretorius Máté, Nathán, Hilton Jakab, Pantalacci Hannibal, Friedel, Steel Tamás és mintegy ötven más; ott voltak még a tanya házi állatai is, az ökrök, kutyák s mindenek fellet Watkins kisasszony struocjai, melyek nem elégedtek meg a nekik jutott részszel s egész a sátorig jöttek, hogy egy-egy falatot koldulhassanak.

Alice, ki atyjával szemben az asztal alsó végénél foglalt helyet, szokott szeretetreméltóságával végezte a házi kisasszonyi teendőket, bár titkon bánkódott, mivel sem Méré Ciprián, sem Vandergaart Jakab nem jelentek meg a lakomán; — és ő jól tudta elmaradásuk okát.

A fiatal mérnök, a mennyire lehetett, mindig kikerülte Friedel, Pantalacci és a hasonszőrűek társaságát. Különbösen is nagy találománya óta igen jól ismerte az ő nem éppen jóakaratu szándékaikat személye irányában s jól ismerte fenyegetéseiket is ama mesterséges-gyémántkészítő ellen, kinek műve őket képes volna teljesen tönkretenni. Ezért tartózkodólag viselte magát s elhatározta, hogy a lakomán nem fog megjelenni. Vandergaart Jakab pedig, kinek kiengesztelésére Watkins János komoly lépéseket tett, egész határozottsággal visszautasította a meghívást.

A lakoma vége felé közeledett. Hogy eddig a legnagyobb rendben folyt le, az kizárólag Watkins kisasszony jelenlétének tulajdonítható, mely körülmény a legdurvább lakmározókban is tiszteletet költött; kivéven, hogy Pretorius Máté, mint rendesen, most is czéltáblája volt Pantalacci Hannibál gonosz tréfáinak, a mi által a szerencsétlen boért rendkívüli aggodalomba ejtette! Az asztal alatt azonban csaknem tűz volt a lábak alatt! . . . Csak Watkins kisasszony visszavonulását várták, hogy csoportokra oszolva néhány üveg pálinkát megigyanak! . . . Szóba jött, hogy az ünnep koronájául egy nagy birkozást és általános revolver-lövöldözést rendeznek! . . .

A zajt azonban félbeszakította Watkins János, ki mint a lakoma elnöke, kése nyelével az asztalra ütött, hogy a hagyományos pohárköszöntő megkezdését bejelentsé.

Csönd lett. A házi gazda, hatalmas termetével föl-emelkedve, két hüvelykujját az abrosz szélére tette s megkezdte beszédét a számtalan pohár ital miatt már kissé fátyolozott hangon.

Elmondotta, hogy e nap nagy emléknapja marad életének, mint bányásznak és gyarmatosnak egyaránt . . . Ha most visszaemlékezik a megpróbáltatásokra, melyeken ifju korában tudvalevőleg keresztülment, s aztán itt látja magát Griquaföld gazdag országában, körülvéve nyolczvan baráttól, kik összejöttek, hogy a világon létező legnagyobb gyémántot ünnepeljék: ez oly öröm, melyet az ember nem feledhet el! . . . Igaz, hogy holnap egyik tiszteletreméltó társunk talán még nagyobb követ találhat! . . . Ez a különbség s ez a költészet a bányász életében. (*Élénk helyeslés.*) Ő maga őszintén kívánja e szerencsét vendégeinek! . . . (*Nevetés, tapsok*). De azért mégis állítani meri, hogy nehéz volna azt kielégíteni, a ki, az ő helyén, elégedettnek nem mondaná magát! . . . Hogy berekeszsze beszédét, felhívja vendégeit, ilyanok Griquaföld virágzására, a gyémánt piaczi árának szilárdóságára, — minden létező versenytárs bosszuságára, végre a szerencsés utra, melyet a «Dél csillaga» fog megtenni a föld körül, hogy a fokföldi kikötőkben s azután Angliában ragyogtassa fényét!

— De, — jegyzé meg Steel Tamás, — nem veszélyes dolog-e ily nagy értékű drágakövet a Fokföldre küldeni?

— Oh! jó kísérete lesz! — válaszolá Watkins ur. — A gyémántok eddig mindig így utaztak s mind eljutottak a kikötőig!

— Még a Durieux de Sancy gyémántja is, — mondá Alice, — bár szolgálja hűsége nélkül . . .

— Eh! hát micsoda rendkívüli dolog történt vele? — kérde Hilton Jakab.

— Története a következő — válaszolá Alice s a nélkül, hogy továbbkérte volna magát, így mondta el a történetet:

«De Sancy ur francia nemes volt III. Henrik udvaránál. Volt egy híres gyémántja, mely még most is az ő nevérol neveztetik. Mellékesen szólva, e gyémánt szá-

mos kaland után jutott hozzá. Többek közt előbb Merész Károly tulajdona volt, ki magával hordozta, midőn Nancy falainál elesett. Egy svéd katona megtalálta a gyémántot a burgundi herceg holttesténél, eladta egy forintért egy szegény papnak, kitől aztán öt vagy hat forintért egy zsidó vette meg. Akkor, midőn a gyémánt már De Sancy ur kezében volt, a királyi kincstár nagy pénzzavarba jutott s De Sancy ur beleegyezett, hogy gyémántját eladja s a befolyó pénzt a királynak szolgáltatja át. A vevő Metzből ajánlkozott. A drágakövet tehát egy szolgára kellett bízni, hogy elvigye hozzá. — «Nem gondolja-e, — kérdék ekkor De Sancytól — hogy ez az ember elszökik a reábizott kincscsel Németországba?» — «Én biztos vagyok hűségéről!» — válaszolá a nemes. — Azonban e biztosítás daczára sem a szolga, sem a gyémánt nem jutott el Metzbe. Az udvar tehát folytonosan bosszantotta De Sancy urat. — «Én teljesen megbízom szolgámban, — ismétlé ő. Valószínű, hogy meggyilkolták! — Valóban, utána kutatva meg is találták a szolga holttestét is egy ut mellett levő árokban. — «Bonzolják fel! — mondá De Sancy ur, — A gyémántnak gyomrában kell lenni!» — Ugy történt, a mint mondá s állítása teljesen igaznak bizonyult. A szerény hős, kinek a történelem nevét is elfeledte följegyezni, hű és igaz volt haláláig s miként egy régi krónikás följegyzi, tettének fényességével elhomályosította a reábizott drágakő fényét és értékét.»

— Nagyon csodálkoznám, — tevé hozzá Alice, bevégezve elbeszélését — ha a jelen esetben a «Dél csillaga», utazása alatt, senkit sem lelkesítene fel hasonló áldozatra!

Egyhangu lelkes éljenzés volt a felelet Watkins kisasszony szavaira, nyolczvan kar emelt fel ugyanannyi poharat s minden szem ösztönszerűleg a kandalló felé

tekintett, hogy a páratlan drágakő irányában kifejezze feltétlen hódolatát.

A «Dél csillaga» azonban már — nem volt többé a talapzaton, hol Watkins János háta mögött még egy órával azelőtt is tündöklött.

A nyolczvan arcz meglepetése oly általános volt, hogy maga a házi gazda is visszafordult, hogy megtudja e meglepetés okát.

De alig vette észre, hogy drágaköve eltűnt, mintha villámcsapás érte volna, visszarogyott karszékébe.

Összetódultak körülötte, megoldták a nyakkendőjét, vizet töltöttek a fejére ... Végre ismét visszatért eszmélete.

— A gyémánt! — kiáltott fel dörgő hangon. — A gyémánt! .. ki vitte el a gyémántot?

— Uraim! senki se távozzék innen! — mondá a rendőrfőnök, igyekeztvén elállani a terem ajtait.

A vendégek ijedve nézetek egymásra s halk hangon cserélték ki megjegyzéseiket. Még nem volt öt percze, hogy a nagyobb rész közülök látta, vagy legalább azt hitte, hogy látta a gyémántot. De most már kétségtelen volt, hogy a gyémánt eltűnt.

— Kérem, hogy minden jelenlevőt vizsgáljanak meg, mielőtt eltávoznék! — indítványozta Steel Tamás, szokott nyilt modorában.

— Igen! .. igen! .. — válaszoltak a jelenlevők egyhangulag, csaknem egyértelemmel.

E nyilatkozat a remény egy sugarát kelté fel Watkins Jánosban.

A rendőrfőnök ekkor az összes vendégeket a terem egyik oldalára állította s azzal kezdte, hogy maga magát vetette alá az egész műveletnek. Kifordította zsebeit, leoldta czipőjét s felnyitotta ruháját, a meddig tetszett. Ezután hasonló vizsgálatot tartott minden egyes ember

felett. Végre a vendégeket felkérve, egyenkint hívta magához s mindeniket a leggondosabb vizsgálat alá vette.

A kutatások a legcsekélyebb eredményre sem vezettek.

A lakoma-terem minden részét s zugát a legnagyobb gonddal átkutatták. . . . A gyémántnak nyoma sem volt.

— Hátra vannak a kafferek, a kik felszolgáltak! — mondá a rendőrtiszt, a ki nem akart szégyenben maradni.

— Ez világos! . . . a kafferek voltak! — hallatszott több oldalról — ők oly nagy tolvajok, hogy képesek voltak ezt is megtenni.

A szegény ördögök kevéssel Watkins János pohárköszöntője előtt eltávoztak, mivel most már nem volt többé szükség szolgálatukra. Kivül a szabad ég alatt nagy tüzet raktak, azt körülülték s miután elfogyasztották a sok pecsenyét, a mi a lakomáról maradt, saját izlésükre, kaffer szokás szerint, hangversenyt rendeztek. Lopótökből készült gitár, fuvola, melyet az orron keresztül fújtak, különböző változatos hangu tam-tam, mind összevéve oly zenebonát vittek véghez, a minőt Dél-afrika bennszülöttjeinek minden nagy zenei ünnepe alkalmával lehet hallani.

A kafferek magok sem tudták egész biztosan, hogy mit akarnak tőlük, midőn elkezdték kotorászni az ő szerény ruháikat. Csak annyit értettek meg, hogy most egy nagy értékű gyémánt ellopásáról van szó.

De mint az előbbeni kutatások, ugy ezek is haszontalanok s eredménytelenek maradtak.

— Ha csakugyan a kafferek egyike a tolvaj, már legalább tiszteres ideje volt rá, hogy a lopott tárgyat biztos helyre eldugja — ez volt az egyik vendég helyes megjegyzése.

— Világos! — mondá a rendőrfőnök, — és talán volna is valami mód, hogy a tolvajt vallomásra bírjuk, tudniillik az ő saját fajuknak szokása szerint. E kísérlet mindenkor sikerül. . .

— Ha megengedik nekem, — mondá Matakít, ki társai között volt, — megpróbálom én!

Ajánlatát azonnal elfogadták s a vendégek a kafferek körül foglaltak helyet, mialatt Matakít a jósok öltözetét s szerepét véve fel, előkészületeket tett a kutatás megkezdésére. Mindenekelőtt két vagy három szippantást vett egy szaru burnóttartóból, melyet soha sem hagyott el magától.

— A bűvös vessző próbáját akarom elővenni! — mondá az előkészületek után.

Ezután kikeresett egy szomszéd bokron husz darab galyat, melyet mind egyenlően mért ki s egyenlő hosszúságban, körülbelül 12 hüvelyknyire vágott le. Azután szétosztotta ezt a kafferek között, kiket sorba állított s egyet a maga számára felre tett.

— Most egy negyedórára felre vonulhattok, a hova tetszik, — mondá ünnepélyes hangon társainak, — s ne jöjjetek előbb vissza, míg a tam-tam hangját nem halljátok! Ha a tolvaj köztetek van, annak vesszeje ez idő alatt három ujjnyira meg fog nőni!

A kafferek, kiket e pár szó láthatólag megijesztett, mivel jól tudták, hogy az igazságszolgáltatás Griqua-földön mily rövidesen végez, hogy rögtön elfogják őket s még mielőtt védelmezhetnék magukat, felakasztják; — e szavak után eltávoztak.

A vendégek, kik e jelenetet érdeklődéssel kísérték, természetesen igyekeztek megjegyzéseket is tenni reá, kiki a maga módja szerint.

— A tolvaj ovakodni fog visszajönni, ha csakugyan itt van ezen emberek között! — jegyzé meg az egyik.

ZENEDONÁT VITTEK VÉGHEZ.

— Eh! majd megjelölöm én magam! — válaszolt a másik.

— De hát ha ravaszabb lesz, mint Matakít s megelégszik azzal, hogy letörjön három ujjnyit pálcájából s így kétségbevonja annak növekedését!

— Igen valószínű, hogy éppen ez az, mire a jós vár s a mesterséges megrövidítés éppen arravaló lesz, hogy az által a bünös magát elárulja!

A tizenöt percz eltelte megállapittatván, Matakít erősen reáütött a tam-tamra, s visszahivta a vádlottakat.

Mindannyian visszatértek, megállottak előtte, s átadták vesszőiket.

Matakít átvette, egy csomóba tette, s úgy találta, hogy mindannyi teljesen egyenlő. Már félre akarta dobni és ezután kinyilatkoztatni, hogy a hathatós próba következtében honfitársai becsülete helyreállított, midőn egyszerre meggondolta magát, s hozzá mérte a pálcákat ahhoz, melyet a maga számára félre tett.

Mind megannyi három ujjnyival rövidebb volt.

A szegény ördögök szükségesnek tartották ez elővigyázatot a meghosszabbodás ellen, mely, az ő babonás képzeitek szerint csakugyan bekövetkezhetett volna. Ez egyuttal határozottan annak volt jele, hogy egyiknek lelki ismerete sem volt teljesen tiszta, hogy a legutóbbi napokban mindegyik lopott gyémántot.

Általános kaczagás tört ki e váratlan eredmény constatálása után. Matakít lesütötte szemeit, s igen zavartnak látszott azért, hogy saját földieit ily nagy gyarlóságot tanusítanak, s hiába élnek már régebb idő óta a művelt világban.

— Uraim, nem marad más hátra, mint hogy elismerjük ártatlanságukat! — mondá a rendőrtiszt, köszönve Watkins Jánosnak, ki a kétségbeesés által gyötörtetve, karszékében maradt. — Talán holnap szerencsésebbek

MA'AKIT NEM VOLT OTT.

leszünk, s nagy jutalom kitüzése által sikerül majd a tolvajnak nyomába jutnunk!

— A tolvajnak! — kiáltott föl Pantalacci Hannibal. — S miért ne lehetne a tolvaj épen az az ember, ki önöknek ajánlkozott, hogy saját társai fölött ítéletet mond?

— Mit akar ön ezzel mondani? — kérde a rendőrfőnök.

— Nos... hátha az a Matakít volna, ki maga ajánlkozott a jós szerepére, talán azért, mert reménylette, hogy a gyanút elháríthatja magáról?

E pillanatban, ha valaki reá tekintett volna, láthatta volna, hogy Matakít különös arcfintoritást művel, gyorsan elhagyja a ternet, s kunyhója felé fut.

— Igen! — folytatá a nápolyi. — Ő is itt volt társaival, kik a lakoma alatt a fölszolgálatot végezték!... Ez ravasz, csaló ember, kit Méré ur pártfogásába vett, nem tudni miért!

— Matakít becsületés, arról felelek! — kiáltott föl Watkins kisasszony, készen arra, hogy megvédje Cziprián szolgáját.

— Eh! mit tudod te azt? — veté ellen Watkins János. — Igen!... az lehet, hogy ez az ember kinyújtotta kezét a «Dél csillaga» után!

— Nem lehet messze! — mondá a rendőrtiszt. — Egy pillanat alatt ki fogjuk kutatni. Ha a gyémánt csakugyan nála van, annyi virgácsütést fog kapni, a hány karátot nyom, s ha az ütések alatt meg nem hal, a négy-százharminczkettedik után fölakasztjuk!

Watkins kisasszony összerázkódott a félelem miatt. De a többiek, e félvadak, tapsoltak a rendőrtiszt utálatos ítéletének. Hogyan lehetne e durva lelkületű emberek, kikben nincs szánalom s lelkiismereti furdalás, visszatartóztatni?

Egy pillanat mulva Watkins ur és vendégei Matakít kunyhója előtt voltak, melynek ajtaját betörték.

Matakit nem volt ott s hiába váraoztak reá az éjszaka hátra levő része alatt is.

Másnap reggel sem tért vissza kunyhójába s ebből tudni lehetett, hogy már elhagyta Vandergaart-kopjet.

XII.

Utazási készületek.

A következő reggel, alig tudta meg Méré Cziprián, hogy az alatt, míg ő nyugodott mi történt, első dolga volt, hogy tiltakozék ama súlyos, vád ellen, mely szolgájára nehezedett. Nem tudta elképzelni, hogy Matakit ily tolvajlás részese s éppen úgy, mint Alice, kételkedett a dologban. Komolyan szólva ő sokkal inkább feltételezte volna ezt Pantalacci Hannibálról, Friedelről, Nathánról vagy bárki másról, ki előtte gyanus egyénnek látszott. Mindamellett nagyon valószínűtlen volt, hogy európai ember követte volna el e büntettet. Oly egyének, kik e gyémánt eredetéről mitsem tudtak, a «Dél csillagá»-t természetes gyémántnak tekintették, s ennél fogva oly nagy értékűnek, hogy azt igen nehéz lett volna eladni.

— És mindamellett, — ismétlé magában Cziprián — az mégis lehetetlen, hogy Matakit lett volna!

Később azonban felmerültek emlékezetében némi részletek bizonyos lopásokra vonatkozólag, a melyekben a kaffer még az ő szolgálata alatt is bizonyos tekintetben hibás volt. Természetes hajlamát, mely nagyon ingatag jellemű volt az enyém és tied kérdésére nézve, urának minden intése daczára sem volt képes levetközni. E lopások, igaz, nem terjedtek ki nagy értékű tárgyakra; de

hiszen ily csekélység is elegendő, hogy ne vessen valami jó világot Matakít becsületességére!

Ellene szólt továbbá az a körülmény, hogy ott volt az ünneptartás helyiségében, honnan a gyémánt mintegy büverő által vonzatva eltűnt, továbbá az a sajtóságos eset, hogy néhány pillanattal azután nem lehetett otthon találni; végre szökése, melyet igen könnyen lehetett megmagyarázni, mert alig lehetett kételkedni, hogy elhagyta az országot.

Valóban Cziprián egész délelőtt hiába várta, hogy Matakít visszatér, még mindig nem hívének feltétlenül szolgálja bűnösségében; de a szolga nem jött vissza. Még azt is konstatálhatták, hogy a kunyhóból eltűnt egy zsák, melyben apró eszközöket, mindennapi tárgyait tartotta, s melyek szükségesek oly embernek, ki Délafrika csaknem teljesen kopár vidékén akar átutazni. A kételkedés most már nem volt indokolt.

A fiatal mérnök, kit Matakít magaviselete talán még jobban elszomorított, mint a gyémánt eltűnése, tíz óra tájban Watkins János telepére ment.

Élénk társalgásban találta ott a gyarmatost, Pantalacci Hannibalt, Hilton Jakabot s Friedelt. Abban a pillanatban, midőn megérkezett, bejött a terembe Alice is, a ki őt jönni látta. A leány atyja s három társa nagy lármával vitatkoztak a felett, hogyan lehetne ismét az ellopott gyémánt birtokába jutni.

— Csak üldözzék ezt a Matakítot! — kiáltott fel Watkins János dühösen. — Ha elfogják, s nem találják nála a gyémántot, vágják fel a hasát s nézzék meg, hogy nem nyelte-e el! . Ah! leányom, mily jól tetted, hogy arra a történetre emlékeztettél minket! Ki kell kutatni a beléig, a nyomorultat!

— De mégis! — veté ellen Cziprián szelid hangon, hogy a gyarmatost még jobban ne ingerelje; — arra,

hogy ily óriási követ lenyeljen, Matakitnak olyan gyomrának kellene lennie, mint egy struczcznak!

— De hát egy kaffer gyomra nem képes mindenre, Méré ur? — válaszolá Watkins János. — Ugy látom, ön még most is képes volna nevetni, ily körülmények között! . .

— Én egyáltalán nem nevetek, Watkins ur! — válaszolá Cziprián igen komolyan. — De ha sajnálom a gyémántot, az csak azért van, mivel ön megengedte, hogy felajánlhassam Alice kisasszonynak . . .

— És én háladatos vagyok érte önnek, Cziprián ur, — tévé hozzá Watkins kisasszony, — épügy, mintha még most is birtokomban volna!

— Hm, ilyen az asszonyrész! — kiáltott fel a telepes. — Oly hálás, mintha még birtokában volna az a gyémánt, melyhez hasonló nincs a világon! . .

— Valóban, ez nem épen mindegy! — jegyzé meg Hilton Jakab.

— Oh! épen nem! — tévé hozzá Friedel.

— Ellenkezőleg, ez teljességgel mindegy! — válaszolá Cziprián, — mert úgy a hogy azt a gyémántot készítettem, majd készíték másikat is!

— Oh! mérnök ur! — mondá Pantalacci Hannibál oly hangon, melyből a legdurvább fenyegetés látszott ki a fiatal ember ellenében, — azt hiszem, hogy ön nem fogja többé megtenni kísérleteit . . . Griqua föld . . . sőt saját maga érdekében sem!

— Igazán, uram? — felelé vissza Cziprián. — Én azt hiszem, hogy semmi szükségem sincs, hogy e tekintetben öntől kérjek felhatalmazást!

— Eh! mintha most volna az ideje ily dolgokról vitatkozni! kiáltott fel Watkins ur. — Hát biztos e maga Méré ur is abban, hogy egy újabb kísérlete sikerülni fog? Lesz-e egy második gyémánt, mely színre-

sulyra s ennél fogva értékre nézve egyenlő becsü lesz az elsővel? Elvállalná-e a felelősséget, hogy képes lesz egy másik követ készíteni, habár az sokkal értéktelenebb lenne mint az első? S a szerencsét tekintetbe nem véve merné-e állítani, hogy az első alkotás nem csak véletlen volt?

A mit Watkins ur mondott, mind oly észszerü dolog volt, a melyet a fiatal mérnökszívesen belátott. A feltett ellenvetésekre képes volt válaszolni. Tapasztalatait világosan kifejtette s a modern vegytan segítségével igazolta; de vajjon nem véletlen volt-e az, mely az első sikernél közbejárt? És ha ugy történt akkor, biztos lehet-e arról, hogy másodszor is fog sikerülni?

Ily körülmények között tehát nagyon fontos maradt, hogy minden áron megesséjük a tolvajt s a mi még sokkal jobb volna, az ellopott tárgyat.

— Hát csakugyan nincs semmi nyoma Matakitnak? — kérde Watkins János.

— Semmi — válaszolá Cziprián.

— Átkutatták a bánya egész környékét?

— Igen, és pedig nagyon gondosan! — válaszolá Friedel.

— A gazember valószínűleg éjjel tünt el s igen nehéz, csaknem azt kell mondanunk, lehetetlen megállapítani, hogy melyik part felé ment!

— A rendőrtiszt csak átkutatta lakó helyét? — kérde a telepes.

— Igen, válaszolá Cziprián, — de mit sem talált, a mi képes lett volna őt a szökevény nyomába igazítani.

— Ah! — kiáltott fel Watkins ur, — képes volnék ötszáz, vagy ezer frankot is adni annak, ki őt megfogná!

— Meghiszem azt, Watkins ur! — jegyzé meg Pantalacci Hannibál. — Matakit nem oly ostoba, hogy utközben fogassa el magát. Átmegy a Limpon, keresztül

töri magát a sivatagon s azután elmehet a Zambeziig vagy a Tanganyika tóig, akár a bushmanokhoz, ha kell!

Vajjon a ravasz nápolyi, midőn ezeket mondá, őszintén fejezte-e ki gondolatait? Nem azt akarta-e egyszerűen ez által meggátolni, hogy Matakítot üldözzék s így az egész dolgot a maga számára kaparintsa meg? Ezt kérdé Cziprián magában, az egész jelenetre gondosan figyelve.

Watkins ur azonban nem az az ember volt, ki valamely tervről lemond csak azért, mivel azt nehéz létesíteni. Valóban kész lett volna egész vagyonát feláldozni e páratlan drágakő birtokáért s türelmetlen, izgatottságtól lángoló szemekkel tekintett végig nyitott ablakán át a sikságon a Vaal zöldelő partjáig, mintha azt hitte volna, hogy a szökevényt annak partján meglátja!

— Nem, — kiáltott fel, — még nem mehetett meszsziire! . . . Nekem kell az én gyémántom! . . . meg kell fogni azt a nyomorultat! . . . Ah! ha a köszvény nem gyötörne, nem is kellene rá sok idő, arról felelek!

— Atyám! — mondá Alice, igyekeztén őt csillapítani.

— Lássuk, mit lehet tenni? — kiáltott fel Watkins János, végig nézve környezetén. — Ki vállalkozik a kaffer üldözésére? . . . A jutalom tisztességes lesz, szavamot adom reá!

És mivel senki sem nyilatkozott, így folytatá:

— Uraim! önök négyen oly fiatal emberek, kik leányom kezére vágyakoznak! Nos, kerítsék meg nekem azt az embert az én gyémántommal együtt! — most már «gyémántom»-at mondott, — s Watkins szavára, leányom azé lesz, ki azt visszahozza!

— Elfogadom! — kiáltott Hilton Jakab.

— Vállalkozom! — jegyzé meg Friedel.

— Ki ne próbálná meg a dolgot ily becses jutalomért? — mondá félhalkan s mosolyogva Pantalacci Hannibal.

Alice, a kit nagyon megalázott az a látvány, hogy ily körülmények között s a fiatal mérnök jelenlétében mintegy versenydíjul szolgál, egészen elpirult s hiába igyekezett zavarát elrejteni.

— Watkins kisasszony, — mondá neki Cziprián félhalkan s tiszteletteljesen hajolva feléje, — én is kész volnék versenyre szállani, de kegyes lesz-e beleegyezését adni?

— Igen, a legnagyobb szerencsekívánattal, Cziprián ur! — válaszolá a leány élénken.

— Én is kész vagyok tehát elmenni a világ végeig! — kiáltott fel Cziprián Watkins János felé fordulva.

— Hitemre, önnek nem is kell nagyon messze fáradnia, — mondá Pantalacci Hannibál, — mert hiszem, hogy Matakit jó nagy utat okoz nekünk. Ha a rendes uton ment, holnap már Potchefstromban kell lennie s előbb ér a fensikra, mint mi lakásunkat elhagynók!

— De mi akadályoz minket abban, hogy még ma . . . ebben az órában induljunk? — kérdé Cziprián.

— Oh, nekem nincs kifogásom az ellen, a mit önnek szive mond! — válaszolt a nápolyi. — De részemről még sem mernék utnak indulni élelmiszer nélkül! Egy jó szekér, egy tuczat vontató ökörral s két nyerges lóval a legkevesebb, a mivel magunkat ellátnunk szükséges az előttünk álló expedícióhoz! És mindezt nem kaphatjuk meg közelebb, mint Potchefstromban!

Még egyszer, komolyan beszélt-e Pantalacci Hannibal? Vagy talán csak azért szólalt fel, hogy ellenvetései által visszariassza versenytársait? Nagyon bajos lett volna eldönteni. Csak az kétségtelen, hogy teljesen igaza volt. Ily szállítási eszközök s más szerek nélkül

bolondság lett volna megkísérteni is, hogy Griquaföld éjszaki része felé hatoljanak!

E mellett az ökör-fogat, — a mint Cziprián is jól tudta — legalább nyolcz vagy tizezer frankba kerül neki pedig jelenleg négy ezer frankja sem volt.

— Gondoltam egyet! — mondá hirtelen Hilton Jakab, ki mint skót eredetű «afrikai» ember kiváló érzékkel birt a takarékoság iránt, — miért ne szövetkeznénk mi négyen e kirándulásra? Mindenkinek esélyei ily módon csaknem egyenlők lesznek s a költségeket mégis megosztjuk!

— Én ezt helyesnek tartom — mondá Friedel.

— Én is elfogadom! — válaszolá Cziprián habozás nélkül.

— Ebben az esetben, — jegyzé meg Pantalacci Hannibal, — meg kellene állapodnunk abban, hogy mindenki megtartja függetlenségét s mindenkinek joga lesz elhagyni társait abban a perczben, midőn a szökevény üldözését a leghasznosabbnak tartja!

— Hisz ez magától értetődik! — válaszolá Hilton Jakab. — Mi a kocsi, lovak, ökrök s más szerek megszerzésére szövetkezünk, de azért mindenki külön válhat, mihelyt az önálló működést alkalmasabbnak találja. S annál jobb annak, a ki először ér a célhoz!

— Beleegyezünk! — válaszolák Cziprián, Pantalacci Hannibal és Friedel.

— Mikor utaznak el? — kérdé Watkins János, ki e szövetkezés által négyszerte nagyobbnak tartotta a valószínűséget, hogy gyémántja megkerül.

— Holnap a potchefstromi gyorskocsival, — válaszolá Friedel. — Nem valószínű, hogy elébb odaérhettünk, mint ez.

— Beleegyezünk!

Alice ezután félrevonta kissé Czipriánt s megkérdezte tőle, vajjon komolyan hiszi-e, hogy Matakít elkövetett volna ily tolvajságot.

— Watkins kisasszony, — válaszolá a fiatal mérnök, — kénytelen vagyok bevallani, hogy minden ellene szól, mióta megszökött! De az bizonyosnak látszik előttem, hogy Pantalacci Hannibál minden valószínűség szerint oly ember, ki talán sokat mondhatna a gyémánt eltűnéséről!... S e drága társsal kell most együtt menni!.. No de jöjjön, a minek jöni kell! Utoljára is sokkal jobb, ha kezem alatt van s ellenőrizhetem mozdulatait, mintha egymagában, saját tetszésére hagynám működni!

A négy versenytárs csakhamar bucsut vett Watkins Jánostól és leányától. A mint az hasonló körülmények közt természetes is, a bucsuzás rövid volt s egyszerűen kézfogások kicserélésére szorítkozott. Mit is mondhattak volna e versenytársak, kik együtt távoztak el s egymást mindenik a pokol fenekére kívánta.

Visszatérve saját lakására, Cziprián ott találta Lit és Bardikot. E fiatal kaffer, mióta szolgálatába lépett, mindenkor nagyon buzgónak mutatta magát. A sinai és ő a kapu előtt nagyon élénken társalogtak. A fiatal mérnök tudokra adta, hogy Friedel, Hilton Jakab s Pantalacci Hannibal társaságában elmegy Matakítot üldözni.

A két ember egy tekintetet váltott egymással, csak egy tekintetet; aztán, a nélkül, hogy egyetlen szóval is megmondanák, mit gondolnak a szökevényről, hozzá léptek urukhoz:

— Kis atyus, — mondák egyszerre, — vigyél el minket magaddal, nagyon kérünk!

— Hogy elvigyelek magammal?.. S miért tegyem ezt, kérdem?

— Hogy elkészítsük kávédat s nyugó-helyedet —
mondá Bardik.

— Hogy tisztán tartsuk fehérenemüidet! — tevé
hozzá Li.

— És hogy megakadályozzuk, hogy a gonoszok valamit
ártsanak neked! — tevék hozzá még csaknem egyszerre
szólva.

Cziprián beleegyező tekintettel nézett reájok.

— Legyen! — válaszolá, — elviszlek mindkettőtöket,
miután magatok kívánjátok!

Később még az öreg Vandergaart Jakabtól vett bucsut,
ki sem nem helyeselte, sem nem róttta meg Cziprián
csatlakozását a kiránduláshoz, csak rokonszenvesen
megrázta kezét s jó utat kívánt neki.

Másnap reggel, midőn két hű társa kíséretében Van-
dergaart felé ment, hogy a potchefstromi gyorskocsira
szálljon, a fiatal mérnök a Watkins tanya felé tekin-
tett, mely még éjjeli csendben pihent.

Csalódás üzte-e vele játékát? Ő legalább azt hitte,
hogy az egyik ablak fehér függönye mögött látott
egy gyöngéd alakot, ki, midőn már messze távoztak
is, búcsujelt intett feléjük.

XIII.

Transvaalon keresztül.

Megérkezve Potchefstromba, a négy utas megtudta,
hogy egy ifju kaffer, kit a külső jelek után Matakitnak
lehetett tartani, ment át az este a városon. Ez szeren-
csés jel volt vállalatuk sikerére nézve. Másrészt azonban
igen kellemetlen volt azt hallaniok, hogy a szökevény

rendelkezésére könnyü koci állott struczcz-fogattal, melyet igen nehéz lesz utolérni.

Valóban nincs ennél jobb futó állat, nincs kitartóbb és gyorsabb. Hozzá kell még tennünk, hogy a vontatásra alkalmas struczczok száma igen ritka, még Griqua-földön is, mivel ez állatokat rendszeren nem szoktatják a befogásra. Potchefstromban ezért sem Cziprián, sem társai nem bírtak hasonló fogatot kapni. Ily körülmények között előre lehetett látni, hogy Matakít oly fogattal teheti meg utját észak felé, mely tiz váltott lóval felér.

Nem maradt tehát más hátra, mint lehető leggyorsabban tovább utazni. A szökevénynek valóban igen nagy előnye volt az ily kiválóan gyors fogat, mely sokkal alkalmasabb vala, mint bármely más, a mit üldözői kaphattak. De végre is a struczcz ereje is kimerül. Matakít is kénytelen lesz megállni s talán időt veszteni. A legrosszabb esetben is utoléri őt utazása végén.

Cziprián szerencsésnek tarthatta magát, hogy elhozta magával Lit és Bardikot, mivel már kezdetben nagy aggodalma volt, hogyan szerelje fel magát az utazásra. Ily körülmények között épen nem lényegtelen dolog gondosan megválogatni a tárgyakat, melyek valóban hasznosak lehetnek. Itt a tapasztalatot mi sem pótolhatja. Cziprián kiválóan értett a felsőbb számítás mesterségéhez, de még ABC-jét sem értette a Veldben szokásos életmódnak, az «utnyomokon» vagyis szekérkerék nyomain való életnek, a mint nevezni szokták. Társai nem voltak hajlandók rajta tanácssal segíteni, sőt inkább készek voltak őt tévedésbe ejteni és zavarba hozni.

A vízhatlan ponyvával fedett szekér, az ökörfogatok, ezek felszerelése s más e félék beszerzése még elég jól ment. Közös érdekek volt, hogy ezeket gondosan

INDULÁS MATAKIT ÜLDÖZÉSÉRE.

válaszszák ki s Hilton Jakab az egészet csudálatos czélszerűséggel intézte el. De nem lehetett ugyanazt mondani az oly dologról, melyet kinek-kinek saját tetszésére biztak, mint például a lóvásárlás.

Cziprián a vásártéren már kiszemelt magának egy eleven, tüzes, három éves kanczát, melyet mérsékelt áron kínáltak neki; azt akarta megvásárolni s minden tekintetben megvizsgálva már át akarta adni az eladónak az árt, melyet az tőle kívánt, — midőn Bardik, félrevonván őt, így szólt:

— Hogyan, kis atyus, ezt a lovat akarod megvenni?

— Természetesen, Bardik! Ez a legszebb, a mit hasonló árért találhattam.

— Ezt nem kellene megvenni, még ha ajándékban adnák sem! — válaszolá a fiatal kaffer. — E ló Transvaalon keresztül menve, nyolcz óráig sem bírja ki az utat!

— Mit beszélsz? — válaszolá Cziprián. — Csak azért avatkozol az ügybe, hogy a jós szerepét játszhasd velem szemben?

— Nem, kis atyus, de Bardik ismeri a sivatagot s figyelmeztet téged, hogy a ló még nincs «besózva.»

— Nincs besózva? Hát azt hiszed, hogy én a lovat azért vásárlom, hogy husát hordóba tegyem?

— Nem, kis atyus, ez csak azt teszi, hogy még nem állotta ki a veld betegséget. Ez pedig mulhatatlanul szükséges s ha el nem pusztul benne, egészen hasznavehetetlen lesz!

— Ah! — mondá Cziprián, egészen meglepetve a megjegyzés által, melyet szolgálja tett. — És miben áll az a betegség?

— Ez egy erős láz, kehelességgel párosulva — válaszolá Bardik. — Feltétlenül szükséges, hogy oly lovat ne vegyünk, mely még e betegségen át nem esett s ezt.

könnyü rajtuk megismerni, mivel aránylag ritka eset; míg ha már megmenekültek, másodszor meg nem kapják!

Ily körülményekkel szemben nem lehetett többé habozni. Cziprián rögtön abbahagyta az alkut s elment tudakozódni a dologról. Mindenki megerősítette előtte, a mit Bardik mondott. E tény oly általánosan ismert volt az egész vidéken, hogy mindenki tudott róla.

A fiatal mérnök, bizalmatlanná levén saját tapasztalatlanságával szemben, óvatossá lett s egy potchefstromi állatorvos tanácsát vette igénybe.

E szakember közbejöttével néhány óra múlva lehetséges volt oly állatot szereznie, mely az utazásra alkalmasnak látszott. Vén szürke ló volt, melynek már jóformán csak a bőre meg a csontja maradt meg s még farkából is hiányzott egy darab. De elég volt egyszerűen rátekinteni, hogy az ember meggyőződjék róla, hogy ez már volt «beszóva» s bár ügetése kissé nehézkesnek látszott, egészben véve sokkal jobb volt, mint a kinézése. — Templar — ez volt a neve, — a vidéken valósággal hírnévnek örvendett, mint kitartó ló, s Bardik is, miután megnézte, teljesen meg volt vele elégedve.

A mi különben őt illeti, az ő feladata volt a szekér s az ökörfogat kormányzása, mely foglalkozásában Li is segédkezett neki. Ennélfogva ő nem törődött többé a felszereléssel, sem egyik, sem másik dologgal, Cziprián tehetett, a mit akart, miután kifizette azt az összeget, melyet saját lova megszerzése végett kellett adni.

A felfegyverkezés kérdése sem volt könnyü. Cziprián jól megválasztotta a puskákat, egy Martini-Henry-féle vontacsövüt, egy Remington-féle karabint, mely nem valami szépen nézett ugyan ki, de igen jól hordott s gyorsan lehetett ismét megtölteni. De ha a sinai nem

figyelmezteti reá, esze ágába sem jutott volna, hogy czélszerű lesz magát egy csomó robbanó golyóval is ellátni. Azt hitte, hogy teljesen elegendő lesz, ha golyóból puskaporból 5—600 töltésre valót visz magával s igen meg volt lepelve midőn meghallotta, hogy minden puskára legalább négy ezer töltés szükséges e vidéken, hol oly sok a nagy rőt vad s a vadaknál nem kevésbé megbizhatlan bennszülött vadember. Cziprián ellátta magát két robbanó golyós revolverrel s kiegészítette fegyverzetét azzal, hogy egy pompás vadászkést vásárolt meg, mely kés már öt esztendeje volt annak a potchefstromi késesnek a kirakatában, kihez őt vásárlás végett utasították.

Li volt különben, ki őt a vásárlás megtételére buzdította, állítván, hogy mi sem lehet az uton hasznosabb, mint a vadászkés. Az a gond különben, a melylyel a sinai ezuttal személyesen végigsimogatta e rövid és széles penge lapját, mely meglehetősen hasonlított a francia bakák pangantájához, arról tett tanuságot, hogy a vágófegyverekhez éri a mint azt minden fajához tartozó egyénnél lehet tapasztalni.

Az eszes sinaival különben mindenütt ott volt híres veres ládája is. Egy csomó doboz és titokteljes szer közé helyezte azt, melyek közt jelentékeny szerepet játszott egy körülbelül hatvan méter hosszú egyszerű s vékony, de igen hajlékony kötél, olyan a minőt a matrózok is használnak. S midőn megkérdezték tőle, hogy mit akar ezzel, kitérőleg így válaszolt:

— Nem kell-e a fehérműt a sivatagban is épen ugy felaggatni, mint másutt?

Tizenkét óra alatt az összes vásárlások befejeztettek. A vízhatlan ponyva, a gyapju-pokróczok, az élelmi szerek zárt dobozokban, a jármok, lánczok, a váltó szijjak; mindannyian a szekér hátsó részébe jutot-

tak, hol az általános raktár volt. Az előrész, melyet szalmával borítottak be, Cziprián s utitársai alvó helyéül, tanyájául tartatott fenn.

Hilton Jakab igen jól végezte feladatát s úgy látszott, nagyon helyesen választotta ki mindazt, a mi a társaságnak szükségesnek látszott. Elég hiu is volt arra, hogy mint gyarmatos, minő tapasztalatokkal bir. S hogy fenőségét e tekintetben kimutassa, örömet tanitgatta társait a veld szokásokra, nem annyira barátságos érzelmből, mint inkább hiúságból.

De Pantalacci Hannibál soha sem mulasztotta el, hogy a dologba be ne avatkozzék s szavába ne vágjon.

— Mi szükség van arra, hogy ön tapasztalait e francziával közölje! — mondta neki suttogva. — Nem segít-e neki ez által célja elérésében? Az ön helyében megtartanám magam részére a mit tudok és egy szót sem szólanék!

Hilton Jakab őszinte csodálkozással tekintve a nápolyira, így válaszolt:

— Nagyon helyes dolog, a mit most nekem mond... nagyon helyes!... Ime egy eszme, mely nekem egyáltalán nem jutott volna eszembe!

Cziprián a maga részéről nem mulasztotta el őszintén figyelmeztetni Friedelt arra, a mit a vidék lovaira vonatkozólag tapasztalt, nála csak önhittséggel s határtalan megátalkodottsággal találkozott. A német mit sem akart hallani, majd elintézi ő a saját feje szerint. Ezért a legfiatalabb s legtüzesebb lovat vásárolta meg, a mit talált, — ugyanazt, melyről Cziprián lemondott — s különösen halászó eszközökkel szerelte fel magát, azt mondván, hogy a vadászatban hamar elfárad.

Végre befejezván az előkészületeket, az utazásra

kellett gondolni s a karaván megalakult, hogy a kijelölendő irányról tanácskozzék.

A szekér, melyet tizenkét veres és fekete ökör húzott, Bardik főkormányzata alatt előre haladt; a kaffer legtöbbszörre az erőteljes ökrök előtt haladt ostorával kezében s csak néha, pihenés végett ült fel a szekér bakjára. Li a kocsikulcs mellett trónolva, nem látszott mással törődni, mint az egyes zökkenésekkel, a pihenésre nem gondolt s úgy látszott, hogy az utazás ily módja gyönyörködteti. A négy ló a szekér hátsó részén volt együtt, kivéven egyes eseteket, midőn jónak látták kitéréseket tenni, hogy fogolyra vadászszanak, vagy hogy az ut felől tájékozzák magukat, — a hosszú napokon át igen kevés kivétellel ez volt a kis karaván, alig változó uti rendje.

Gyors megállapodással elhatározták, hogy egyenesen a Limpopo forrásai felé mennek. Minden jel arra látszott mutatni, hogy Matakitnak is ezen irányt kellett követni. S valóban nem is mehetett más felé, ha törekvése az volt, hogy minél távolabbra jusson a brit birtokoktól. A kaffernek üldözőivel szemben mindenestre nagy előnye volt abban, hogy tökéletesen ismerte a vidéket s fogatja könnyű volt. Ezenkívül egyrészt biztosan tudta, hogy hol jár s a legrövidebb utat választotta; másrészt, északon levő ismerőseiben bizva, biztos lehetett arról, hogy mindenkor talál segítséget, védelmet, táplálékot és élelmet, sőt szükség esetén harczra kész barátokat is. S vajjon lehetett e biztosan állítani, hogy nem fordul-e egyszer vissza földieivel üldözői ellen s nem támadja-e meg azokat fegyveres kézzel? Cziprián és társai mindinkább belátták, mennyire szükséges hogy csoportban haladjanak előre, hogy egymást az utazásban kölcsönösen támogassák, ha azt akarják, hogy egy közülök elnyerhesse a fáradság jutalmát.

Transvaal, melyet, délről északra keresztül vágtak,

A KAFFER LEGTÖBBNYIRE AZ ÖKRÖK ELŐTT HALADT OSTORÁVAL
KEZÉBEN.

déli Afrika ama nagy vidéke, — legalább harmincz millió hektár — mely a Vaals Limpopo folyók között terjed el, s melyet nyugot felé a Drakenberg hegység továbbá Natal angol gyarmat, a zuluk országa s a portugál gyarmatok vesznek körül.

Az ország jól meg van mivelve a boerek (búrok) által, kik a Fokföld régi hollandi polgáraitól származnak, és az utóbbi tizenöt vagy husz év alatt több mint száz-ezer főre menő földmivelő népséggé nőtték ki magukat. Transvaal ez által természetesen fölkelte Nagybritannia irigységét, mely 1877-ben ez országot is a Fokföld tartományaihoz csatolta. De a boerek gyakori lázongásai, kik semmi áron sem akarnak lemondani függetlenségükről, még mindig kétséssé teszik és szép ország jövőjét.

Afrika egyik legkellemesebb és legtermékenyebb vidéke ez, egyuttal egyike a legegészségesebbeknek is, és ez eléggé megmagyarázza, bár nem igazolja, azt a hatást, melyet az irigy szomszédokra gyakorolt. Az aranybányák, melyeket szintén nem régen fedeztek fel, nem kevésbé hozzájárultak ahhoz, hogy Anglia oly nagy vonzalmat tanusítson Transvaal iránt.

Földrajzi szempontból Transvaalt közönségesen még magok a boerek is három fővidékre osztják: a felföldre vagy Hooge-Veldre, a dombvidékre, vagy Banken-Veldre s a bokrok vidékére, vagy Bush-Veldre.

A felvidék leginkább fekszik délre. Azok a hegylánczok képezik, melyek a Drakenbergtól nyugotra és délre ágaznak el. Ez Transvaal bányavidéke, hol az éghajlat hideg, sőt oly zordon, mint a berni alpesek között.

A Banken-Veld főkép földmivelő vidék. Az előbbitől északra kerül el, mély völgyek között; patakok öntözik s örökké zöld fák nyujtanak árnyékokat; itt lakik a hollandi lakosság nagyobb része.

Végre a Bush-Veld, vagyis bokrok mezeje, főképp vadászterület s nagy kopár síkságokon át vonul el észak felé, a Limpopo partjáig, míg nyugot felé a becsuana kafferek földjéig terjed. Elhagyva Potchefstromot, mely Banken-Veldben van, az utasok először e tartomány nagyobb részén akartak egyenesen átvágni, hogy elérjék Bush Veldet s innen még inkább észak felé menve, a Limpopo partjait.

Transvaal ezen első részén a dolog természete szerint a legkönnyebben jutottak át. Itt még félig-meddig művelt vidék volt. A legnagyobb kellemetlenségek voltak az utanyargása, vagy egy-egy ökör megbetegedése. Vadkacsák, fürjek, özek az út mellett soha sem hiányoztak s úgy a villásreggelnél, mint az ebédnél az étlap rendes kiegészítő részét képezték. Éjjel többnyire valamelyik tanyán maradtak, melynek lakói, kik az év háromnegyed részét egyedülletben töltik, őszinte örömmel üdvözölték a vendégeket, a kik őket meglátogatták.

Általában ilyenek a boerok; vendégszeretők, gyöngédek, önzetlenek. A helyi szokások, igaz, megkövetelik, hogy az utas valami kárpótlást ajánljon a szállásért, melyet az utban levő emberek s állatok számára adtak. De ezen ajánlatot rendszeren visszautasítják, sőt azonfölül az elutazáskor még ők ajándékozzák meg az utast liszttel, narancscsal, szárított gyümölcsessel. Ha valami csekélységet ad az utas cserébe, valami kis szerszámot, vadászszerszámot, ostort, rudat, löportüjköt s más e félet, nagy örömmel fogadják, bármily csekély legyen is a tárgy értéke.

E derék emberek a végtelen pusztá közepette is eléggé kellemes életet élnek; fáradtság nélkül élvezi az egész család azt, a mit nyájuk ad s e mellett segítőkkel, a hottentottákkal és kafferekkal eléggé észszerűen művelik a földet, mely nekik gabonát és főzeléket nyújt.

Házuk igen egyszerűen vályogból készült s tetejét sűrűn megrakják zsupszalmával. Ha az eső nyilást csinál a falban — s ez az eset aránylag gyakran fordul elő — az orvosszer rögtön kéznél van. Az egész család nagy tálakban agyagot rak össze, azután a fiuk s leányok megnedvesítik s a nyilásra dobálják, míg a nyilás jól be van tömve.

E lakások belsejében alig van valami butor, csak faszámolyok, durva asztalok s ágyak a felnőtt személyek számára; a gyermekeknek meg kell elégedniök azzal, hogy báránybőrön nyujtózhatnak végig.

E kezdetleges társadalmi viszonyok között élő népeknél azonban művészet is van. Csaknem minden boer zenél, játszik a hegedűn és fuvolán. Bolondulásig szeretik a tánczot és sem pirongatás, sem fáradság nem tartóztatja őket vissza, ha arról van szó, hogy néha husz lieu távolságból is összejöjjenek, s idejüket e kedvelt mulatsággal töltsék el.

Leányaik szerények és néha igen szépek s oly egyszerűen öltözködnek, mint az a hollandi parasztoknál látható. Korán mennek férjhez, völegényeknek hozományt visznek, egy tuczat ökröt vagy kecskét, egy szekeret vagy valami más hasonló gazdasági tárgyat. A völegény a maga részéről megcsinálja a lakóházat, a környéken néhány hold földet felszánt és egyszeriben megvan az egész háztartás.

A boerok nagyon sokáig élnek s a földgömb egyetlen más részén sem lehet annyi sok százestendős embert találni. Sajátságos, még meg nem magyarázott körülmény, hogy férfi-korukban csaknem mind meghiznak és pedig néha rendkívüli módon. Különben rendesen magas termetűek s e jellemző sajátság épen úgy előfordul a francia vagy német eredetű, mint a tisztán holland eredetű boeroknál.

Az utazás jó ideig baj nélkül folyt. Nagyon ritka eset volt, hogy azoknál a tanyáknál, hol éjjel megháltak, ne hallottak volna valami újat Matakitról. Rendesen látták őt arra utazni, a mint struceza gyorsan vonta előre, kezdetben két vagy három nappal az előtt, később már öt-hat nappal, végre hét-nyolcz nappal előbb. Világos, hogy nyomában voltak; de az is világos volt, hogy egyre jobban megelőzte azokat, kik az ő üldözésére indultak.

Mindamellett a négy üldöző teljesen bizonyos volt a felől, hogy megfogják őt. A szökevény elvégre valahol csak megállapodik. Elfogatása tehát csak idő kérdése volt.

Cziprián s három társa tehát kényelmesen haladt előre. Többé-kevésbbé átengedték magukat kedvenc foglalkozásaiknak. A fiatal mérnök szikladarabokat válogatott, Friedel növényeket gyűjtött s képesnek mondta magát, hogy tisztán külső jelenségeik után a gyűjtött növények sajátságait megállapítja. Pantalacci Hannibal Bardikot s Lit boszantotta s csak akkor hagyta abba e gonosz modorát, midőn a megálló helyeken izletes makaronit készített. Hilton Jakab a társaságot mindig vaddal látta el; alig vadászott egy fél napig már hozott magával egy tuczat fürjet s más madarat bőven; néha még egy-egy vaddisznót vagy antilopot is.

Lassan-lassan elértek végre Bush-Veldhez. A tanyák egyre ritkábbakká lettek s lassankint tünedezni kezdtek, A művelt vidék határára értek. Elérve e helyre, egész éjszakán át a szabad ég alatt maradtak, nagy tüzet rakva, a mely körül, miután a környéket eléggé átvizsgálták, emberek és állatok leheveredtek aludni.

A vidék mind vadonabb alakot öltött. Bauken-veld zöld völgyeit sárgás homok, tüskés bokrok, itt-ott egy mocsárral körülvett patak váltotta fel. Néha kerülőt is

kellett tenni, csak azért, hogy megmeneküljenek a tövises fáktól, melyek valóságos erdőt képeztek. E fák három-öt méter erős bokrok, nagy számú, csaknem vízszintes ágakkal, melyek mindenikén két-négy hüvelyk hosszú tövisek vannak, melyek oly kemények és élesek, mint valami tör.

A Bush-Veld e külső része, melyet közönségesen Lion-Veldnek, azaz oroszlánok mezejének hívják, most nem látszott igazolni e hirhedt nevet, mivel három napi utazásuk alatt e vadállatoknak semmi nyomát sem látták.

— Kétségkívül csak mende-monda az egész, — jegyzé meg magában Cziprián, — s az oroszlánok most már távolabb vonultak a sivatag felé!

De a mint e véleményét Hilton Jakab előtt, kifejezte az csak nevetett rajta.

— Ön azt hiszi, hogy itt nincsenek oroszlánok? — mondá. — Ez egyszerűen onnan van, mivel ön nem bírja őket meglátni!

— Furcsa! Hogy én egy oroszlánt egy kopár síkság közepén ne lássak meg! — válaszolá Cziprián eléggé gúnyos hangon.

— Nohát! én fogadok önnel tíz font sterlingbe, — mondá Hilton Jakab, — hogy nem telik belé egy óra s én mutatok önnek egyet, melyet másképp nem vett volna észre!

— Én sohasem fogadok elvből, — válaszolá Cziprián, — de azért semmit sem szeretnék úgy, mint ily tapasztalatot tenni.

Tovább mentek mintegy huszonöt vagy harmincz perczig és senki sem gondolt többé az oroszlánokra, midőn Hilton Jakab hirtelen felkiáltott:

— Uraim! Nézzék csak azt a hangyabolyt, mely ott jobbra elterül!

— Na ez szép! — válaszolá Friedel. — Ilyet csakugyan még nem láttunk két vagy három nap óta!

Valóban mi sem gyakoribb a Bush-Velden, mint ezek a nagy sárgás földrakások, melyeket végtelen nagy számú hangya készít s melyek itt-ott mégis megszakítják a sivatag egyhanguságát az által, hogy egyedül rajtok van néha bokor, vagy egy-egy satnya mimosa.

Hilton Jakab csöndesen mosolygott.

— Méré ur, — mondá — ha kedve van egy kissé odalovagolni, ama hangyaboly felé, mely ott ujjam irányában van, ígérem önnek, hogy meglátja, a mit látni kívánt! De ne menjen nagyon közel, mert könnyen roszszul járhat!

Cziprián megsarkantyuzta lovát s ama hely felé fordult, melyet Hilton hangyabolynak nevezett.

— Egy oroszlán család tanyázik ott, — mondá ez a németnek, midőn Cziprián eltávozott. — Egyet teszek tiz ellen, hogy azok a sárgás dombok, melyeket önök hangyabolynak tartanak, nem mások!

— Per Bacco! — kiáltott fel Pantalacci, — önnek nem kellett volna őt figyelmeztetni, hogy ne közeledjék nagyon hozzájuk!

De észrevéve, hogy Bardik és Li hallgatóznak, gondolatainak más menetet adott s így folytatá:

— A francia ugyancsak megijed s lesz okunk őt kinevetni!

A nápolyi csatlakozott. Cziprián nem olyan ember volt, a ki nagyon megijed, mint ő mondá. Kétszáz lépésnyire a jelzett helytől felismerte, hogy mi az a hirhedt hangyaboly. Egy óriási oroszlán nőstény nyel és három kis kölyökkel, körben heverve a napon, mint valami macskák, midőn a napon sütkérezve kényelmesen alusznak.

Templar patájának zajára az oroszlán kinyitotta sze-

meit, fölemelte rengeteg fejét s ásitott, két rettenetes fogsor között mutatva nagy torkát, melyben egy tíz éves gyermek teljesen eltűnhetett volna. Ezután a lovasra nézett, s tőle husz lépésnyi távolságban megállott.

A rettenetes állat szerencsére nem volt éhes, különben nem maradt volna oly nyugodtan.

Cziprián, kezét karabinjára téve, két vagy három percig maradt ott, az oroszlán ur nagy gyönyörűségére. De látva, hogy ennek nincs kedve megkezdeni az ellenségeskedést, nem érzett hajlamot magában, hogy ezen érdekes család boldogságát megzavarja s megfordítva a kantárszárat, egész nyugodtan visszajött társaihoz.

Ezek, kénytelenek lévén elismerni higgadtságát s bátorságát, éljenzésekkel fogadták őt.

— Elvesztettem volna fogadásomat, Hilton ur! — mondá Cziprián egyszerűen.

Ugyanazon este pihenőre a Limpopo jobb partjára értek. Friedel ekkor elhatározta, hogy Hilton Jakab tanácsa ellenére, elmegy egy kissé halászni.

— Ez igen veszedelmes dolog, pajtás! — mondá Hilton. — Tudja-e, hogy Bush-Velden napnyugta után nem szabad folyó partján tartózkodni, ha . .

— Ugyan! ugyan! Láttam én már külön dolgokat is! — válaszolá a német azzal a makacssággal, mely nemzeti sajtáságukat képezi.

— Eh! — kiáltott Pantalacci Hannibál, — mi baj lehet abból, ha valaki, egy vagy két órát tartózkodik a folyó partján. Nem történhetik-e meg, hogy az ember néha egész hónapig vízben, fél napon át vadászik vadkacsára?

— E két dolog nem épen mindegy! — viszonzá Hilton Jakab, igyekezvén Friedelt visszatartani.

— Csekélység az egész! — válaszolá a nápolyi. — Kedves Hilton, ön sokkal jobban tenné, ha kikeresné a

EGY OROSZLÁN-CSALÁD TANYÁZOTT OTT.

szelenczét, melyben reszelt sajt van makaronim számára, mint hogy visszatartóztatja pajtásunkat attól, hogy számunkra jó eledelt hozzon! — Ez legalább változatos-
ságot hoz rendes életmódunkba!

Friedel el is ment s oly sok időt töltött a halászattal, hogy már sötét éjszaka lett, midőn a tanyára visszatért.

A makacs halász jó étvágygyal evett, mint a többiek is, a folyóból halászott halból, bár nagy borzongásokról panaszkodott mindaddig, míg társai közt a szekérben végig nyújtózott.

Másnap kora reggel, midőn fölkeltek hogy induljanak, Friedelt erős láz fogta el s erőtlennek érezte magát, hogy lóra üljön. Mind a mellett követelte, hogy csak menjenek, állítván, hogy igen jól érzi magát a szalmán, a szekér alján. Megtették, a mint kívánta.

Délben elkezdett félrebeszélni.

Három óra tájban már halott volt.

Betegsége veszélyes láz volt, a legerősebb rohammal.

E hirtelen vég láttára önkénytelenül arra kellett gondolnia Czipriánnak, hogy Pantalacci Hannibal gonosz tanácsa által igen nagy felelősséget vett magára. De ugy látszott, hogy kivüle senki sem gondol ilyesmire.

— Láthatja, hogy volt okom azt mondani, hogy az est beálltával nem kell a folyóvíz partján tartózkodni! — volt az egyedüli megjegyzés, a mit Hilton Jakab tett.

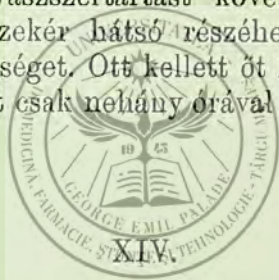
Rövid időre megállottak, hogy elássák a holttestet, melyet nem hagyhattak a vadállatok zsákmányául.

Versenytárs és bizonyos tekintetben ellenség is volt Cziprián, de mindamellert rendkívül megilletődöttnek érezte magát, midőn az utolsó tisztességtételt megadták neki. Bármily megható s ünnepélyes is a halál mindig, ily véletlen eset a sivatagban mégis lesújtó. A végtelen

természet ölében az ember jobban érzi véges létét. Távol családjától, távol mindazoktól, kiket szeret, gondolatai bánatosan térnek vissza azokhoz. Elmondja magában, hogy holnap talán őt ássák el e végtelen síkságon, melyet többé el nem hagyhat; eltemetik egy homokgödörbe, egyetlen pusztá követ tesznek föléje s az utolsó nyugvóhelyre sem nővére, sem anyja sirása nem halatszik el, sem barátja bánatos sóhaja. S abból a bánatból, melyet utitársának szomoru sorsa benne felkeltett, a maga helyzetére gondolva, úgy tünt fel előtte, mintha őt magát temették volna el ebbe a sirba!

A szomoru gyászszertartást követő napon Friedel lova, melyet a szekér hátsó részéhez kötöttek, kapta meg a Veld-betegséget. Ott kellett őt hagyni.

A szegény állat csak néhány órával élte túl urát!

A Limpopo északi partján.

Három napig kellett keresniök s kutatniök, hogy alkalmas gázlót találjanak, melyen a Limpopon átkelhessenek. Még ekkor is kétséges lett volna, hogy megtalálják-e azt, ha nem találtak volna a folyó partján kóborgva néhány macalaccai kaffert, kik készek voltak a kis csapatnak az utat megmutatni.

Ezek a kafferek azokhoz a szegény ördögökhöz tartoztak, kiket a becsuánok hatalmasabb törzse rabszolgaságban tart s munkára kényszerít a nélkül, hogy bármily csekély kárpótlást adna érte s ezenkívül a lehető legnagyobb szigorral bánik velök, s a mi még ennél is több,

halálbüntetés terhe alatt megtiltja nekik, hogy a vadhúsból egyenek. A szerencsétlen macalaccáknak szabad megölni a vadállatot, melylyel utjukban találkoznak, de oly feltétellel, hogy azt uraiknak s gazdáiknak viszik. Ezek nem hagynak abból nekik mást, mint a beleket, — csaknem oly formán, mint az európai vadászok szoktak vadászkutyáikkal bánni. A macalaccának nincs semminemű tulajdona, sem hunyhója, sem lopótökje. Csaknem teljesen meztelen, sovány, kiaszott; vállán szíjjon ökorbelet hord, melyet távolról fekete hurkának lehetne nézni s mely valóságban nem egyéb, mint igen primitív tömlő, a melynek segítségével vízzel látják el magukat.

Bardik üzleti szellemét s ügyességét mi sem bizonyíthatta jobban, mint hogy még e szerencsétlen emberekből is kicsalta a vallomást, hogy, nyomoruságuk daczára, van néhány strucztoolluk, melyet egy szomszéd csalitban gondosan elrejtettek. Rögtön ajánlatot tett nekik, hogy megveszi s e czélra estére tüzték ki a találkozást.

— Hát van pénzed, a mit nekik cserébe adhatsz? — kérde tőle Cziprián némi meglepetéssel.

S Bardik szélesre nyitott szájjal, nevetve, egy marok rézgombot mutatott neki, melyet egy vagy két hónap alatt szedett össze s egy vászonzacskóban hordott.

— Hisz e közt nincs egyetlen igazi pénz sem, — mondá Cziprián, — én pedig nem engedem, hogy e szegény embereket néhány ócska gombbal fizess ki!

De lehetetlen volt meggyőznie Bardikot arról, hogy tervbe vett eljárása nem volna tisztességes és jogos.

— Ha a macalaccák elfogadják gombjaimat cserébe a strucztoollakért, mi okom volna az ellen tiltakozni? — viszonzá ő. — Azt tudhatja, hogy azoknak semmibe

A KAFFEREK UTAT MUTATNAK.

sem került a tollak összeszedése! Még joguk sincs arra, hogy e tollakat megtartsák s azért csak titokban mutogatják azokat! Egy gomb ellenben hasznos dolog, sokkal hasznosabb, mint a strucztoll! Miért tiltanak meg nekem, hogy egy-két tuczatot adjak nekik cserébe ugyanannyi tollért?

Az okoskodás különös volt, de nem lehetett ellene mondani semmit. A fiatal kaffer egyáltalán nem látta be, hogy a macalaccák az ő rézgombjaira nem azért vágyakoznak, hogy azokat valamire rávarják, hiszen a szegényeknek semminemű ruhájuk sem volt, hanem mivel a kerek érzeknek, melyek nagyon hasonlítottak a pénzdarabokhoz, hasonló értéket tulajdonítottak. E csere tehát valóságos csalás volt.

Czipriánnak mindamellett be kellett látni, hogy e felfogás igen magas arra, hogy egy vad ember, a ki nagyon belekeveredett a csereberébe, megérthesse s azért hagyta őt saját tetszésére.

Este, a rözseköteg fényénél, folytatta Bardik kereskedelmi ügyletét. A macalaccáknak valószínűleg volt valami homályos sejtelmük arról, hogy vevőjük megcsalja, mert nem elégedtek meg a fehér embereknél található tűz fényével, hanem félrevonulva kukoriczaszárakat halmoztak össze s letelepedvén a földre, azt meggyújtották.

A benszülöttek ezután kirakták a strucztollakat s egymás után vizsgálni kezdték Bardik gombjait. E pillanatban, igen élénk tagmozdulatok s kiáltások között, heves vita támadt közöttök e kerek ércz tárgyak értéke felett. Az idegenek egyetlen szót sem értettek abból, a mit ők pergő nyelven elmondottak; de elég volt látni arczkifejezéseiket, élénk mozdulataikat s általában igen komoly izgatottságukat, hogy meggyőződjenek arról, hogy a vita tárgya őket rendkívül érdekelheti.

A szenvedélyes vitát azonban egyszerre váratlan jelenet szakította félbe.

Egy magas termetű néger, régi vörös pamut-köpenybe burkolva s homlokán azzal az ürübélből készült diadémmal, melyet a kaffer harcosok rendszeren hordanak, méltóságosan kilépett a sűrüből, a mely mellett az alkudozás folyt, hirtelen egy nagy fadárdát dobott a macalaccák közé s magához ragadta az alkudozások tárgyát.

— Lopépe . . Lopépe! . . — kiáltoztak a szerencsétlen vadak s úgy szétfutottak mindenfelé, mint valami patkánysereg.

De a tanyát körülvevő bokrokból hirtelen egy csoport fekete katona tünt elő, körülfogták őket s megátolták menekvésüket.

Lopépe elvette a gombokat mind, a kukoriczaszárak világánál figyelemmel megtekintette azokat s aztán észrevehető meglepéssel tette be rézerszényébe. Erre Bardik felé fordult s megfogván a már neki átadott strucztoollakat, azokat éppen úgy tulajdonába vette, mint a gombokat.

A fehér emberek meglepetve, némán szemlélték a jelenetet s még nem határozták el magukat, hogy vajjon illő lesz-e beavatkozniok, midőn Lopépe feléjük menve, maga háritotta el az akadályt. Nehány lépésnyire megállott előttük s parancsoló hangon hosszú beszédet intézett hozzájuk, melyet különben egyáltalán nem bírtak megérteni.

Hilton Jakab, ki a becsuán nyelvből néhány szót értett, azt gondolta, hogy legalább a beszéd főtartalmát kivehette és tolmácsolta azt társainak. Szavainak lényege az volt, hogy a kaffer főnök panaszkodik azért, mert megengedték Bardiknak, hogy üzérkedjék a macalaccákkal, a kik pedig semmi felett sem rendelkezhetnek.

Végül kinyilatkoztatta, hogy a csempészett árut lefoglalta s kérdezi a fehérektől, van-e e tekintetben valami ellenvetésük?

Maguk sem voltak egy véleményen ama kérdésre nézve, hogy minő állást foglaljanak el. Pantalacci Hannibál azt akarta, hogy rögtön engedjenek, nehogy meghasonlásba jussanak a becsuán főnökkel. Hilton Jakab és Cziprián ámbár beismerték, hogy az elv helyes, kételkedtek abban, vajjon, ha ez ügyben nagyon engedékenyeknek mutatják magukat, nem költik-e fel még inkább Lopépe gögjét s talán ép az által, annak még merészebb kivánságai támadván, a viszálykodást nem teszik-e elkerülhetlenné.

Halk hangon tartott rövid tanácskozás után megállapodtak abban, hogy átengedik a gombokat a becsuán főnöknek, de a tollakat követelni fogják tőle. Hilton Jakab tolmácsolta a nézetet félig-meddig taglejtésekkel, félig-meddig néhány kaffier szó segítségével.

Lopépe diplomata tekintetet öltött és habozni látszott. Végre azonban az európai puskák csöve, melyet a homályban csillogni látott, eldöntötte a dolgot és visszaadta a tollakat.

Ezentul a különben valóban értelmes főnök nagyon udvariasnak mutatkozott. Nagy tubák szelenczéből megkínálta a három fehért, Bardikot s Lit is és leült azok telepére. Egy pohár pálinka, melyel a nápolyi megkínálta, egészen jó kedvre hangolta; végre másfél órai beszélgetés után, mely alatt a másik fél csaknem folytonosan néma volt, felkelt s meghívta a társaságot, hogy a következő nap látogassák meg őt saját krájljában.

Megigérték neki s miután bucsuzóra különösen megmarkolták egymás kezét, Lopépe méltóságos léptekkel távozott.

Elmenetele után nemsokára mindenki lenyugodott, kivéven Czipriánt, a ki takarójába burkolódzva a csillagos

ég szemléletébe merült. Az égboltozatot nem világította meg a hold, de az apró csillagok tömege mindenfelé csillogott. A tűz is kezdett kialudni, mivel a fiatal mérnök nem igen gondolt vele.

Elgondolkozott övéiről, kik e pillanatban bizonyynyal nem is sejtik, hogy minő kaland vetette őt Délafrika nagy sivatagjára, visszagondolt a kedves Alicere, ki talán épen most szintén a csillagokat nézi, végre mindazokra, kik előtte kedvesek voltak. S elmerengve ez édes költői ábrándokon, melyeket a siktség mély csendje is elősegített, már szunyókálni kezdett, midőn arról a helyről, hol a jármos ökrök voltak éjjelre kikötve, kapálózásokat s különös zajt hallott. Fölébredt s talpra ugrott.

A sötétségben Cziprián féligmeddig meg tudott különböztetni egy, az ökröknél alacsonyabb s zömökebb alakot, a mely alak idézte elő kétségkívül az izgatottságot.

Nem is gondolkodva a felett, hogy mi lehet ez alak, Cziprián felkapott egy ostort, mely keze ügyébe esett s óvatosan a barmok helye felé tartott.

Nem csalódott. Ott az ökrök között valami állat volt, mely zavarta nyugalmukat.

Még félálmosan és a nélkül, hogy meggondolná, mitiesz, Cziprián fölemelte ostorát s találomra nagyott csapott a betolakodó arczába.

Rettenetes ordítás hangzott rögtön mintegy válaszul a támadásra!.. Tehát oroszlán volt az, a melylyel a fiatal mérnök úgy akart elbánni, mint egy kölyök kutyával.

De alig volt annyi ideje, hogy kezébe ragadja az egyik revolvert, mely övében volt, s egy lövést irányozzon hirtelenében feléje, midőn az oroszlán reá ugrott, de nem érte el egészen, csak vállain érezte érintését.

Cziprián érezte a karmot mélyen bevésődni husába s a rettenetes állattal együtt porba hullott. Ugyane pillanatban lövése eldőrdült. Az oroszlán teste erősen megrán-

dúlt, azután rángatózni kezdett, majd összeeset s mozdulatlan maradt.

Cziprián, ki még akkor sem vesztette el hidegvérét, szabadon maradt kezével oda illesztette revolverét a szörnyeteg füléhez és a robbanó golyó szétrepeszté annak koponyáját.

Ez alatt az alvók, kiket az ordítás s az utána következő lövés fölébresztett, a harcz színterére gyűltek. Kiszabadították a félig alélt Czipriánt a rettenetes vadállat lábai közül, megvizsgálták sebeit, melyek szerencsére csak jelentéktelenek voltak. Li gondosan bekötötte néhány rongygyal, melyet pálinkába mártott, azután a jobbik helyet jelölték ki számára a kocsi aljában s mindenki elment aludni, Bardik örökösével mellett, ki egész reggelig virrasztani akart.

Még alig pirkadott a reggel, midőn egyszerre Hilton Jakab hangja gyaníttatott valami új bajt, ki segítségre hívta társait. Hilton Jakab egészen felöltözködve feküdt a szekér előtt, a ponyván keresztül s igen megrémült hangon beszélt, de mocsanul sem mert.

— Egy kigyó fogta körül jobb térdemet nadrágom alatt! — mondá. — Ne nyuljatok hozzá, mert akkor végem van! De azért gondolkozzatok, mit lehetne tenni!

Szemei kidüledtek a rémület miatt, arcza halott-halvány volt. Valóban, jobb térde irányában, kék vászonruhája alatt látszott valami, a mi hasonlított valami tekereshez czombja körül.

A helyzet válságos volt. A mint Hilton Jakab mondá, a legelső mozdulatra, a melyet tenne, a kigyó bizonyosan megölné őt!

Mialatt így tünődtek és egészen habozó állást foglaltak el, Bardik tette határozta el magát. Késedelem nélkül elővette ura vadászkését, Hilton Jakabhoz közeledett,

NAGYOT CSAPOTT AZ OROSZLÁN ARCZÁBA.

alig észrevehető lassusággal, mintegy a féreg mozdulatát utánozva. Azután csaknem egészen odahajolva a kigyóhoz, néhány perczig gondosan tanulmányozta a veszélyes állat helyzetét. Kétségkívül azt igyekezett kitudni, hol van az állat feje.

Egyszerre gyors mozdulattal fölegyenesedett s karját hirtelen kinyújtva, a vadászkéssel egy metszést tett Hilton Jakab térdénél.

— Lelőkheti már a kigyót!.. Nem él az többé! — mondá Bardik, széles nevetésre vonva szét ajkait s minden fogát kimutogatva.

Hilton Jakab gépiesen engedelmeskedett s megrázta magát... A kigyó lábaihoz esett.

Fekete fejü vipera volt, legalább egy hüvelyk átmérőjü fejjel, melynek legkisebb harapása elég lett volna a halált előidézni. A fiatal kaffer bámulatos ügyességgel fejezte le az állatot.

Hilton Jakab nadrágján alig hat centiméternyi vágás látszott s bőre egészen sértetlen maradt.

Különös dolog volt, s Czipriánál nagy visszatetszést keltett, hogy Hilton Jakab nem is látszott gondolni arra, hogy élete megmentőjének köszönetet mondjon. Mihelyt elmúlt a baj, a segítséget egészen természetesnek tartotta. Esze ágába sem jutott, hogy egy kaffer fekete tenyerét megszorítsa s elmondja neki: Életemmel tartozom neked.

— Valóban jó éleskése van! — volt egyszerű megjegyzése, midőn Bardik azt visszatette a tokba s úgy látszott, hogy a kaffer sem tulajdonít nagy fontosságot annak, a mit tett.

A reggeli eléggé elmosta, legalább egy pillanatra, az annyira izgalmas éjszaka emlékeit. E napon egy vajban sült strucztojásból állott az egész reggeli, de ez mind az öt utitársnak étvágyát teljesen kielégítette. -

Czipriánnak gyenge láza volt és sebei egy kissé sajtógtak.

De azért ő maga sürgette, hogy induljanak el együtt Pantalacci Hannibállal s Hilton Jakabbal Lopépe falujába. A tanyát Bardik és Li felügyeletére bízta, kik azonkívül azzal is el voltak foglalva, hogy lenyuzzák az oroszán bőrét, mely valódi monstrum volt e macskafajból. A három lovas egyedül indult utnak.

A becsuán főnök králja szélén várta őket harczosaitól körülvéve. Hátuk mögött egy másik emelkedésen a nők s gyermekek csoportosultak össze kíváncsian, hogy lássák az idegeneket. Néhány fekete gazda közönyösséget színlelt. Félgömb-alaku kunyhók előtt ülve folytatták megkezdett foglalkozásukat. Kettő vagy három hosszú rostos fűből fonalat készített zsinogalakra.

Az általános benyomás szomorú volt, bár a házak elég ügyesen voltak építve. Lopépe házat, mely nagyobb volt a többiénél, belül szalmagyékény fedte s a ház a králnak csaknem a közepén feküdt.

A főnök bevezette vendégeit, kijelölt nekik három zsálmolyt s leült elibök, mialatt testőrsége háta mögött kört alkotott.

Először is a szokott udvariassági formákat cserélték ki. Rendesen a szertartáshoz tartozik, hogy közösen isznak valami felforralt lörét, mely körbe jár; de hogy kimutassa, hogy ez udvariasságban nincs semmi ravaszság, előbb a főnök maga iszik egy pár jó kortyot, mielőtt a csészét az idegeneknek átnyujtaná.

Ily előzékeny kínálás után nem inni, halálos sértés lenne. A három fehér ember ezért megkóstolta a kaffer sört, bár Pantalacci Hannibál nem titkolta arczfintorgatását és suttogva megjegyzé, hogy «jobban szeretett volna egy pohár lacryma christi, mint a becsuánok ez ostoba hűsítő italát!»

Ezután az ügyletekről kezdtek beszélni. Lopépe egy pus-
kát szeretett volna kapni. Nagyon sajnálták, hogy e ki-
vánságát nem teljesíthették, ámbár azzal szemben elég
jó lovat s százötven fontnyi elefántcsontot ígért. De
a gyarmati kormány szabályai e tekintetben igen szigo-
ruak s az európaiaknak egyenesen megtiltják, hogy a ha-
táron lakó kaffereknek fegyvert adjanak, kivéven, ha a
kormányzó erre külön engedélyt ad. Kárpótlásul Lopépe
három vendége egy flanel-inget, egy aczél-lánczot s egy
üveg rhumot adott neki, melyek együttvéve fényes aján-
dékot képeztek s a négernek nagy örömet okoztak.

A becsuán főnök is teljesen késznek nyilatkozott min-
denről felvilágosítást adni, a mit tőle kérdeztek s Hilton
Jakab közvetítésével ezt igen értelmesen tette.

Mindjárt kezdetben tudtukra adta, hogy öt nappal ez-
ezelőtt egy utas ment át a falun, kiben minden valószi-
szinűség szerint Matakito lehetett gyanítaniok. Két hét
óta ez volt az első újság, a mit az utasok a szökevény
felől nyertek. S ez elég kedvező volt. A fiatal kaffer kény-
telen volt néhány napot veszíteni azzal, hogy átjárót
keresett a Limpopon s azután az északi hegyek felé
fordult.

Több napi járó földet kell-e megtenni, mielőtt az em-
ber e hegyekhez ér?

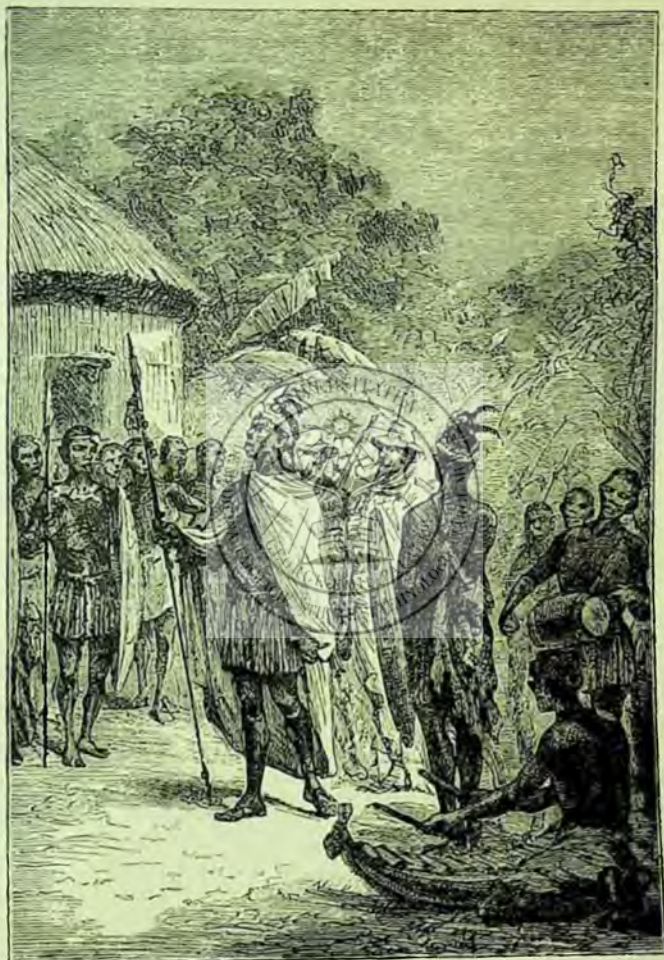
Legfőlebb hét vagy nyolcz napot.

Barátja-e Lopépe ama tartomány uralkodójának, me-
lyen át Cziprián és társai kénytelenek menni?

Lopépe dicsőségének tartja ezt! Különben is ki ne
óhajtana tisztelő barátja s hűséges szövetségese lenni
a nagy Tonaianak, a kaffer föld legyőzhetlen hódí-
tójának?

Jól fogadja Tonaia a fehér embereket?

Igen, mivel tudja, mint általában e vidék minden fő-
nöke, hogy a fehérek soha sem mulasztják el, hogy az

A FÖNÖK BEVEZETTE VENDÉGEIT.

ellenök vagy egy társuk ellen elkövetett igaztalanságot megtorolják. Mi haszna is volna küzdeni a fehérek ellen? Nem mindig ök-e az erősebbek fegyvereikkel, melyeket csak maguknak tartanak? Legjobb tehát velök békében élni, jól fogadni őket és igazságosan alkudozni kereskedőkkel.

Ezek voltak röviden a Lopépe által nyújtott értesítések. Egy közülrök nagyon fontos volt: az, hogy Matakít több napot veszített utazásában, midőn a folyón át akart kelni s hogy tehát még mindig nyomában vannak.

Visszatérve a tanyára, Cziprián, Pantalacci Hannibál s Hilton Jakab egész felindulásban találták Bardikot és Lit.

Elmondták, hogy ez idő alatt nagy csapat fegyveres kaffer látogatta meg őket, egy másik törzsből, mint a Lopépeé, a kik először kikémleltek mindent, s azután valóságos faggatás alá vették őket. Mit akarnak ök ebben az országban? Nem azért jöttek-e, hogy kikémleljék a becsuánokat, adatokat gyűjtsenek ellenök, megtudják számukat, erejüket s megismerjék fegyvereiket? Az idegenek nagyon rosszul teszik, ha ily vállalatra adják fejüket! Ha jó szándékuk volna, a nagy királynak. Tonaianak nem lenne semmi ellenvetése, hogy országán keresztül menjenek; de ha más célokkal közelednek, meg fogja akadályozni, hogy ide belépjenek.

Ime, ez volt szavaiknak értelme. A khinai nem volt jobban felindulva, mint a helyzet magával hozta. De Bardikot, ki rendesen oly higgadt s minden alkalommal hidegvérü volt, oly rettegés fogta el, hogy Cziprián nem bírta a dolgot megérteni.

— Igen gonosz katonák, — mondá, szemeit forgatva, — katonák, a kik gyűlölik a fehéreket s a kik «halált hoznak!..»

Ezt a kifejezést használják általában a félművelt kaf-

ferek, midőn az erőszakos halál eszméjét akarják kifejezni.

Mit tegyenek? Lehet-e nagy fontosságot tulajdonítani ez esetnek? Kétségkívül nem. E katonák, kiknek száma mintegy harmincz lehetett, Bardikot és a khinait csaknem fegyver nélkül találták, de azért nem tettek velök semmi rosszat s még csak rablási szándékot sem mutattak. Fenyegetéseik kétségkívül üres szavak, minőket a vadak rendszeren szoktak használni az idegenekkel szemben. Bizonyosan elegendő lesz néhány udvarias szót váltani a nagy főnökkel, Tonaiával s egy pár őszinte magyarázó szó a czélről, mely a három fehér embert ez országba hozta, elegendő lesz eloszlatni a gyanút, ha az valóban létezik, s megszerezni a főnök jóakarátát.

Közös megegyezés folytán elhatározták tehát, hogy tovább folytatják útjukat. Az a remény, hogy utólérik Matakítot s visszakapják az ellopott gyémántot, elfelejtett velök minden aggodalmat.

XV.

Összeesküvés.

Egy heti vándorlás után a társaság oly vidékre érkezett, mely semmi tekintetben sem hasonlított azokhoz, a melyeken Griquaföld határától kezdve keresztüljöttek. Most már alhoz a heglánczolathoz közeledtek, mely mindent össze véve, a mit Matakít felől megtudhattak, valószínűleg épen az volt, a melyet ő is el akart érni. Az emelkedett talaj közelsége, valamint a sok folyóvíz, mely itt végig futott, hogy a Limpopóval egyesüljön, egészen más virányt, más állatvilágot adott e vidéknek, mint a minő a síkságon volt.

CZIPRIÁN S KÉT TÁRSA MEGÁLLOTTAK A DOMBTETŐN.

Egyike az első völgyeknek, mely az utazók előtt feltárult, kevéssel naplenyugta előtt igen kellemes és megragadó látványt nyújtott.

Egy patak, mely oly tiszta volt, hogy medrét egészen a fenekéig lehetett látni, futott végig a smaragdzöld rétek között. A legkülönbözőbb lombozatu gyümölcstermő fák ékitették a patak körül emelkedő dombok lejtőjét. A még mindig megvilágított háttérben óriási majomkenyérfa árnyékában pirosas antilopok, zebrák és bivalyok legeltek nyugodtan. Kissé távolabb egy nagy tisztáson fehér orrszarvu lomha léptekkel haladt csendesen a vizparthoz s már előre rőfögött ama kellemes gondolatra, hogyan fogja ő ott, hústömegét meghentergetni. A cserjebokrok közt pedig határozatlan szürke tömeg volt látható asitózva. Egy zebra állott ott a sárban s egész sereg majom hintálta magát a falombok között.

Cziprián s két társa megállottak a dombtetőn, hogy annál jobban szemlélhessék ez előttök új látványt. Észrevették, hogy most oly szűz talajra érkeztek, hol a vadállat, mely a vidéknek versenytárs nélküli ura, egészen boldogan és szabadon él, még az üldöztetéstől sem félve. De nemcsak ez állatok sokasága és biztonsága volt meglepő, hanem egyuttal az állatvilág nagy változatossága is, mely Afrika e vidékét teljesen képviselte. Valóban el lehetett mondani, hogy nagyon hasonlított e látvány azon képekhez, melyeken a festő együtt akarja bemutatni az állatvilág főbb alakjait.

Kevésbé mondható ez a lakosokról. A kafferek ez óriási területen csak elszórva fordulhatnak elő. Pusztaság az egész vidék vagy legalább ahhoz hasonlít.

Cziprián a tudós és művész kielégített vágyával nézte e világot s azt hitte, hogy a megatherium s más vizözön

előtt élt állatok történelmet megelőző korába van visszavarázsolva.

— Nem hiányzik itt más, csak az elefántok, hogy a kép teljes legyen! — kiáltott fel.

Li azonban kinyújtá karját, rögtön rámutatott egy nagy tisztás közepén több szürke tömegre. Távolról könnyen szikláknak lehetett volna azokat tartani ugy mozdulatlanságuk, mint szőrük miatt. Pedig valóban egy csoport elefánt volt. A rét több mérföldnyi kiterjedésben bepettyegetve látszott általuk.

— Hát te ismered az elefántot? — kérde Cziprián a khinaitól, midőn az éjjeli tanyára készültek vonulni.

Li apró, ferde szemeivel hunyorított.

— Két évig laktam Czeylon szigetén és segédkeztem a vadászatokon — válaszolá egyszerűen s jellemző tartózkodással, melyet mindig tanúsított, ha életének történetéről volt szó.

— Ah! miért nem löhetünk le egyet vagy kettőt! — kiáltott fel Hilton Jakab. — Igen mulatságos vadászat volna!

— Ugy ám s hozzá e vad nagyon kifizeti azt a löport, a mibe kerül! — tevé hozzá Pantalacci. Két elefánt-agyar igen tisztességes zsákmány s mi három vagy négy tuczatot is elhelyezhetünk a koci hátsó részében! — Tudják-e, pajtások, hogy ebből nem sok kell, hogy utazásunk költségei fedeztessenek?

— Biz' ez jó gondolat! — kiáltott fel Hilton Jakab. — Miért ne próbálnók meg holnap reggel, mielőtt újból utnak indulunk?

Megvitatták a kérdést. Rövid idő múlva elhatározták, hogy hajnalhasadáskor elhagyják a tanyát s megkísérik a szerencsét a völgy mentén, a hol jöttek, az elefántokkal.

Elintézve dolgaikat s az ebédet gyorsan elfogyasztva,

mindenki visszavonult a kocsí ernyője alá, kivéven Hilton Jakabot, a ki, miután ez éjjel ő őrködött, a tűz mellett maradt.

Körülbelöl két óráig maradt egyedül s már szundikálni kezdett, midőn könyökén gyenge érintést érzett. Főlnyitotta szemeit. Pantalacci Hannibál ült mellette.

— Nem tudok aludni s azt gondoltam, hogy jó lesz ide jönni, hogy ön ne legyen magában, — mondá a nápolyi.

— Ez igen szép öntől; de a mi engem illet, néhány órai alvás nem lesz rám nézve kellemetlen, — válaszolá Hilton Jakab nyujtózkodva. — Ha ugy tetszik, igen könnyen rendezhetjük a dolgot! Én elfoglalom az ön helyét a szekérben s ön itt fog őrködni helyettem!

— Nem! . . Maradjon! . . Beszélni akarok önnel! — felelé Pantalacci Hannibál tompa hangon.

Körültekintett, hogy bizonyos legyen, vajjon egyedül vannak-e, s így folytatá:

— Volt-e már ön elefánt-vadászaton?

— Igen! — válaszolá Hilton Jakab — kétszer.

— Jól van! akkor bizonyosan tudja, hogy ez veszélyes vadászat! Az elefánt oly eszes, oly ügyes és oly jó fegyvere van! Ritka eset, hogy ne az ember huzza a rövidebbet, ha vele szembe áll.

— Hm! Ön az ügyetlenekről szól! — válaszolá Hilton Jakab. — De jó puskával, mely robbanó golyóra van töltve, nem nagy dolog és nincs mitől tartani.

— Ez az, a mit én is gondolok, — folytatá a nápolyi. — Mindamellettt történhetik szerencsétlenség! . . . Feltéve, hogy holnap ily szerencsétlenség történék a francziával, ez bizonynyal baj volna a tudományos világra nézve!

— Igazi baj! — ismétlé Hilton Jakab.

És gonoszúl nevetett hozzá.

— Reánk nézve a szerencsétlenség még sem volna oly nagy! — válaszolá Pantalacci Hannibál társa nevése által felbátorodva. — Nem maradnánk csak ketten, hogy Matakítot és gyémántját üldözzük! De két ember mindenkor lehet egymás iránt barátságos indulattal . . .

Mindkettő elcsendesült, tekinteteket az égő üszökre meresztették s bűnös gondolatukat magukba fojtották.

— Igen! . . . kettő mindig képes egyetérteni! — ismétlé a nápolyi. Háromnak ez már igen nehéz!

Ujabb szünet állott be.

Pantalacci Hannibál egyszerre hirtelen fölemelte fejét s figyelve nézett szét a körülöttök elterülő sötétségben.

— Nem látott semmit? — kérdé suttogó hangon? — Nekem úgy tetszett, mintha a majom-kenyérfa mögött valami árnyékot vettem volna észre!

Hilton Jakab oda tekintett; de bár éles látása volt, a tanya környékén semmi gyanús dolgot nem vett észre.

— Nincs ott semmi! — mondá. — Csak a fehérenemü, a mit a khinai kiterített a gyepre.

Folytatták tehát összeesküvő beszélgetésüket, de ezután már csak suttogva.

— Kivehetem puskájából a töltést, úgy hogy észre nem veszi! — mondá Pantalacci Hannibál. Aztán abban a pillanatban, midőn az elefántot megtámadja, lövök egyet utána oly módon, hogy a vadállat őt rögtön észrevesse . . . ez nem fog sokáig tartani!

— Talán egy kissé kényes dolog, a mit ön tervel! — mondá Hilton Jakab szelid ellenzéssel.

— Ah! bizza csak reám s meglátja, hogy megy a dolog magától! — válaszolá a nápolyi.

Egy órával később, midőn Pantalacci Hannibál a szekérfedél alá ment, hogy ott helyét az alvók között

elfoglalja, meggyújtott egy gyufát, hogy meggyőződjen, vajjon nem mozdult-e valaki? Meggyőződhetett, hogy Cziprián, Bardik és a khinai mély álomban voltak.

Legalább mindeniken ez látszott. De ha kissé figyelmesebb lett volna a nápolyi, Li erőteljes horkolásáról talán észrevehette volna, hogy az szántsándékos és tettetett.

Napfelkeltekor mindenki talpon volt. Pantalacci Hannibál felhasználta azt a pillanatot, midőn Cziprián a szomszéd patakhoz ment, hogy reggeli mosakodását elvégezze; s ezalatt végrehajtotta a puskában levő töltés elsikkasztását. Ez husz másodpercig tartott. Magában volt. Bardik a kávé csinálta, a khinai pedig épen öszszegyűjtötte a fehérneműket, melyeket ismeretes kötélén két kenyérfa között éjjel száradni kiakasztott. Bizonyára senki sem látta őket.

Megreggelizvén lóháton mentek el s a szekeret és állatokat Bardik őrizetére bízták.

Li maga kérte, hogy elkísérhesse a lovasokat s egész fegyverzete urának nagy vadászkeze volt.

Alig egy félóra múlva megérkeztek a vadászok arra a helyre, hol az esti szürkületkor az elefántokat látták. Ma azonban egy kissé tovább kellett haladniok, hogy megtalálják s észrevegyék őket egy nagy tisztáson, mely a hegy alja s a folyó jobb partja között terült el.

A tiszta s száraz levegőben, a felkelő nap által megvilágítva, egész nagy csapat elefántot, — legalább két vagy háromszáz lehetett — vettek észre ott az óriási terjedelmű finom pázsiton, mely a harmattól még egészen nedves volt. A fiatal állatok bohókásan ugrándoztak anyjuk körül vagy csendesen szoptak. A nagyok, fejüket lefelé hajtva s orrmányaikat folyvást mozgatva, a rét fűvén legelésztek. Csaknem mindannyian legyezgették magukat óriási füleikkel, melyek bőrköpenyegekhez

KERESZTÜLVÁGTA A SARKERET.

hasonlítottak s úgy mozogtak, mint az indusok nap-
ernyői.

E családi boldogság a maga nyugalmaiban oly szent-
nek tünt fel, hogy Czipriánt mélyen meghatotta s fel-
kérte társait, mondjanak le a tervezett vérengzésről.

— Miért öljük meg ezeket a védtelen teremtmé-
nyeket? — mondá. — Nem volna-e jobb, ha békében
hagynók őket csendes magányukban?

Pantalacci Hannibálnak azonban, nem csak egy-
okból, nem tetszett e javaslat.

— Miért? — válaszolt vigyorogva, — hát azért,
hogy gazdagítsuk erszényünket s ellássuk magunkat egy-
rakás elefántcsonttal! Talán csak nem ijedt meg e nagy-
barmoktól Méré ur?

Cziprián vállat vont s mit sem felelt a gorombaságra.
Aztán látva, hogy a nápolyi s pajtása folytatják utjukat
a tisztás felé, úgy tett, mint ők.

Nem voltak már messzebb az elefántoktól, mint
kétszáz méternyire. Hogy az oly finom hallású s egy-
mást figyelmeztetni annyira kész, értelmes állatok még
eddig nem vették észre a vadászok közeledését, annak
oka abban állott, hogy ellenkező irányu szél fújt s
másrészt hatalmas majom-kenyér-fák lombjai takarták el
őket. Most azonban az egyik elefánt nyugtalanságának
adta jelét, s mintegy kérdőleg harsant fel a hangja.

— Itt az idő, — mondá Pantalacci Hannibál félhal-
kan. — Ha komoly eredményt akarunk elérni, szüksé-
ges elhelyezkednünk s külön helyeket választanunk,
azután megállapított jelre egyszerre lövünk, mivel az
első lövésre az egész csapat futásnak fog eredni.

A figyelmeztetést elfogadták s Hilton Jakab jobbra
ment. Ugyanekkor Pantalacci Hannibál balra fordult s
Cziprián a középben maradt. Ezután mindhárman egész-
csendben folytatták utjukat a tisztás felé.

E pillanatban Cziprián nagy meglepetésére erős, ölelő karokat érzett maga körül s ugyane pillanatban Li hangját hallotta fülébe suttogni:

— Én vagyok... Eljöttem, hogy itt maradjak ön mögött!... Ne szóljon semmit!... Egy óra mulva tudni fogja miért!

Cziprián a sűrűség szélére ért s nem volt már meszebb, mint harmincz méter távolságra az elefántoktól. Fölemelte fegyverét, hogy minden eshetőségre készen legyen, de a khinai így szólt hozzá:

— Az ön puskájából kivették a töltést!... Ne nyugtalankodjék! Minden jó lesz!... Minden jól fog történni!

E pillanatban egy füttyentés hangzott, melynek az általános támadásra jel gyanánt kellett volna szolgálni s csaknem ugyanakkor egy lövés — csak egy, dördült el Cziprián háta mögött. Elnéken visszafordult s észrevette Pantalacci Hannibált, ki egy fatörzs mellé igyekezett rejtőzni. De csaknem ugyane pillanatban sokkal komolyabb baj vonta magára figyelmét.

Egy elefánt, mely kétségkívül megsebesült s e miatt dühös volt, gyorsan feléje közeledett. A többiek, mint a nápolyi előrelátta, rögtön futásnak eredtek, oly rettenetes dübörgéssel, hogy a föld köröskörül kétezer méter távolságra megrengett alattuk.

— Most rajta! — kiáltott Li, ki mindig Czipriánba kapaszkodott. — Abban a perczen, a mint az állat megtámadja, forduljon félre Templárral!... Azután kerülje meg e bokrokat s engedje, hogy az elefánt üldözze!... Én majd itt maradok!

Czipriánnak alig volt ideje, hogy e figyelmeztetéseket gépiesen végrehajtsa. A vérbe borult szemek, a nyitott torok, elől az agyarakkal, egy pillanat alatt mellette

HILTON JAKAB CSAK EGY UTOLSÓ KIÁLTÁST HALLATOTT.

termettek, az óriási elefánt hihetetlen gyorsasággal ért oda.

Templár régi, kitanított lóhoz méltóan viselte magát. Bámulatraméltó pontossággal engedelmeskedett lovasa térde nyomásának s igen pontosan hajtotta végre a gyors ugrást a jobb oldalra. Az elefánt nem vette ezt észre s éppen abba az irányba futott, melyet a ló és lovas csak az imént hagytak el.

Ez alatt a khinai, ki előbb szó nélkül a földhöz lapult, gyors mozdulattal ugyanazon bokor mögé ugrott, melyet az előbb gazdájának mutatott.

— Ide!.. ide!.. kerülgesse csak ezt a bokrot! Engedje, hogy az elefánt kergesse! — kiáltott neki újból.

Az elefánt ismét feléjük fordult s első támadása sikerelensége miatt még dühösebben. Cziprián, bár nem értette, hogy mit akar Li, pontosan követte a tanácsot. Megkerülte a bokrot a libegő állat által üldözött s két ízben kerülte ki annak támadását lovának gyors félreugrásával. De vajjon használható sokáig ez az eljárás? Azt hiszi talán Li, hogy ez által képes lesz a vadállatot kifárasztani? Ezt kérde magában Cziprián s nem talált reá kielégítő választ, mignem legnagyobb meglepetésére, az elefánt egyszerre csak térdre rogyott.

Li páratlan ügyességgel, kilesve a legkedvezőbb alkalmat, a fű között az állat lábáig csuszott s a vadászkesz egyetlen metszésével keresztülvágta a sarkeret, ugyanazt a testrészt, melyet az embereknél Achilles sarkának neveznek.

Ez az indusok rendes eljárási módja az elefántvadászatnál s a khinai többször gyakorolhatta már Ceylon szigetén, mivel igen pontosan és bámulatraméltó hidegvérrel hajtotta végre.

Földre rogyva s tehetetlenné téve, az elefánt mozdulatlan maradt s feje a magas fűbe sülyedett. Egy vér-

patak, mely sebéből ömlött, megfejtette gyöngeségének okát.

— Hurrah!.. Bravo!.. — kiáltották most Pantalacci Hannibál és Hilton Jakab, kik a harcz színterén megjelentek.

— Be kell fejezni a dolgot, egy lövéssel a szemébe! — folytatá Hilton Jakab, ki minden áron valami tevékeny szerepet akart játszani e drámában.

Igy szólva fölemelte puskáját és lött.

Egy pillanat múlva látni lehetett az óriási négy lábu állat testén a golyó robbanásának hatását. Rendkívül megrázkódott, azután mozdulatlan maradt, hasonlóan valami földön heverő, szürke sziklatömbhöz.

— Most vége van! — kiáltá Hilton Jakab, egészen odaugratván lovával a vadhoz, hogy annál jobban lássa.

— Várjunk!.. várjunk még!.. — látszott mondani a khinai éles tekintete, melyet gazdájára vetett.

Nem kellett sokáig várakozni, hogy a jelenet rettenetes, de elkerülhetlen végét megérjék.

Valóban, alig hogy oda ért Hilton Jakab az elefánt-hoz, mely egész kengyeléig ért, gunyosan megkisértette felemelni egyik óriási fülét. Azonban az állat egy hirtelen mozdulattal fölemelte orrmányát, megragadta a gondatlan vadászt, összetörte hátgerinczét, szétzúzta fejét, mielőtt e vérfagylaló jelenet megrémült tanuinak ideje lett volna rajta segíteni.

Hilton Jakab csak egy utolsó kiáltást hallatott. Három másodperc múlva csak egy vérző hustömeg volt, melyre az elefánt reádólt, hogy többé fel ne kelhessen.

— Bizonyos, hogy ez halálát idézte elő! — mondá komolyan a khinai, fejét rázva. — Az elefántok soha sem hibázzák el a dolgot, ha alkalmuk van rá!

Ez volt a halotti beszéd Hilton Jakab felett. A fiatal mérnök, ki még mindig az árulásra gondolt, melynek ő

lett volna az áldozata, nem tartóztathatta meg magát, hogy ebben az esetben igazságos végzetet ne lásson egyik nyomorultra nézve, ki őt védelem nélkül akarta oda dobni egy ily rettenetes állat boszujának.

A mi a nápolyit illeti, bárminők voltak is gondolatai, úgy látta jónak, hogy azokat ne nyilvánítsa.

Ez alatt a khinai a vadászkéssel a rét pázsitjába gödröt vájt, a melybe Cziprián segítségével betették Hilton már is eltorzult maradványait.

Mindez meglehetősen időt vett igénybe s a nap már magasan járt az égboltozaton, midőn a három vadász vissza-indult a tanya felé. Midőn ide értek, új nyugtalansággal álltak szemközt, — Bardik nem volt többé ott.

Mi történt a tanyán az alatt, míg Cziprián és két társa távol voltak? Nehéz lenne megmondani, mivel a fiatal kaffer nem került ismét elő.

Utána néztek mindenütt; hívták, keresték mindenfelé. Sehol semmi nyomát sem lehetett találni. A reggeli, melyet készíteni kezdett, a kialudt tüzhely mellett volt s azt látszott jelezni, hogy az eltűnés mindössze két vagy három órával ezelőtt történt.

Cziprián többféleképp igyekezett a dolgot magának megmagyarázni, azonban minden okoskodása cserben hagyta. Hogy a fiatal kaffert vadállat támadta meg, az nem volt valószínű, mivel semmiféle vérnyom, de még csak rendetlenség sem látszott köröskörül. Hogy elszökött s hazájába tért vissza, a mi különben a kaffereknél

megszokott dolog, szintén nem látszott valószínűnek ily hü ficzkó részéről, s a fiatal mérnök határozottan visszautasította e feltevést, melyet Pantalacci Hannibál oly könnyedén kimondott.

Röviden szólva, félnapi keresgélés után sem lelték meg a fiatal kaffert s eltűnése teljesen kimagyarázhatlan maradt.

Pantalacci Hannibál s Cziprián tanácskozni kezdtek. Némi vitatkozás után megállapodtak abban, hogy bevárják a másnap reggelt, mielőtt elhagynák a tanyát. Ez idő alatt talán Bardik is visszatér, mert nem lehetetlen, hogy egyszerűen valami vad után vetette magát, mely vadász-szenvedélyét felizgatta.

Azonban visszaemlékezve arra, hogy néhány nappal előbb egyik tanyájukon egy csoport kaffer jelent meg s Bardikhoz s Lihez oly kérdéseket intéztek, melyekből kilátszott, hogy az idegeneket kémeknek tartják, kik Tonaia tartományába rossz szándékkal jönnek, nem épen alaptalanul lehetett feltenni, hogy Bardikot, ha esetleg a benszülöttek kezébe esett, Tonaia fővárosába magukkal hurczolták.

A nap szomoruan kezdődött s az este még szomorubb lett. A szerencsétlenség előjelei kezdtek mutatkozni az expedíció előtt. Pantalacci Hannibál boszus és hallgató volt. Két társa, Friedel és Hilton Jakab, meghaltak, s most már egyedül állott szemben fiatal versenytársával; de most inkább el volt szánva mint valaha, hogy lerázza nyakáról vetélytársát, mivel azt akarta, hogy sem a gyémánt-üzletben, sem a házasságban ne legyen másnak része. Reá nézve az egész csak üzleti dolog volt.

A mi Czipriánt illeti, kivel Li mindent közlött, a mit a töltés kivételére vonatkozólag tudott, a történetek után szükségesnek tartotta, hogy ezentul éjjel-nappal vigyázzon utitársára. Igaz, hogy a khinai is nagyon kész-

ségesnek mutatkozott e feladat egy részét magára vállalni.

Cziprián és Pantalacci Hannibál az estét füstölgetve a tűz mellett töltötték, hallgatva s szintugy vonultak a szekérponyva alá is, még csak «jó éjt» sem kívánva egymásnak. Most Lin volt a sor, hogy vigyázzon a tűzre, s távol tartsa a vadállatokat. Más nap reggel, napfölkeltkor, a fiatal kaffer még mindég nem tért vissza a tanyára.

Cziprián kész volt még huszonnégy órát várakozni, hogy ideje legyen szolgájának a visszajövetelre, de a nápolyi sürgette, hogy rögtön induljanak.

— Ki tudja, meddig várakozhatunk Bardikra — mondá, — és elkésünk miatta, kitehetjük magunkat annak az eshetőségnek, hogy nem érjük utól Matakítot!

Cziprián engedett s a kínai távozott, hogy befogja az ökröket.

De új baj történt, és pedig a lehető legsúlyosabb. Az ökröket nem találta. Előtte való este még a tanya körül levő nagy fűben látták őket legelészni!... most pedig egy sem volt ott belőlük.

Ime mily hamar kitűnt, mily nagy veszteséget szenvedett az expedíció Bardik személyében! Ha ez értelmes szolga most is helyén lett volna, az ökrök bizonynyal nem hiányoznak, mert ő ismerte a délafrikai ökröfaj természetét s fákhöz vagy karókhöz kötötte volna őket, hol egész nap nyugodhattak volna. Rendes körülmények között, ha egész napi vándorlás után, pihenő helyre érkeznek, ez elővigyázat szükségtelen; a fáradságtól kimerült ökrök a szekér környékén legelésznek, azután éjjelre ledülnek s legfőlebb egy pár száz méterre kóborolnak el. Most azonban egy napi pihenés és jólakás után másként állott a dolog.

Világos, hogy a barmok szándéka az volt, hogy jobb fűvet keressenek annál, melyet már előbb nagyjából le-

legeltek. Kóborló kedvökben kissé messzebb mentek, elvesztették szem elől a tanyát s ösztönüknél fogva, mely őket rendesen az istálló felé huzza, igen valószínű, hogy egyik a másikat követve egyszerűen a Transvaal felé vezető utra tértek s azon haladtak hazafelé.

Az ily baleset nem ritka dolog Afrika bensejében, és azért nagyon súlyos, mert szállító barmok nélkül a szekér hasznavehetetlen s az afrikai utazónak a szekér nemcsak háza, de raktára és vára is.

Nagy volt tehát Cziprián és Pantalacci Hannibál aggodalma, midőn két vagy három óráig tartó kétségbeesett kutatás után kénytelenek voltak belátni, hogy az ökröknek nyomát veszítették s nem lehet reményük, hogy újra feltalálhassák azokat.

A helyzet rendkívül nehézé vált s drága volt a jó tanács.

A fenforgó körülmények között alig lehetett más gyakorlati megoldást találni, mint ott hagyni a szekeret, összeszedni az élelmi szereket s a mit a készletekből elvihetnek és folytatni az utat lóháton. Ha a körülmények kedvezők lesznek, talán akad alkalom, hogy egy kaffer főnöktől vehetnek majd ökröket cserébe puskáért vagy töltésekért. Li pedig felülhet Hilton Jakab lovára, melynek, a mint tudjuk, most már nem volt gazdája.

Hozzá láttak tehát a munkához. Tövisdarabokat vagdostak le s hordtak össze a szekér körül, hogy így elrejtseék a mesterségesen készült bokorban. Azután mindenki előkereste azt, a mit zsebébe és tarisznyájába rakhatott, mindenekelőtt a fehéreneműt, ételneműeket s fegyvereket. A khinainak nagy sajnálkozására nem engedték meg, hogy veres ládáját elvigye, mert igen nehéz volt; de arra már nem volt rávehető, hogy szárító kötelét is elhagyja, s azért azt mellénye alatt mint valami övet dereka körül gombolyította.

Az előkészületeket befejezve még egy pillantást vetettek a völgyre, melyben velök oly sok szomorú történet, azután mindhárman utra keltek a hegyek felé. Az út, mint bárhol e vidéken, egyszerű, vadállatok által taposott nyom volt; ez állatok ugyanis az ivó helyekre rendszeresen a legrövidebb utat szokták választani.

Elmult a dél s az égető napfényben Cziprián, Pantalacci Hannibál és Li még jó darabot haladtak estig; azután egy nagy hegyszakadék mellett, szikla árnyékában, száradt fa tűzénél letelepedtek. Az első napi lovaglás oly jól ment, hogy csaknem arra a meggyőződésre jutottak, hogy a szekér elvesztése nem is pótolhatlan.

Már két napja haladtak így s nem is sejtették, hogy éppen annak a nyomán járnak, a kit keresnek. A másodnap este, kevéssel napnyugta előtt, a mint egy fás berek felé közeledtek, a hol az éjszakát akarták tölteni, Li egyszerre sajátos torokhangon szólalt meg:

— Hugh! — mondta s ujjával egy kis fekete pont felé mutatott, melyet az alkony utolsó sugarainál a láthatáron még észre lehetett venni.

Cziprián és Pantalacci Hannibál természetesen a khinai ujjával kijelölt irány felé néztek.

— Egy utazó! — kiáltott fel a nápolyi.

— Ez maga Matakít! — válaszolá Cziprián, távcsövet szeméhez tartva. — Nagyon jól föl lehet ismerni kocsiját és struczczát! . . . Ez ő!

Átnyujtotta a távcsövet Pantalaccinak, a ki szintén meggyőződött róla, hogy igaza van.

— Mit gondol, minő távolságra lehet tőlünk e pillanatban? — kérde Cziprián.

— Legalább hét vagy nyolcz angol mértföldre, de lehet tizre is — válaszolá a nápolyi.

— Így hát nem lehet reményünk, hogy ma pihenés előtt utolérjük.

EZ ÉPEN MATAKIT . .

— Bizony nem — válaszolá Pantalacci Hannibál. — Egy fél óra múlva sötét éjszaka lesz s e vidéken sötétben egy lépést sem lehet tenni!

— Jól van! tehát holnap, ha korán indulunk, biztosak lehetünk róla, hogy utólérjük.

— Ez az én véleményem is!

A lovasok elértek csakhamar a fás berekhez, s leszállottak. Rendes szokásuk szerint legelőször is a lovakat kipányválták és arra ügyeltek, hogy azoknak jó alkalmuk legyen legelni. A khinai ezalatt tüzet rakott.

Már az előkészületek folyamán beállott az éjszaka. A vacsora ez este vidámabban folyt le, mint három nap óta rendszeren. De alig végezték el, a három lovas elegendő fát rakott a tűzre, hogy az egész éjen át éghessen s rendbe szedve holmijaikat, a nyeregre tették fejeiket, hogy elaludjanak. Még napkelte előtt kellett felébredniök, hogy Matakítot utólérjék és elfogják.

Cziprián s a khinai csakhamar mély álomba merültek, — talán nem is tették okosan, hogy nem vigyáztak.

Nem így a nápolyi. Két vagy három óra hosszat izgett-mozgott nyughelyén, mint oly ember, a kit egy gondolat makacsul üldöz. Bűnös terv foglalkoztatta.

Végre nem tartóztathatta magát; a legnagyobb csendben fölkelt, a lovakhoz közeledett; a magáét felnyergelte s azután Templárt s a khinai lovát feloldván, pányváiknál fogva magával vitte. A földet sűrű gyeppel borította, mely teljesen elnyomta a három állat lépteinek zaját s ezek egész csendben, ellenkezés nélkül engedték magukat vitetni. A völgy aljában Pantalacci Hannibál leszállott lováról, egy fához kötötte, valamint a többieket is és visszatért a tanyára. Az alvók közül egy sem mozdult.

A nápolyi összeszedte élelmi szereit, puskáját, lö-

porát és egyéb készleteit, azután elszántan s hidegen ott hagyta társait a sivatag közepén.

Naplemente óta folytonosan foglalkoztatta az az eszme, hogyan vigye el a két lovat, hogy Cziprián s Li ne tudják utól érni Matakítot. Ily módon biztosíthatja magának a győzelmet. Az árulás gyűlöletes volta, az a gyávaság, melylyel kirabolja társait, kiktől mindeddig csak jót nyert, épen nem tartóztatta vissza a nyomorultat. Nyeregbe ült s a két lovat, melyek hangosan nyerítettek, maga után vonszolva, a holdfénynél lépésben haladt előre, egész addig, míg a napkorong is feltűnt a dombok megett. Cziprián és Li jóízűen aludtak. Hajnalban, három óra tájban azonban a khinai felnyitotta szemét s a csillagokra nézett, melyek a láthatáron már halványodni kezdettek.

— Ideje lesz a kávé készíteni! — mondá magában.

S ezzel habozás nélkül ledobta magáról a terítőt, felállott s elvégezte reggeli mosdását, melyet soha sem hanyagolt el, sem a pusztaiban, sem a városban.

— De hol van Pantalacci? — kérdé egyszerre.

A hajnal pitymallani kezdett s a tanya körül már jobban ki lehetett venni a tárgyakat.

— A lovak sincsenek itt, — kiáltá Li. — Talán csak nem . . .

Aggodalommal telve, hogy mi történhetett, a karókhoz közeledett, hova este a lovakat kipányvázták, azután ismét visszatért a tanyára s egy szempillantással észrevette, hogy a nápolyival s a lovakkal együtt annak minden podgyásza is eltűnt.

A dolog kezdett világos lenni.

Fehér ember valószínűleg nem lett volna képes ellenállani természetes ösztönének, hogy fölkelte Czipriánt s tudassa vele e felette fontos ujságot. De a khinai a sárga fajú emberekhez tartozott s hihetőleg azt gondolta,

hogy, mivel szerencsétlenségről van szó, annak tudtul adása nem nagyon sürgős. Ezért nyugodtan hozzálátott a kávéfőzéshez.

— Még elég szép attól a nyomorulttól, hogy élelmi készletünket itt hagyta! — ismétlé magában.

A kávé, melyet Li ruhájának egy külön e czélra készített zsebében tartott, elkészült; Li két csészébe töltötte, mely csészéket egy strucztojásnak két fele képezte, melyeket rendesen gombjára akasztva hordott; azután Czipriánhoz ment, a ki még mindig aludt.

— Készen van a kávéja, kis atyus! — mondá gyöngéden megérintve vállánál.

Cziprián felnyitotta szemét, kissé nyujtózkodott s mosolyogva nézett a khinaira, ki letérdelt fekhelye előtt s a párolgó italt elébe tartá.

Csakhamar azonban észrevette ő is, hogy a nápolyi, kinek helye üres volt, eltűnt.

— Hol van Pantalacci? — kérdé.

— Elment, kis atyus! — válaszolá Li a legtermészetesebb hangon, mintha egészen mindennapi dologról volna szó.

— Hogyan? . . . elment?

— Igen, kis atyus, a három lóval!

Cziprián lelökte magáról takaróját s egy tekintetet vetett körül, mely mindent megmagyarázott.

De az ő heves természete nem titkolhatta el nyugtalanságát és haragját.

— Tehát elment — mondá, — de ne képzelje a nyomorult, hogy ez lesz az utolsó szó!

Cziprián öt-hat lépést tett s gondolataiba merülve tanakodott, hogyan lehetne tovább menni.

— Mennünk kell rögtön! — mondá a khinainak. Itt hagyjuk a nyeret, a zablát, mindent, a mi nehéznek fog látszani s magunkkal visszük a fegyvereket s a még

megmaradt élelmi szereket! Ha jól megyünk, csaknem oly gyorsan haladhatunk, talán még sokkal egyenesebbeton!

Li engedelmeskedett. Nehány percz alatt összeszedték az élelmi szereket, a zsákokat vállra rakták; a mit itt kellett hagyniok, azt félre tették egy csomóban a bokor alá, azután rögtön utra keltek.

Czipriánnak igaza volt, hogy bizonyos tekintetben sokkal kényelmesebb gyalog menni. A legegyszerűbb utat választhatták, mehettek oly meredek helyeken, hová a ló nem hághatott volna fel, de minő fáradság árán!

Körülbelöl egy óra volt délután, midőn a két utazó elérkezett annak a hegláncznak északi részére, mely mellett már három nap óta haladtak. A Lopépe által adott utasítások szerint Tanaiá székhelye már nem lehetett messze. Szerencsétlenségükre az adott tanácsok, hogy mely uton menjenek, oly bizonytalanok s a távolságra vonatkozó fogalmak a bécsuana nyelvben oly határozatlanok voltak, hogy alig lehetett egyelőre még azt is megtudni, vajjon két vagy öt napi utazás szükséges-e még, hogy arra a helyre érkezzenek?

A mint Cziprián és Li a legelső völgybe, mely előttök feltárult, a fákon keresztül utat törve, a lejtőn leszálltak, a sűrűből valami száraz nevetéshez hasonló hang ütötte meg füleiket.

— Zsiráfok! — mondá a khinai.

Cziprián alátékitve, valóban mintegy husz ily állatot látott a völgy mélyében legelészni. Alig képzelhető kellemesebb látvány távolról, mint e hosszú nyaku, csaknem árboecz-alaku állatok, melyek a füből mint valami hosszú kigyók emelkedtek ki, sárga foltokkal pettyezetett testüket három-négy méternyire nyujtogatva.

— Meg kellene fogni egyet a zsiráfok közül s azzal helyettesíteni Templárt! — jegyzé meg Li.

— Megnyergelni a zsiráfot! — Ugyan! ki hallott valaha ilyet? — kiáltott Cziprián.

— Én nem tudom, látott-e valaha valaki ilyet, de ez nem ok arra, hogy mi ne lássunk — válaszolá a khinai — ha ön megengedi hogy próbát tegyek!

Cziprián, ki soha sem tartotta lehetetlennek azt, a mi előtte csak ismeretlen volt, rögtön késznek nyilatkozott, hogy segítségére lesz Linek vállalkozásában.

— Most épen szél ellenében vagyunk, a zsiráfokkal szemben — mondá a khinai — s ez igen jó, mert igen finom szaglásuk van s hamar megéreznének minket! Azért legyen szives jobbra menni, azután süsse el fegyverét úgy, hogy őket az erdő felé kergesse; több nem szükséges, majd elvégzem én, a mi kell!

Cziprián lerakott a földre mindent, a mi gátolhatta volna szabad mozgásában s fegyverével megindult, hogy a szolgálja által adott utasítást kövesse.

Ez sem vesztegette idejét. Gyorsan leszállott a völgy lejtőjén, egész addig, míg annak alján elérte a vadállatok nyomát. Világos, hogy a zsiráfok erre szoktak járni, patáiknak számtalan nyomát lehetett látni a földön. A khinai egy nagy fánál foglalt állást, lebontotta derekáról a hosszú kötelet, melyet sehol sem hagyott el s két darabra vágva, két, mintegy harmincz méter hosszú pányvát csinált belőle. Azután mindkét darab végére egy nagy hurkot alkalmazott, úgy, hogy kitünő «lasso»-nak látszott, a másik végével pedig mindkettőt megerősítette a fa alsó ágaihoz. Végre a lehető legnagyobb gonddal felesvarta a két hurkot szabadon álló balkezére, a törzs tövéhez lépett és figyelni kezdett.

Öt percz nem telt bele, midőn kis távoból puskalövés hallatszott. Erre gyors dobogás következett, hasonló egy lovas század rohanásához, minden másodperczben erősebben, mintegy jelezve, hogy a zsiráfok közelednek a

A KÖTÉL SUHOGOTT S AZ ÁLLAT NYAKA KÖRÜL TEKERŐZÖTT.

khinai felé, a mint ő azt várta is. Jobbról jöttek feléje a rendes ösvényen, de a szél ellenében álló ellenség jelenlétét nem is sejtették.

A zsiráfok valóban pompás állatok voltak, kis fejüket felemelték, orrlyukaik nyitva voltak s nyelvök kicsüngött. Li azonban keveset gondolt azzal, hogy bennök gyönyörködjék. Helyét nagyon okosan választotta ki, az ut kanyarodásánál, hol legfőlebb két állat mehetett el egymás mellett s neki nem volt más dolga, mint hogy várakozzék reájuk.

Először kettőt vagy hármat elengedett maga előtt; azután kiszemelvén egyet, mely rendkívül nagy természetnek látszott, az első hurokkötelet reávetette. A kötél suhogott, az állat nyaka körül tekerőzött s ez csak pár lépést tehetett előre, mert a kötél kifeszült, torkát visszahuzta, s az állat fogva volt.

A khinai nem vesztegette idejét azzal, hogy áldozatát megtekintse. Alighogy észrevette, hogy az első hurok kötele már helyén van, kezébe vette a másikat, hogy más zsiráfra dobja.

A második dobás is szerencsés volt. Az egész alig került egy fél perczbe. Ez alatt a megrémült csapat már minden irányban szétfutott, csak a félig megfuladt s lihegő két zsiráf maradt fogoly.

— Jöjjön, jöjjön, kis atyus! — kiáltá a khinai Czipriánnak, a ki lassan jött feléje, nem igen bizva az eljárás eredményében.

Most azonban világosan meggyőződött arról. Mindkét állat pompás, erős volt; jó husban voltak, térdhajlásuk finom s bőrük ragyogó. De bármily örömet nézte s bámulta is Cziprián az állatokat, csaknem lehetetlennek tartotta, hogy ezeket épen úgy lehessen használni, mint a nyerges lovakat.

— Ugyan, hogy ülhet az ember ily hátgerinczre,

mely hátrafelé legalább hatvan centiméterrel alacsonyodik? — mondá nevetve.

— Hiszen a lónak sem a vállára ülünk fel, hanem az ágyéka felé, — válaszolá Li, — különben is mi volna könnyebb, mint a nyereg hátsó része alá egy összegöngyölt takarót tenni.

— De nekünk nincs nyergünk.

— Egy óra alatt megkeresem az önét.

— De milyen zablát tehet az ember az ilyen szájba?

— Majd meg fogja látni.

A khinai mindenre megfelelt s szavait tettek is követték. Még nem érkezett el az ebéd ideje, midőn kötelének egy részéből két igen erős kötőféket csinált a zsiráfok számára. A szegény állatok egészen meghökkentek sorukon, különben is szelíd természetűek lévén, éppen semmi ellentállást nem tanúsítottak. A kötél többi darabjai kantárszárnak voltak száva.

Ez előkészületek után mi sem volt könnyebb, mint a két foglyot pórázon tartani. Cziprián és Li visszatérve az előbbeni tanyához, elhozták onnan a nyeret s minden egyebet, a mit előbb ott hagytak.

Az este eltelt az előkészületekkel. A khinai valóban bámulatosan viselte magát. Nemcsak hogy megigazitotta Cziprián nyergét, úgy, hogy azt az egyik zsiráf hátára egész vízszintesen lehetett elhelyezni, de galyakból magának is csinált nyeret; azután elővigyázatból az éjnek hátralevő részét azzal töltötte, hogy megtörje a zsiráfok akaratosságát, kézzel fogható érvekkel s fokozatosan bizonyítgatva nekik, hogy ezentul, akár akarják, akár nem, kénytelenek neki engedelmeskedni.

XVII.

Egy afrikai versenyfutás.

A két lovas, midőn másnap reggel végre elindult, valóban nagyon csodálatos látványt nyújtott. Kérdés, vajjon vállalkozott volna-e Cziprián hasonló alakban mutatni be magát Watkins kisasszony előtt a vander-gaarti róna országútján. De hát így hozták magukkal az idők és körülmények. Pusztaságban voltak, s a zsiráfok utóvégre nem különösebb alkalmatosságok, mint a dromedár. Külső megjelenésükben van némi hasonlatosság a «sivatag hajója» alakjához. Rettenetes kemény ülés esett rajtuk s valóságosan hanykolódtak, úgy hogy a két utas csakhamar valami tengeri betegség formát kezdett érezni.

Két vagy három óra múlva azonban Cziprián és a khinai meglehetősen bele találtak magukat helyzetükbe. Lehet, hogy a zsiráfok is már jobb léptekkel haladtak s mivel látták, hogy hiába próbálgatják, hogy tetszésük szerint mozoghassanak, tanulékonyak lettek s így minden rendbe kezdett jönni.

Szükséges volt most már minden lehető erőfeszítéssel behozni azt az időt, a mit utazásuk három vagy négy utolsó napja alatt elvesztettek. Matakít talán már igen nagy utat tett meg ez idő alatt! Vajjon nem érte-e utól azóta Pantalacci Hannibal? Bármint legyen is, Cziprián szilárdul föltette, hogy mit sem hanyagol el, csakhogy célját elérje.

Három napon át haladtak a lovasok, vagyis jobban mondva «zsiráfosok» a sikságon. Egy ideig egy meglehe-

tős kanyargós folyó jobb partján haladtak, mely egyenesen északi irányba vezetett s kétségszűl a Zambezi egyik mellékfolyója volt.

A zsiráfok határozottan megszelidültek, sőt a hosszabb pihenések alatt, különösen az élelmiszer miatt, melyet Li rendes adagban nyújtott nekik, barátságosak is lettek s így könnyen lehetett őket vezetni. Czipriánnak már nem is volt szüksége a hosszú ostorra s csupán térdének nyomásával is képes volt zsiráfját kormányozni.

Midőn így megmenekült a folytonos veszélyektől, valóságos gyönyörűségére esett az a tudat, hogy most már vége felé járnak ama vad s elhagyatott vidékeknek, melyeken az utóbbi időkben magukat átküzdeniök kellett s minden oldalról bizonyos magasabb fokú művelődés nyomai tüntek elő. Időről-időre láthatók voltak a maniókültetvények, egészen rendszeresen kezelve s egyik végöktől a másikig bambuszvályukkal, melyekben a patak vizét oda vezették, az utak szélesek s jól taposottak voltak, — a mi egészben véve a vidék virágzásának jele; továbbá a láthatár szélén emelkedő dombokon látni lehetett a méhkas alakú fehér kunyhókat, a mi gyarapodó lakosságról tett tanúságot.

Hogy azonban még mindig a sivatag határán voltak, azt jóformán csak a vadállatok, kérődzők s másneműek rendkívüli nagy száma mutatta, mely a síkságot egészen benépesítette. Itt ott mindennemű s nagyságu madarak végtelen tömege töltötte be a levegőt. Lehetett látni gazella- vagy antilope-csoportokat, melyek az uton áthaladtak; néha egy idomtalan viziló emelte ki fejét a folyóból, hangosan rőfögve s azután egész vizzuhatagot keltve maga után ismét eltűnt a víz alatt.

Egészen elmerülve e látványba, Cziprián nagyon kevésbé ügyelt arra, a mit a véletlen hozott elébe a kis

domb egyik fordulójánál, a hol épen társával együtt elhaladt.

Pedig ez nem más volt, mint maga Pantalacci Hannibál folyvást lóháton, a mint megeresztett kantárszárral üldözte Matakítot. Legfőlebb egy mérföldnyi távolság választotta el a kettőt egymástól, de Cziprián s a khinai még legalább négy mérföldnyi távolságra voltak tőlük.

A nap csaknem fejükre szórta fényes sugarait s a kápráztató fény világánál, főkép mivel a láthatár, bár igen erős szél fútt, teljesen tiszta volt, legcsekélyebb kétség sem fért a látvány valódiságához.

Mindkettőjüket annyira meglepte e felfedezés, hogy az első pillanatban valóságos képzelődésnek tartották. Cziprián vidám «hurrah» kiáltásban tört ki, Li a «hugh!» szót kiáltotta, a minék körülbelül ugyanoly értelme van. Azután mindketten gyors ügetésre fogták zsiráfjaikat.

Világos, hogy Matakítészevette a nápolyit, a ki igyekezett őt utolérni; azonban nem láthatta meg régi urát s barátját a kopjéből, kik a síkság szélén még nagyon messze voltak tőle.

A fiatal kaffer meglátva Pantalaccit, ki bizonyára nem olyan ember volt, hogy neki kegyelmet adott volna s ki magyarázat s kérdezősködés nélkül megölné őt, mint egy kutyát: a hogy csak birta, oly gyorsan hajtotta strucz által vont kocsiját. A gyors állat, mint mondani szokás, csak úgy nyelte a tért. Valóban oly vakon rohanva szaladt, hogy egyszerre csak egy nagy sziklába ütődött. Az ütődés oly nagy volt, hogy a kocsi tengelye, mely a hosszú s fárasztó utazás következtében különben is megromlott, teljesen összetört. Ezzel egyidejűleg az egyik kerék is kiesvén a tengelyből, Matakít s járműve egymásután borultak ki az ut közepére.

A szerencsétlen kaffert a felborulás rettenetesen megsérthette. Azonban a rémület, mely rajta erőt vett, ha-

talmasabb volt az ütődés fájdalmánál is, mivel most már nem kételkedhetett a valóságban. Jól tudta, hogy mi vár rá, ha a kegyetlen nápolyi hatalmába esik s ezért lehető gyorsan felkelt, egyik karjával körülölelte a struczot s gyorsan rápattanva, sebes-vágtatva tovább hajtotta azt.

Csodálatos versenyfutás kezdődött most, olyan, minőt nem lehetett látni a római czirkuszok kora óta, midőn a struczok és zsirafok futtatása is gyakran a programmba tartozott.

Valóban, míg Pantalacci Hannibál Matakítot üldözte, Cziprián s Li is mindkettőnek nyomában haladt. Nem állott-e érdekökben mindkettőt utólni: a fiatal kaffert, hogy elintézzék vele az elloptott gyémánt kérdését s a nyomorult nápolyit, hogy megbüntessék, a mint megérdemelte?

A mint a balesetet észrevették, megsarkantyuzták a zsiráfokat s ezek csaknem oly gyorsan futottak, mint a telivér paripák; hosszú nyakaikat előre nyujtották, szájukat kítátották, fülök hátra hajlott s a korbács és sarkantyú kényszerítette őket, hogy lehető gyorsan haladjanak.

Matakít struczczának sebessége azonban bámulatra méltó volt. Sem a Derby-győző, sem a párisi nagy díjt elnyerő ló nem lett volna képes vele versenyezni. Rövid szárnyai, melyek a röpülésre alkalmatlanok voltak, talán még elősegítették futásának gyorsaságát. S oly nagy volt ez, hogy a fiatal kaffer néhány pillanat alatt már jelentékeny távolságra volt azoktól, a kik üldözték. Bizony Matakít jól kiválasztotta fogatát, midőn struczot vitt magával! Ha még csak egy negyed óra hosszágig képes lesz ily gyorsasággal haladni, bizonyosan megmenekül az üldözés elől s véglegesen kisiklik a nápolyi körmei közül.

STRUCZ ÉS ZSIRÁFOK VERSENYFUTÁSA.

Pantalacci Hannibál jól tudta, hogy a legcsekélyebb késelem is képes minden előnyét tönkre tenni. Már is megnagyobbodott a távolság közte s a menekülő között. Amott a tengeriföldön túl, a melyen át az üldözés irányult, masztiksz-fából s indiai fűzfából egy sűrű erdő terült el, melynek szélfuvástól ringadozó széle sötéten huzódott el a láthatár mentében. Ha ezt Matakít eléri, lehetetlen lesz őt megtalálni, mivel elveszítik szem elől.

Ezt a hajszát, miként az különben képzelhető, Cziprián és a khinai maguk is folyvást nyargalva, nagy érdeklődéssel tekintették. Végre elértek a domb aljára s a síkságon egyenesen haladtak át; azonban még mindig három mérföld választotta el őket ugy az üldözőtől, mint az üldözöttől.

Láthatták innen, hogy a napolyi, örületes erőfeszítéssel, ismét közelebb jutott kissé az üldözöthöz. Vagy mert kifáradt már a strucz, vagy mivel megsebesült valamely kősziklánál vagy tövises galynál; annyi bizonyos, hogy gyorsasága szembetűnőleg hanyatlott. Pantalacci Hannibál már nem volt több, mint háromszáz lépésre a kaffertől.

Matakít azonban végre elérte az erdő szélét s rögtön eltűnt benne; de ugyane pillanatban Pantalacci Hannibál valami erős ütődés következtében leesett lováról a földre s a ló a mezőn keresztül elvágatott.

— Matakít eltűnt előlünk! — kiáltott Li.

— Igen! de az a nyomorult Pantalacci hátra maradt! — válaszolá Cziprián.

S mindketten előbbre nógatták zsiráfjaikat.

Félóra mulva, már csaknem teljesen keresztül törve a tengeri-földön, alig ötszáz lábnyira találtak magokat attól a helytől, a hol a napolyi elesett. Kíváncsiak voltak megtudni, vajjon Pantalacci Hannibal fölkelte s bement-e a masztiksz-erdőbe vagy talán esésében sulyo-

sau megsérülve még mindig a földön fekszik, — talán már meg is halva.

A nyomorult még mindig ott hevert. Mintegy száz lépésnyire tőle Cziprián s Li megállottak, hogy megnézzék, mi történt.

A nápolyi, az üldözés hevében, nem vett észre egy óriási hálót, melyet a kafferek állítottak ki, hogy megvédjék vele vetéseiket s megfognák a madarakat, melyek ellen szünetlen hadjáratot kell folytatniok. Ez a háló volt az, melybe Pantalacci Hannibál akaratlanul belebotlott.

De a háló nem volt kicsiség. Legalább ötszáz méter hosszú volt s már is több különböző nagyságu, fajú s színezetű madár volt benne, többek közt féltuczat nagy sasfaj, kiterjesztett szárnyaikkal, mintegy másfél méter hosszúak, mely fajok Délafrika e vidékein nem ritkán láthatók.

A nápolyi bepottyanása a repülő állatok közt nagy riadalmat okozott.

Pantalacci Hannibál, már kissé magához térve ütődéséből, megkíséرتé magát a hálóból kiszabadítani. De lábai, térde s kezei annyira körül voltak hálózva fonalakkal, hogy egyáltalán nem tudott kibontakozni belőlük.

Talán nem is volt elég ideje rá, de nem is lehetett időt vesztegetnie. Már is össze-vissza kuszálták a hálót a rettenetes viharok, itt-ott el is szakadozott; egyes karókat, melyekkel a földhöz volt erősítve, a vihar ki is tépett s e mellett a madarak, ugy a nagyok, mint a kicsinyek, szintén összetépdesték a hálót, magukat kiszabadítani igyekezvén.

De minél jobban vergődött a nápolyi, annál jobban bebonyolitotta magát a végnélküli csomó erős kötelei közé.

LĂTNI LEHETETT KEZÉN FÜGGVE.....

E közben még egy nagy megaláztatás is érte. Egyik zsiráf eljutott a közelébe s azon ott látta ülni a khinait. Li a földre szállott s az ő rideg bosszuvágyával azt hívén, hogy a fogoly kézhez kerítésére a legjobb eszköz lesz, ha az végkép begombolyodik a hálóba, nem volt sietősebb dolga, minthogy annak egyik szögletéhez menve, kikutassa a helyet, a hol a háló fonalait egymásután lebonthatja.

Azonban hirtelen nem várt s szokatlan meglepetés történt.

A szél ugyanis e pillanatban rendkívüli dühvel kezdett fujni, összetörte a fákat, mintha a rettenetes forgatag egészen el akarta volna őket seperni a föld színéről.

Pantalacci Hannibál kétségbeesett erőlködésében maga is jó csomó karót kihuzott azok közül, melyekhez a háló meg volt erősítve. Most tehát, midőn a vihar sokkal erősebben dült, mint előbb; fogsága azzal a kellemetlenséggel is párosult, hogy a szél akarata ellenére himbálta.

Egyszerre egy erőszakos szélroham következtében a háló elszakadt. A legutolsó kötelékek, melyek a nagy fonalsomót a földhöz erősítették, kioldódtak s a tollas csoport fülsiketítő lármával kezdte meg felrepülését. A kis madarak könnyen megszabadultak; de a nagyok karmait a háló hurka összeszorította s így szabadon maradt nagy szárnyaikkal rettenetesen vergődtek. A lég evezőseinek ez egyesült csapásai s mellizmaiknak egyenletes mozgása, a vihar által is elősegítve, oly óriási erőt fejtettek ki, hogy száz kilogramm nem volt nekik több mint egy tollszár.

A szétszakadozott, összegombolyodott s még jobban összebogódozott háló a szélfúvások zsákmánya lett s a kezénél s lábánál egyaránt fogoly Pantalacci Hannibált ma-

gával ragadta a körülbelől huszonöt vagy harmincz méter magasságra a földtől.

Cziprián éppen e pillanatban érkezett meg s kénytelen volt nézni, a mint ellenfele a felhők felé emelkedik.

Ugyanekkor a nagy sasfajú madarak, melyeket az első erőlködés kimerített, szemmel láthatólag iparkodtak nagyobb körív alakjában alászállani. Három másodperc alatt elérték a masztiksz- s indiai fügefafa-erdő szélére, mely a tengeri-föld nyugoti szélén vonult el, s egy kis ideig ott a facsúcon megülve, másodizben is fölemelkedtek három vagy négy méter magasságban, a levegőbe.

Cziprián és Li rémülettel látták a szerencsétlent, ki a hálóban fennakadt, s kit ez alkalommal az óriási madarak rendkívüli ereje, a vihar által is segítettve, több mint százötven lábnyi magassra emelt.

Egyszerre, a nápolyi vergődése következtében, egy pár hurok szétszakadt. Látni lehetett kezein függve, hogy iparkodik megkapaszkodni a háló fonalaiban... De erőlködése csak pillanatnyi volt, keze is szabad lett, s mint egy zsák leesett s a földre zuhant.

A háló, megszabadulva terhétől, még egy kanyargást tett a levegőben, azután több ezer darabra szakadt, mi alatt a sasok egy-egy darabbal a magasba repültek.

Mire Cziprián elősietett, hogy segítségére legyen, ellenfele már halott volt. Meghalt ily rettenetes körülmények között.

Ő maradt tehát egyedül a négy versenytárs közül, kik egyenlő czél által buzdittatva megkísérlették, hogy keresztüi hatoljanak Transvaal pusztá vidékein.

XVIII.

Egy strucz, a mely beszélni tud.

Czipriánnak s Linek e rettenetes katasztrófa után csak egy gondolata maradt: menekülni arról a helyről, a hol ez történt.

Elhatározták, hogy az erdő szélén haladnak észak felé; több mint egy óráig mentek s ekkor elértek egy majdnem kiszáradt hegyi patak partjára, mely azonban utat tört a masztiksza és indiai fügefa tömkelege között s így alkalmat adott nekik, hogy megforduljanak.

Itt egy új meglepetés várakozott reájuk. A patak elég terjedelmes tóvá alakult át, melynek partján gazdag növényzet volt, a mi eddig elrejtette azt szemük elől.

Cziprián szeretett volna a tópart hosszában tovább menni; de a part némely helyen oly meredek volt, hogy kénytelen volt e teryről lemondani. Másrészt ha nem sikerül elérnie azt az utat, melyen eddig haladtak, le kell mondania minden reményről, hogy Matakítot feltalálja.

A tó szemközt levő partján dombok emelkedtek, melyek elég magas hegységek hullámvásáinak látszottak. Cziprián azt hitte, hogy ha feljut ezek tetejére, onnan elég jó kilátása lesz a vidékre s így képes lesz valami utitervet kifőzni.

Folytatták tehát utjukat, hogy megkerüljék a tavat. Mivel semminemű ösvény nem létezett, az előhaladás igen nehéz volt, annál inkább; mert gyakran fordult elő oly eset, hogy kénytelenek voltak a két zsiráfot kötőféknél fogva vezetni. Több mint három óráig tartó nehéz utazás alatt alig voltak képesek tovább haladni, mint 7 vagy 8 kilométernyire egyenes vonalban.

Végre midőn a tó körül megérkeztek arra a helyre, mely csaknem szemben feküdt az elhagyott folyó medrével, beállott az éj.

Kimerülve a fáradságtól elhatározták, hogy e helyen tanyát ütnek. Azonban azzal a kis készlettel, mely fellett rendelkeztek, a rendezkedés nem lehetett valami kényelmes. Li szokott buzgalmával végzett mindent s elintéztvén dolgát, urához fordult.

— Kis atyus! — mondá neki gondoskodó s vigasztaló hangon — látom, hogy nagyon fáradt! Élelmiszereink csaknem teljesen kiapadtak! Engedje meg nekem, hogy elmenjek valami falut keresni, a honnan bizonyosan valami segítséget hozhatok.

— El akarsz hagyni, Li? — kiáltá Cziprián hirtelen.

— Muszáj, kis atyus! — válaszolá a khinai. — Elviszem az egyik zsirafot s a parton észak felé megyek!.. Tonaiának kiról Lopepe beszélt nekünk, székkrosa már nem lehet messze s úgy fogok intézkedni, hogy ön jó fogadtatásban részesüljön. Azután majd visszatérünk Griqua-föld felé, hol többé nem lesz szüksége e nyomorult vidékre gondolni, hol az expedíció három tagja elpusztult!

A fiatal mérnök gondolkozott e tervről, melyet a hű khinai terjesztett elé. Egyrészt tudta, hogy ha a kaffert egyáltalán megkaphatja, az csak e vidéken történhetik meg, hol örködnek felette s a melyet nincs is oka egyhamar elhagyni. Másrészt kénytelen volt bevallani, hogy élelmiszerei már elégtelenek. Cziprián tehát elhatározta, bár nem szívesen, hogy elvál Litől s megállapodtak abban, hogy negyvennyolcz óráig e helyen fog reá várakozni. Negyvennyolcz óra alatt a khinai, a gyors zsiráffal, könnyen megteheti az utat a környékben s visszatérhet a tanyára.

Mihelyt megállapodtak, Li egy pillanatot sem akart elveszteni. A mi a pihenést illeti, ő azzal keveset gondolt! Alvás nélkül jól tudott ellenni. Kezet nyujtott Czipriánnak, elbúcsúzott, felült zsirafjára s csakhamar eltűnt az éj homályában.

Vandergaart-Kopjéból eltávozása óta először találta magát Cziprián magánosan a sivatagban. Nagyon elkedvetlenedettnek érezte magát s nem gátolhatta meg, hogy midőn lefeküdt, még szomorubb gondolatok ne jussanak eszébe. Egyedül, élelmi szerek és fölszerelések csaknem teljes hiányában mi történhetik vele ez ismeretlen vidéken, több száz mérföldnyi távolságra minden művelt világrésztől? Hogy Matakítot megtalálja, arra nagyon csekély volt az eshetőség! Nem lehetséges-e, hogy tán csak egy fél kilométernyire van tőle, de azért azt még csak nem is sejtji? Valóban a kirándulás szomorú végzetű s mindeddig csak tragikus eseményeknek volt okozója! Csaknem minden száz mérföldön, melyet megtettek, a kiránduló társaság egyik tagja vesztette életét! Már csak egy maradt meg... ő maga!... Vajjon nem arra szánta-e őt is a végzet, hogy oly nyomorultan vesszen el, mint a többi?

Ily szomorú gondolatok foglalkoztatták Czipriánt mindaddig, míg végre nagy nehezen elaludt.

A reggeli hűvösség s a jóleső pihenés, felébredése után biztatóbb irányt adtak gondolatainak. Elhatározta, hogy mialatt a khinainak visszaérkezésére kell várakoznia, felmegy annak a magas dombnak tetejére, a melynek lábánál megállottak. Innen talán meglehetősen nagy kiterjedésű vidékre láthat el s távcsövének segítségével talán még Matakít nyomát is felfedezheti. De, hogy ezt megtehesse, szükséges volt elválnia zsirafjától, melyet soha semmiféle természetbúvár sem sorozott eddigelé a kuszó négy lábú állatok közé.

LECSUSZOTT A NAGY S NEDVES SZIKLÁKON.

Cziprián erre föl kezdte oldozni a Li által oly okosan csinált kantárt, azután a kötőfék segítségével megkötötte a zsirafot egy fához, mely körül elegendő sűrű és buja volt a fű s elég hosszú kötelet hagyott neki, hogy tetszése szerint legelhessen. De valójában, ha az ember e kötőfék hosszát az állat nyakának hosszúságával összehasonlította, be kellett vallania, hogy e becses állat működésére nem valami nagy tér jutott.

Az előkészületeket befejezve, Cziprián egyik vállára puskáját s a másikra felöltőjét vetve, miután egy barátságos legyintéssel zsirafjának bucsut mondott, megkezdte a hegymászást. — A felmászás hosszadalmas és kinos volt. Az egész uton meredek lejtőkön kellett haladnia, kerülgetni a sziklákat vagy megmászhatlan csucsokat, keletről vagy délről tenni hasztalan kísérleteket, midőn egyenesen észak vagy nyugat felé kellene tartania.

Este Cziprián még csak közepe táján volt a hegynek s kénytelen volt a felmászás folytatását másnapra hagyni.

Másnap virradatkor, miután gondos vizsgálat után meggyőződött, hogy Li még nem tért vissza a tanyára, tovább haladt s reggel tizenegy óra tájban eljutott a hegy tetejére.

Keserves csalódás várakozott rá. Az eget teljesen felhő borította. Alul oldalvást vastag köd terült el. Cziprián hiába igyekezett, e ködön keresztül bár csak egyetlen pillantást is vetni a szomszéd dombokra. Az egész vidék végtelen páratömegbe borult, mely miatt alul mit sem lehetett megkülönböztetni.

Kitartással várt; mindig remélve, bár hasztalanul, hogy valami sugár keresztültör e ködökön s lehetséges lesz egy pillantást vetni a vidékre. De a mint a nap lefelé hanyatlott, a fellegek folyvást sűrűbbekké váltak s este felé az időjárás már határozottan esőre változott.

A fiatal mérnök e kedvezőtlen természeti viszonyok között egy kopár fensik tetején állott, hol nem volt egyetlen fa, egyetlen szikla sem, mely menedéket nyújthatott volna. Nem volt ott egyéb, mint a kopár és kiszáradt talaj s környöskörül a növekvő sötétség, melyhez hozzájárult a csendes, de sűrű eső, mely lassankint áthatholt mindenben, a köpenyen, ruhákon s egész a bőrre érezhető volt.

A helyzet válságossá lett s nem lehetett rajta segíteni. Bolondság lett volna ily körülmények között a lemenetelt megpróbálni. Cziprián tehát kivette részét a megázásból, egész a csontokig átázva az esőtől: mint a hogy másnap része volt a nap szárító sugaraiban is.

A felindulás első pillanatai után Cziprián, hogy bujában vigasztalja magát, elgondolta, hogy ez eső, melyet a megelőző napok szárazsága után felüldítő zuhanynak lehetett tekinteni, magában véve nem is oly kellemetlen; legfőlebb az a legnagyobb, vagyis legkeservesebb következménye, hogy e miatt kénytelen volt ebédjét, ha nem is teljesen átázva, de legalább egész hidegen fogyasztani el. Tűzet gyújtani, vagy csak egy gyufát is gyújtani ily időben, erre nem is lehetett gondolni; megelégedett tehát azzal, hogy felbontott egy szelenczét s annak tartalmát a legkezdetlegesebb módon fogyasztotta el.

Egy vagy két órával később, a folyton hulló eső miatt elbágyadtan, a fiatal mérnök aludni tért, fejét egy kikeresett nagy ködarabra fektette s magát teljesen átázott köpenyével fedte be. Midőn a fölkelő nappal együtt felébredt, erős láza támadt.

Tudván, hogy veszve van, ha még hosszú ideig lesz a zuhanynak kitéve, mert az eső még mindig szakadt; kísérletet tett Cziprián, felállott lábára s fegyverét támaszbot gyanánt használva, lefelé kezdett haladni a hegyről.

Hogyan érkezett le a völgybe? erre maga is alig lett

volna képes megfelelni. Csaknem folytonosan elsiklott az átázott lejtőn, lecsuszva a nagy, nedves sziklákön, szédült, el-elbotlott, s vakon, láztól gyötörtetve, csaknem öntudatlanul haladt előre utján, de dél tájban mégis megérkezett a tanyára.

Az állat eltűnt, kétségkívül mert türelmetlenné tette a magány és az éhség is gyötörhette, mivel a kötél által engedett határon belől a fű teljesen le volt rágva. Végül valószínűleg a kötelet is elkezdte rágni, a mely őt a fához erősítette s ez meglazulván, csakhamar elszakadt s az állat elszabadult.

Czipriánt bizonyynyal sokkal inkább megrendítette volna balsorsának ez újabb csapása, ha rendes egészséges állapotban lett volna; de rendkívüli fáradsága s bágyadtsága nem engedte meg, hogy arra gondoljon. Megérkezve legelőször is vízhatlan zsákjához nyult, melyet szerencsére még ott talált, száraz ruhát vett fel s azután a fáradságtól kimerülten lefeküdt egy majom-kenyérfa alá, mely fekhelyének anyékot nyújtott.

Csakhamar sajátságos, félig alvó, lázas állapotba jutott, melyben minden fogalma s képzeete összezavarodott, a tér, idő s távolság összefolytak. Este volt-e vagy nappal, napfény sütött-e vagy eső esett? Mióta van itt, tizenkét vagy hatvan óra óta? Valósággal él-e még vagy már meghalt? Bizony ő maga sem tudta. Kellemes ábrándok és rettenetes nyomasztó képek váltakoztak képzelődéseinek színterén. Páris, a bányászati iskola, a családi tűzhely, Vandergaart-kopje tanya, Watkins kisaszszony, Pantalacci Hannibál, Hilton, Friedel és az elefánt-csoport, Matakít és a repülő madarak, a végtelen ürben szétterjedve, összes emlékei, összes érzelmei, ellenszenvei s gyöngéd vonzalma úgy kóvályogtak agyában, mintha újra meg újra csatát vívnának. A lázas képzelődésekhez a külső benyomások is teljes erővel csatla-

koztak. Valóban rettenetes volt a vihar dulása; s közben a sakálok ugatása, a párducz nyávogása, a csikos hiénavonítása kísérte folytonosan lázas állapotának eszméletlen képeit s egyszerre azt vélte hallani, hogy lövés történt azután pedig nagy csend állott be. Csakhamar azonban ismét megkezdődött a pokoli hangverseny a legnagyobb mértékben s tartott egész hajnalhasadtáig.

Ily képzelődések közt töltötte az éjt Cziprián csaknem eszméletlen állapotban s lázát bizonyosan csak az örök nyugalom szüntette volna meg, ha a legsajátságosabb, legkülönösebb esemény nem jő közbe, hogy a dolgok rendes folyását megzavarja.

Megjött a reggel, többé nem esett s a nap elég magasan emelkedett a láthatár fölé. Cziprián kinyitotta szemeit. Egy nagy struccot látott maga előtt, de nem is tűnt volna fel neki, ha felé közeledve két vagy három lépésnyire meg nem áll.

— Vajjon nem a Matakít struccza-e ez? — kérde magában, még mindig rögeszméjével foglalkozva.

Különös dolog, hogy maga a madár vállalkozott erre a kérdésre felelni, — és a mi több, jó francia nyelven válaszolt:

— Csakugyan nem csalódom!.. Méré Cziprián!.. Szegény pajtásom, hát mi az ördögöt csinálsz te itten?

Egy strucz, a ki beszél, a nevét is tudja, bizonynal olyan valami, a mi a tiszta eszü s nyugodt kedélyü embert is megzavarná. Czipriánt azonban semmikép sem zavarta meg e megmagyarázhatlan tünetény s mindent egész rendén valónak talált. A megelőző éjjel, lázas álmódzásai közben, más hasonló különös dolgokat is látott! Az egész egyszerűen értelmi tehetsége s felfogási képessége megzavarodásának látszott.

— Ön nem viseli magát illedelmesen, strucz ur! — válaszolt. — Minő joron tegez engemet?

A PALACZKBÓL TÖLTÖTT S ODA NYUJTOTA NEKI.

Száraz, szaggatott hangon beszélt, a mi a lázas betegeknek jellemző sajátsága és semmi kétséget sem hagy fenn állapotukra nézve, — és úgy látszik, hogy ez a struczot is élénken meghatotta.

— Cziprián!... barátom!... Te beteg vagy, s egyedül vagy e pusztaságban! — kiáltott az fel s térdre vetette magát előtte.

E körülmény ismét csodálatos dolog volt, épen úgy mint a madár megszólalása, mivel a térdhajtás oly mozdulat, melyet a természet rendesen megtagadott a struczoktól. Cziprián azonban, lázas állapotában, még ezen sem csudálkozott. Sőt azt is igen egyszerű dolognak tartotta, hogy a strucz balszárnya alul egy friss vízzel telt rézpalaczkot vett elő, mely viz cognaccal volt vegyítve s a palaczkból töltve, az italt odanyújtotta neki.

Az egyedüli dolog, a mi érdekelni kezdte, az volt, midőn a különös állat fölegyenesedett s a földre dobott egy tajok-(teknősbéka-csont) darabot, mely ékes tollakkal volt díszítve, mintha az állat teljes tolla volna, azután pedig egy hosszú nyakat, melynek végén a madár feje volt. A kölcsönzött ruházatoktól megszabadulva a struczból egy vidám erőteljes és kedves arcz vonásai tűntek fel előtte, mely arcz nem volt másé, mint Barthés Pharamond arcza, a nagy vadászé, Isten és emberek előtt.

— Hát persze! természetes hogy én vagyok! — kiáltott Pharamond. — Hát nem ismerted meg hangomat az első szavaknál, melyeket kimondtam?... Csodálkozol öltözetemen?... Ez a kaffereknél szokásos, hogy annál közelebb jussanak a valódi struczokhoz s annál könnyebben megcsalhassák őket!.. De hát beszéljünk rólad, szegény barátom!... Hogyan történik, hogy te itt vagy, betegen és elhagyatottan?... Hisz ez a legkülönösebb véletlen, hogy itt találalak tégedet kószálásom közben, holott azt sem tudtam, hogy ezen a vidéken jársz!

Cziprián nem volt képes összefüggőleg beszélni s azért csak a leglényegesebb dolgokat adta elő. Másrészt Barthés Pharamond is észrevette, hogy itt nagyon sürgős segítséget nyújtani a betegség ellen, mely barátján már annyira erőt vett s azért nem beszélgetett vele sokáig de lehető gyorsan a gyógyításhoz fogott.

A sivatagban már sok tapasztalatot szerzett e szenvedélyes vadász s így a kafferektől megtanulta azt is, hogy a mocsárláz ellen minő rendkívül hatásos szert lehet alkalmazni s azt most megkísérlette szegény pajtásán is.

Barthés Pharamond ennek megfelelőleg valami árok-félét ásott a földben, melyet fával rakott meg, miután lehetőleg gondoskodott arról, hogy a külső levegő benyomulását meggátolja. A fát azután meggyújtotta s elégette, úgy hogy az árok valóságos kemenczévé változott. Barthés Pharamond ekkor gondosan bepólyázva betette Czipriánt a gödörbe, oly módon, hogy csak fejét hagyta kinn a szabad levegőn. Tíz perc sem telt bele, már bőven mutatkozott rajta az izzadás, melyet a rögtönzött orvos előtte jól ismert füvekből készített, öt vagy hat csésze itallal is gondosan előmozdított.

Cziprián már a rögtönzött gőzfürdőben elaludt és igen kellemes alvása volt.

Naplementekor, midőn szemét ismét kinyitotta, a betegség annyira enyhülni látszott, hogy már enni kért. Ügyes barátja minden tekintetben kész volt segítségére lenni: rögtön kitünő levessel szolgált, mely vadászatának legbecsesebb zsákmányaiból s különböző gyökerekből készült. Egy sült tuzokszárny, egy cognaccal vegyített pohár viz fejezték be a lakomát, a mely Czipriánnak erőt nyújtott s megszabadította agyvelejét ama homályos zürzavartól, mely rajta erőt vett.

Körülbelöl egy órával e felfrissítő ebéd után Barthés

Pharamond, a ki maga is jól ebédelt, leült a fiatal mérnök mellé s elbeszélte neki, hogyan történt, hogy egyedül bolyongott itt és pedig e különös öltözetben.

— Tudod, — mondá neki, — hogy szeretem kipróbálni az új vadászati módokat! Hat hónap óta annyit vadásztam elefántokra, zebrákra, zsiráfokra, oroszánokra s mindenféle szőrös és tollas állatokra, — ideszámítva egy óriási sast, mely gyűjteményemnek büszkesége, — hogy már vágyakoztam egy kis változatosság után vadászkalandjaimban! Egész idáig nem utaztam másként, mint basutóim társaságában — valami harmincz derék ficzkó, kiknek átlag havonkint egy zsák üveggyöngyöt fizetek és a kik tűzbe mennének urokért s mesterükért. Legutóbb Tonaianál, a vidéken lakó nagy főnöknél, élveztem a vendégszeretetet s hogy megnyerjem a jogot, hogy az ő földén vadászhasam — mely jogra büszkébb vagyok, mint bármely skót lord — beleegyeztem, hogy basutóim negyven puskával elmenjenek vele egy hadjáratra, melyet egyik szomszédja ellen tervezett. Ez a fegyverzet igen természetesen legyőzhetetlen volt és ő ellenségén csakhamar teljes diadalt aratott. Ezzel teljes barátságot kötöttünk s megpecsételtük azt vérünk kieserélése által, azaz oly módon, hogy egymás karjából egy kis szurás segélyével kölcsönösen kiszivtunk néhány csepp vért! Ezentul tehát szövetség áll fenn Tonaia s én közöttem életre halálra! Biztos levén arról, hogy ennek következtében semmi baj sem érhet mindaddig, a meddig az ő birtokai terjednek, elmentem vadászni tigrisre és struczra. A mi a tigrist illeti, a mult éjjel volt szerencsém egyet meglőni s valóban csodálkozom, hogy nem hallottad az ordítást, mely a lövést kísérte. Képzeld csak! egy itt lőtt bivaly csontvázából sátort készítettem s abban vártam éjfélig a tigris megérkezését! Valóban a pompás falat szaga

a leshelyhez csalta a merész állatot; a véletlen úgy hozta magával, hogy két vagy háromszáz sakál, hiéna s más apróbb vadállatnak ugyanaz a gondolata jött mint neki! Így aztán valódi pokoli zaj támadt, mely bizonynyal eljuthatott hozzád is!

— Csakugyan úgy gondolom, hogy hallottam — válaszolá Cziprián. — De én azt hittem, hogy ez az én tiszteletemre történik!

— Mindenesetre, derék barátom! — kiáltott fel Barthés Pharamond. De egyuttal egy bivaly csontvázának tiszteletére is ama völgy mélyében, melyet jobb oldalra láthatsz. Mire a nap felkelt, az óriási kérődző állatból nem maradt más, mint a csont! Majd megmutatom neked! Érdekes boncztani példány. Megláthatod tigrisemet is, mely a legszebb állat, a minőt valaha láttam, mióta vadászni járok Afrikában! Már lenyuztam és a bundája egy fán függve szárad!

— De miért volt ez a különös öltözet ma reggel rajtad? — kérde Cziprián.

— Ez strucz-öltözet. Már mondtam neked, hogy a kafferek gyakran használják e cselét, hogy a strucz vadászat alkalmával közelebb jussanak a madárhoz, mely igen félték természetű s e csel nélkül alig közelíthető meg!... Azt veted talán ellen, hogy kitünő fegyverem van!.. Az igaz, de hát aztán kedvem kerekedett megkísérteni a kaffer vadászati módot is s ez adott nekem alkalmat arra, hogy feltaláljalak, és pedig éppen a kellő időben, nemde?

— Nagyon is idejében, igazán Pharamond!.. Azt hiszem, hogy nélküled most már nem volnék a világon! — válaszolá Cziprián melegen megszorítva barátja kezét.

Már ekkor kinn volt a gőzfürdőből s kényelmes lombágyon feküdt, melyet barátja gondosan rakott össze számára a majomkenyérfa alatt.

A derék vadász még ekkor sem pihent meg. El akart

menni a szomszéd völgybe, hogy elhozza magával a sártort, melyet minden kirándulásnál magával szokott hordani, s valóban egy negyedóra múlva már kedves betege fölé ütötte föl azt.

— És most, — mondá, — lássuk a te történetedet, Cziprián barátom, ha ugyan elbeszélése nem fog nagyon kifárasztani.

Cziprián elég erősnek érezte magát, hogy eleget tegyen Barthés Pharamond igen természetes kíváncsiságának. — Különben elég röviden beszélte el neki azokat az eseményeket, melyek Griquaföldön történtek, s a melyeknek következtében elhagyta az országot, hogy Matakitot s gyémántját kézre kerítse; elmondta, melyek voltak kirándulásának főbb eseményei, elbeszélte Pantalacci Hannibál, Friedel és Hilton Jakab halálát, Bardik eltűnését s végre hogyan segített rajta szolgálója, Li, a ki már most visszatérőben van a tanyára.

Barthés Pharamond rendkívüli figyelemmel hallgatta. Cziprián kérdésére, hogy vajjon nem találkozott-e egy fiatal kafferrel, kit neki részletesen leírt s a ki Bardik lett volna, tagadólag válaszolt.

— De — tévé hozzá — találtam egy kóbor lovat, mely talán a tied lehet!

S egy lélekzet alatt elbeszélte Czipriánnak néhány részletet arról, hogyan jutott a ló kezei közé.

— Épen két nappal ezelőtt történt, — mondá, — hogy három basuto-emberemmel a déli hegységek között vadásztam, midőn egy mély uton pompás szürke lovat láttam keresztül futni, teljesen magában, csak kötőfék volt rajta s kötelet húzott maga után. Az állat láthatólag maga sem tudta, mit tegyen; de midőn szóltam neki s egy marok czukrot mutattam, rögtön hozzám jött! Ime ez az említett elfogott ló, — kitünő egy állat, bátor és tüzes, «beszöva», mint valami sódar!..

— Ez az enyém! . . Ez Templár! — kiáltott Cziprián.

— Jól van, barátom, Templár a tiéd, — válaszolá Barthés Pharamond, — s valóban nekem örömömmre szolgál, hogy visszaadhatom! Most azonban jó éjszakát, nyugodjál csendesen! Majd holnap hajnalhasadtakor elhagyjuk ezt az emlékezetes helyet.

Barthés Pharamond maga is követte a tanácsában mondott példát s köpenyegébe burkolózva lefeküdt Cziprián mellé s elaludt.

Másnap a khinai pontosan megjött a tanyára élelmi szerekkel. Még mielőtt Cziprián felébredt volna, Barthés Pharamond a khinaira bizva, hogy gazdája felett örköd-jék s megnyugodva, hogy minden rendben van, elment a lovat keresni, melynek vesztét a fiatal mérnök oly nagyon fájlalta.

A csodás barlang.

Valóban Templár volt, a melyet Cziprián a következő reggel, a mint felébredt, maga előtt látott. A találkozás igen érzékeny volt. Mondhatni a ló is csaknem úgy látszott örvideni, mint a lovag, hogy régi hű utitársát ismét megtalálta.

A reggelizés után elég erősnek érezte magát Cziprián, hogy nyeregbe vesse magát s azonnal utnak indulhasson. Barthés Pharamond ennélfogva minden csomagot Templár hátára rakott, zablát tett reá s utnak indultak Tonaia székhelye felé.

Az utazás alatt egész részletesen elbeszélte Cziprián a főbb adatokat utjokról, mióta Griqua-földről eltávoztak. Midőn fölemlítette Matakít legutóbbi eltűnését s el-

beszélte annak részleteit, Barthés Pharamond mosolyogva szakítá félbe:

— Ah, igaz, — mondá, — van még egy ujságom s én azt hiszem, hogy ezzel képes leszek neked hirt adni a tolvajról, ha nem is a gyémántodról.

— Mit tudsz nekem mondani? — kérdé Cziprián nagyon meglepetve.

— Azt, — viszonzá Barthés Pharamond, — hogy az én bassutóim alig huszonnégy órával ezelőtt elfogtak egy a vidéken koborgó fiatal kaffert, s kezét, lábát összekötve, kiszolgáltatták őt barátomnak, Tonaianak. Azt hiszem, hogy nem valami jó dolga lesz, mert Tonaia nagyon szeret kémek után szimatolni s a kaffer, ki nyilvánvalólag egy vele ellenséges viszonyban álló törzshöz tartozik, azóta bizonyosan kénkedéssel lett vádolva. Egyelőre azonban bizonyosan még meghagyta őt életben. A szegény ördögről szerencséjére kisült, hogy némi hókuszpókuszhoz ért s azért varázslói ranggal bírhat . . .

— Ah! semmi kétség, ez bizonyosan Matakít! — kiáltott fel Cziprián.

— No hát! Én azt mondom, hogy gratulálhat magának, ha megmenekül, — válaszolá a vadász. Tonaia ellenségei számára igen változatos kinzási módokat talál ki, melyek mi kivánni valót sem hagynak hátra! Azonban, újból ismétlem, még most nincs okod régi szolgád miatt nyugtalanodni! Varázsló minősége megvédi őt s még ma este jó egészségben fogjuk viszontlátni!

Felesleges mondanunk, hogy ez utolsó hír különösen alkalmas volt Cziprián megnyugtatóására. Bizonyosnak látszott, hogy célját eléri, mert nem kételkedett, hogy Matakít, ha Watkins János gyémántja csakugyan nála van, nem fog vonakodni azt visszaadni.

A két barát tovább folytatta a társalgást az egész ut alatt, mely azon a sikságon vezetett át, melyen

A KIRÁLY PALOTÁJÁT LÁNDZÁKKAL FEGYVERZETT FEKETE HARCZOSOK
ŐRIZTÉK.

Cziprián néhány nappal előbb a zsiraf hátán keresztül utazott.

Még az nap este feltűnt előttök Tonaia székhelye, félköralakban terülve el egy hullámos halom tetején, mely a láthatár éjszaki részét zárta el. Valóságos város volt, tiz-tizenötezer lakossal, jól gondozott utcákkal, a házak benne terjedelmesek s eléggé szépek voltak, a mi a lakosok jó módját s kényelemszeretét tanusította. A király palotája, mely magas kerítéssel volt körülvéve s melyet lándzsákkal fegyverzett fekete harcosok őriztek, egymagában mintegy negyedrészt képezte a város összes területének.

Barthés Pharamondnak elég volt egyszerűen mutatni magát s minden nehézség megszűnt; Czipriánnal együtt néhány tágas udvaron át azonnal a szertartás-terembe vezették őt, a hol a «legyőzhetetlen harcos» tartózkodott nagyszámu kísérete között, melyből sem a palotatisztek, sem az örök nem hiányoztak.

Tonaia mintegy negyven éves lehetett. Nagy és erős ember volt. Fejét vaddísznó agyarából készült diadémforma díszítette s öltözetét egy nagy vörös köpeny képezte ujjak nélkül s ugyanily színű kötény, melyet üveggyöngyök gazdagon ékítettek. Karjait s lábszárait számos rézperecz díszítette. Arczkifejezése értelmes és finom volt, de ravaszság és kegyetlenség is látszott belőle.

Barthés Pharamondot, ki már több napon át nem volt itt, nagy kitüntetéssel fogadta, ugy szintén tiszteletet mutatott Cziprián iránt is, mint a ki hű szövetségésének barátja volt.

— Barátaink barátai egyuttal a mi barátaink is — mondá oly hangon, mintha valami egyszerű európai polgár lenne. S megtudva, hogy új vendége betegeskedik, felajánlotta neki az egyik legjobb szobát palotájában s egyuttal kitünő vacsorát készíttetett számára.

Barthés Pharamond figyelmeztetése folytán egyáltalán szóba sem hozták Matakít ügyét, másnapra halasztván azt.

Valóban a következő nap Cziprián egészsége már teljesen helyreállott s csakhamar újból a király elé mentek. A palota nagytermében gyült össze az egész udvar. A körközepén voltak Tonaia s két vendége. Maga Barthés Pharamond vitte a szót a vidék nyelvén, melyet elég folyékonyan beszélt.

— Az én bassutóim közelebb egy fiatal kaffert hoztak magukkal, a ki aztán fogolylyá lett, — mondá a királynak, — s kisült, hogy a fiatal kaffer az én társam, a nagy böles, Méré Cziprián szolgálja. ki most eljött, hogy a te nemeslelküségedhez fordulva visszakerje őt. Én, mint az ő barátja és a tiéd, ez okból hátkodok támogatni az ő igazságos kérelmét.

Tonaia már az első szavaknál jónak látta, hogy diplomata arcot öltson.

— A nagy fehér böles legyen üdvözölve! — válaszolt. — De minő váltságdíjat ajánl fel az én foglyomért?

— Egy kitünő puskát, tizszer tiz történyt és egy zsák üvegyöngyöt, — válaszolá Barthés Pharamond.

Helyeslő moraj hangzott a hallgatóság között, kiket nagyon meglepett a fényes ajánlat. Egyedül a mindig hideg diplomatát játszó Tonaia mutatta, mintha nem lenne meglepetve.

— Tonaia nagy fejedelem, — mondá ismét elhelyezkedve királyi zsámolyán, — s az istenek oltalmazzák őt! Egy hónappal előbb elküldték hozzá Barthés Pharamondot derék harczosaival s a puskákkal, hogy segítsen neki legyözni ellenségeit! Azért, mert Barthés Pharamond is óhajtja, e szolgát épen s egészségesen visszaadjuk urának!

— És hol van az most? — kérdé a vadász.

— A szent barlangban, hol éjjel-nappal őrzik! — válaszolá Toniaia oly méltóságos hangnyomattal, a milyen a kaffer föld egyik leghatalmasabb fejedelméhez illett.

Barthés Pharamond sietett a beszédet Czipriánnak tolmácsolni s azután arra kérte a királyt, engedje meg neki, hogy társával fölkeresse a foglyot a mondott barlangban.

E szavak hallatára a hallgatóság között visszatetsző moraj támadt. Az európaiak kivánalma rendkívülinek látszott. E titokteljes barlanghoz eddig soha sem bocsátottak idegent, semmi szín alatt. Nagyon elterjedt néphit mondta, hogy azon napon, midőn a fehérek megtudják a titkot, Toniaia birodalma romba fog dőlni.

A király nem szerette, hogy az udvar beleavatkozzék az ő dolgaiba s akármilyen tekintetben irányt adjon elhatározásának. Séppen a zugolódás birta arra a szeszélyes zsarnokot, hogy a közvélemény nyilvánulásával daczolva, beleegyezék oly dologba, melyet máskülönben valószínűleg megtagadott volna.

— Toniaia vérét cserélte ki szövetségesével, Barthés Pharamonddal, — mondá döntő hangon, — s mit sem akar előtte eltitkolni! Barátod és te, képesek vagytok-e megtartani az esküt?

Barthés Pharamond igenlőleg intett.

— No hát! — folytatá a néger király — esküdjetek meg, hogy semmihez sem nyultok, a mit a barlangban fogtok látni! Esküdjetek meg, hogy eltávozástok után is bármikor úgy viselitek magatokat, mintha soha se tudtatok volna annak létezéséről! . . . Esküdjetek meg, hogy sohasem igyekeztek újból oda eljutni, sőt még meg sem kísérlitek a bejutás felől gondolkozni! . . . Esküdjetek meg végre, hogy senkinek sem mondjátok meg, a mit láttatok!

Barthés Pharamond és Cziprián kezeiket felemelve, szóról-szóra utána mondták az elébük terjesztett eskü-mintát.

Tonaia halk szóval még néhány rendeletet adott s erre az egész udvar fölkerekedett s a harcosok két sorba állottak. Néhány szolgálta finom vászondarabot hozott, melyek arra voltak szánva, hogy a két idegen szemét bekössék velök; azután maga a király helyet foglalt velök együttegynagy szalma-gyaloghintóban, melyet néhány tuczat kaffer vállára vett s az egész udvar utnak indult.

Az utazás meglehetősen hosszú volt, — legalább két óráig voltak uton. A gyaloghintó rázkódásaiból ítélve Barthés Pharamond és Cziprián azt hitték, hogy valami hegyes vidéken viszik át őket.

Azután a nagyon hűvös lég, a kíséret lépéseinek tompa zaja, a mint az egymáshoz nagyon közel álló sziklákról visszaütődött, azt látszottak mutatni, hogy valami földalatti helyiségbe jutottak. Végre a gyantás füstgomoly, melynek illata orrukát megcsapta, azt jelentette a két barátnak, hogy most már fáklyákat gyújtottak az ut megvilágítására.

Még ezentul is mintegy negyedórát haladtak, míg nem a gyaloghintót a földre tették. Tonaia felhívta vendégeit, hogy szálljanak ki s elrendelte, hogy szemkötelékeiket oldják le.

Az első pillanat káprázatában, mely a látószervek működésének hosszú szünetelése után a világosság rögtöni feltünése mellett természetes volt, Barthés Pharamond és Cziprián azt hitték, hogy valami rendkívüli álom tartja őket fogva; ilyen volt ugyanis a látvány, mely szemük előtt kitérult, minden tekintetben pompás és teljesen váratlan.

Óriási barlang mélyében találták magukat. A földet aranycsillogásu finom homok fődte. A boltozat, mely oly

FÁKLYÁKAT GYÚJTOTTAK.

magas volt, mint valami góth székesegyházé, végtelen magasba nyult fel, a meddig már a szem sem hatolhattott. A természetes válaszfalakat cseppkövek borították, elképzeltelen változatosságban s gazdagságban, melyeken a fáklyák világa szivárványfényt terjesztett szét, az olvasztó kohó vakító izzásával s az északi fény cikázó-küllőivel párosulva. Ezerfélébe játszódó színek, a legbizarrabb alakok, váratlan metszetek s szakadékok jellemezték a számtalan jegezesedéseket. Nem egyszerű quarzcseppek voltak, melyek egyhangu modorban ismétlődnek egymásután, mint a legtöbb barlangban. Itt a természet, úgy látszott, szabad alkotást engedett a képzeletnek s igyekezett kizsákmányolni a színezés és hatás minden lehető változását, a melyre az ásvány bősége s azoknak különféle csodálatos jegezesedése csak képesnek látszott.

Amethiszt-sziklák, karniol-kőfalak, rubin-zátonyok, smaragd-tük, zafir-oszlopok, oly karsuk és sudarak, mint a fenyőerdők vagy a tenger csucsos jéghegyei, szalagok türkiszekből, tükrök opáliból, rózsaszín gipsz- s aranyeres lapis lazuli-keverékkel, — mindaz a drágaság, a mit a jegecsvilág nyújtani képes, a legritkább, legtisztább és legvakítóbb színekben képezte anyagát e meglepő épületnek. Minden természeti tárgy, minden alak, még az élővilág utánczata is, összegyűjtve látszott itt, hogy hozzájáruljon e műhöz, mely felülhaladta az emberi fogalmat. Ásvány-csipkészetek, melyek a legfinomabb bársonyszalaggal versenyeztek, jegecedett faalakok, kövesült virágok s gyümölcsök visszaidézték a szemlélők emlékezetébe azokat a tündéries kerteket, melyeket a naiv japán képeken lehet látni. Kissé távolabb mesterségesítő terül el, melyet egy husz méter hosszúságu gyémánt alkotott, homokkal körülvéve, valóságos arena, mely korcsolyázásra látszott alkotva. A kalcedon légpaloták,

a beril- vagy topáz-függönyök lépcsőzetesen haladtak egész a láthatárszéléig, oly hatalmasan tündökölve, hogy a szem elfáradt szemlélésükben. Végre a millió és millió prizmán keresztül hatoló fény, a szikrák mesterséges csillogása, mely minden részt megvilágított s kévealokban hullott le, a legcsodálatosabb összhangzatot hozta létre a fény és a színek változatában, mely az ember tekintetét képes volt elkápráztatni.

Méré Cziprián nem kételkedett többé. Tudta, hogy egy oly titokteljes rakhelyre vitték, melynek létezését már régóta gyanította s a hol nézete szerint a különben fősvény természet összegyűjteni s egészszé jegezíteni látszott mindazokat a drágaköveket, melyeket nem nyujt az embernek, ha csak nem különös szerencsés helyeken, elkülönítve és apró töredékekben. Egy pillanatilag hajlandó volt kételkedni annak valódisága felett, a mi szemei elé tárult; de elég volt egy nagy jegeczpadhoz lépnie, hogy meglepje a rajta levő kincs, s meggyőződjék, hogy az képes a világosságnak is ellenállani. Látott itt gyémántot, rubint, zafírt, melyek ellepték ez óriási sirböltöt s oly nagy tömegekben, hogy azok értéke oly árakban, a mint az emberek az ásványokat becsülni szokták, egyáltalán megbecsülhetetlen volt!

Csupán csillagászati számítással lehetett volna valami megközelíthető mennyiséget hozni ki belőle, különben igen nehéz lett volna megbecsülni. Valóban itt a föld alatt eltemetve, ismeretlenül s használatlanul, trillió és quadrilliónyi milliommok heverték!

Ismerte-e Tonaia e roppant gazdagságot, mely rendelkezésére állott? Nagyon valószínűtlen, mivel Barthés Pharamond, a ki kevésbé jártas volt e dolgokban, szintén nem látszott gyanítani, hogy e csodálatos jegeczek drágakövek. Kétségtelen, hogy a néger király egyszerűen azt hitte, hogy ő egy rendkívüli különös barlang öre,

melyet egy jóslat vagy valamely más hagyományos babona titokban parancsolt tartani.

E véleményt látszott megerősíteni az a körülmény is, hogy Cziprián a barlang különböző részeiben, bizonyos szögletekben, nagy mennyiségű emberi csontot talált, felhalmozva. A törzs temetkezés-helye volt-e itt, vagy pedig — rettenetesebb, de talán még valószínűbb feltevés — arra szolgált e hely, hogy bizonyos szörnyűséges titkos dolgokat intézzenek el benne, melyeknél emberi vére volt szükség s talán még emberhus-evés is volt szokásban?

Ez utóbbi véleményt látszott osztani Barthés Pharamond is s ezt közölte halk hangon barátjával.

— Tonaia azt állította nekem, hogy az ő trónralépte óta soha sem történt hasonló szertartás! — tévé hozzá. — De bevallom, hogy e csontok látása nagyon megrendítette bizalmamat!

Ezzel odamutatott egy nagy halomra, melyet láthatólag nem rég halmoztak össze s a melyek egyes darabjain a sütés nyomai még világosan látszottak.

Néhány lépéssel tovább e föltevés még inkább erősödni látszott.

A király és két vendége elértek a barlang mélyébe, egy mélyedés nyílása elé, melyet könnyen lehetett azon oldalfülkékkel hasonlítani össze, a melyenek a székesegyházakban láthatók. Vassal megerősített farács mellett, mely a bejáratot elzárta, volt egy faketrecz, éppen csak oly nagy, hogy a benne levő fogoly guggolva ellehetett benne s látható volt, hogy ez az ember arra volt szánva, hogy a legközelebbi lakoma alkalmára megüssék.

Matakit volt.

— Ön az kis atyus! — kiáltott a szerencsétlen kaffer, a ki észrevette s fölismerte Czipriánt. — Ah! vigyen eh

MATAKIT VOLT.

engem innen! . . . szabadítson meg! . . . Inkább visszatérek Griqua földre, akaszszanak fel inkább, semhogy e ketreczben üljek, mint valami csirkes itt várjam be a rettenetes kinzásokat, melyeket a kegyetlen Tonaia szánt nekem, mielőtt felfalna!

Oly keserves hangon mondotta ezeket, hogy Cziprián egészen megszánta a szegény ördögöt.

— Legyen, Matakít! — válaszolá neki. Kieszközlöm szabadságodat, de nem fogod elhagyni e kalitkát addig, míg vissza nem adod a gyémántot . . .

— A gyémántot, kis atyus! — kiáltott Matakít. — A gyémánt! . . . Az nincs nálam! . . . Nem is volt soha! . . . Esküszöm önnek . . . esküszöm!

Az igazság oly határozott kifejezésével mondotta ezt, hogy Cziprián nem tudott kételkedni őszinteségében. Különben is említettük, hogy neki mindenkor nehezebb esett elképzelni, hogy Matakít ily tolvajlás elkövetője lett volna.

— De hát, — kérdé tőle, — ha nem te voltál, ki e gyémántot ellopta, miért szöktél meg?

— Miért, kis atyus? — válaszolt Matakít. — Hát azért, mert míg társaim a bűvös vessző próbája alatt állottak, azt mondták, hogy a tolvaj nem lehet más, mint én, ki csak azért folyamodtam e cselhez, hogy a gyanút elhárítsam magamról! Griqua-földön pedig ha egy kafferről van szó, jól tudja ön, mily könnyen szokták az embert elítélni és felakasztani kihallgatás nélkül! . . . Engem tehát elfogott a félelem s Transvaalon keresztül szöktem, mint egy bűnös!

— Nekem úgy látszik, hogy a mit a szegény ördög mond, az tiszta igazság — jegyzé meg Barthés Pharamond.

— Én sem kételkedem többé, — válaszolá Cziprián, — s talán nem is hibázott abban, hogy igyekezett megszabadulni a griquaföldi igazságszolgáltatástól!

Ezután Matakithoz fordulva, így szólt hozzá:

— Nos, hát én nem kételkedem, hogy ártatlan vagy a lopásban, melylyel vádolnak! Azonban Vander-gaart-Kopjeban talán nem fogják elhinni ezt, ha csak mi állítjuk ártatlanságodat! Kész vagy tehát alávetni magad annak az eshetőségnek, hogy visszajöjj velünk?

— Igen! . . . Mindent kockáztatok . . . csak ne legyenek kénytelen tovább itt maradni! — kiáltott fel Matakith, kit igen nagy rémület látszott elfogni.

— Majd elintézzük az ügyet, — válaszolá Cziprián, — s itt van barátom, Barthés Pharamond, ki éppen ebben fáradozik!

Valóban a vadász, ki nem akart időt vesztegetni, már élénken értekezett Tonaival.

— Beszéljünk nyíltan! . . . Mit akarsz váltságul rabodért? — kérdezé a néger királytól.

Ez egy darabig gondolkozott, azután így szólt:

— Kivánok négy puskát, tizszer tiz töltényt minden fegyverhez s négy zsák üveggyöngyöt. — Ez csak nem lesz sok, mi?

— Ez huszszorta több kellőnél, de Barthés Pharamond barátod s megtesz mindent, a mit lehet.

Egy perczre elhallgatott, azután így folytatá:

— Hallgass reám, Tonaia. Megkapod a négy puskát, négyszáz töltényt s négy zsák gyöngyöt. Azonban másrészről te is kötelezed magad, hogy előállítasz nekünk egy ökörfogatot, melylyel Transvaalon keresztül mehetünk, továbbá a szükséges élelmi szereket és egy testőr-kiséretet.

— Áll az alku! — válaszolá Tonaia teljesen kielégítve.

Azután bizalmas hangon s Pharamond fülébe sugva így folytatá:

— Hisz az ökröket megtaláltuk! . . . Ugyanezeké az em-

bereké, az én embereim összefogták őket, most kraalomban vannak! . . . Jó fogás volt, nemde?

A foglyot rögtön szabadon bocsátották, s miután még egy pillantást vetettek a barlang kincseire, Cziprián, Barthés Pharamond s Matakít szemeit bekötötték s visszavitték őket Tonaia palotájába, hol az alku megkötésének ünneplésére nagy lakomát csaptak. Végre megállapodtak abban, hogy Matakít nem tér vissza rögtön Vandergaart-Kopjeba, de ott marad a környéken s nem áll be ismét a fiatal mérnök szolgálatába mindaddig, míg bizonyos nem lesz, hogy ezt veszély nélkül teheti. Világos, hogy ez nem volt fölösleges ovatosság.

Barthés Pharamond, Cziprián, Li és Matakít másnap jó kísérettel elindultak Griqua-föld felé. Azonban most már nem lehettek többé csalódásban egy dologra nézve! A «Dél csillaga» menthetlenül elveszett s Watkins urnak nem lesz többé módjában látni, mint fog tűndökölni a londoni Towerben, Anglia legszebb drágakövei között!

XX.

A visszatérés.

Watkins Jánosnak soha sem volt olyan rossz kedve, mint mióta a négy versenytárs Matakít üldözésére egyesülve utra kelt. Minden eltöltött nap, minden hét halmozni látszott az akadályokat s valószínűbbé tette az eshetőségeket, melyek alapján hitte, hogy a becses gyémántot vissza nem kapja többé. Ezenkívül hiányoztak rendes asztaltársai: Hilton Jakab, Friedel, Pantalacci Hannibal s maga Cziprián is, kit a többiekkel együtt megszokott maga körül látni. Most tehát a ginkorsóra volt.

utalva s kétségtelen, hogy a sok szeszes ital, a mit élvezett, éppen nem arra való volt, hogy jellemét megszelídítse!

Különben is elég okuk volt a tanyán élőknek, hogy az expedíció megmaradt tagjainak sorsa felett nyugtalanodjanak. Bardik ugyanis — mint azt társai gyanították — egy csoport kaffer kezébe került, azonban néhány nap múlva sikerült tőlük megszabadulnia. Visszatérve Griqua-földre, tudatta Watkins urral Hilton Jakab és Friedel halálát. Ez nagyon rossz előjel volt az expedíció életben maradt tagjai: Méré Cziprián, Pantalacci Hannibál és a khinaira.

Alice is igen szerencsétlennek érezte magát. Nem énekelte többé a zongorája elnémult. Alig hogy még a struczok érdekelték. Maga Dada sem volt képes többé megnevetetni őt falánkságával és senki sem akadályozta, hogy a legkülönfélébb tárgyakat büntetlenül elnyelje.

Két dolog aggasztotta különösen Watkins kisasszonyt, s ezek képzeletében lassankint mind fenyegetőbbekké váltak; az egyik hogy Cziprián soha sem tér vissza ez átkozott kirándulásból; a másik pedig, hogy Pantalacci Hannibál, kit a legjobban utált, fogja talán visszahozni a «Dél csillagát», hogy fáradozásának díját követelje. Az a gondolat, hogy arra lehet kárhóztatva, hogy esetleg a gonosz és csaló nápolyi nejévé legyen, legyőzhetetlen utálatot költött fel benne, — különösen mióta közelről tanult megismerni s becsülni egy oly valóban fenkölt jellemű embert, mint a minő Méré Cziprián volt. Erről gondolkozott nappal, erről ábrándozott éjszaka, üde arcza halvánnyá változott s kék szemére mind sötétebb fátyol borult.

Már három hónapot töltött ei csendben s aggodalom között. Egy este a lámpa mellett ült, közel atyjához, ki esetlenül szundikált ginpalaczkja mellett. A leány feje

«ÉN VAGYOK, WATKINS KISASSZONY.»

egy himzés fölé volt hajolva, mely munka az elhanyagolt zenét helyettesítette s szomorú gondolatok gyötörték.

Hosszas ábrándozását egyszerre az ajtó halk megkopogtatása zavarta meg.

— Szabad! — mondá némileg meglepetve s magában kérdezve, vajon ki jöhet ebben az órában.

— Én vagyok, Watkins kisasszony! — mondá egy hang, mely őt felindulásba hozta, — Cziprián hangja.

És csakugyan ő volt, a ki visszajött, halványan, elsoványodva, napbarnítva, nagy szakállal, úgy hogy alig lehetett ráismerni, ruhái elkoptak a hosszas utazás alatt, de azért még mindig jó kedvű, mindig udvarias volt, nevető szemekkel s mosolygó ajkakkal.

Alice meglepetésében s örömeiben felkiáltva felállott. Egyik kezével szíve verését igyekezett csillapítani; a másikat pedig a fiatal mérnöknek nyújtotta, a ki azt a magáéba szorította, mialatt Watkins félbeszakítva szenderegését, felnyitotta szemeit s kérdezé, mi történt?

Jó két három percbe került, míg a telepes képes volt magát a valóság felől tájékozni. De alig hogy visszanyerte öntudatát, egy kiáltás — szívből jövő kiáltás — szaladt ki ajkán.

— És a gyémánt?

— A gyémánt, ah! az nem került meg!

Cziprián gyorsan elbeszélte az expedíció különféle viszontagságait. Elbeszélte Friedel halálát, továbbá Pantalacci Hannibálét s Hilton Jakabét, elmondta Matakít üldözését s fogságba jutását Tonaianál, meg nem említve, hogy visszatért Griqua-földre, de a mellett egész részletesen előadta az okokat is, melyek a fiatal kaffer teljes ártatlanságát bizonyossá tették. Nem feledte el hálásan kiemelni Bardik és Li hűségét, Barthés Pharamond barátságát, elmondta, mit köszönhet e derék va-

KÖRÜLBELÜL HÁROMSZÁZ FEKETE KISÉRT EL A TANYÁIG.

dásznak s hogy csakis annak a segítségével történt, hogy két szolgáljával együtt visszatérhetett abból az utból, mely oly végzetes lett többi társaira nézve. Azok szomorú végzete, mely őt is annyira megindította, arra készítette, hogy társai rossz akaratára s bűnös terveire fátyolt vessen; ne lássanak bennök mást, mint egy közösen kezdett vállalat áldozatait. Mindabból különben a mit átélt, nem hallgatott el egyebet, mint a minek titokban tartását esküvel fogadta, tudniillik ama csodálatos barlang létezését, melynek kincsei mellett Griqua föld összes gyémántjai érték-telen kavicsok.

— Tonaia, — mondá végül — pontosan megtartotta a szerződést. Két nappal azután, hogy fővárosába értünk, minden készen volt elutazásunkra, az uti podgyász, a fogatok és a kíséret. Magának a királynak személyes vezetése alatt lizttel és füstölt bussal megrakodva körülbelül háromszáz fekete katona kísért el bennünket a tanyáig, hol a szekeret hagyták, melyet egész jó állapotban találunk meg azon lombok alatt, melyekkel befedtük. Ezután elbucszunk gazdáinktól, előbb azonban még öt puskát kapott a négy helyett, a mennyire számított, — úgy, hogy ez az ajándék őt a leghatalmasabb fejedlemmé tette az egész vidéken, mely a Limpopo és a Zámbezi folyók között elterül!

— És hogy utaztak vissza, midőn a tanyát elhagyták? — kérdé Watkins kisasszony.

— Utazásunk visszafelé csöndes, aránylag könnyű volt és kalandok nélkül történt meg, — válaszolá Cziprián. — A kíséret Transvaal határánál hagyott el minket s ugyanott váltak el tőlünk Barthés Pharamond s az ő basutói, hogy Durbanba menjenek. Végre, negyvennap utat téve Velden keresztül, most itt vagyunk; éppen nem haladtunk gyorsabban, sem lassabban, mint elutazásunk alkalmával.

— De hát miért szökött el Matakít? — kérdé Watkins ur, ki élénk érdeklődéssel hallgatta végig e tudósítást, bár különben épen semmi felindulást nem mutatott, midőn ama három férfi sorsáról értesült, kik nem tértek vissza.

— Matakít azért szökött el, mivel a félelem vett rajta erőt! — válaszolá a fiatal mérnök.

— Hát nincs igazságszolgáltatás Griquaföldön? válaszolá a telepes vállalat vonva.

— Oh! igen, nagyon is rögtönbiráskodó, Watkins ur, s igazán mondva, én nem is nagyon kárhoztatom a szegény ördögöt, a kinek a lopás gyanuja alatt ugyis kizárás lett volna sorsa a gyémánt kimagyarázhatlan eltűnésének első pillanatában.

— Én sem! — tevén hozzá Alice.

— Azt azonban minden esetre ismételnem kell, hogy ő nem volt bűnös, s azért reménylem, hogy ezentul békén hagyják őt!

— Hm! — jegyzé meg Watkins János, kit ez állítás határozottsága nem nagyon látszott meggyőzni. — Nem gondolja-e, hogy Matakít csak tetette a félelmet, hogy ne jusson a rendőrség kezébe?

— Nem! . . . ő ártatlan! . . . Az én meggyőződésem e tekintetben határozott, — mondá Cziprián egy kissé nyersen, — s azt hiszem, hogy e meggyőződésemet elég drágán szereztem!

— Oh! csak tartsa meg meggyőződését! — kiáltott Watkins János. — Én is megtartom a magamét!

Alice észrevette, hogy a társalgás vitává kezd fajulni s ezért közbelépett, hogy annak más irányt adjon.

— Apropos, Méré Cziprián ur, — mondá, — tudja-e, hogy távolléte alatt az ön bányarésze nagyon jól fizetett s hogy az ön társa, Steel Tamás azon az uton van,

hogy rövid idő alatt a Kopje leggazdagabb bányászai között egyike legyen a leggazdagabbaknak?

— Igazán nem! — válaszolá nyiltan Cziprián. — Az én első látogatásom önt illette Watkins kisasszony, s így mit sem tudok azokról a dolgokról, melyek távollétem alatt történhettek!

— Így hát talán még nem is ebédelt? — kiáltott fel Alice, mint jó kis gazdasszony, ösztönszerűleg a dolog gyakorlati oldalára gondolva.

— Bevallom! — válaszolá Cziprián elpirulva, habár valóban nem tudta miért.

— Oh! csak nem fog elmenni evés nélkül, Méré ur! . . . Így kimerülve . . . oly fáradságos utazás után! . . . Gondolja meg, hogy már este tizenegy óra van!

S nem is hallgatva a tiltakozásra, szaladt a konyhába s visszajött egy fehér kendővel borított tállal, a melyen hideg pecsenye és baraczk-krém volt, melyet ő maga készített.

Letette az ételt Cziprián elé, a ki egészen zavarba jött és egy darabig habozott, hogy hozzányuljon-e egy pompás «biltong»-hoz, mely struczhusból készült.

— Talán felapritsam? — kérdé tőle Watkins kisasszony s mosolyogva nézett reá.

Az izletes falat láttára még maga a telepes is étvágyat kapott s kért egy teritéket s egy falatot a biltongból. Alice sem nézhette közönyösen a dolgot és a mint mondá, csak azért, hogy az uraknak társasága legyen, a tésztából evett egy pár morzsát.

A rögtönzött vacsora igen jó volt. A fiatal ember soha sem evett ily étvágygyal. Háromszor vett a baraczk-krémből, megivott két pohár konstanzi bort s végül még arra is rászánta magát, hogy megkóstolja Watkins ur ginjét, a ki különben az evés után csakhamar ismét szunyókálni kezdett.

— És mit csinált kegyed három hó alatt? — kérde Cziprián Alicetől. — Reménylem, csak nem felejtette el minden vegytani tudományát!

— Nem, uram, csalódik, ha azt hiszi! — válaszolá Watkins kisasszony, kissé szemrehányó hangon. — Ellenkezőleg, sokat tanultam, sőt még arra is szabadságot vettem magannak, hogy az ön laboratóriumában néhány kísérletet tegyek. Oh! nem törtem el semmit, legyen nyugodt s mindent egészen rendben hagytam! Valóban én nagyon szeretem a vegytant s hogy őszintén beszéljek, nem is értem, hogy tudott ön hűtlenné lenni e szép tudományhoz csak azért, hogy bányász legyen vagy a Veldben kóboroljon!

— Ön kegyetlen, Watkins kisasszony, hisz nagyon jól tudja, hogy miért hagytam el a vegytant!

— Én éppen semmit sem tudok. — válaszolá Alice elpirulva, — sőt azt találom, hogy ezt igen rosszul tette. Az ön helyében én ismét megkísérleném a gyémánt-csinálást! Ez sokkal nemesebb foglalkozás, mint a föld alatt keresni a követ!

— Kegyed ezt a parancsot adja nekem? — kérde Cziprián kissé reszkető hangon.

— Oh! nem, — válaszolá Watkins kisasszony mosolyogva, — egy kő is sok! . . Ah! Méré ur — folytatá tovább, mintegy kiigazítani ohajtva könnyelmű szavait, — ha tudná, mily szerencsétlen voltam, tudva, hogy mennyi fáradságnak teszi ki magát s mily sok veszély környezheti! Én nem tudom a részleteket, de azt hiszem, hogy értem az egészet! Oly ember, mint ön — gondolám magamban — oly tudós, oly hivatott kiváló művek létesítésére, nagy találmányok alkotására, ki volt téve annak, hogy elveszszzen nyomorultan a sivatagban, egy kígyó harapása vagy egy tigris körmei alatt, a nélkül, hogy a tudománynak s az emberiségnek bármi

hasznot hajtson? . . . Valóban, bűn volt megengedni, hogy elmenjen! . . . És mennyire igazam volt! . . . mert hiszen utoljára is nem-e valódi csoda, hogy visszatérhetett? Barátja, Barthés Pharamond ur nélkül, kit az ég áldjon meg . . .

Nem fejezte be szavait, de két nagy könyecsepp, mely szemében mutatkozott, kifejezte gondolatát.

Maga Cziprián is mélyen meg volt hatva.

— Ime két köny, mely becsesebb nekem, mint a világ valamennyi gyémántja s a melyekért elfeledek minden fáradalmat! — mondá egyszerűen.

Hallgatás állott be, melyet a fiatal leány tört meg, szokott tapintatával vegytani kísérletekről kezdván társalogni.

Éjfél elmúlt, midőn Cziprián visszatért lakására, hol egy levélcsomag várt reá Fracziáországból, mely csomagot Watkins kisasszony gondosan elhelyezte dolgozóasztalán.

Alig merte felnyitni a leveleket, melyek oly hosszú távolléte alatt érkeztek. Vajon nem tartalmazznak-e valami szerencsétlenséget? . . . Atyja, anyja, kis Janka nővére! . . . oly sok történhetett három hónap alatt! . .

A fiatal mérnök, miután a leveleket gyorsan átfutotta s meggyőződött, hogy semmi kellemetlenség sem történt, s minden meglepésére s óhaja szerint folyik, egészséges álmra hajtotta a fejét. Az övéi mindnyájan jól érzik magukat. A miniszterium a leghizelgőbb módon dicsérte meg fejtegetéseit a gyémánt képződéséről. Még egy félévre szabadságot adtak neki, hogy Griquaföldön tartózkodjék, ha ezt a tudomány érdekében előnyösnek tartja. Minden a legjobban ment s Cziprián ez este sokkal nyugodtabban aludt, mint már régóta.

Másnap a reggelt azzal töltötte, hogy meglátogatta

barátait, különösen Steel Tamást, a ki valóban kiváló sikerrel dolgozott a közös bányarészben. A derék lancashirei a legnagyobb szivességgel fogadta társát. Cziprián megegyezett vele, hogy Bardik és Li ismét hozzáfogjanak a munkához, mint előbb. Föltette magában, hogy ha a kutatásban szerencsések lesznek, a keresmény egy részét átadja nekik, hogy egy kis tőkéjük legyen.

A mi őt magát illeti, végkép elhatározta, hogy ezentul nem fog szerencsekisérletet tenni a bányában, a mi nála mindig kedvezőtlenül ütött ki; hanem Alice intését követve, még egyszer megkísérli vegytani kutatásainak folytatását.

A fiatal leánynyal folytatott társalgás saját véleményét szilárdította meg. Már régidő óta meggyőződött, hogy az ő számára nem való foglalkozás a gépies munka, sem pedig a kalandos kirándulások. Nagyon jóhiszemű s igazságszerető és szavatartó ember volt s ezért egy pillanatig sem gondolt arra, hogy visszaéljen Tonaia bizalmával, melynek folytán egy oly barlanggal ismerkedett meg, hol a jegeczes képződések oly óriási arányban fordulnak elő; azonban ez a tapasztalat igen becses bizonyíték volt a drága kövekről felállított elmélet mellett s új ingert nyújtott a tudományos kutatásokra.

Cziprián tehát egész egyszerűen ismét hozzá fogott munkájához a laboratóriumban; de nem akarta elhagyni azt az utat, melyen már egyszer sikerhez jutott s azért elhatározta, hogy ismét a régi nyomokon kezdi a munkáját.

Volt is erre oka, még pedig nagyon komoly oka, mint azt nagyon könnyen megítélhetjük.

Valóban, mióta a mesterséges gyémánt teljesen elvesztettnek volt tekinthető, Watkins ur, ki előbb belenyugodni látszott Cziprián s Alice házasságába, most már

MEGGYŐZŐDÖTT, HOGY A TÉRKÉP HIBÁS VOLT.

hallgatott az egész dologról. Valószínű, hogy ha a fiatal mérnöknek sikerülni fog egy másik rendkívüli értékű gyémántot készíteni, melynek bece milliókat tenne ki, a telepes talán ismét visszatérne erre az eszmére.

Ez okból elhatározta, hogy késedelem nélkül munkához lát s Cziprián nem titkolta ezt Vandergaart-Kopje bányászai előtt sem, — a mi talán hiba is volt.

Cziprián ismét beszerzett egy új, nagyon erős ellenálló csövet, s ismét megkezdte a munkát hasonló körülmények között.

— S ha nem sikerülne előállítanom a jegecedett kőszenet, azaz a gyémántot, — mondá Alicenak, — van még egy alkalmas oldószerem, mely elpárologtatás vagy megfagyasztás által jegeczzé teheti a kőszenet. A szénkénénél az alumínium az oldószer. Az analogia szerint keresni kell ezt a szénénynél vagy az egyszerű testnél is, s ez a bór és a silícium.

Mig ez oldószer birtokába nem jut, az előbbeni eljárást folytatta. Matakít hiányában, ki óvatosságból még nem mutatta magát a tanyán, Bardik volt az, a ki a tűzre éjjel-nappal egyiránt felügyelt. E munkára ép oly buzgalommal vállalkozott, mint elődje.

Időközben, előre látván azt, hogy Griquatöldön tartózkodásának meghosszabbítása után végre vissza kell térnie Európába, egy oly munkát is el akart végezni Cziprián, mely programjában említve volt ugyan, de a melyhez még eddig nem kezdett: ez az volt, hogy meghatározza pontos fekvését annak a talajmélyedésnek, mely a síkságtól észak-kelet felé feküdt s mely mélyedés, nézete szerint, a víz folyásának medre lehetett abban az időben, midőn a gyémántképződés e vidéken végbement.

Öt-hat nappal Transvaalból visszatérése után tehát a meghatározáshoz fogott, azzal a pontossággal, mely

minden munkáját jellemezte. Egy óra alatt fölállította a jelölő czölöpöket s megállapította a jelek helyeit egy pontosan készített térkép szerint, melyet Kimberleyben szerzett s — valóban különös dolog! — a számoknál mindenütt nagy hibákat talált vagy legalább nagy eltérést a térképtől. Végre is be kellett látnia, hogy a térkép egészen hibásan készült; a hosszúsági s szélességi vonalak tévesen voltak rajta megadva.

Pont délben elővett egy finom chronométert, mely a párisi csillagvizsgáló toronyhoz volt alkalmazva, hogy meghatározza a hely földrajzi hosszúságát. Teljesen biztos levén iránytűje s elhajlási körzője pontossága felől, nem habozott föltenni, hogy a térkép, melyet méréseinek ellenőrzése végett használt, teljesen hibás volt a világtájak megállapításánál. Elkövetett vastag tévedések miatt.

Valóban, e térképen az észak jelzése, mely angol szokás szerint keresztés nyíl által történik, észak-északnyugat felé esett. Ennek következtében a világtájak minden más fekvései is ennek megfelelően hibásak voltak.

— Már tudom, mi ez! — kiáltott fel egyszerre a fiatal mérnök. — Az ostobák, kik e jelentékeny munkát végezték, elfeledték a delejtű ingadozásait is számba venni! * Ez okozza a huszonkilencz foknyi különbözetet nyugat felé. Ebből kifolyólag a hosszúsági s szélességi jelzések sem lehettek pontosak, hanem a huszonkilencz foknyi kör hibája nyugotról keletre mindenütt mutatkozik a térképen! . . . Valóban Anglia, midőn e munkálatokat végeztette, nem valami ügyes mérnököket küldött ide!

S jóízűen nevetett e tévedésen!

— No mindegy! Tévedni emberi dolog! — folytatá

* Ez történeti tény.

tovább. — Dobja az első követ a derék mérnökre az, ki soha sem tévedett életében, de egyetlen egyszer sem!

Czipriánnak különben épen semmi oka sem volt, hogy titokban tartsa azt a javítást, melyet ő tett a kerület gyémántermő területének pontos megállapításánál. Ezért még az nap, midőn a telepre visszatérve Vandergaart Jakabbal találkozott, így szólt hozzá:

— Elég különös, hogy még eddig észre nem vettek egy nagy földmérési hibát, mely a kerület összes térképein megvan! Szükséges volna lényegesen kijavítani a vidék összes térképeit.

A vén kömetező különös tekintettel nézett Czipriánra.

— Komolyan beszél? — kérdé élénken.

— Természetesen!

— S kész volna ezt a törvényszék előtt is bebizonyítani?

— Tíz törvényszék előtt, ha kell!

— És nem lehet kétségbe vonni, a mit mond?

— Egyáltalán nem, mivel képes vagyok a tévedésekát is kimutatni. Komolyan! ez nagyon is kézzelfogható! A delejes elhajlás mellőzve volt az új felvétel kiszámításánál!

Vandergaart Jakab szó nélkül távozott s Czipriánnak csakhamar kiment eszéből, hogy mily különös figyelemmel hallgatta az öreg azt a tényt, hogy a vidék térképének kimérésénél földmérési hiba csuszott be.

Két vagy három nappal később azonban, midőn Cziprián az öreg köszörüs látogatására jött, annak ajtaját zárva találta.

A palatáblán, mely a lakaton függött, krétával frissen írva e szavak voltak olvashatók:

„Elutazott üzleti dolgokban.”

XXI.

A titkos ítélő bíróság.

A következő napok alatt Cziprián igen élénken foglalkozott új kísérletének részleteivel. Különböző módosítások következtében, melyeket a kemencze szerkezetén tett, jobban alakított nyomószerkezet által a gyémántgyártásnak, — legalább ő azt hitte, — végtelenül rövidebb idő alatt véghez kell mennie, mint az első esetben történt.

Mondanunk sem kell, hogy Watkins kisasszony élénken érdeklődött a második kísérlet iránt, melyre nézve némi előérzete volt, hogy sikerülni fog. El is szokta kísérni a fiatal mérnököt a kemenczéhez, melyet ő napjában több ízben meglátogatott, és ott, a téglakőfal védelme alatt, gyönyörködve szemlélte az óriási tüzet, mely a kemencze belsejében forrongott.

Watkins János sem kevesebbé érdeklődött, mint leánya, azonban egészen más okból, e gyártás iránt. Alig győzte várni, hogy ismét birtokába jusson egy oly kőnek, melynek értéke milliókra rughatott. Egész aggodalma csak az volt, hogy a kísérlet másodizben nem fog sikerülni s hogy talán első alkalommal is a véletlen volt a legjelentékenyebb tényező.

Azonban míg a telepes és Watkins kisasszony a kísérlettevőt folyvást bátorították, hogy folytassa munkáját, tökéletesítse a gyémánt készítését; Griqua-föld bányászai épen nem gondolkoztak így. Pantalacci Hannibál, Hilton Jakab és Friedel nem éltek ugyan többé, de megmaradtak társaik, kik e tekintetben épen úgy gondolkoztak, mint ők. Náthán zsidó titkos utakon sem habozott a bányák tulajdonosait felizgatni a fiatal

mérnök ellen. Ha ez a mesterséges gyártás valamikor gyakorlatba jő, a természetes gyémántok s más drágakövek forgalmára nézve igen nagy hatással lesz. Már is gyártják a fehér zafírt, az amethystet, a topázt, sőt a smaragdot is, egy szóval mindazokat az alumínium-jegecekből álló drágaköveket, melyeknek az ércsavak által különféle színeket adnak. Már ez is nagyon meg-ingatta e kövek kereskedelmi értékét, mely hanyatlani kezdett. Ha tehát most a gyémántgyártás is közönségessé lesz, ez a Fokföld gyémánttermő vidékeinek s más hasonló helyeknek tönkremenésével fog végződni.

Mindezt elmondták már előbb, a fiatal mérnök első kísérlete után, s ugyanezt ismételték ez alkalommal is, azonban most még nagyobb izgatottsággal és szenvedélyvel. A zsidó összejöveteleket tartott a bányászok között, mely összejövetelek alkalmával semmi jót sem mondtak Cziprián munkájáról. Őt azonban mindez éppen nem nyugtalanította, mert elhatározta, hogy kísérletét befejezi, bármit mondjanak vagy tegyenek is mások. Nem! ő nem vonulhat vissza a közvélemény előtt s találmányát sem akarta titokban tartani, hadd szolgáljon az a közczélra.

Mig azonban ő habozás és aggodalom nélkül folytatta munkáját, Watkins kisasszony, ki mindarról értesült, a mi történt, reszketni kezdett miatta. Szemrehányást tett magának, hogy őt e munkára biztatta. Griqua-föld rendőrségére számítani, hogy baja ne történjék, képtelenségnek tetszett; e rendőrségnek éppen semmi hatalma nem volt. Rosszakaratu támadás gyorsan történhetik, mielőtt valaki megelőzhetné. Cziprián esetleg életével fizetheti meg azt a kárt, melylyel az ő munkája fenyegetni látszik Dél-Afrika bányászait. .

Alice ennél fogva igen nyugtalan volt s még a fiatal mérnök előtt sem volt képes nyugtalanosságát elrejtteni.

A BÁNYÁSZOK ÖSSZEJÖVETELEKET TARTOTTAK.

Ez még inkább buzditotta a fiatal mérnököt, a ki hálaival fogadta az okot, mely ez izgatottságot szülte. A fiatal leány érdeklődésében gyöngédebb érzelem jelét látta, mely érzelem létezése különben sem volt titok előttök. Cziprián ennél fogva örömmel fogadta a körülményeket, melyek ez aggodalmat előidéztek s egyúttal még bizalmasabb ömledésekre birták Watkins kisasszonyt . . s a maga részéről derekasan folytatta munkáját.

— Megteszem csak azért is, Alice kisasszony, és pedig mindkettőnkért! — válaszolá neki.

Watkins kisasszony azonban tudván azt, mit rebesgetnek a bányákban, örökös aggodalomban élt.

S valóban volt is reá oka! Cziprián ellen most már titkos szövetség alakult, mely nem elégedett meg a panaszokkal, sem a fenyegetésekkel, hanem rögtön a végrehajtáshoz fogott.

Egy este ugyanis, midőn Cziprián megtekintette a kemenczét, műhelyét szétrombolva találta. Mialatt Bardik valami okból eltávozott, egy csoport ember, a sötétség oltalma alatt, néhány percz alatt szétrombolta mindazt, mi több napi munkája volt. A kőművesmunkát széthányták, a kemenczét összetörték, a tüzet kioltották, a különböző szerszámokat szétszórták s elhányták. Alig maradt valami abból a sok különböző tárgyból, mit a fiatal mérnök oly nagy gonddal és fáradsággal gyűjtött egybe.

Mindent elől kellett kezdenie, ha ugyan egyáltalán nem akar engedni az erőszaknak — vagy abba kellett hagynia a dolgot.

— Nem! — kiáltott fel! — nem! nem fogok engedni s holnap vádat emelek e nyomorultak ellen, kik tulajdonomat szétrombolták! Majd meglátjuk, van-e igazságszolgáltatás Griqua-földön!

És csakugyan volt igazságszolgáltatás — de nem olyan, a minőre a fiatal mérnök számított.

Nem szólt senkinek semmit, még Watkins kisaszszonyhoz sem ment, nehogy magát elárulva neki új aggodalmat s rettegést okozzon, hanem visszasietett lakására s lefeküdt, el lévén tökélve, hogy másnap csakugyan panaszt emel, ha mindjárt a Fokföld parancsnokához kell is mennie.

Két vagy három óra hosszat alhatott, midőn hirtelen ajtónyílás zaja rezzentette fel álmából.

Öt fekete álarczos ember lépett szobájába, mind revolverekkel és puskákkal fegyverkezve. Sajátságos domboru üvegü lámpákkal voltak ellátva, mely lámpákat az angol nyelvü országokban Bull's eyes, azaz bikaszemek néven nevezik. Némán sorakoztak ágya körül.

Cziprián az első pillanatban nem vette komolyan e tragikusnak ígérkező jelenetet. Valami tréfára gondolt s először nevetni akart, bár, komolyan szólva, nem volt nagy kedve hozzá s ezt a tréfát nagyon izléstelennek találta.

Egy durva kéz azonban megragadta vállánál s egyik álarczos ember, széttárva a kezében levő papírt, előlépett s épen nem kellemes hangon a következőket olvasta fel:

Méré Cziprián!

Tudatjuk veled, hogy Vandergaart telep titkos törvényszéke, mely huszonkét tagból áll s a közjólét érdekében működik, ez órában, éjfél előtt huszonöt perczel, egyhangulag halálbüntetésre ítelt.

Bevádoltak s bebizonyították, hogy esztelen s kárhuzatos találmányon dolgozol, mely fenyegeti érdekeiket, sőt életüket s családjuk jövőjét, s mindazokat, kik, tartózkodjanak bár Griqua-földön vagy bárhol másutt,

gyémántok keresésével, idomításával s elárusításával foglalkoznak.

A törvényszék, bölcsessége által vezéreltetve, elhatározta, hogy e találmányt meg kell semmisíteni s hogy egyetlen ember halála előbbre teendő sok ezer ember veszteségénél.

Elhatározta, hogy tíz percnyi idő adatik számadra, mely idő alatt előkészülhetsz a halálra, hogy a halálnevet szabadon választhatod, hogy mindennemű papirod elpusztittatik, kivéven azon nyílt lapra irt közleményt, melyet rokonaid számára küldhetsz és hogy lakásod a föld porával egyenlővé tétetik.

Igy pusztuljon el minden áruló!

Hallván ezen ítéletet Cziprián, előbbi bizalma nagyon megingott s magában tűnődni kezdett, vajjon e fenyegető tréfa, a vidék vad szokásainak megfelelőleg nem sokkal komolyabb-e, mint kezdetben képzelte.

Az az ember, ki vállát tartotta, végső habozását is eloszlatta e tekintetben.

— Keljen rögtön fél! — mondá durván. — Nincs veszteni való időnk!

— Ez orgyilkosság! — válaszolá Cziprián, ki azonnal felült ágyában, hogy néhány ruhadarabot vegyen magára.

Cziprián sokkal indulatosabb volt, mint sem félt s egész lelki erejét összeszedte, hogy oly hidegvérrel gondolkodjék helyzetéről, mint a hogy mennyiségtani elméletek felett szokott gondolkozni. Kik ezek az emberek? Egyáltalában nem bírt kitalálni, még hangjuk után sem. Kétségtelen, hogy ha volt is köztük valaki, a kit személyesen ismert, ez okosan hallgatott.

— Választott-e már a halál nemei közül? . . — kérdé az álarcos ember.

— Egyáltalán nem választok, hanem tiltakozom a rút

büntett ellen, melyet el akarnak követni! válaszolá Cziprián szilárd hangon.

— Tiltakozhat, de azért mégis függni fog! Nem akar valami intézkedést tenni írásban?

— Semmit, a mit orgyilkosokra akarnék bizni!

— Tehát rajta! — parancsolá a főnök.

Két ember a fiatal mérnök mellé állott s rögtön négyszöget képezve, mindnyájan az ajtó felé indultak.

E pillanatban azonban váratlan eset jött közbe. Vandergaart-kopje ezen ítélő birái közepette egy ugrással ott termet egy ember.

Matakit volt.

A fiatal kaffer, ki szokása szerint egész éjen a bányatelep körül ólálkodott, ösztöne által vezetette, követte az álarczos embereket attól a pillanattól fogva, midőn a fiatal mérnök házához közeledtek s annak ajtaját felszakították. Itt kihallgatta mindazt, a mit beszéltek s megtudta belőle, hogy urát veszély fenyegeti. Ezért habozás nélkül s meg sem gondolva, hogy mi vár reá, félrelökte a bányászokat s térdre borult Cziprián előtt.

— Kis atyus, miért jötték ide ez emberek, hogy megöljenek? — kiáltott fel görcsösen tapadva urához s visszalökve az álarczos embereket, kik őt eltávolítani igyekeztek.

— Mivel mesterséges gyémántot csináltam! — válaszolá Cziprián megindultan szorítva meg Matakit kezeit, melyek folytonosan bele kapaszkodtak.

— Oh! kis atyus, mily szerencsétlen és gyalázatos ember vagyok én, hogy ezt tettem! — ismétlé könyezve a fiatal kaffer.

— Mit akarsz? — kiáltott Cziprián.

— Igen! megvallok mindent, mivel meg akarnak ölni! — kiáltá Matakit. — Igen!... Én vagyok oka,

ha megölnék... mert én voltam az, ki a nagy gyémántot a kemenczébe tettem!

— Vigyétek el e szájhöst! — mondá az orgyilkosok feje.

— Ismétlem, hogy én voltam, ki a gyémántot a készülékbe tettem! — mondá újból Matakít küzködve. — Igen!... én voltam, a ki megcsaltam a kis atyust!... Én voltam, a ki azt akartam vele elhíttetni, hogy kísérlete sikerült!...

Tiltakozásai közben oly erővel s határozottsággal beszélt, hogy akaratlanul is hallgatták.

— Igazat mondasz? — kérdé Cziprián egészen meglepetve s elkedvetlenedve attól, a mit hallott.

— Természetesen igen!... Százszor is igen!... Igazat mondok!

Leült a földre s mindnyájan hallgatták, mert a mit mondott, az nagyon sajátos változást látszott a körülményekben előidézni.

— A nagy földindulás napján — folytatá, — midőn az omladék alatt állottam, találtam a nagy gyémántot!... Kezembe vettem s arra gondoltam, hogyan rejtsem el, midőn a nagy földfal eltemetett, hogy megbüntessen e bűnös gondolatoméért!... Midőn visszanyertem eszméletemet, ott találtam e követ az ágy alatt, a hová a kis atyus vitt!... Át akartam adni neki, de szégyenlettem, hogy talán tolvajnak tart s kedvező alkalomra vártam!... Csakugyan, kevés idővel azután, a kis atyus meg akarta kísérteni a mesterséges gyémánt készítését s rám bízta a tűz élesztését!... Már a második napon, midőn egyedül voltam a laboratóriumban, a készülék rettenetes zajjal megrepedt, s kevés híjja volt, hogy az omladék engem is meg nem ölt!... Ekkor azt gondoltam, hogy a kis atyusnak fájdalmat fog okozni, ha kísérlete nem sikerül!... Azért hát a repedt ágyuba

tettem a nagy gyémántot, gondosan betakarva egy agyagdarabbal és siettem mindent rendbe hozni a kemenczében, hogy a kis atyus mit se vehessen észre!... Ezután mitsem szólva, vigyáztam a tűzre s láttam mily öröme volt a kis atyusnak, hogy a gyémántot megtalálta!

Matakit utolsó szavait rettenetes kaczagás követte, melyet az öt álarczos ember nem tarthatott vissza.

Cziprián épen nem nevetett, sőt boszuságában ajkait harapta.

Lehetetlen volt a fiatal kaffer hangját félreérteni. Elbeszélése kétségtelenül igaz volt! Cziprián végig gondolva a történteken, mit sem tudott felhozni, a mi ezt megczáfolná. Hiába mondá magában:

— A természetes gyémánt, ha oly tűzbe kerül, minő a kemenczéé volt, el fog illanni...

A józan ész azt felelte e gondolatra, hogy az agyagburokba tett drágakő elkerülhette a forróság hatását vagy legfeljebb kevésbé érezte meg azt! Talán épen ez az izzasztás volt az, a mi fekete színet megadta! Talán már gözalakuvá is változott s aztán a forróság következtében ismét megjegezsedett.

Mind e gondolatok fölmerültek a fiatal mérnök agyában s rendkívüli gyorsasággal követték egymást. Egészen meg volt zavarodva.

— Igen jól emlékezem, hogy egy földdarabot láttam a kaffer kezében a földomlás napján, — jegyzé meg az egyik álarczos, midőn a derültséget ismét komolyság váltotta fel. — Sőt arra is emlékszem, hogy görcsösen tartotta azt megmeredett ujjai között, úgy hogy lehetetlen volt belőlök kivenni!

— Eh! az egész dolog oly egyszerű, hogy lehetetlen kételkedni benne! — válaszolá a másik. — Hát lehetséges-e egyáltalán gyémántot csinálni? Valóban mi mind-

nyájan ostobák voltunk, hogy ilyet hittünk!... Hisz akkor azt is meg lehetne kíséreni, hogy csillagot gyárt-sanak!

Erre ismét mindannyian nevettek.

Czipriánt bizony sokkal inkább sértette e nevetés, mint a szenvedett durvaságok.

Végre, miután az öt ember egymással halk hangon tanácskozott, főnökük így szólt:

— Elhatároztuk — mondá, — hogy most elhalasztjuk az ítélet végrehajtását, mely ön ellen hozatott, Méré Cziprián! Most szabadon mehet! De emlékezzék reá, hogy az ítélet szünetlenül feje fölött lebeg! Egyetlen szó, egyetlen jel, melyet a rendőrségnek akar adni, s ön kérlelhetlenül halál fia!... A ki ludas, vegye magára!

Igy szólt s társai kíséretében az ajtó felé ment.

A szobában ismét sötétség állott be. Czipriánnak szinte ugy tetszett, mintha valami kellemetlen álom hatása alatt állott volna. De a Matakít zokogása, a ki a földön feküdt, fejét kezei közt tartva s hangosan siránkozott, nem engedte azt hinni, hogy mindaz, a mi történt, nem volna valóság!

Tehát igaz volt! Megmenekült a haláltól, de csak a legnagyobb megaláztatás árán. Ő, a bányász és mérnök, az École polytechnique növendéke, a kiváló vegyész, már is ismert geolog, egy nyomorult kaffer durva csalásának volt áldozata. Avagy talán saját hiúsága volt az; az a nevetséges föltevés, mely most hirnevén e csorbát ejtette! Meggondolatlanul külön elméletet akart felállítani a jegeczek alakulásáról!... Nem volt-e ez nevetséges?... Lehetséges-e azt, a mit a természet századok alatt alkot, egyszerü gépies művelet által elérni?... S hát csakugyan nem csalódhatott most is? Sikert remélt, mindent előkészített s bizvást hihette, hogy a sikert el fogja érni!... Maga a gyémánt rendkívüli

nagysága is elősegítette e csalódást! . . . Egy Despretz is csalódott volna! . . . Nem fordulnak-e hasonló csalódások elő minden nap? . . . Nem történik-e meg, hogy a leggyakorlottabb érem-ismerők is igaz pénznek tartanak valami mesterségesen készült hamis érmet?

Cziprián igyekezett magát lehetőleg megvigasztalni. Egyszerre azonban egy gondolat támadt agyában.

— S az akadémiához intézett emlékiratom! . . . Vajjon e nyomorultak nem kaparították-e meg azt is?

Viaszgyertyát gyújtott. Nem! Hála az égnek, emlékirata még ott volt! Senki sem látta . . . Nem is lélegzett szabadon addig, míg el nem égette.

Ez alatt Matakít bánatának oly szívzaggató folyást engedett, hogy elhatározta őt vigasztalni. Nem is volt valami nehéz dolog. A kis atyus első szelid szavaira a szegény ördög mintegy új életre kelt. De Cziprián csak úgy ígérte meg, hogy nem lesz haragos és teljes szívből megbocsát neki, ha többé nem tesz ilyesmit.

Matakít mindenre fogadta ezt, s midőn ura ismét lefeküdni készült, ő is eltávozott.

Igy végződött e jelenet, mely kezdetben tragikus végűnek ígérkezett.

De ha bevégződött is a fiatal mérnök részéről, nem végződött be Matakitra nézve.

Valóban, alig hogy másnap elterjedt a hire, hogy a «Dél csillaga» természetes gyémánt, melyet a fiatal kaffer talált, ki tökéletesen tudta annak értékét, az összes ellene irányzott gyanakodások azonnal ujult erővel támadtak fel. Watkins Jakab lármázott legjobban. Csak Matakít, senki más nem lophatta el a megbecsülhetetlen drágakövet! Ha már első ízben is eszében forgatta, hogy magának tulajdonítsa — s nem vallotta-e ezt be? — világos, hogy ő volt az, ki az ünnepély alkalmával a teremből eltüntette.

Cziprián buzgó védője volt s mindannyiszor kezeskedett a kaffer ártatlanságáért de nem hallgattak reá, — reá — mindenki csak azt hajtogatta, hogy oly ember ellen mint Matakít, elegendő bizonyíték az, hogy esküdzik teljes ártatlanságáról s mégis százszoros oka van megszökni s távol tartani magát Griqua földtől.

A fiatal mérnök azonban mindennek daczára sem csüggedt el s egy új érvet hozott fel, melyre eddig nem gondoltak s a mely, nézete szerint, alkalmas volt arra, hogy megmentse Matakítot.

— Én hiszek ártatlanságában, — mondá Watkins Jánosnak, — s különben is, ha hibás volt, az nem tartozik másra mint én reám. Akár mesterséges volt a gyémánt, akár nem, az kizárólag az enyém volt, mielőtt felajánlottam Alice kisasszonynak . . .

— Ah! kizárólag az öné volt? . . . — válaszolá Watkins ur különös parasztes hangon.

— Kétségkívül, — felele Cziprián, — Nem az én bányámban találta-e Matakít, a ki az én szolgálatomban volt?

— No, ez igaz, — válaszolá a telepes, — de éppen azért enyém volt a gyémánt a szerződésünkben kikötött feltételek szerint, melyek megállapítják, hogy a három első nagyobb gyémánt, a mely az ön bányájában találtak, feltétlenül tulajdonomba kerül!

Cziprián meglepetésében mitsém tudott válaszolni.

— Jogos-e hát az én követelésem? — kérdé Watkins ur.

— Teljesen jogos! — válaszolá Cziprián.

— Nagyon le leszek ennél fogva kötelezve, ha írásban is elismeri jogomat arra az esetre, ha ismét kézhez kerithetjük azt a semmirekellőt, a ki oly szemtelenül ellopta gyémántomat!

Cziprián elővett egy fehér lap írópapírt s reá a következőket írta:

«Elismerem, hogy az én bányarészemben egy szolgál-

latomban állott kaffer által talált gyémánt az engedélyezési szerződés szerint Watkins Stapleton János tulajdona.

Méré Cziprián.»

Nem kell mondanunk, hogy ez újabb körülmény a fiatal mérnök minden álmódosását tönkre tette. Valóban, ha visszakerül is valaha a gyémánt, az nem ajándék, hanem tulajdonjog alapján kerül Watkins János birtokába s így sok millióból álló új gát támadt Alice és Cziprián közt.

S ha ily ártalmas volt a telepes követelése a két fiatal érdekeire nézve, még inkább sujtotta az Matakítot! Most már Watkins Jánosé volt a jog, őt üldözni! . . . Watkins volt, a kit megloptak! . . . S Watkins nem az az ember volt, ki az üldözést abban hagyná, mielőtt meggyőződne arról, hogy megfogta a tolvajt.

Ha pedig megfogják a szegény ördögöt, bezárják s tizenkét óra sem mulik el, elítélik és bármit mondjon is Cziprián az ő védelmére, — kötéltálati halálra . . . ha csak nem csinálja ki valami módon, hogy a «Dél csillaga» visszakerüljön.

S hogyan lehetne azt kicsinálni, ha nem ő vette el? Az egész ügy világos volt, és Cziprián nem tudta, hogyan mentse meg a szerencsétlent, kiről teljesen meg volt győződve, hogy minden tekintetben ártatlan.

XXII.

Új fajta bánya.

Ezalatt Watkins kisasszony megtudott mindent, a mi történt; úgy az álarczos emberek látogatását, mint a bajt, melyből a fiatal mérnök oly kellemetlen módon szabadult meg.

— Ah, Cziprián ur, — mondá neki, midőn a dolgot megbeszélték, — nem ér-e többet az ön élete a világ minden gyémántjánál?

— Kedves Alice...

— Ne is gondolkozzék többé erről s mondjon lezentul az ilyenemű kísérletekről!

— Kegyed parancsolja ezt nekem? ... — kérdé Cziprián.

— Igen! Igen! — válaszolá a leány. — Én mondom, hogy hagyja abba, a mint hogy én mondtam, hogy kezdjen hozzá... ha ugyan hajlandó az én szavamat megfogadni.

— Mint mindig, most is teljesíteni fogom! — válaszolá Cziprián, megszorítva a kezét, melyet Watkins kisasszony nyújtott neki.

De midőn Cziprián elmondta neki, hogy minő ítélet várakozik Matakitra, a leány egészen megrémült, különösen midőn megtudta, hogy minő része lesz atyjának ez elítélésben. Ő maga egyáltalán nem hitte, hogy a szegény kaffer bűnös! Ellenkezőleg, Czipriánnal egyetértőleg mindent meg akart tenni, hogy őt megmentse! De hogyan lehetne ezt megtenni s hogy lehetne részvétre bírni Watkins Jánost, a ki ez ügyben makacs vádlója annak a szerencsétlennek, a kit a legigazságtalanabb vád terhel! Hozzá kell tennünk, hogy a gyarmatos nem bizott Matakit semmiféle vallomásában másként, csak ha már megmutatta előtte hatalmát s egyáltalán nem szándékozott vele szemben kegyelmét éreztetni, ha beszélne is. Most pedig, midőn minden jel arra mutatott, hogy kénytelen lemondani arról, hogy a «Dél csillagá»-t valaha visszakaphassa, rendkívül gyilkoló kedvében volt. Nem is lehetett vele a dologról beszélni. Leánya mindamellet meg akarta próbálni, Matakit elfogatása után, hogy valamit tegyen érdekében.

AZUTAN KISZÖKÖTT AZ ABLAKON.

A perbefogás után következő nap Watkinst köszvénye kevésbé gyötörte, mint rendesen s ezt a szünetet fel akarta használni arra, hogy papírjait rendezze. Egy sárga betétekkel megrakott henger-alaku ébenfa asztalhoz ült, mely kellemes emlék volt a holland időkből s a Griquaföldön történt változások alatt mint valami gazdátlan jószág jutott kezébe — s kinyitva azt, vizsgálni kezdte a birtokjogára vonatkozó okmányokat, szerződéseket és levelezéseit.

Mögötte Alice munkájára hajolva himzett, nem sokat gondolva strucczával, Dadával, mely szokott méltósággal járt fel s alá a teremben, olykor egy pillantást vetve az ablakra, olykor okos, csaknem emberies szemeivel szemlélve Watkins ur és leányának mozdulatait.

Egyszerre a telepesnek egy felkiáltása arra bírta Watkins kisasszonyt, hogy fejét fölemelje.

— Ez a barom kiállhatatlan, — mondá, — ime most egy pergamentet kap/el!... Dada!... Jösz ide!... Hagysz mindent békében!

Alig hangzottak el e szavak, midőn rettenetes káromkodás követte azokat.

— Ah! az átkozott barom elnyelte!... Egy rendkívüli fontosságu okiratot!.. Annak az oklevélnek eredeti fogalmazását, mely engedélyt ad bányám kiaknázásához!.. Ez türhetetlen!.. De tudom, hogy vissza fogja adni a lopott jószágot.. ez meg fogja őt fojtani..

Watkins János magán kívül, s haragjában egészen elvörösödvé hevesen felkelt. A strucz után futott, mely kétszer vagy háromszor végig szaladt a termen; azután kiszökött az ablakon, mely a földszinten fekvő szobán volt.

— Atyám, — mondá Alice, elszomorodva kedvenzének ez újabb csintettén, — kérem, legyen higgadt! Hallgasson reám!.. Egészen beteg lesz!

De Watkins ur haragja tetőpontra hágott. A strucz menekülése még inkább elkeserítette.

— Nem! — mondá fojtott hangon, — ez már sok! Meg kell ölni ezt az állatot!... Azt nem engedhetem meg neki, hogy birtokjogom legfontosabb okmányja ott maradjon!.. Egy lövés a fejébe majd használ a tolvajnak!... Meg fogom kapni pergamentemet, arról jót állok! Alice könnyekkel telve, követte őt.

— Kérem szépen, atyám, kegyelmezzen meg a szegény állatnak! — mondá. — Hát csakugyan oly fontos ez a papir? Nem lehet másodpéldányt kapni?.. Képes volna-e nekem oly bánatot okozni, hogy szemem előtt ölje meg az én szegény Dadámat oly csekély hibáért?

Watkins János azonban mit sem akart meghallani s minden irányban széttekintett, hogy áldozatát fölkeresse.

Végre észrevette abban a pillanatban, midőn a Méré Cziprián által lakott ház felé futott. A telepés rögtön levette puskáját s arczához illesztette; azonban Dada, mintha sejtette volna az ellene szőtt tervet, egy pillanat alatt a ház eresze alatt volt.

— Várj csak!.. várj.. Tudom, hogy megfoglak, átkozott barom! kiáltott fel Watkins János, feléje közeledve.

Alice mindinkább jobban megrémülve hűségesen követte atyját, hogy lehetőleg igyekezzék őt tettében meggátolni.

Igy mindketten egyszerre érkeztek a fiatal mérnök háza elé s itt megállapodtak. A strucz nem volt sehol! Dada nem volt látható! Pedig lehetetlen volt, hogy a dombon átment volna, mert akkor a tanya környékén észre lehetett volna venni. Valószínű volt, hogy a házban keresett menedéket valamelyik ajtón vagy ablakon át, melyek hátulra nyíltak.

Watkins János is ezt gondolta. Ezért rászánta magát, hogy követi a nyomokat s kopogtatott a főajtón.

Maga Cziprián jött az ajtót kinyitni.

— Watkins ur? .. a kisasszony? Nagyon örvendek, hogy önököt nálam láthatom! ... mondá szemmel láthatólag meglepetve a váratlan látogatás által.

A telepes, ki folyvást lihegett, néhány szóval elmondta neki a dolgot, de minő dühvel!

— Nos hát, menjünk keresni a vétkest! — válaszolá Cziprián, maga előtt beeresztve Watkins Jánost és Alicet a lázba,

— Majd végzek én vele, azt mondom! — ismétlé a telepes, puskáját úgy forgatván, mint valami harci bárdot. E pillanatban a fiatal leány egy esdő tekintete elmondta Czipriánnak mindazt a rémületet, melyet a tervezett büntetés okozhatna. Rögtön pártját fogta s terve egyszerű volt: elhatározta, hogy nem fogják a struczot megtalálni.

— Li, — kiáltott francziául a khinainak, ki épen most lépett be, — én azt gyanítom, a strucz a te szobádban lehet! Fogd meg s igyekezzél jobb felé hajtani, mi alatt én Watkins urat az ellenkező oldalra kísérem!

Szerencsétlenségre a szép terv meg hiatusult. A strucz épen abba a helyiségbe menekült, a hol a kutatásokat megkezdték. A strucz ott volt, fejét eldugta egy szék alá s azért valószínűleg azt hitte, hogy jól elrejtőzött, bár épen oly jól lehetett látni, mint a napot fényes délben.

Watkins ur rögtön reávetette magát.

— Ah! nyomorult, most eljött számadásod ideje! mondá.

De bármily indulatos volt egy pillanatra meghökkenkent attól a gondolattól, hogy kilője a puskáját egészen közélről és egy oly házban, mely, legalább ideiglenesen,

nem volt az övé. Alice sirva fordult el, hogy ne lássa, mi fog itt történni.

Mély bánatát látva, az ifju mérnökben hirtelen egy sajtószerű eszme támadt.

— Watkins ur, — mondá egyszerre, — ön csak a papírját akarja visszakapni, nemde? . . . No hát, azért teljesen fölösleges Dadát megölni! Elegendő felmetszeni gyomrát, mivel az okmány ily rövid idő alatt még bizonyosan ott van! Megengedi-e nekem, hogy ez operációt végrehajtsam! A muzeumban állattani gyakorlatokat is csináltam s azt hiszem, hogy e sebészi műtét jól fog nekem sikerülni.

Akár azért, mert az élő állat bonczolása teljesen megfelelt a telepes boszúvágyának, akár, mivel haragja már kissé csillapodni kezdett; elég az hozzá, hogy leányának valódi bánata is hozzájárulván, engedte magát meglágyíttatni s beleegyezett a közölt tervbe.

— Az okmányt azonban semmi esetre sem akarom elveszteni! — nyilatkoztatá ki. — Ha nem találják meg a gyomorban, keressék másutt! Minden áron meg kell lennie!

A műtét nem volt oly könnyű, mint az első pillanatban, a szegény Dada tétlen helyzetét látva, gondolni lehetett. A strucz, még ha kicsiny is, oly hatalmas állat, melynek ereje minden körülmények között számba jön. A sebészi műtét által előidézett fájdalom bizonyosan ellenállásra fogja kényszeríteni az állatot, dühvel fogja magát védelmezni. Ezért Cziprián Lit és Bardikot is előszólította, hogy neki segédkezzenek.

Elhatározták, hogy mindenek előtt megkötik a struczot. Li, kinek kötél mindig volt szobájában, elment hogy azokat elhozza. A szegény Dada lábára és csőrére békókat és hurkokat kötöttek, úgy, hogy legkevésbé sem volt képes ellenállani.

A HÁZ ERESZE ALATT VOLT.

De Cziprián még ezzel sem elégedett meg. Hogy Watkins kisasszony aggodalmait kimélje, lehetőleg meg akarta szabadítani a struczmadarat a fájdalomtól is s azért fejét khloroformba mártott vászonnal fedte be.

Ez megtörténvén, hozzá kezdett a műtéthez, bár maga is aggódott az eredmény miatt.

Alice, kit már az előkészületek is megrémítettek, halálsápadt lett s a szomszéd szobába menekült.

Cziprián mindenekelőtt végig tapogatta az állat nyakát s hasát, hogy pontosan megállapítsa a begy helyét. Ez a dolog nem volt nehéz, mivel a begy a gyomor felső részében meglehetősen nagy, kemény, ellenálló tömeget képezett, melyet az ujj a többi lágyabb részek között könnyen megérezhetett.

Kés segítségével óvatosan lekáparta a bőrt a gyomor felett. Nagy és petyhüdt volt az, mint a kanpulykánál s apró szürke pehely fedte, melyet könnyen el lehetett távolítani. Az első metszés jóformán nem idézett elő vérfolyást s vizes rongygyal könnyen föl lehetett szárítani.

Cziprián megvizsgálta a két vagy három főtér helyét s hogy azokat meg ne sértse, kis réz-csipeszekkel fogta meg, melyeket Bardiknak adott tartani. Azután megmetszette a gyöngyházformájú fehér hust, mely a csontok között nagy ürt borított s így utat nyitott a strucz begyéig.

Ha elképzeljük a tyuk begyét mintegy százszorosan véve terjedelem, vastagság és súly tekintetében, akkor eléggé helyes fogalmat nyerünk arról, hogy milyen volt e tömlő.

Dada begye barna zacskóhoz hasonlított, mely meglehetősen kitágult az élelmi szerek s idegen tárgyaktól, melyeket e falánk állat a nap folyamában, sőt talán már a megelőző években is befalt. Elegendő volt e husos, erőteljes, egészséges tömeget látni, hogy meggyőződjék

a fiatal mérnök, hogy annak megmetszése nem jár veszélylyel.

Fölvevén tehát vadászkését, melyet Li gondosan keze ügyébe tett, míg maga a fonalat tartotta, mély metszést tett rajta. A létrehozott vágás segélyével könnyen benyulhatott kezével a begy mélyébe.

Mindjárt megtalálta s előhuzta az okmányt, melyet Watkins ur annyira sajnált. Egészen össze volt gömbölyödve, kétségkívül meg is sérült kissé, de különben teljesen ép állapotban volt.

— Van itt még egyéb is! — mondá Cziprián, ki ismét visszadugta kezét az üregbe s ez alkalommal kivont onnan — egy elefántcsont-golyót.

— E golyó Watkins kisasszonyé! — kiáltott. — S ki gondolná, hogy már öt hónapja múlt, mióta Dada elnyelte!.. Világos, hogy nem bírt eltávozni az alsó nyíláson!

Miután a golyót átadta Bardiknak, folytatta kutatásait, mint valami régész, ki egy római telep-maradék romjai közt keresgél.

— Egy réz-gyertyatartó! — kiáltott fel meglepetéssel, előhuzva e szerény háztartási eszközt, széttörve, darabokban, megrozsdásodva, de azért mégis felismerhető alakban.

Bardik és Li oly hangosan nevettek, hogy még maga Alice is, ki visszatért a szobába, sem tartóztathatta meg magát, hogy hozzájuk ne csatlakozzék.

— Pénzdarabok!... Egy csont fésű!.. — folytatá tovább Cziprián a megnevezett tárgyakat elővonva.

Egyszerre elhalványodott. Ujjai egy tárgyhoz értek, melynek különös alakja volt!.. Nem!.. Nem lehetett kételkednie, hogy mi volt!., S mindennek daczára alig hihetett el ily véletlenséget.

Minő kiáltás tört ki Watkins János melléből.

A DÉL CSILLAGA MEGKERÜLT! . . .

— A «Dél csillaga!»

Igen!... A híres csillag sértetlen állapotban megkerült, nem vesztette el fényét, sőt az ablaktáblán betoluló napfény mellett is úgy csillámlott, mint valami első rangú csillag.

Egyedül — s ez a különösség egy pillanat alatt meglepte a jelenet minden jelenvolt tanuját — színét változtatta meg az alatt.

A hajdani fekete szín helyett a «Dél csillaga» most rózsaszínű volt, oly kellemes rózsaszínű, hogy e szín, ha egyáltalán lehetséges lett volna, még inkább emelé tisztaságát és fényét.

— Nem gondolja-e, hogy ez a körülmény leszállítja értékét? — kérdé élenken Watkins ur, midőn már beszélni tudott, mert a meglepetés és az öröm egy pár percig megfosztották lélegzetétől.

— A viláért sem! — válaszolá Cziprián. — Ellenkezőleg, ez egy különös sajátossággal több, a mi e követ a «kameleon gyémántok» oly ritka csoportjába helyezi. Világos, hogy Dada begyében nem volt hideg s a rendkívüli gyors hőmérséklet-változás idézi elő a színes gyémántoknál a szín változását, a mint ezt tudományos társulatok eléggé megállapították!

— Ah!.. hála istennek, visszakaptalak, én kedvesem! — ismétlé Watkins ur, — kezében szorongatván a gyémántot, s mint egy bizonyosságot akarván szerezni, hogy ez nem hagyja el. Igen nagy aggodalmat okoztál nekem eltűnésed által, hálátlan csillag, most már soha sem hagyjak eltűnni!

Főlemelte szemei elé, rajta nyugtatta tekintetét, s majd elnyelni látszott azt a Dada példájára.

Cziprián ez alatt Bardik segítségével jó erős fonállal gondosan bevarrta a strucz begyét; azután bekötözte a metszéseket, feloldotta a kötelékeket, melyek az állatot

fogva tartották. Dada, nagyon bágyadt levén, lehajtotta fejét s egyáltalán nem igyekezett elszökni.

— És csakugyan hiszi, Cziprián ur, hogy még magához fog térni? kérdé Alice, kit jobban meghatott kedvencének szenvedése, mint a gyémánt megkerülése.

— Hogyan, Watkins kisasszony, bizom-e abban, hogy magához tér? — válaszolá Cziprián. — Hiszi-e, hogy megkísérlettem volna e műtétet, ha nem volnék biztos felőle? . . . Nem! Három nap mulva semmi sem fog rajta látszani, sőt két órát sem adok Dadának, hogy különös gyomrát, melyet most kiüritettünk, ismét igyekezni fog megtönni!

Alice megnyugtatta ez ígéret által, oly hálás tekintetet vetett a fiatal mérnökre, mely őt minden bajáért kárpótolta.

E pillanatban Watkins ur, kinek jó kedve egészen helyre állott, mióta valósággal visszanyerte a csodálatos csillagot, eltávozott az ablakból.

— Méré ur, — monda méltóságos és ünnepélyes hangon, — ime ön nagy szolgálatot tett nekem s én nem tudom, hogyan fogom én azt önnek meghálálni?

Cziprián szive hangosan kezdett dobogni.

Meghálálni! . . . Eh! hiszen Watkins urnak igen egyszerű módja volna erre. Oly nehéz volna megtartani ígéretét, hogy annak adja leányát, ki visszahozza a Dél csillagát! S valóban nem annyi-e ez, mintha Transvaal rengetegeiből hozta volna vissza!

Igy gondolta ezt magában, de sokkal büszkébb volt, hogysen e gondolatát hangosan is kifejezze s különben csaknem bizonyosra vette, hogy a telepes agyában is hasonló gondolat fogamzott meg.

Watkins János azonban mit sem szólt erről, sőt jelt adva leányának, hogy kövesse őt, elhagyta a szobát s visszatért lakásába.

Nem szükség mondanunk, hogy Matakít rövid idő múlva visszanyerte szabadságát. De világos, hogy a szegény ördög könnyen életével fizethette volna meg Dada tarkosságát s valóban alig menekült meg ettől.

XXIII.

A gyarmati kormányzó itélete.

A szerencsés Watkins János, ki most a leggazdagabb telepes volt Griqua-földön, miután már előbb lakomával ünnepelte meg a «Dél csillaga» születését; nem tehetett mást, mint hogy egy második lakomát is rendezzen, melylyel annak újból napfényre jutását ünnepeljék meg. Ez alkalommal azonban már igen természetesen megtörtént minden óvintézkedés, hogy a féltett drágakő ne tűnjék el ismét s Dadát éppen nem hívták meg a lakomára.

Az ünnep egész fényvel való megtartását másnap délutánra határozták el.

E nap reggelén hirdetmény és póthirdetmény útján hívta meg Watkins János szokott társait, összeszedette a környék mészárosainál a husdarabokat, melyek elegendők lettek volna egy gyalog század táplálására, összehordatott minden készletben levő konzervet, minden üveg bort s külföldi likört, a mi csak található volt a korcsmákban.

Négy órakor megterítették az asztalt a nagy teremben, szépen elhelyezték a palaczkokat a pohárszékre s az ökör és bárányszeletek sülni kezdtek.

A meghívott vendégek hat órakor érkeztek meg lehető legszebb öltözetökben. Hét órakor a társalgás oly élénk lett, hogy egy tárogató alig harsogta volna túl a zshivajt.

Ott volt Pretorius Máté, most már nyugodtabb hangulatban, mivel nem kellett tartania a Pantalacci Hannibál gonosz csintevéseitől, ott Steel Tamás, jó erőben s egészségtől duzzadva, az alkusz Nathán, a telepések, bányászok, kereskedők s rendőrtisztek.

Cziprián, Alice meghagyása folytán, nem vonakodott megjelenni az ünnepen, a hol maga a leány is kénytelen volt megjelenni. Azonban mindketten igen szomorúak voltak, mivel világos dolog volt, hogy az ötven-szeres milliomos Watkins épen nem gondol arra, hogy leányát egy kis mérnöknek adja, «a ki még gyémántot sem tud gyártani.» — Igen! az önző ember most már alig akarta ismerni a fiatal tudóst, a kinek pedig köszönhette újabb szerencséjét is!

A multság a résztvevők-kisse visszatartott lelkesedése közt folyt le.

A szerencsés telepés előtt — s ez alkalommal nem háta mögött — volt a «Dél csillaga», egy kis kék bársony párnán, kettős zár alatt, tudniillik érezsodronykalitkában és üveggömb alatt; de azért a viaszgyertya mellett is meglátszott csillogása.

Már tíz pohárköszöntőt mondtak szépségére, páratlan tisztaságára s rendkívüli fényére.

A teremben nyomasztó hőség támadt.

A zürzavar közepette külön s mintegy magába merülve Watkins kisasszony mit sem látszott érteni; Czipriánra nézett, ki szintén nyomott hangulatban volt; nagyon közel állott ahhoz, hogy sirva fakadjon.

Egyszerre három erős ütés hallatszott a terem ajtaján s ez félbeszakította a társalgás zaját és a poharak csendését.

— Szabad! — kiáltott fel Watkins ur rekedt hangján. — Bárki légy is, jó órában érkezel, ha ugyan szomjas vagy!

Az ajtó megnyílt.

Vandergaart Jakab hosszú és sovány alakja tűnt fel a küszöbön. Minden vendég összenézett, meglepetve a váratlan megjelenés által. Az egész környéken jól ismerték a viszálykodás okát, mely a két szomszédot, Watkins Jánost és Vandergaart Jakabot elválasztotta egymástól s az asztal körül tompa zugás támadt. Mindenki valami nagy eseményre volt előkészülve.

Mély hallgatás állott be. Minden szem a vén köcsiszoló öszbeborult alakja felé fordult. Állva, karjait keresztbe téve, kalapját fején tartva s hosszú, nagy ünnepekre emlékeztető fekete levita öltözetében, ez alak úgy tűnt most fel, mint a megszemélyesített bosszuállás.

Maga Watkins ur is valami határozatlan félelmet érzett s titkos remegés szállotta meg. Némi halványság mutatkozott a pir alatt, melyet a régóta üzött pálinkaivás állandóvá tett arcán. Mindamellett megpróbálta, hogy e megmagyarázhatlan érzellemmel szemben, melyről nem volt képes magának számot adni, valamit tegyen.

— Eh! — mondá először szólítván meg Jakabot, — már rég nem esett meg, Vandergaart szomszéd, hogy ön alkalmat nyújtott nekem, hogy magamnál lássam! Micsoda jó szél hozta önt ide ez este?

— Az igazság szele, Watkins szomszéd! — válaszolá az öreg hidegen. — Eljöttem megmondani önnek, hogy a jog elvégre diadalmaskodott s hét évi elnyomás után fölülkerekedett! Eljöttem megmondani, hogy érkezett a visszatörlesztés napja, melyen visszanyerem tulajdonomat, hogy a bánya, mely mindig az én nevemet viselte, most már törvényesen is az enyém, a mint hogy sohasem is szünt meg az enyém lenni igazság szerint! . . . Watkins János, ön megfosztott engem attól, a mi tulajdonom volt! . . . Ma a törvény fosztotta meg önt s arra ítélte, hogy visszaadja nekem, a mit tőlem elvett!

A mennyire megrémült Watkins János az első pillanatban Vandergaart Jakab hirtelen megjelenésétől s ama titkos veszély sejtelmére; éppen oly nyíltan szállott most szembe ellenfelével izgatott s erőszakos természetének megfelelően, midőn a veszély világos és határozott lett.

Megfordította karos székének támláját, s a lehető leg-megvetőbb hangon szemébe nevetett.

— Ez a jó ember bolond! — mondá vendégeihez szólva. Mindig meg voltam győződve a felől, hogy koponyájában valami bogara van! . . . Ugy látszik azonban, hogy bizonyos idő óta a bogár nagyon megnövekedett!

Az egész asztalnak tetszett e gorombaság. Vandergaart Jakab még a szempilláját sem mozdította meg.

— Az nevet legjobban, a ki legutoljára nevet! — mondá komolyan, egy papírt véve ki zsebéből. — Watkins János, ön tudja, hogy egy végleges ítélet, melyet felebbezés után is megerősítettek s melyet maga a királyné sem volna képes megsemmisíteni, önnek ítélte oda e vidéken azokat a földeket, melyek a Greenwich-től számított keleti hosszúság huszonötödik fokától nyugotra esnek, s nekem azokat, melyek e foktól kelet felé terjednek!

— Tökéletesen úgy van, jó bolondom! — kiáltott fel Watkins Jakab. — S azért sokkal okosabb volna, ha elmenne lefeküdni ágyába, ha beteg; mint hogy ide jön háborgatni a becsületes embereket étkezés közben és nem törődnie a mások dolgával!

Vandergaart kibontotta papírját.

— Itt van egy nyilatkozat, — folytatá igen nyájas hangon, — egy nyilatkozat a kataszteri bizottságtól, aláírva a kormányzó által s tegnapelőtt hivatalosan beigatva, e nyilatkozat konstatálja, hogy Griquaföld minden e mai napig megjelent térképén lényeges tévedés fordul elő. E tévedés, melyet a kiküldött földmés-

MEGFORDITVA KARSZÉKÉT, SZEMBE NÉZETT ELLENÉVEL.

rők tiz év előtt okoztak, a kerület felmérése alkalmával az által, hogy a fokok valódi meghatározásánál a delejtű elhajlását nem vették számításba, ez a tévedés, mondom, hibássá tette az összes térképeket s mindenféle tervet, mely azokon alapul. A szükségessé vált kiigazításnál kitünt, hogy a huszonötödik hosszúsági fok különösen, a mostani megállapítástól legalább három mértföldnyire nyugotra fekszik. E most már hivatalos kiigazítás ismét visszahelyez engem a bánya tulajdonába, melyet ön elrabolt tőlem, — mert az összes jogtudósok, sőt maga a főügyész személyes véleménye szerint is az ítéletvel épen semmit sem vesztett ez által jogérvényéből! Ime, Watkins János, ez az, a mit elmondani jöttem!

Vagy mert nem értette meg teljesen a telepes e dolgokat, vagy pedig, mert csak az volt szándéka, hogy ne lássék érteni, megkísérelte, hogy újból gunyos nevetéssel feleljen a köcsiszolónak.

Ez alkalommal azonban a nevetés rosszul sikerült s az asztal körül éppen semmi visszhangra nem talált.

E jelenet minden tanuja elbámulva nézett Vandergaart Jakabra, kinek komolysága, szavainak biztonsága s általában az a nyugodtság, mely egész megjelenésén visszatükröződött, nagyon hatott reájok.

Náthán alkusz volt az első, ki az általános hangulatnak szavakat adott.

— Az, a mit Vandergaart ur mond, legalább első pillanatra, épen nem lehetetlen, — jegyzé meg, Watkins Jánoshoz fordulva. — Utoljára is e tévedés a hosszúsági fokban könnyen megtörténhetett s talán jobb volna minden véleményadás előtt előbb bevárni az újabb részleteket!

— Bevárni az újabb részleteket! — kiáltott fel Watkins ur, nagyot ütve öklével az asztalra. — Nekem

semmi közöm a részletekhez! . . . Én mitsem törődöm a részletekkel! . . . A magam házánál vagyok-e itt; igen vagy nem? . . . Nincs-e a bánya végleges ítélet által tulajdonomba bocsátva, oly ítélet által, melynek érvényességét maga e vén krokodil is elismeri? . . . Nohát mit ér minden egyéb? . . . Ha háborgatni akarnak engem az én birtokomban, megteszem azt, a mit azelőtt is tettem, a törvényszékhez fordulok s majd meglátjuk, kinek lesz a dologból haszna!

— A törvényszék már elintézte az ön ügyét, — válaszolt Vandergaart Jakab kérlelhetlen nyugalommal. — A mi eldöntetlen volt, az csak az a ténykérdés: vajjon a huszonötödik szélességi fok azon a vonalon halad-e át vagy nem, melyet a kataszteri tervek kijelöltek? De mivel most már hivatalosan elismertetett, hogy a dologban tévedés van, a következtetés kétségtelenül az, hogy a kopje az én tulajdonomba jő vissza.

Igy szólva, Vandergaart Jakab rámutatott a hivatalos okiratra, mely kezében volt s melyen rajta volt minden szükséges pecsét és aláírás.

Watkins János nyugtalansága szemmel láthatóvá lett. Izgett-mozgott székén, igyekezett mosolyogni, de rosszul sikerült neki. Szemei e pillanatban a «Dél csillagá»-ra tévedtek. E tekintet, úgy látszott, visszaadta önbizalmát, mely már-már veszni készült.

— Hát bármi történjék is, — kiáltott fel — ha mindjárt a legnagyobb igazságtalansággal elveszik is tőlem tulajdonomat, mely törvényesen nekem ítéltetett s melyet már hét év óta békében bírok, mit törődöm én vele! Nem képes-e engem kárpótolni mindazért ez az egyetlen drágakő, melyet mellényem zsebében hordhatok s megóvhatok minden meglepetés ellen?

— Ez újabb tévedés, Watkins János, — válaszolá Vandergaart Jakab szigorú hangon. — A «Dél csil-

MINDENKI FELKELT WATKINS KIVÉTELÉVEL.

laga» most már az enyém, épen azon a czimen, mint a bánya más termékei, melyek az ön kezében vannak; e ház butorzata, e palaczkokban levő bor s azok az ételek, melyek a tálban vannak! . . . Minden az enyém itt, mivel család utján jutottak máshoz! . . . S ne higye, — tevé hozzá, — hogy én nem tettem előintézkedéseket!

Vandergaart Jakab hosszú, száraz kezeivel jelt adott.

Egyszerre fekete egyenruhába öltözött rendőrök jelentek meg az ajtóban s közvetlen utánok egy tisztviselő, ki élénken lépett be s kezét egy székre tette.

— A törvény nevében, — mondá, — kimondom az ideiglenes zárlatot minden ingó birtok felett s bárminő érték felett általában, a mi e házban található!

Mindenki felkelt Watkins János kivételével. A meglepett telepes, nagy karszékében hátradőlve, úgy ült ott, mintha mennykősapas érte volna.

Alice nyakába borult s nyájas szavakkal igyekezett őt vigasztalni.

Vandergaart Jakab nem vette le róluk tekintetét. Ugy látszott, hogy inkább gyöngéden néz reájok, mint gyűlölettel. Az egész képet tulragyogta a «Dél csillaga», mely e levertség közepette sokkal fényesebben ragyogott, mint valaha.

— Tönkre mentem! . . . tönkre mentem! . . .

Egyedül e szavakat lehetett hallani Watkins ur reszkető ajkairól.

E pillanatban Cziprián fölkel s egész komolyan így szólt:

— Watkins ur, e pillanatban, midőn az ön vagyonát helyrehozhatlan katasztrófa fenyegeti, engedje meg nekem, hogy ez eseményt oly eshetőségnek tekintsem, mely megengedi, hogy ismét közeledjem a kisasszony-

hoz, az ön leányához! . . . Van szerencsém öntől megkérni Watkins Alice kisasszony kezét!

XXIV.

Egy lehulló csillag.

A fiatal mérnök kérelme valódi szinpadi hatást idézett elő. Bármily csekély lelki fogékonyságuk volt is természettől fogva e félig vad embereknek; Watkins János minden vendége kényszerülve érezte magát, hogy e tettet élénken helyeselje. Ily nagy önzetlenség őket is meghatotta.

Alice lesütött szemmel, dobogó szívvvel állott hallgaton atya mellett, s talán ő egymaga nem mutatott semmi meglepetést a fiatal ember tette felett.

A szerencsétlen telepes, kit a váratlanul érkezett rettenetes csapás még most is egészen elrémitett, föl-emelé fejét. Kétségtelenül eléggé ismerte Czipriánt, hogy tudja, hogy ha leányát neki adja, azzal megállapítja Alice jövőjét és szerencséjét; de azért egyetlen jellel sem akarta tudtul adni, hogy most már semmi akadályt sem lát a házasságra nézve.

Cziprián egészen megzavarodva a közfigyelem által, melyet gyöngédségének nyilatkozata fölkelített, maga is érezte annak sajátságosságát s szemrehányást kezdett magának tenni, hogy nem uralkodott jobban érzelmein.

Ezen általános megzavarodás közepette jól lehetett látni, a mint Vandergaart Jakab egy lépést tett a telepes felé.

— Watkins János, — mondá, — én nem akarom rosszra használni győzelmemet s nem tartozom azok közé, ki levért elleneiket lábbal tapossák! Követelem

jogomat, a mint azt a férfinak mindig tenni kell! Azonban tapasztalatból tudom, a mit ügyvédem is ismételt, hogy a szigorú jog gyakran érintkezik az igazságtalansággal s nem akarom sujtani az ártatlanokat oly hibákért, melyeket nem ők követtek el! . . . S különben is, én magam vagyok a világon s már közel állok a sírhoz! Mit használnának nekem mind e gazdagságok, ha magammal nem vihetem őket? . . . Watkins János, ha ön beleegyezik, hogy e két ifju egyesüljön, kérem, fogadja el menyegzői ajándéknak a «Dél csillagá»-t, melyet én semmikép sem használhatnék! . . . Igérem különben, hogy őket teszem örököseimmé s így, a menynyire lehet, igyekezni fogok helyre pótolni azt az akaratlan kellemetlenséget, melyet kedves leányának okoztam!

E szavak hallatára a jelenvöltek között, mint az országgyűlési naplókban fejjegyezve szokott lenni, «élénk mozgás» támadt, az érdeklődés és rokonszenv jele. Minden tekintet Watkins János felé fordult. E férfi szemei hirtelen könybe lábbadtak s kinyújtotta egyik reszkető kezét.

— Vandergaart Jakab! — kiáltott fel végre, képtelen levén visszatartani hevesen kitörő érzelmeit. Ön derék ember s nemesen boszulja meg magát azért a gonoszágért, a mit ön ellenében elkövettem, a midőn e két gyermeket boldoggá teszi!

Sem Alice, sem Cziprián nem voltak képesek válaszolni, legalább fenszóval nem, azonban tekintetök világosan beszélt helyettök. Az öreg ur kinyújtotta kezét ellenfele felé s Watkins ur melegen szoritotta meg azt.

Az összes jelenlevők szemei nedvesek lettek, még egy öreg lovas rendőré is, a ki különben oly ridegnek tünt fel, mint valami hajós-kétszersült.

A mi különösen Watkins Jánost illeti, ő valóban át-

IGYUNK A GYERMEKEK EGÉSZSÉGÉRE.

alakult. Arczvonásai jó akaratot, sőt kedélyességet mutattak, míg azelőtt komor és visszataszító volt. Vandergraart Jakab komoly arcza azonban ismét szokott alakját vette föl, mely igen komoly volt, de jóságot tükrözött vissza.

— Feledjünk el mindent! — kiáltott fel, — s igyunk a gyermekek egészségére, ha ugyan a rendőr-kapitány ur kegyes lesz megengedni — oly borral, mely lefoglaltatott!

— A rendőrtisztviselőnek mindenesetre elleneznie kellene a lefoglalt ital eladását, — mondá a kapitány mosolyogva, — azonban nem ellenezheti, ha azt elfogyasztják!

E jó kedvüen mondott szavak után a poharak ismét keringeni kezdtek s a teremben újra feléledt a régi kedv.

Vandergaart Jakab, Watkins János mellett ülve, beszélgetni kezdett vele terveiről a jövőre nézve.

— Eladunk mindent s követni fogjuk a gyermekeket Európába! — mondá. — Letelepedünk közel hozzájok a szabadban s még ezután lesznek csak szép napjaink!

Alice és Cziprián, egymás mellé ülve, halk hangon franczia nyelven kezdtek társalogni s éppen nem valami érdektelen tárgyról, ha a két társalkodó élénkségéből következtetni lehet.

Ez alatt még sokkal melegebb lett, mint előbb volt. Tompa és nyomasztó forróság lepte meg az ajkakát, bármennyire nedvesítették is a poharaktól s az összes lakmározók mintegy villamgépeknek érezték magukat, melyek képesek lettek volna szikrát adni. Hiába hagyták nyitva az ajtókat és ablakokat. A viaszgyertyák lángján a legcsekélyebb szellő fuvallatának hatása sem látszott.

Mindenki érezte, hogy az ily nagy légköri nyomásnak csak egy lehető eredménye van: a közel álló orkán, mely mennydörgéssel és záporosóval párosulva, Dél-Afrika e vidékein rendszeren ugy tűnik fel, mintha a természet

minden erői összesküdnének. Erre az orkánra vártak, ettől remélték nyomasztó helyzetük megkönnyebbülését.

Egyszerre egy villámlás zöldes fényt vetett az arcokra s csaknem ugyanakkor messze sikről jövő mennydörgés jelezte, hogy az égi hangverseny megkezdődött. — Ugyane pillanatban egy hirtelen támadt szélroham tört be a terembe s minden lángot kioltott. Ezután, átmenet nélkül, megnyitlak az ég csatornái és megeredt a zápor.

— Hallották-e közvetlenül a mennydörgés után azt a kis száraz és törésszerű zajt? — kérde Steel Tamás, mialatt hirtelen bezárták az ablakokat s újból meggyújtották a viaszgyertyákat. — Csaknem azt lehetett gondolni, mintha egy üveggömb repedt volna szét!

Minden szem rögtön, ösztönszerűleg a «Dél csillaga» felé tekintett...

A gyémánt eltűnt.

Mivel mind a vaskalitka, mind az üveggömb érintetlenül maradtak s nem változtatták helyüket, világos volt, hogy senki sem nyúlhatott hozzá.

A tünemény csodálatosnak látszott.

Cziprián, ki élénken előre hajlott, a kék bársony párnán, a gyémánt helyén valami szürke por-félét vett észre. Nem állhatta meg, hogy csodálkozásában fel ne kiáltson s legalább egy szóval ne mondja el, a mi történt.

— A *Dél csillaga* szétrobbant! mondá.

Griquaföldön mindenki tudja, hogy az e vidéken talált gyémántoknak valami sajátságos betegségük van. Nem igen szoktak erről beszélni, mivel értéküket jelentékenyen csökkenti; mindamellett tény, hogy bizonyos megmagyarázhatlan tömecsszerkezet következtében néha a legbecsesebb kövek is csakugy szétrepedeznek e helyen, mint az egyszerű robbanó anyagok. Ez esetben

nem marad egyéb hátra, mint egy kis por, melyet legfőbb ipari célokra lehet még felhasználni.

A fiatal mérnököt láthatólag sokkal inkább érdekelte a baleset tudományos jelentősége, mint az a rettenetes veszteség, mely ebből reá háramlott.

— Igen különös, — mondá az általános meglepetés közepette, — hogy ez a kő ily körülmények között bomlik szét s hogy megvárta ezt egész a mai napig. A gyémántok rendszeren mindig épen maradnak, ha a csiszolás után következő tíz nap alatt nem történik velök baj, nemde Vandergaart úr?

— Ez teljesen igaz s én most látom először életemben, hogy egy gyémánt a köszörülés után három hónappal repedt szét! — mondá az öreg sohajjal. — Lám! meg van írva, hogy a «Dél csillaga» ne legyen senkié! — tévé hozzá. — Ha jól tudom, e baj elhárítása végett elegendő lett volna a követ egy kis zsirral megkenni. . .

— Valóban? — kiáltott Cziprián oly ember hangján, ki végre valami fontosat mondhat. — Ez esetben minden meg van magyarázva. A törékeny csillag Dada begyében bizonyosan megkapta a védő kenőcsöt s ez okozta, hogy a mai napig épen maradt. Valóban! sokkal jobb lett volna, ha négy hóval ezelőtt reped szét s megment bennünket attól az uttól, mely Transvaalon vitt keresztül!

E pillanatban észrevették, hogy Watkins János, ki kényelmesen ült karszékében, türelmetlenül mozgolódni kezdett.

— Hogy képes ily könnyelműen beszélni hasonló szerencsétlenségről? — mondá végül haragtól izgatottan. — Szavamra, ön úgy beszél, midőn ötven millió megy tönkre, mintha csak egy kis szivarka tünt volna el!

— Ez bizonyítja, hogy bölcsészek vagyunk! — vála-

szolá Cziprián. — Ez a legjobb mód, bölcsnek lenni, midőn a kényszerűség követeli.

— Bölcselkedjék, a mennyit akar! — válaszolt a telepes, — de ötven millió az ötven millió s azt nem lehet minden bokorban találni!... Ah, lássa, Jakab, ön ma nagy szolgálatot tett nekem, bár tudtán kívül. Én azt hiszem, hogy magam is szétpukkadnék most, mint egy gesztenye, ha a «Dél csillaga» mindig az enyém lett volna!

— Ugyan mit akar? — felelé Cziprián, gyöngéden nézve Watkins kisasszony üde arczára. — Én ma este oly drága gyémántot találtam, hogy egyetlen más drágakő elvesztése sem nyugtalaníthat!

Ily hatásosan s méltóan végződött be rövid és izgalmas története a legnagyobb csiszolt gyémántnak, melyet a világ valaha látott.

A sajtóságos vég, miként gondolható is, nem kevésbé járult ahhoz, hogy megerősítse azokat a babonás nézeteket, melyek Griqua földön a gyémántra vonatkozólag uralkodtak. A kafferek és bányászok most még inkább meggyőződtek, mint előbb, hogy a nagy kövek csak szerencsétlenséget hozhatnak gazdáikra.

Vandergaart Jakab, ki büszke volt arra, hogy csiszolta, s Cziprián, ki fel akarta a követ ajánlani a bányászati iskola muzeumának, alapjában véve sokkal jobban érezték a veszteséget, sem hogy ne sajnálták volna a váratlan megsemmisülést. Egészben véve azonban a világ haladt tovább a maga útján s nem lehetett mondani, hogy e miatt nagy veszteség érte volna.

Watkins Jánost azonban az egymásra torlódo események, a fájdalmas izgalom, vagyona elvesztése, kapcsolatban a «Dél csillaga» elvesztésével, igen súlyosan érintették. Fekvő beteggé lett néhány napig, sorvadásnak indult s azután végleg elgyengült. Sem leányának és

Czipriánnak hű ápolása, sem Vandergaart Jakab férfias buzdításai, ki ágya mellett maradt s folyvást bátorságot igyekezett belé önteni, nem voltak képesek enyhíteni a rettenetes csapást. Hiába biztatgatta őt e derék ember a jövő terveivel, hiába beszélt a bányaterületről, mint közös birtokról s kérte tanácsát a követendő eljárásban s hiába ígerte, hogy folyvást az ő tervei szerint fog cselekedni. Az öreg telepest gögje, birtokáról való lemondása, önzése leverte: érezte, hogy elveszett.

Egy este magához vonta Alicet és Czipriánt, kezöket egymásba tette s egyetlen szót sem szólva, kiadta utolsóhajtását; — tizenöt nappal sem élve túl kedves csillagát.

S valóban úgy látszott, hogy ezen ember szerencséje s ama különös drágakő között szoros kapcsolat volt. A véletlen körülmények legalább bizonyos tekintetben megengedték, hogy ily kapcsolatra következtessünk, bár kétségtelen, hogy az legkevésbé sem indokolja azokat a babonás fogalmakat, melyek e tekintetben Griquaföldön közforgalomban voltak. A «Dél csillaga» szerencsétlenséget hozott birtokosának, mondák, s valóban, a páratlan drágakő megjelenésével a világ színpadán egy időre esett az öreg telepes szerencséjének hanyatlása is. De a mit a telep fecsegői nem vettek észre, az az volt, hogy a szerencsétlenség valódi okai Watkins János hibái voltak, melyek magukban hordták a romlást. A szerencsétlen emberek a földön mindenkor hajlandók bajaikat valamely titokteljes balvégzetnek tulajdonítani, holott ha komolyan nézzük a dolgokat, látjuk, hogy saját tévedéseik miatt kellett bukniok. Lehet, hogy meg nem érdemlett balesetek is előmozdítják azt, mindamellett sokkal nagyobb számmal vannak az okozó tényezők között saját hibáik. Ha Watkins János kevésbé lett volna kapzsi, ha nem igyekezett volna minden áron, még büntetésre méltó módon is, megkapa-

ritani a szénjegeceket, melyeket gyémántnak neveznek; a «Dél csillagá»-nak fölfedezése s eltünése is hidegen hagyta volna őt, mint Czipriánt is, s egészsége, fizikai s erkölcsi értelemben egyaránt véve e szót, nem lett volna ily nagy rázkódtatásnak kitéve. Ő azonban egész lelkével átadta magát a gyémántoknak s ez az oka, hogy a gyémántokért kellett vesznie.

Néhány héttel később megünnepelték Méré Cziprián és Watkins Alice egybekelését egyszerűen, de mindenki nagy öröme. Alice most Cziprián neje lett. . . . Mit kívánhatott még többet e világon? . . .

A fiatal mérnök különben sokkal gazdagabbnak találta magát, mint a milyennek gondolták s mint ő maga is hitte.

Valóban, a «Dél csillaga» fölfedezésével bányarésze, melyet oly értéktelennek kezdett tartani, jelentékenyen becsesebb lett. Transvaali utazása alatt Steel Tamás folytatta a kutatást s ez igen eredményesnek mutatkozván, több ajánlat érkezett be az ő részének megvásárlása végett. Végre Európába elutazása előtt több mint százezer frankért adta el készpénzben.

Alice és Cziprián nem haboztak többé elhagyni Griquaföldet, hogy visszatérjenek Franciaországba, de nem távoztak előbb, míg eléggé nem gondoskodtak Li, Bardik és Matakít sorsáról, a mely nemes gondban Vandergaart is segédkezett nekik.

A vén köcsiszoló csakugyan eladta birtokát egy társaságnak, melynek igazgatója a volt alkusz, Nathán lett. Midőn az ügyletet szerencsésen elintézte, elutazott Franciaországba fogadott gyermekeihez, kik, mivel Cziprián működését a tudósvilág már visszatérésekor elismeréssel fogadta, vagyont is nyertek, miután már előbb megszerezték a boldogságot.

A mi Steel Tamást illeti, ő mintegy huszezer font

AGARÁSZOTT MINT VALAMI GENTLEMAN.

sterling vagyonnal tért vissza Lancashireba, megházasodott, agarászott, mint valami gentleman s minden este megitta a maga üveg portói borát s e mellett sok jót tett.

A Vandergaart-kopje nem merült ki, még ma is átlag e telepről jön évenként a Fokföldről kivitt gyémántok egy ötödrésze; de azóta nem akadt több oly bányász, kinek az a szerencséje vagy szerencsétlensége lett volna, hogy egy második «Dél csillagá»-t találjon!

TARTALOM.

	Lap
I. Azok a fura francziák	3
II. A gyémántmezőkön	16
III. Egy kis tudomány jó barátságból tanítva	31
IV. Vandergaart-kopje	44
V. Az első ásás	55
VI. Bányász élet	69
VII. A beomlás	87
VIII. A nagy kísérlet	100
IX. Meglepetés	109
X. Melyben Watkins János tépelődik	122
XI. A «Dél csillaga»	140
XII. Utazási készülétek	155
XIII. Transvaalon keresztül	163
XIV. A Limpopo északi partján	181
XV. Összeesküvés	196
XVI. Árulás	210
XVII. Egy afrikai versenyfutás	225
XVIII. Egy strucz, mely beszélni tud	236
XIX. Egy csodás barlang	251

	Lap
XX. A visszatérés	267
XXI. A titkos ítélőbiróság	283
XXII. Uj fajta bánya	297
XXIII. A gyarmati kormányzó ítélete	313.
XXIV. Egy lehulló csillag	323.

